

Innst. O. nr. 50

(1999-2000)

Innstilling fra finanskomiteen om lov om foretakspensjon

Ot.prp. nr. 47 (1998-1999)

Til Odelstinget

1. PROPOSISJONENS HOVEDINNHOLD

Departementet fremmer i proposisjonen forslag til lov om foretakspensjon. Loven erstatter de någjeldende regler i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 og forskrift av 27. oktober 1969 nr. 9451 om private tjenestepensjonsordninger fastsatt med hjemmel i skatteloven, heretter kalt 1968-reglene. De gjeldende regler inneholder til dels løsninger som ikke er tilpasset dagens situasjon, og løser ikke sentrale problemstillinger. Departementets forslag til nye regler inneholder prinsipielle nyskapninger på flere områder, samtidig som det innebærer en modernisering, opprydding og utfylling i forhold til de gjeldende regler. På grunn av mangler ved det eksisterende regelverk, utgjør praksis en betydelig del av rettsbildet på området. Hvor dette har vært ansett hensiktsmessig, foreslås praksis videreført gjennom skrevne regler. Departementets forslag bygger på de tidligere utredninger på feltet opp til november 1998.

Det vises til proposisjonens avsnitt 1.2 - 1.18 for et sammendrag av lovforslagets kapitler.

2. BAKGRUNN FOR LOVFORSLAGET

Forut for 1952 forelå det en meget vid adgang for rett til inntektsfradrag med direkte hjemmel i skattelovene for bedrifters utgifter til pensjonsordninger. Det eksisterte imidlertid ingen nærmere krav til ordningen for rett til inntektsfradrag. På bakgrunn av forslag fra det såkalte Skattelovutvalget for pensjonsordninger vedtok Stortinget 12. desember 1952 regler i skattelovene om rett til inntektsfradrag for premier og tilskudd til bedriftspensjonsordninger. Samtidig ble det med hjemmel i skattelovene fastsatt nærmere regler i forskrift om krav og vilkår til ordningen.

I forbindelse med opprettelsen av folketrygden og innføringen av obligatorisk tilleggspensjon ble det foretatt en omfattende revisjon av reglene om kollektiv tjenestepensjon. De någjeldende bestemmelser om

skattefaviserte private tjenestepensjoner følger av skatteloven av 1911 § 44 annet ledd bokstav k, jf. forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k, samt forskrift av 27. oktober 1969 nr. 9451 om private tjenestepensjonsordninger.

Det vises til proposisjonens avsnitt 2.2 - 2.9 for en gjennomgang om tidligere utredninger, Velferdsmeldingen, Selvig-utvalget, høringen og arbeidet med innskuddsbaserte tjenestepensjonsordninger.

3. GENERELT OM LOVFORSLAGET OG LOVENS VIRKEOMRÅDE

3.1 Generelle merknader til lovforslaget

3.1.1 Innledning

Sammendrag

Om lag 35 pst. av alle ansatte i privat sektor er i dag tilknyttet en tjenestepensjonsordning etter skatteloven. Departementet har hatt som siktemål å utarbeide klarere, mer oversiktlige og lettere tilgjengelige regler i lov om foretakspensjon. Det har vist seg å være et klart behov for opprydding i og modernisering av disse reglene.

Enkelte høringsinstanser har generelle merknader til lovforslaget. Departementet gjengir de mest sentrale i proposisjonens avsnitt 3.1.1.

I forbindelse med lovfesting av reglene om foretakspensjonsordninger med rett til inntektsfradrag etter skatteloven har det vært et siktemål å inkludere så mange som mulig av foretakets ansatte. Videre har det vært en målsetning å lage et fleksibelt regelverk. Fra NOU 1998:1 side 9 siteres:

«For foretaket er foretakspensjon en frivillig ordning, og utvalget har derfor sett det som sin oppgave å lage regler som ikke er for rigide for foretaket: en foretakspensjonsordning skal verken være for kostbar eller for bindende. Lovverket består i normalregler for

enhver pensjonsordning, og på områder der det er slikt behov er reglene fleksible.»

Departementet er av den oppfatning at forslaget til lov om foretakspensjon oppfyller denne målsetningen. Der det er ønskelig med fleksibilitet, åpner loven flere steder for en normalordning som foretakene kan fravike.

Departementet vil påpeke at det dreier seg om en ordning som er skattefavisert, og departementet ser det ikke som urimelig at myndighetene stiller krav til en slik ordning. Ved behandlingen av Velferdsmeldingen uttalte et flertall i sosialkomiteen at tjenstepensjonsordningene skal støtte opp om folketrygden, og at de skal oppfylle visse fordelingspolitiske krav. Det bør også påpekes at ingen foretak pålegges å innføre foretakspensjonsordninger for sine ansatte. De står videre fritt til å velge ordninger som ligger utenfor dette regelverket, men da uten skattefordel. Departementet finner det rimelig at pensjonsordninger som nyter godt av lempelige skatteregler har en viss sosial profil, for eksempel ved at flest mulig av de ansatte i foretaket kan nyte godt av ordningene. Dette hensynet er etter departementets syn godt ivaretatt ved det lovutkastet som nå foreligger.

Mange av de spørsmål som er foreslått regulert i utkast til lov om foretakspensjon, baserer seg på de føringer som er lagt av Stortinget i innstillingen til Velferdsmeldingen. Etter departementets syn står verken utvalget eller departementet fritt på disse punktene.

Enkelte av høringsinstansene har ytret ønske om at fremleggelse av proposisjon om foretakspensjon utsettes, slik at alle pensjonspolitiske spørsmål kan ses under ett. Etter departementets syn er det uheldig dersom endringer i dette regelverket nå utsettes på ubestemt tid. Det er et stort behov for opprydning i og modernisering av regelverket. Dette arbeidet har pågått over flere år, og bør nå slutføres. En samlet presentasjon av de pensjonspolitiske spørsmål som er under utredning, ville medføre at det vil gå flere år før nye forslag kan behandles av Stortinget.

Flere av høringsinstansene ønsker at lov om foretakspensjon skal ses i sammenheng med innskuddsbaserte pensjoner. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å utsette fremleggelsen av proposisjon om lov om foretakspensjon i påvente av lovarbeidet som gjenstår for innskuddsbaserte ordninger. De pensjonspolitiske hovedlinjene som Stortinget vektlegger i behandlingen av lov om foretakspensjon, vil være de samme og danne grunnlag for tilsvarende linjer i en lov om innskuddsbaserte ordninger. Departementet legger også opp til at lov om foretakspensjon skal tre i kraft fra 1. januar 2001, jf. avsnitt 18.1. Dette antas å muliggjøre en parallell ikrafttredelse for de to regelsettene. For øvrig henvises det til omtalen av innskuddsbaserte tjenstepensjonsordninger i proposisjonens avsnitt 2.9.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Berit Brørby, Erik Dalheim, Ranveig Frøiland, Trond Giske, Tore Nordtun og Hill-Marta Solberg, fra Fremskrittspartiet, Siv Jensen, Per Erik Monsen og Kenneth Svendsen, fra Kristelig Folkeparti, Randi Karlstrøm, lederen Lars Gunnar Lie og Ingebrigt S. Sørffonn, fra Høyre, Børge Brende, Per-Kristian Foss og Kjellaug Nakkim, fra Senterpartiet, Jørgen Holte, fra Sosialistisk Venstreparti, Øystein Djupedal, fra Venstre, Terje Johansen, og representanten Steinar Bastesen, legger vekt på at forslaget til lov om foretakspensjon regulerer et frivillig forhold. Ingen foretak pålegges å innføre foretakspensjonsordninger for sine ansatte, og foretakene står fritt til å velge ordninger som ligger utenfor regelverket, men da uten skattefordel. Komiteen viser videre til at bare 35 pst. av alle ansatte i privat sektor i dag er tilknyttet en tjenstepensjonsordning etter skatteloven. Dermed står et klart flertall av de ansatte i privat sektor, snaut 1 million arbeidstagere, uten tjenstepensjonsordning. Komiteen mener det er et mål at flere skal få tilbud om foretakspensjon som et supplement til folketrygdens ytelser.

Komiteen legger til grunn at Regjeringen kommer tilbake til eventuelle behov for endringer i lov om foretakspensjon i proposisjonen om innskuddsbaserte ordninger.

Komiteen viser til at to større utredninger om pensjonspolitiske spørsmål ble avgitt i 1998; NOU 1998:10 Fondering av folketrygden og NOU 1998:19 Fleksibel pensjonering. Bakgrunnen for disse utredningene er blant annet den demografiske utviklingen, med økende andel eldre og høyere gjennomsnittlige pensjonsytelser fra folketrygden, og de utfordringer denne utviklingen stiller Norge overfor. Komiteen viser til at også oppfølgingen av disse utredningene kan innebære endringer som har konsekvenser for utformingene av reglene for foretakspensjon.

Komiteen mener derfor det er viktig at regelverket ikke fremstår som stivbent eller kostnadskrevenende, da dette vil svekke foretakenes interesse for å opprette foretakspensjonsordninger for sine ansatte. Komiteen mener et fleksibelt regelverk med stor grad av valgfrihet med hensyn til utformingen av foretakspensjonsordningen i det enkelte foretak vil bidra til at flere får tilbud om foretakspensjon. Komiteen understreker at foretakene i mange henseender vil stå fritt til å tilby sine ansatte gunstigere vilkår enn det som fremgår av lovens minstekrav, men at dette i hvert enkelt tilfelle må tilpasses situasjonen i det enkelte foretak.

Komiteen viser også til forslag om de såkalte innskuddsbaserte pensjonsordninger, eller innskuddspensjoner i arbeidsforhold, som vil bli lagt frem for Stortinget, slik at også innskuddsbaserte ordninger trer i kraft fra 1. januar 2001. Komiteen legger stor vekt på at Regjeringen fremmer forslag om innskuddsbaserte ordninger snarest mulig, slik at parallell ikrafttredelse fra 1. januar 2001 blir mulig. Innskuddsbaserte ordninger vil gi ytterligere valgfrihet i pensjonsordningene foretakene kan tilby sine ansatte, og dermed bidra til at flere arbeidstagere kan få supplerende pensjonsordninger i tillegg til folketrygden. Komiteen viser til at innføring av innskuddspensjoner vil reise en rekke spørsmål i tilknytning til forholdet mellom ytelsesbaserte og innskuddsbaserte pensjonsordninger. Dette kan innebære et behov for endringer i den foreliggende lov om foretakspensjoner som komiteen ikke har tilstrekkelig oversikt over på det nåværende tidspunkt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og representanten Steinar Bastesen, viser til at dette var bakgrunnen for at dette flertallet i Budsjett-innst. S. I (1998-99) gikk inn for at de to lovene burde ses i sammenheng. Dette flertallet konstaterer at Regjeringen har valgt en annen fremgangsmåte, og at det derfor kan bli behov for endringer i den foreliggende lov om foretakspensjon i forbindelse med behandlingen av lov om innskuddspensjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil blant annet peke på at det vil kunne være svært aktuelt for det enkelte foretak og dets ansatte med en kombinasjon av ytelsesbaserte og innskuddsbaserte ordninger.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at Regjeringen fremmer forslag om lov om innskuddspensjon i løpet av våren. Disse medlemmer avventer dette lovforslaget før det tas stilling til behov for endring i lov om foretakspensjon, og eventuelle kombinasjoner av ytelsesbasert og innskuddsbaserte pensjonsordninger i det enkelte foretak.

3.1.2 Lovens tittel

Sammendrag

Departementet er av den oppfatning at «tjenestepensjon» er en foreldet tittel, som i stor grad henleder oppmerksomheten på 1968-regelverket. Utvalgets begrunnelse for å velge en annen tittel på loven var bl.a. for å understreke at det dreier seg om en foretaksopprettet pensjonsordning for foretakets ansatte. Departementet slutter seg til utvalgets syn på lovens tittel, og

går inn for at loven skal hete «lov om foretakspensjon». Når det gjelder bruk av begrepet «foretakspensjonsordninger med skattefordel», vises det til departementets forslag til endring i § 1-1 første ledd, omtalt under departementets vurdering i proposisjonens avsnitt 3.2 om saklig virkeområde.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til lovens tittel.

3.1.3 Forskrifter til loven

Sammendrag

Som utvalget påpeker vil forskriftenes utforming avhenge av den endelige utforming av lovteksten. Departementet finner det derfor ikke hensiktsmessig å utforme forskrifter før loven er endelig vedtatt. Departementet er imidlertid innforstått med at flere forskrifter må foreligge innen lovens ikrafttreden, og vil utarbeide disse før dette tidspunkt. Utkast til forskrifter vil bli sendt på høring.

Departementet foreslår at den generelle forskriftshjemmelen i § 1-3 innskrenkes noe i forhold til utvalgets forslag. Det foreslås at Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i lov om foretakspensjon.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets forslag til forskriftshjemmel i § 1-3, men understreker at forskriftsarbeidet ikke må være til hinder for en ikrafttreden av lov om foretakspensjon fra 1. januar 2001, parallelt med ikrafttreden av lov om innskuddsbaserte ordninger.

3.1.4 Deltagelse i utvalget

Sammendrag

Departementet viser til utvalgets mandat. Ifølge mandatet punkt 4 skulle gruppen etablere kontakt med interessegrupper om spesielle spørsmål som utvalget fant det hensiktsmessig å drøfte eksternt. Dette ble gjort ved at utvalget knyttet til seg en referansegruppe hvor berørte parter fikk mulighet til å komme med merknader underveis i utvalgets arbeid. Referansegruppen hadde representanter fra Næringslivets Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge, Akademikernes Fellesorganisasjon, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Norges Forsikringsforbund og Norske Pensjonskassers Forening.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til etterretning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre tar dette til etterretning, men mener det ikke er tilfredsstillende at verken

arbeidsgiver- eller arbeidstagerorganisasjonene eller forsikringsnæringen ikke har vært representert i utvalget.

3.2 Saklig virkeområde

3.2.1 Generelt om hvem som kan ha foretakspensjonsordning, og hvordan ordningen kan være organisert

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utkastets § 1-1 første ledd angir for det første hva loven omfatter, m.a.o. dens saklige virkeområde. Videre angir bestemmelsen i annet ledd hvilke pensjonsinnretninger en foretakspensjonsordning med skattefordel kan være organisert i. Til sist gis det i tredje ledd hjemmel for at Kongen kan bestemme at loven helt eller delvis skal gjelde for pensjonsordning opprettet av virksomhet som ikke er skattepliktig.

Utvalget har foreslått at § 1-1 skal angi lovens virkeområde til å være «foretakspensjonsordninger med skattefordel» i motsetning til 1968-reglene som angir sitt virkeområde til å være «Privat tjenstepensjonsordning, som nevnt i skatteloven § 44 første ledd bokstav k (...)».

Utkastet § 1-1 annet ledd angir hvilke pensjonsordninger som omfattes av loven og hvordan foretakspensjon med skattefordel kan være organisert. Utvalget foreslår at foretakspensjonsordning med skattefordel kan organiseres som pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap, pensjonskasse som er bygd opp etter forsikringstekniske regler og godkjent av Kredittilsynet, eller tariffestet pensjonsordning som bygger på avtale mellom organisasjoner for arbeidsgivere og arbeidstakere og som er godkjent av departementet. Dette forslaget er i all hovedsak en videreføring av gjeldende rett.

§ 1-1 tredje ledd gir hjemmel for Kongen til å bestemme at loven helt eller delvis også skal gjelde for pensjonsordning opprettet av virksomhet som ikke er skattepliktig.

Departementets vurdering

Lov om foretakspensjon regulerer vilkårene for en skattefavourisert ordning. Dette taler for at det bør foreligge en direkte kobling mellom loven og skattelovens regler. Det sentrale i skattefavouriseringen er retten til inntektsfradrag. En henvisning til skatteloven § 6-46 vil hindre uklarhet om hvorvidt andre kollektive ordninger omfattes av lov om foretakspensjon. Departementet mener at i en lov med en så sterk tilknytning til skatteloven, angis virkeområdet klartest med en henvisning til skatteloven. Dette er også en videreføring av det system som er brukt i 1968-reglene, og er velkjent for de som vil bli brukere av lov om foretakspensjon. Utvalget har foreslått en endring i skatteloven § 44 første ledd bokstav k (ny skattelov § 6-46) slik at

fradragsrett for arbeidsgiver forutsetter at ordningen følger vilkårene i lov om foretakspensjon. Departementet mener at henvisningen bør skje begge veier, slik at skatteloven § 6-46 er knyttet opp mot lov om foretakspensjon, og at lov om foretakspensjon knyttes opp mot denne bestemmelsen i skatteloven.

Departementet foreslår en endring i utvalgets utkast § 1-1 første ledd slik at det fremgår at loven gjelder foretakspensjonsordning hvor det gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatteloven § 6-46 og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning. Som en konsekvens av dette må henvisningen til skatteloven i § 1-2 annet ledd bokstav a endres. Det foreslås at foretak i § 1-2 annet ledd bokstav a defineres som aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltmannsforetak, og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.

Departementet er for øvrig enig i utvalgets utkast til § 1-1 annet ledd, men foreslår en presisering av bokstav b, slik at det fremgår at foretakspensjonsordning kan være en ordning i pensjonskasse. Ingen av høringsinstansene har nevnt forslaget om å videreføre adgangen til å ha pensjonsordning basert på tariffavtale mellom arbeidsgivers og arbeidstakers organisasjoner. Så langt departementet har brakt i erfaring, er ikke denne adgangen i bruk. Departementet foreslår derfor at adgangen ikke videreføres da det ikke anses å være behov for det.

Utvalgets utkast § 1-1 tredje ledd er omtalt i avsnitt 3.2.2 i proposisjonen.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til saklig virkeområde i § 1-1 (1) og (2).

3.2.2 Skattemessig likebehandling av private og offentlige pensjonsordninger - kommunal og statlig sektor

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget forutsetter at loven skal omfatte skattefavouriserte pensjonsordninger til samtlige skattepliktige foretak. I NOU 1998:1 side 175 sies det at:

«Foretak som eies av stat eller kommune og som har skatteplikt vil således omfattes. Andre statlige og kommunale pensjonsordninger omfattes ikke av loven.»

Departementets vurdering

Det gis i medhold av den någjeldende skatteloven § 44 første ledd bokstav a inntektsfradrag for tilskudd til lovpålagte pensjonsordninger, som f.eks. Statens Pensjonskasse. Videre gis det inntektsfradrag for tilskudd til tjenstepensjonsordninger som oppfyller vilkårene i 1968-reglene. Det er ikke fradragsrett for tilskudd til kollektive pensjonsordninger som ikke opp-

fyller 1968-reglene, og kollektive pensjonsordninger som ikke er lovpålagte.

Kommunal Landspensjonskasse Forsikring tar i sin høringsuttalelse opp forholdet til kommunalt eide, men for øvrig fristilte foretak, og hevder bl.a. at disse foretakene har fått inntektsfradrag for den premien som er innbetalt. Departementet vil peke på at det ikke er hjemmel i den någjeldende skatteloven § 44 for å gi inntektsfradrag for tilskudd til pensjonsordninger som ikke er pålagt i eller i henhold til lov og som heller ikke oppfyller vilkårene for privat tjenestepensjonsordning etter skatteloven (1968-reglene). Dersom kommunale, fristilte foretak har fått inntektsfradrag, må dette ha skjedd på feilaktig grunnlag og ikke i tråd med gjeldende regelverk.

De kommunale pensjonsordningene og Statens Pensjonskasse har på enkelte områder gunstigere vilkår enn det private foretak kan ha i sine tjenestepensjonsordninger som gir rett til inntektsfradrag etter skatteloven (1968-reglene). Dette innebærer at skattepliktige, fristilte, statlige foretak som fortsatt har medlemskap for sine ansatte i Statens Pensjonskasse, vil kunne ha et konkurransefortrinn i forhold til privat og kommunal virksomhet.

Lempeligere fradragsregler for fristilte kommunale eller statlige foretak enn for tilsvarende privat virksomhet, vil etter departementets oppfatning medføre en uheldig forskjellsbehandling mellom foretak i privat og offentlig sektor som driver skattepliktig virksomhet. Etter departementets syn må også de fristilte offentlige foretakene tilpasse pensjonsordningen til kravene som gjelder for private foretakspensjoner som forutsetning for skattefavourisering. Hvis ikke gis foretakene et konkurransefortrinn i forhold til private foretak som driver konkurrerende virksomhet.

Etter departementets syn skal vilkårene som oppstilles i lov om foretakspensjon gjelde alle typer kollektive pensjonsordninger som skal skattefavouriseres. Departementet går inn for at kommunale, fristilte, skattepliktige foretak må tilby pensjonsordninger som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon for å få rett til inntektsfradrag for tilskudd til ordningene. Dette kan gjøres på to måter; fortsatt tilknytning til den kommunale pensjonskasse, men slik at disse foretakene må tilby et produkt i samsvar med reglene i lov om foretakspensjon, eller at de går ut av den kommunale pensjonskasse og etablerer pensjonsordning i et forsikringsselskap eller oppretter egen pensjonskasse. Kommunale pensjonsordninger som ikke oppfyller vilkårene, vil således ikke skattefavouriseres.

Pensjonsordning i fristilt kommunalt foretak vil normalt være basert på tariffavtale. Det innebærer at det i praksis vil være vanskelig for foretaket å få endret innholdet i pensjonsordningen da det forutsetter en endring av tariffavtalen. En fristillelse av foretaket fra kommunen kan skape uttrykk hos de ansatte. Videreføring av pensjonsordningen på samme vilkår

kan skape større forutberegnelighet og dermed trygghet for arbeidstakeren. Dette gjør at det kan ta tid å få de ansatte til å akseptere overgang til en ny pensjonsordning. Endring av pensjonsordning vil i praksis også kunne medføre at foretaket må etablere pensjonsordning i et forsikringsselskap. Årsaken til det er at Kommunal Landspensjonskasse kun har tilbudt pensjonsordninger som bygger på hovedavtalen i kommunene.

Departementet har forståelse for at det kan ta tid for de fristilte kommunale foretakene å få gjennomført nødvendige endringer i pensjonsordningene. Dette tilsier at kommunalt eide foretak bør gis en rimelig overgangsperiode til å oppfylle lovens vilkår selv om de ikke oppfyller de gjeldende vilkår for inntektsfradrag. Departementet foreslår at det gis en overgangsbestemmelse til skatteloven hvor departementet kan dispensere fra lovens krav til pensjonsordningen for kommunalt eiet foretak de første fem år etter at loven har trådt i kraft.

Det forutsettes at dispensasjon kun vil bli gitt for pensjonsordning som oppfyller de vilkår som gjelder for pensjonsordning i kommunene og hvor den kommunale eierandel i foretaket minst utgjør 98 pst. Når det ikke stilles krav om 100 pst. kommunalt eierskap har dette sammenheng med et ønske om å ikke utelukke foretak hvor de ansatte er gitt adgang til å bli medeiere. Kravet om minst 98 pst. kommunal eierandel er i samsvar med de krav som har vært stilt overfor ordninger i kommunale kraftforetak som er innvilget dispensasjon med hjemmel i 1968-reglene § 15.

En overgangsperiode for fristilte kommunale foretak på fem år innebærer at pensjonsordningen må oppfylle lovens alminnelige vilkår fra og med inntektsåret 2006 forutsatt at loven trer i kraft fra og med inntektsåret 2001. Etter departementets vurdering bør en dispensasjon fra de alminnelige kravene til pensjonsordningen også gjelde frem til loven trer i kraft. Dette kan gjøres ved at det gis dispensasjon i medhold av § 15 i 1968-reglene for inntektsårene 1999 og 2000, jf. dispensasjoner for offentlig eide kraftforetak. Dette medfører at foretakene til sammen vil ha fem år på å oppfylle de alminnelige vilkårene for at pensjonsordningen skal være skattefavourisert.

Departementet legger til grunn at fristilt statlig virksomhet inntil videre skal kunne opprettholde sitt medlemskap i Statens Pensjonskasse. Departementet foreslår i denne omgang ingen materielle endringer i skatteloven § 44 første ledd bokstav a fjerde punktum. På sikt må imidlertid også fristilt statlig virksomhet tilpasse seg vilkårene i lov om foretakspensjon for å beholde retten til inntektsfradrag. For fristilt statlig virksomhet foreligger to muligheter til en slik tilpassing; fortsatt tilknytning til Statens Pensjonskasse, men slik at disse foretakene må tilby et produkt i samsvar med reglene i lov om foretakspensjon, eller at de går ut av Statens Pensjonskasse og etablerer pensjons-

ordning i et forsikringselskap eller ved å opprette egen pensjonskasse.

Departementet vil ta initiativ til at det utredes og vurderes nærmere hvorvidt statlig fristilt virksomhet skal kunne tilby pensjonsordninger i tråd med lov om foretakspensjon innenfor Statens Pensjonskasse. Etter departementets oppfatning er det på nåværende tidspunkt for tidlig å ta stilling til hvorvidt Statens Pensjonskasse skal gis rammevilkår på linje med de regler som gjelder for privat sektor. Avklaringer om dette kan først foreligge etter at det er foretatt nærmere utredninger. Utredningen må bl.a. knyttes til spørsmålet om:

- adgang til å kombinere avtalefestet pensjon og tjenestepensjon fra 65 år,
- erstatning av 85-årsregelen med særaldersgrenser etter vurdering,
- omlegging av bruttoordningen i Statens Pensjonskasse,
- oppheving eller endring av knekkpunktsreglene i lov om Statens Pensjonskasse,
- eventuell videreføring av overføringsavtalen.

Som nevnt ovenfor foreslår departementet en overgangsordning for fristilte kommunale foretak. Departementet forutsetter at lovens anvendelse for fristilte statlige foretak skal være avklart i god tid før utløpet av denne overgangsperioden.

Utvalget har i utkast til § 1-1 tredje ledd foreslått at Kongen kan bestemme at loven helt eller delvis skal gjelde også for pensjonsordning opprettet av virksomhet som ikke er skattepliktig. Departementet vil peke på at lov om foretakspensjon stiller krav til hvordan pensjonsordninger som gis en gunstig skattemessig behandling skal være utformet. Foretak som ikke er skattepliktige, og som dermed ikke krever inntektsfradrag for tilskudd til foretakets pensjonsordning, bør etter departementets oppfatning ikke bli pålagt å følge de reguleringer som det legges opp til i lov om foretakspensjon. Departementet foreslår derfor ikke en bestemmelse i tråd med utvalgets utkast til § 1-1 tredje ledd.

Komiteens merknader

Komiteen viser til komiteens merknader i Innst. O. nr. 12 (1999-2000) avsnitt 31.1 om fradragsrett for tilskudd til kommunal tjenestepensjon. Komiteen viser til at kommunalt tilknyttede virksomheter som har kommunal tjenestepensjon i praksis tidligere er gitt inntektsfradrag for innbetalt premie. Komiteen viser videre til at en videreføring av slik praksis vil kreve en presisering ved behandlingen av Ot.prp. nr. 47 (1998-99), jf. departementets vurderinger under avsnitt 3.2.2 i proposisjonen.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«I lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 6-45 nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Det gis fradrag for kostnad til sikring av pensjon i offentlig pensjonsordning i arbeidsforhold. Departementet kan gi forskrift om vilkår for fradrag m.v. etter annet punktum.»

Komiteen foreslår at forslag til § 6-45 nytt annet og tredje punktum trer i kraft straks med virkning fra og med 1. januar 2000.

Komiteen viser til at fradragsretten skal omfatte statlige og kommunale virksomheter som har offentlig tjenestepensjon. Komiteen mener det bør settes som vilkår for fradrag at pensjonsordningene ikke har gunstigere ytelser enn det som følger av lov om Statens Pensjonskasse.

Komiteen antar at den foreslåtte overgangsregelen til skatteloven § 6-46 fjerde ledd blir unødvendig når skattefradraget for offentlige pensjonsordninger lovfestes. Det vises til komiteens merknad i avsnitt 19.8.1.

Komiteen viser videre til at departementet vil ta initiativ til at det utredes og vurderes nærmere hvorvidt statlig fristilt virksomhet skal kunne tilby pensjonsordninger i tråd med lov om foretakspensjon innenfor Statens Pensjonskasse, og at det i denne sammenheng er flere spørsmål som må utredes.

3.3 Definisjoner

Sammendrag

Utvalgets forslag

I utkast til lov om foretakspensjon § 1-2 er det tatt inn forslag til definisjoner av enkelte sentrale begreper.

Departementets vurdering

Når det gjelder begrepene forsikrede/sikrede, ser departementet at definisjonen av forsikrede i forslag til lov om foretakspensjon avviker fra den definisjonen som benyttes i forsikringsavtaleloven. Etter departementets syn er imidlertid ikke dette problematisk fordi definisjonen klart angir hva begrepet innebærer. Departementet velger derfor å holde fast ved den definisjonen som er valgt.

Når det gjelder definisjonen av samboere, viser departementet til at dette er definert i bl.a. lov om husstandsfellesskap, folketrygdloven § 1-5 tredje ledd, forsikringsavtaleloven § 4-11 annet ledd b og IPA-forskriften § 1-2. Det er etter departementets oppfatning viktig å være klar over at disse definisjonene ikke er like, og at de alle er ment å være formålstjenlige i forhold til den aktuelle loven som definisjonen gjelder for. Definisjonen i lov om husstandsfellesskap fremstår som den mest generelle definisjonen, men depar-

tementet finner det ikke hensiktsmessig å endre definisjonen av samboere i tråd med lov om husstandsfellesskap. Heller ikke forsikringsavtalelovens definisjon er etter departementets syn klargjørende for formålet. Tilsvarende gjelder for folketrygdloven, hvor definisjonen er utformet ut i fra de konkrete behov som følger av loven. Departementet vil videre påpeke at definisjonen av samboere i forslag til lov om foretakspensjon er lik definisjonen av samboere i IPA-forskriften. Slik departementet ser det er dette en hensiktsmessig løsning.

Departementet foreslår at det tas inn følgende definisjon av konsern i § 1-2 annet ledd bokstav b: Konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Begrepet konsern er benyttet i lovforslaget kap. 12.

Departementet foreslår at premiereserve defineres som «Avsetning til dekning av kontraktmessige forpliktelser overfor de forsikrede, inklusive administrasjonsreserve til dekning av fremtidige kostnader». Til spørsmålet om hva som ligger i begrepet kontantverdi, viser departementet til at lovforslaget §§ 4-5, 4-9 og 4-15 bruker begrepet forsikringsteknisk kontantverdi. Forsikringsteknisk kontantverdi er nåverdien av en framtidig betalingsstrøm hvor det ved diskonteringen er tatt hensyn til renten samt øvrige elementer i et forsikringsteknisk beregningsgrunnlag.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til definisjoner i § 1-2 (1) og (2) bokstavene a, b, d, e, f og g, men komiteen viser til at den foreslåtte definisjonen av samboere i Ot.prp. nr. 47 (1998-1999) avviker fra definisjonen av samboere i enkelte andre lover. Komiteen mener det kan virke urimelig at man i enkelte henseender defineres som samboer i lovmessig forstand, mens man i andre sammenhenger ikke er lovmessig definert som samboer.

Komiteen ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en nærmere vurdering og eventuelle forslag til endringer av samboerdefinisjonene i forbindelse med oppfølgingen av NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at som følge av disse medlemmers respektive merknader og forslag til § 3-10 (2) i avsnitt 5.8, må § 1-2 (2) bokstav c endres.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 1-2 (2) bokstav c skal lyde:

Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pen-

sjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder og uførepensjonist som har blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste.

Når det følger av regelverket, skal arbeidstaker som slutter hos forsikringstaker før oppnådd pensjonsalder og samtidig mottar Avtalefestet Pensjon (AFP), regnes som medlem.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre slutter seg til Regjeringens forslag til § 1-2 (2) bokstav c. Disse medlemmer fremmer følgende forslag i samsvar med proposisjonen:

«Lov om foretakspensjon

§ 1-2 (2) bokstav c skal lyde:

Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder, og uførepensjonist som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste.»

3.4 Utenlandske forsikringselskapers adgang til å tilby sine tjenester i Norge, sett i forhold til EØS-avtalen

Sammendrag

Departementet legger til grunn at det ikke vil være i strid med Norges forpliktelser etter EØS-avtalen å stille krav om at selskap som tilbyr skattefavoredert foretakspensjon må være etablert her i landet gjennom datterselskap eller filial. Etter departementet sitt syn er et slikt krav nødvendig for å kunne ivareta hensynet til effektiv skattekontroll. Det vises her til at det ikke vil være mulig for norske myndigheter å foreta kontroll med selskaper uten slik etablering, og håndheve eventuelle sanksjoner overfor disse. Kravet om etablering her i landet innebærer at foretakspensjonsordninger ikke vil kunne tilbys gjennom grensekryssende virksomhet.

Departementet foreslår inntatt regler i lovforslaget § 1-1 annet ledd hvor det framgår at foretakspensjonsordning bare kan organiseres i to former. Dette vil for det første være gjennom pensjonsforsikring i livsforsikringselskap som har forretningssted og adgang til å drive slik virksomhet her i riket. Videre vil slik ordning kunne organiseres gjennom pensjonskasse som er forsikringsteknisk oppbygget og godkjent av Kredittilsynet. Pensjonskasse med vedtekter godkjent av Kredittilsynet vil være pensjonskasse opprettet i Norge. EØS-forpliktelsene etter livsforsikringsdirektivene, som er inntatt i EØS-avtalen, omfatter ikke krav til regulering av pensjonskasser. Ved disse reglene anser departementet hensynet til effektiv skattekontroll for ivarettatt.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

3.5 Lovens anvendelse på Svalbard

Sammendrag

Etter gjeldende rett er skatteloven § 44 første ledd bokstav k om tilskudd til privat tjenstepensjon gjort gjeldende på Svalbard. Dette fremgår av lov av 29. november 1996 nr. 68 om skatt til Svalbard (Svalbardskatteloven) § 3-1, da § 44 første ledd bokstav k ikke er med i den positive opplistingen av de bestemmelsene i skatteloven som ikke gis anvendelse på Svalbard.

På bakgrunn av at det gis fradrag på Svalbard etter den någjeldende skattelov § 44 første ledd bokstav k bør lov om foretakspensjon også gjøres gjeldende for Svalbard. Departementet viser til forslaget § 1-1 tredje ledd der det fremgår uttrykkelig at loven gis anvendelse på Svalbard.

Når det gjelder anvendelsen av lov om foretakspensjon på Svalbard foreligger det etter departementets vurdering ikke forhold som skulle tilsi særlige tilpasninger mht at loven gjøres gjeldende også der. De vilkår loven oppstiller vil derfor være de samme på Svalbard som på fastlandet. Dette innebærer f.eks. at vilkåret som følger av forslaget § 3-2 tredje ledd om at personer som skal være medlem av pensjonsordningen må være pliktig medlem i folketrygden etter lov om folketrygd med rett til opptjening av pensjonsrettigheter (med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen), også gjelder på Svalbard. Etter folketrygdloven § 2-1 første ledd er personer som er bosatt i Norge pliktige medlemmer i folketrygden. Begrepet «Norge» omfatter også Svalbard, men for Svalbard er det oppstilt særlige bestemmelser om hvem som er trygdet, jf. folketrygdloven § 2-3. Det fremgår av denne bestemmelsens første ledd at et medlem i trygden som bosetter seg eller tar opphold på Svalbard beholder medlemskapet. En person som ikke er medlem i trygden blir medlem dersom han eller hun tar arbeid for en norsk arbeidsgiver som driver virksomhet på Svalbard, jf. § 2-3 annet ledd. Vilåret om norsk arbeidsgiver innebærer at den som f.eks. tar arbeid på Svalbard i russisk tjeneste (uten å ha vært trygdet tidligere) ikke blir trygdet ved arbeidsforholdet. Den som oppfyller vilkåret for å være trygdet etter første ledd vil imidlertid fortsatt være trygdet selv om han eller hun kommer i slikt arbeid.

De endringene som foreslås gjennomført i skatteloven gjøres gjeldende på Svalbard i den grad det følger av Svalbardskatteloven § 3-1 at bestemmelsen gis anvendelse på Svalbard. Dette innebærer at de endringene som foreslås i skatteloven § 6-46 (någjeldende

skattelov § 44 første ledd bokstav k) også legges til grunn på Svalbard. Det følger av Svalbardskatteloven § 3-1 annet ledd at någjeldende skattelov § 44 første ledd bokstav h og annet ledd er unntatt fra anvendelse på Svalbard. Dette innebærer at de endringene som er foreslått i disse bestemmelsene ikke får virkning på Svalbard.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag om at loven gjøres gjeldende på Svalbard, jf. § 1-1 (3).

3.6 Om utvidet minste opptjeningstid og omsorgsopptjening

Sammendrag

I Innst. S. nr. 180 (1995-96) til Velferdsmeldingen (St.meld. nr. 35 (1994-95)) fremmet et flertall i sosialkomiteen bestående av Arbeiderpartiet og Høyre følgende forslag:

«Flertallet vil be om at Regjeringen i forbindelse med forslag om ny lov om tjenstepensjoner etter skatteloven kommer tilbake med utredning om økt minste opptjeningstid fra 30 til 35 år for rett til full pensjon både når det gjelder offentlige og private tjenstepensjonsordninger, innføring av omsorgsopptjening og adgang til å lukke nåværende ordninger.»

Bakgrunnen for dette var forslaget i Velferdsmeldingen om å øke opptjeningstiden til 40 år innen privat tjenstepensjon etter skatteloven (TPES) og - som del av dette - å innføre omsorgsopptjening i private tjenstepensjonsordninger, med adgang til å lukke nåværende ordninger på grunn av kostnadsforholdene ved innføring av omsorgsopptjening.

Som det fremgår av sosialkomiteens vedtak ble Regjeringen bedt om å komme tilbake med en utredning av økt minste opptjeningstid fra 30 til 35 år, og om innføring av omsorgsopptjening for å kompensere de gruppene som etter slik økning vanskelig ville kunne opptjene full pensjon. På bakgrunn av vedtaket opprettet Finansdepartementet en arbeidsgruppe som avleverte sin rapport til Selvig-utvalget, og som dannede bakgrunn for utvalgets utkast til regler. Arbeidsgruppens rapport følger proposisjonen som uttrykt vedlegg. Rapporten er for øvrig også vedlagt NOU 1998:1 som vedlegg 1 i trykt form.

Dette behandles i kap. 6. Departementet foreslår her at minste opptjeningstid ikke økes, og at omsorgsopptjening dermed heller ikke foreslås innført.

Komiteens merknader

Komiteen viser til de respektive fraksjoners merknader og forslag under avsnitt 6.2.2 - 6.2.3 og 18.2.3 nedenfor.

4. OPPRETTELSE AV PENSJONS- ORDNINGER

4.1 Minstekrav til antall medlemmer i foretakspensjonsordninger

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår i utkastet § 2-2 en ny regel i forhold til gjeldende rett ved å oppstille to alternative vilkår som må oppfylles for å kunne opprette en foretakspensjonsordning. For det første skal foretakspensjonsordning kunne opprettes dersom ordningen omfatter minst to personer med en arbeidstid og lønn som utgjør minst 75 pst. av full stilling. For det andre skal det kunne opprettes slik ordning i foretak med bare en ansatt, forutsatt at vedkommende har en arbeidstid og lønn som utgjør minst 75 pst. av full stilling og ikke har eierinteresser i foretaket.

Utvalget mener forslaget med to alternative medlemsbetingelser vil kunne redusere antall skattemotiverte foretakspensjonsordninger, samtidig som det vil tas hensyn til behovet for foretakspensjonsordninger i mindre virksomheter.

Departementets vurdering

Etter departementets syn må det oppstilles visse rammer for når det kan opprettes skattefavourisert pensjonsordning, slik at hensynet til ansatte blir tilstrekkelig ivarett.

Departementet viser til at personer som driver virksomhet i form av enkeltmannsforetak vil kunne oppnå en skattemessig gunstigere posisjon ved opprettelse av en foretakspensjonsordning enn ved inngåelse av en IPA-kontrakt, dersom vedkommende er eneste ansatte i foretaket. Det samme gjelder personer som arbeider i et aksjeselskap eller ansvarlig selskap, hvor vedkommende har eierinteresser og er den eneste ansatte. Dette åpner etter departementets syn for uheldig forskjellsbehandling. Departementet legger til grunn at det bør etableres klare skillelinjer mellom individuelle og kollektive pensjonsordninger. I utgangspunktet bør det etter departementets syn kreves minimum to ansatte for at foretak skal kunne oppnå de skattefordeler som er knyttet til en foretakspensjonsordning. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag på dette punktet. Videre slutter departementet seg til utvalgets forslag om at de to ansatte må ha en arbeidstid og lønn som utgjør minst 75 pst. av full stilling.

Utvalget foreslår at foretak med én ansatt skal kunne opprette foretakspensjonsordning dersom vedkommende ikke har eierinteresser i foretaket. Etter departementets syn er ikke de tilsvarende uheldige sider ved å la foretak med én ansatt opprette foretakspensjonsordning, tilstede i samme grad dersom vedkommende ikke har eierinteresser i foretaket. Det har bl.a. sammenheng med at forholdsmessighetsprinsip-

pet vil forhindre spekulasjoner der visse eiere ønsker å ta ut betydelige pensjoner. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag på dette punktet. Det vises for øvrig til utvalgets begrunnelse som departementet i det vesentligste slutter seg til.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-2 (1) om minstekrav til antall medlemmer i foretakspensjonsordninger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre finner det naturlig at også eiere av selskaper som selv er eneste ansatte i selskapet skal ha anledning til å opprette foretakspensjonsordning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 2-2 (1) skal lyde:

Pensjonsordningen skal omfatte minst en person i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 pst. eller mer av full stilling.»

4.2 Minstekrav til antall medlemmer i pensjonskasser

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår i utkastet § 2-2 tredje ledd at en pensjonskasse i utgangspunktet må ha minst 15 medlemmer. Dersom pensjonskassen har mindre enn 50 medlemmer, foreslås at pensjonskassens vedtekter må ha bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrenning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen slik at medlemmenes rett til pensjon er betryggende sikret. Kredittilsynet skal kunne fastsette nærmere regler om krav til slike vedtektsbestemmelser. Utvalget synes å legge til grunn at Kredittilsynet i den forbindelse kan stille krav om gjenforsikring i livsforsikringsselskap som «selger kollektiv pensjonsforsikring i Norge». Under henvisning til at antall ansatte i et foretak kan svinge over tid, foreslår utvalget at en pensjonskasse skal kunne fortsette sin virksomhet med minst 10 medlemmer, forutsatt at kravet om reasurans er oppfylt. Utvalget foreslår videre at Kredittilsynet i særlige tilfeller skal kunne samtykke i at pensjonskassen fortsetter sin virksomhet med mindre enn 10 medlemmer.

Departementet vil ikke foreslå særskilte krav til antall medlemmer i en pensjonskasse, ut over de generelle krav til antall ansatte for å kunne opprette foretakspensjonsordninger.

Utvalget foreslår at pensjonskasser med mindre enn 50 medlemmer skal ha vedtekter som inneholder særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen. Kredittilsynet skal etter forslaget kunne gi nærmere regler om dette. Departementet viser til at plikten til å etablere et forsvarlig gjenforsikringsprogram er noe uklart forankret i gjeldende regelverk. Departementet viser videre til at forsvarlig gjenforsikring er av avgjørende betydning for mindre pensjonskasser. Departementet vil derfor i likhet med utvalget foreslå å lovfeste at pensjonskasser med mindre enn 50 medlemmer skal ha vedtekter som inneholder særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen. Videre slutter departementet seg til forslaget om at Kredittilsynet skal kunne gi nærmere regler om dette.

Flere høringsinstanser har tolket utvalgets omtale dithen at gjenforsikringsavtale bare skal kunne inngås med et norsk livsforsikringssselskap. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å tolke utvalgets omtale på denne måten.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-2 (2) om krav til pensjonskasser med mindre enn 50 medlemmer m.v.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet kan slutte seg til Regjeringens forslag til minstekrav til antall medlemmer i foretakspensjonsordninger, herunder forslag vedrørende pensjonskasser. Når det gjelder kravet til pensjonskasser har disse medlemmer merket seg Kredittilsynets anførsler om at små pensjonskasser innebærer uforholdsmessig store tilsynsutgifter. Disse medlemmer legger til grunn at tilsynsutgiftene fordeles på pensjonskassene ut fra omfanget av tilsynsarbeid. Disse medlemmer ønsker en velfungerende konkurranse under likeverdige konkurranseforhold innen livsforsikring. Disse medlemmer mener likevel at de minste pensjonskassene i mange tilfeller ikke vil være annet enn et unødvendig mellomlegg mellom de berettigede og den som i realiteten bærer risikoen, nemlig reassurandøren. Disse medlemmer er derfor enig med Regjeringen i at det bør lovfestes at pensjonskasser med mindre enn 50 medlemmer skal ha vedtekter som inneholder særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen.

4.3 Regelverk og pensjonsplan

Sammendrag

I henhold til utvalgets utkast til § 1-2 første ledd bokstav b, utgjør regelverket for en pensjonsordning den avtale foretaket inngår med livsforsikringssselska-

pet med tilhørende vilkår og pensjonsplan. I en pensjonskasse består regelverket av pensjonskassens vedtekter med tilhørende pensjonsplan. Utvalget foreslår en lovbestemmelse som uttrykkelig krever at regelverket i pensjonsordningen skal være i samsvar med loven og dens forskrifter, jf. forslag § 2-1 tredje ledd. Bestemmelsens formål skal være å sikre at skattemessig særbehandling bare gis de pensjonsordninger som er i samsvar med regelverket, jf. NOU 1998:1 side 82 og side 177.

Utvalget foreslår at pensjonsordningens ytelser skal fastsettes i pensjonsplan. Av pensjonsplanen skal det fremgå hvilke former for ytelser pensjonsordningen tilbyr, omfanget av ytelsene og vilkårene for å få rett til disse. Pensjonsplanen vil inngå i pensjonsordningens regelverk. Utvalget foreslår at det stilles visse minimumskrav til en pensjonsplan, som dermed vil være krav til pensjonsordningen som sådan.

Utvalget foreslår i utkastet § 2-1 andre ledd at foretak som har pensjonsordning, dvs. ordning for opptjening av alderspensjon, kan opprette særskilt pensjonsordning for uførepensjon. Slik ordning kan være opprettet i et annet livsforsikringssselskap. Adgangen er foreslått ut fra konkurransehensyn.

Departementets vurdering

Departementet mener i likhet med utvalget at foretakspensjonsordningene bør ha en lovfestet plikt til å fastsette en pensjonsplan. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag om at pensjonsplanen skal fastsette ordningens ytelser. Videre skal vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene fremgå av pensjonsplanen. Departementet viser til at pensjonsplaner vil gi medlemmene en mulighet til å forutsi sin egen økonomiske stilling som pensjonister, slik at en bl.a. vil kunne vurdere behovet for ytterligere sparing. Utvalget foreslår å lovfeste at «(...) pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift», jf. utkastets § 2-3 første ledd andre punktum. Departementet slutter seg til utvalgets forslag.

Utvalget foreslår visse generelle krav til opprettelse av en pensjonsordning. Det foreslås at ordningen skal være en såkalt nettoordning, dvs. at pensjonsordningen garanterer pensjonsytelser som kommer i tillegg til folketrygdens ytelser, jf. utkastet § 2-1 første ledd. Dette i motsetning til bruttoordninger, hvor ordningens ytelser sammen med folketrygdens ytelser er garantert å skulle gi et visst pensjonsnivå. Det kan nevnes at de offentlige tjenestepensjonsordningene er bruttoordninger, hvor arbeidsgiver garanterer at ytelsen skal utgjøre minst 66 pst. av sluttlønn. Ved bruttoordninger vil således f.eks. reduksjon i folketrygdens ytelser kompenseres av tjenestepensjonsordningen, og i så fall vil en slik kompensasjon også være skattefavorisert. Foretakspensjon skal være supplerende til

folketrygden, ikke et alternativ. Foretakspensjon skal dessuten sikres gjennom forsvarlige fond, enten i forsikringsselskap eller pensjonskasse. Det ville ikke være i tråd med målet om at folketrygden skal være den felles trygdeordningen for alle, om det innenfor de særlige skattereglene som gjelder for foretakspensjonsordninger, skulle være adgang til å bygge opp fond med sikte på å virke som en sikkerhet mot eventuelle reduksjoner i folketrygdytelsene. En kan videre vanskelig se for seg hvordan en slik eventuell fondsoppbygging skulle kvantifiseres. Departementet mener at eventuelle endringer i folketrygden bør få betydning for alle. Videre slutter departementet seg til utvalgets forslag om at det kan settes som vilkår for utbetaling fra pensjonsordningen at den forsikrede setter frem krav mot folketrygden, som følger av prinsippet om at ytelsen skal være et supplement til folketrygden.

Utvalget foreslår å lovfeste at pensjonsordningen skal yte alderspensjon, men at den i tillegg kan yte visse andre former for pensjon, jf. utkastet § 2-1 andre ledd. Departementet slutter seg til utvalgets forslag på dette punktet. Departementet slutter seg videre til utvalgets forslag om å lovfeste at regelverket skal være i samsvar med loven og tilhørende forskrifter. Formålet med bestemmelsen er å sikre at bare de pensjonsordninger som er i samsvar med loven, gir rett til inntektsfradrag ved skatteligningen for innbetalinger av premie og tilskudd til fond, jf. forslag til endring av skatteloven § 6-46. De nærmere krav til regelverkets utforming fremgår under omtalen av de enkelte særbestemmelser om pensjonsordningen.

Departementet foreslår at det presiseres i § 2-1 (3) at ordningene skal være ytelsesbaserte.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-3 (1) 1. punktum om at foretakspensjonsordningene skal ha en lovfestet plikt til å fastsette en pensjonsplan, der det fremgår hvilke former for ytelser ordningen tilbyr, omfanget av ytelsene og vilkårene for å få rett til disse. Det er viktig at den enkelte i størst mulig grad får innsikt i sine pensjonsrettigheter, blant annet for å kunne planlegge sin økonomiske stilling som pensjonist.

Komiteen slutter seg også til forslag om at ytelse opptjent etter planen skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen, jf. § 2-3 (1) andre punktum.

Komiteen slutter seg videre til Regjeringens forslag, jf. § 2-1 (1) om at pensjonsordningene skal være såkalte nettoordninger, dvs. at eventuelle reduksjoner i Folketrygdens ytelser ikke kompenseres gjennom foretakspensjonsordningene.

Komiteen slutter seg videre til Regjeringens forslag til § 2-3 (2) annet punktum om at det kan settes

som vilkår for utbetaling fra pensjonsordningen at den forsikrede setter fram krav mot folketrygden.

Komiteen slutter seg videre til Regjeringens forslag til § 2-1 (2) om at pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon, men at den i tillegg kan yte visse andre former for pensjon.

Komiteen slutter seg også til forslaget om å lovfeste at regelverket for pensjonsordningen i sin helhet skal være i samsvar med lov om foretakspensjoner med tilhørende forskrifter, jf. § 2-1 (3), samt forslaget om at ordningen skal være ytelsesbasert, jf. § 2-1 (3).

Komiteen slutter seg for øvrig til departementets vurderinger, og vil i tilknytning til forslaget om at ordningene må være ytelsesbaserte vise til at innskuddsbaserte ordninger vil bli regulert i egen lov og at eventuelle kombinasjonsmuligheter må tas opp i forbindelse med behandlingen av lov om innskuddspensjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser videre til at det i proposisjonen uttales at «Departementet mener at eventuelle endringer i folketrygden bør få betydning for alle». Disse medlemmer er enig i dette, og vil peke på at dette ikke er tilfelle i bruttoordningene som er blant annet i Statens Pensjonskasse. Disse medlemmer viser til at Regjeringens forslag avviker vesentlig fra det som nylig har blitt innført i Sverige. Der innføres det nå stor grad av avtalefrihet i tjenstepensjonsordningen. Det er blant annet bestemt å gå bort fra det lovfastsatte krav om pensjonsplan, og man legger i stedet opp til at dette skal være forhandlingstema mellom de ulike grupper i et foretak eller konsern. Det vil etter disse medlemmers oppfatning være en klar fordel om norske pensjonsprodukter kan utformes mest mulig parallelt til ordninger i andre land som for eksempel Sverige. Dette gjelder ikke minst med tanke på utviklingen med økt integrasjon i næringslivet i Norden.

Disse medlemmer vil peke på at ulike arbeidstagergrupper kan ha ulike behov for hva en supplerende pensjonsordning skal omfatte og hvor god kvaliteten på ordningen skal være. Det er viktig at det norske lovverket ikke for sterkt begrenser mulighetene for forhandlinger mellom de ulike grupper i et foretak eller konsern. Disse medlemmer mener det skal være adgang til parallelle innskudds- og ytelsesbaserte ordninger i et foretak. Dette vil i praksis innebære ulike pensjonsplaner for ulike grupper i et foretak, noe regelverket ikke bør stenge for. Disse medlemmer kan slutte seg til en fastsatt hovedregel om felles pensjonsplan for ytelsesbaserte ordninger, men mener likevel at det bør være noe større valgmuligheter og fleksibilitet enn det som foreslås av Regjeringen gjennom et unntak fra hovedregelen om felles pensjonsplan i et foretak eller konsern. Det er

spesielt viktig at det ikke stenges for mulig differensiering av pensjonsplaner innen et konsern.

Disse medlemmer viser til at spørsmålet om parallelle ordninger vil avklares ved behandlingen av lov om innskuddsbaserte ordninger.

4.4 Adgangen til å tilby foretakspensjonsordning som livsforsikring med investeringsvalg

Sammendrag

Etter departementets syn er det særlig viktig at pensjonsordningens midler forvaltes slik at de til enhver tid er tilstrekkelige til å dekke pensjonsforpliktelsene.

Utvalget foreslår at foretakspensjonsordning ikke skal kunne inngås som livsforsikring med investeringsvalg. Forslaget innebærer en videreføring av gjeldende rett for så vidt gjelder avtaler med norske forsikringsselskaper. Departementet viser til at gjeldende forbud mot å inngå TPES som livsforsikring med investeringsvalg ble innført ved endringer fastsatt 20. desember 1996 i dagjeldende forskrift 8. september 1989 nr. 930 om kapitalforvaltning, og som spesielt regulerte innføringen av livsforsikring med investeringsvalg. Forskriften er erstattet av forskrift av 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning.

Det er anført at livsforsikringsselskapene vil ha en konkurransemessig ulempe i forhold til pensjonskasser dersom det ikke gis adgang til å tilby foretakspensjonsordninger som livsforsikring med investeringsvalg, bl.a. fordi en pensjonskasse antas å kunne gi foretaket en indirekte adgang til å påvirke forvaltningen av pensjonskassens midler. Departementet viser til at pensjonskasser er underlagt de alminnelige kapitalforvaltningsreglene i forskrift 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning. Kapitalforvaltningen i selskaper som tilbyr livsforsikring med investeringsvalg er underlagt en vesentlig mer liberal regulering enn pensjonskasser. Slike selskaper er ikke underlagt de alminnelige kapitalforvaltningsreglene, jf. kapitalforvaltningsforskriften kap. 3. Det er derfor ikke grunnlag for å hevde at en adgang til å tilby foretakspensjonsordninger som livsforsikring med investeringsvalg, vil likestille livsforsikringsselskaper og pensjonskasser mht. foretakets adgang til å påvirke plasseringen av pensjonsmidlene.

Departementet viser til at livsforsikring med investeringsvalg i forhold til kollektive ordninger reiser en rekke prinsipielle og tekniske spørsmål som ikke reguleres av gjeldende regelverk, bl.a. i forhold til risiko- og kostnadsfordeling og regler om avkastningsgaranti, og spørsmålet om annen avkastningsgaranti enn den ordinære garantien selskapet bruker. En viser også til at livsforsikring med investeringsvalg vil være en aktuell form ved innføring av innskuddsbaserte ordninger og vil bli vurdert da, slik det ble varslet i Nasjonalbudsjettet 1999. På denne bakgrunn foreslår

departementet å videreføre gjeldende forbud mot at foretakspensjonsordninger skal kunne inngås som livsforsikring med investeringsvalg, jf. forslaget § 2-2 fjerde ledd.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er mye som taler for å gi adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger, og stiller seg positiv til en slik adgang. Flertallet viser samtidig til at det etter departementets syn reiser seg «store og kompliserte problemstillinger» i tilknytning til en slik adgang. Samtidig synes det ikke å være uenighet om at en adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger vil kreve endringer i regelverket, blant annet knyttet til avkastningsgaranti m.m. Flertallet mener derfor det kan være hensiktsmessig at spørsmålet utredes før eventuell adgang til investeringsvalg iverksettes.

Flertallet legger videre til grunn at departementet utarbeider nødvendige endringer og utfyllende bestemmelser, slik at det eventuelt kan gis adgang til investeringsvalg med avkastningsgaranti, også slik at det på dette området sikres størst mulig grad av likebehandling mellom livselskap og pensjonskasser.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, ber Regjeringen komme tilbake til dette i forbindelse med proposisjonen om innskuddspensjoner. På denne bakgrunn foreslår dette flertallet at § 2-2 (4) utgår. Dette flertallet viser til at mange høringsinstanser går mot utvalgets og departementets forslag om at foretakspensjonsordning ikke kan inngås som livsforsikring med investeringsvalg. Det er blant annet påpekt at en adgang til investeringsvalg vil kunne bedre foretakenes mulighet for å finansiere ordningene, gi mulighet for en bedre risikostyring og redusere livselskapenes konkurranseulempe i forhold til pensjonskassene. Dette flertallet viser også til at Kredittilsynet mener det bør vurderes modeller for livsforsikring med investeringsvalg med avkastningsgaranti.

Dette flertallet kan ikke se at departementet fremfører tungtveiende argumenter for sitt forslag om å forby investeringsvalg. Departementets argumentasjon går i hovedsak ut på at dette ikke har vært tillatt til nå, noe som i seg selv ikke kan tillegges avgjørende vekt.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ønsker altså ikke å ta endelig stilling til om en bør tillate investeringsvalg i en ytelsesbasert ordning, herunder hvilke vilkår som i så fall må oppfylles, i tilknytning til behandlingen av innskuddspensjon, som Regjeringen vil fremme proposisjon om senere i vår. I denne

omgang legger disse medlemmer derfor ikke opp til å vedta forslag til § 2-2 (4), men vil vedta lovteksten på dette punkt senere i vår.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil peke på at livsforsikring med investeringsvalg vil bryte med det ytelsesbaserte systemet for kollektive pensjoner. I en ytelsesbasert ordning hvor arbeidsgiver påtar seg å garantere en ytelse i forhold til sluttlønn, kan en, om en gir adgang til livsforsikring med investeringsvalg, komme i den situasjon av risiko må bæres av arbeidstaker. Dersom arbeidsgiver ikke er i stand til å dekke opp for eventuelle tap på grunn av svak økonomisk stilling, vil risikoen reelt sett bli overført til medlemmene.

Dette medlem vil likevel peke på at det kan være hensiktsmessig at spørsmålet om livsforsikring med investeringsvalg utredes, og ber regjeringen komme tilbake med en grundig vurdering i forbindelse med proposisjonen om innskuddspensjoner. På denne bakgrunn foreslår dette medlem at Regjeringens forslag til § 2-2 (4) utgår.

4.5 Styre og styringsgruppe

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår i utkastet § 2-4 å videreføre gjeldende regler om styrer i pensjonskasser. Videre foreslår utvalget å innføre et krav om styringsgruppe for pensjonsforsikring tegnet i forsikringsselskap for å sikre at medlemmene tas med på råd i saker som angår pensjonsordningen.

For pensjonsforsikring tegnet i livsforsikringsselskap, foreslår utvalget å gjøre unntak fra kravet om styringsgruppe med representasjon for de ansatte for foretak med færre enn 15 ansatte.

Utvalget foreslår at styringsgruppen skal bestå av minimum tre personer, hvorav minst en skal velges av og blant medlemmene i ordningen. For å «gi fleksibilitet», foreslår utvalget at Kredittilsynet i særlige tilfeller skal kunne gjøre unntak fra kravet om at minst en person i styringsgruppen skal velges blant medlemmene.

Utvalget legger opp til at styringsgruppen skal fungere som et diskusjonsforum, men at gruppen ikke skal treffe reelle avgjørelser. Styret i en pensjonskasse vil imidlertid i samsvar med gjeldende rett kunne treffe bindende vedtak i forhold til pensjonskassen. Utvalgets utkast til regel om styre og styringsgruppe er nærmere beskrevet i NOU 1998:1 side 83-84.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å innføre krav om styringsgruppe for pensjonsforsikring tegnet i forsikringsselskap. Departementet viser til at de ansatte har sterke økonomiske interesser i

pensjonsordningen, og finner det derfor naturlig å formalisere et krav om at medlemmene skal tas med på råd ved utformingen og forvaltningen av ordningen.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å gjøre unntak fra kravet om styringsgruppe i ordninger med færre enn 15 medlemmer. Departementet mener at krav om styringsgruppe i mindre foretak vil kunne virke unødvendig byråkratisk og tungvint. Det vises også til at styringsgruppens hovedformål er å ivareta medlemmenes informasjonsbehov, og at gruppen ikke vil ha reell beslutningsmyndighet. Etter departementets syn vil et slikt informasjonsbehov lettere kunne tilfredsstilles på andre måter, samtidig som det vil være mindre i foretak med færre enn 15 ansatte enn i større foretak.

Departementet slutter seg videre til utvalgets forslag om at styringsgruppen må bestå av minst tre personer, og at minst én av personene i styringsgruppen skal velges av og blant medlemmene i pensjonsordningen. Utvalget foreslår her en dispensasjonshjemmel. Departementet mener det imidlertid bør være et ubetinget krav at minst én av personene i styringsgruppen skal velges av og blant medlemmene i ordningen. Departementet ser derfor ikke behov for å gi Kredittilsynet en dispensasjonsadgang som foreslått av utvalget. Departementet slutter seg til utvalgets forslag om kompetansen til styringsgrupper. Styringsgruppen vil kun være et rådgivende organ for foretaket, i motsetning til styret i en pensjonskasse som i henhold til pensjonskasseforskriften og forsikringsvirksomhetsloven vil fatte reelle avgjørelser i forhold til pensjonskassen.

Utvalget foreslår å lovfeste at styret i pensjonskasser forestår forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen, jf. utkastets § 2-4 første ledd. Departementet viser til at kapitalforvaltningsforskriften § 4 gjelder for pensjonskasser, jf. pensjonskasseforskriften § 9 første ledd nr. 1. I kapitalforvaltningsforskriften § 4 reguleres styrets ansvar for kapitalforvaltningen i pensjonskassen. Etter departementets syn er det hensiktsmessig å understreke styrets ansvar for kapitalforvaltningen i lov om foretakspensjon.

Departementet legger til grunn at styre eller styringsgruppe bør forelegges spørsmål av betydning for de pensjonsberettigede medlemmene, f.eks. spørsmål knyttet til sammenslåing og deling av foretak.

Komiteens merknader

Forslag til § 2-4 (1)

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-4 (1) om at styret i en pensjonskasse forestår forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen.

Forslag til § 2-4 (2) og (3)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser

til at de ansatte har sterke økonomiske interesser i foretakenes pensjonsordninger og at medlemmene derfor bør tas med på råd vedrørende utformingen og forvaltningen av ordningene. Disse medlemmer viser til at pensjonsordningene utgjør en viktig del av arbeidstakernes lønns- og ansettelsesvilkår. Disse medlemmer vil i denne sammenheng peke på betydningen av at de ansatte løpende gis god mulighet til å holde seg oppdatert om regelverket og øvrige vilkår for pensjonsordningene. Disse medlemmer mener at disse hensyn også gjør seg gjeldende i mindre foretak med færre enn 15 medlemmer i pensjonsordningen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«§ 2-4 annet ledd skal lyde:

(2) Foretak som har pensjonsforsikring skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst to personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Steinar Bastesen, slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-4 (2) og § 2-4 (3) om å innføre krav om styringsgruppe for pensjonsforsikring tegnet i livsforsikringsselskap i foretak som omfatter 15 eller flere medlemmer, og at minst en av personene i styringsgruppen skal velges av og blant medlemmene. Disse medlemmer viser til at de ansatte har sterke økonomiske interesser i pensjonsordningen, og det er derfor naturlig at medlemmene tas med på råd ved utformingen og forvaltningen av ordningen.

Når det gjelder Regjeringens forslag til § 2-4 (2) og (3) viser komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre til at de ansatte har sterke økonomiske interesser i pensjonsordningen, og er enig i at det er tjenlig at de ansatte får god informasjon om pensjonsordningen og gis mulighet for å bli tatt med på råd om utformingen av ordningen. Disse medlemmer mener imidlertid at spørsmålet om hvordan dette skal organiseres ikke bør reguleres i loven gjennom en påbudt styringsgruppe, men overlates til partene i det enkelte foretak. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at departementet i proposisjonen understreker at styringsgruppen ikke vil ha reell beslutningsmyndighet og at hovedformålet er å ivareta medlemmenes informasjonsbehov. Disse medlemmer mener forslaget om en lovpålagt styringsgruppe for pensjonsforsikring tegnet i forsikringsselskap innebærer en unødig byråkratisering, og går etter dette mot Regjeringens forslag til § 2-4 (2) og (3).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

Regjeringens forslag til § 2-4 (2) og (3) utgår.»

Disse medlemmer viser til at forslaget om at § 2-4 (2) og (3) utgår, nødvendiggjør endringer i §§ 2-7 (4), 10-4 (2) og 15-1 (1). Disse medlemmer viser til sine merknader i avsnittene 4.8, 12 og 17.1.

Disse medlemmer vil subsidiært støtte Regjeringens forslag til § 2-4 (2) og (3).

4.6 Livsforsikringsselskapets plikter

Sammendrag

Etter departementets syn er det viktig å statuere det ansvar som påligger et forsikringsselskap ved inngåelse av avtale om pensjonsordning. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag om at livsforsikringsselskapet skal ha ansvar for å påse at de avtaler som selskapet inngår er i samsvar med gjeldende regelverk, jf. § 2-5. Forslaget er en videreføring av gjeldende rett, og anses nødvendig for å lette den offentlige kontroll med foretakspensjonsordninger. Forslaget innebærer imidlertid ingen begrensning av Kredittilsynets tilsynsansvar for slike ordninger, jf. forslaget § 2-7.

Kredittilsynet foreslår at livsforsikringsselskapet skal pålegges å «gå god for riktigheten» av de erklæringer foretaket avgir. Departementet viser til at livsforsikringsselskapet har en selvstendig plikt til å påse at de kontrakter selskapet inngår er i samsvar med gjeldende regelverk, jf. forslaget § 2-5 første ledd. Departementet foreslår i § 2-5 annet ledd at livsforsikringsselskapet skal påse at foretaket avgir erklæring om at det ikke har opprettet eller er tilsluttet annen pensjonsordning. Hvis foretak ikke kan avgis slik erklæring, skal livsforsikringsselskapet påse at samtlige pensjonsordninger under ett oppfyller lovens krav.

Departementet ser ikke grunn til å forskjellsbehandle livsforsikringsselskaper og pensjonskasser på dette felt, og foreslår at bestemmelsene gis tilsvarende anvendelse for pensjonskasser, jf. forslaget § 2-5 tredje ledd.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger og forslag til § 2-5 om livsforsikringsselskapers og pensjonskassers plikter.

4.7 Ligningsforhold

Sammendrag

Foretak med pensjonsordning som oppfyller lovens vilkår vil ha rett til inntektsfradrag for premieinnbetalinger og tilskudd til ordningen. Av hensyn til den praktiske gjennomføringen av ordningen må det

foreligge dokumentasjon for at vilkårene for skattefavourisering er til stede. I tråd med gjeldende regler foreslås det i § 2-6 et system hvor kvitteringer m.v. som oversendes ligningsmyndighetene skal gis påtegning om at det gjelder innbetaling m.v. knyttet til en ordning som oppfyller lovens vilkår. Dette innebærer at pensjonsinnretningen innestår for at ordningen er i samsvar med lovens krav. Videre kan ligningsmyndighetene legge dette til grunn ved ligningen uten å måtte foreta nærmere undersøkelser av om ordningen oppfyller lovens vilkår. Som påpekt av Ligningsutvalget mener også departementet at det ikke vil være praktikabelt med et system hvor det enkelte likningskontor foretar kontroll av om vilkårene er oppfylt i tilknytning til den enkelte ligning. Det vises i denne sammenheng også til at et slikt system med påtegning har vært praktisert siden 1952.

For å oppnå en korrekt ligning er det nødvendig at de kvitteringer m.v. som sendes inn er spesifiserte. Dersom årets premie betales over premiefondet, må dette angis særskilt for å forhindre dobbelt fradrag. Departementet tiltrer også utvalgets forslag med hensyn til plassering av ansvaret for at de opplysninger som inngis til ligningsmyndighetene er korrekte. Forsikringsselskapet, pensjonskassen, foretaket, samt institusjon som forvalter premiefond, vil ha et selvstendig ansvar på dette punkt. Regelen vil kunne virke preventivt ved at ingen av disse vil kunne fraskrive seg ansvar under henvisning til at opplysningene skulle vært gitt av en annen.

Dersom ordningen ikke er i samsvar med lovens vilkår, vil konsekvensen være at innbetalinger m.v. til ordningen ikke er fradragsberettiget ved ligningen. Dette følger av skattelovens forutsetning om at ordningen må være i samsvar med de krav som oppstilles for skattefavourisert foretakspensjon. Følgene vil kunne bli de samme dersom foretaket ikke oppfyller dokumentasjonskravene for en påberopt fradragsrett. Hvor foretaket gir uriktige eller ufullstendige opplysninger til ligningsmyndighetene, og dette har eller kunne ha ført til fastsettelse av for lav skatt, vil det være anledning til å ilegge foretaket tilleggsskatt i henhold til ligningsloven av 13. juni 1980 nr. 24 kap. 10. Dersom det foreligger forsett eller grov uaktsomhet i tilknytning til slike forhold, kan det være aktuelt med straffansvar for overtredelse av ligningslovens bestemmelser om skattesvik. Slikt ansvar vil også kunne gjøres gjeldende overfor foretaket, jf. straffeloven av 22. mai 1902 nr. 10 §§ 48 a og 48 b. Det samme vil gjelde i forhold til forsikringsselskap m.v. som uriktig gir kvittering el. for innbetaling av premie til pensjonsordning. Det vises her til ligningsloven § 12-1 bokstav b som rammer den som forsettelig eller grovt uaktsomt «utferdiger uriktig dokument når han forstår eller bør forstå at dokumentet er egnet som legitimasjon for å oppnå skatte- eller avgiftsmessige fordeler».

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger, forslag til § 2-6 om dokumentasjon for at vilkårene for skattefavourisering er til stede.

4.8 Tilsyn

Sammendrag

Utvalget foreslår i utkastet § 2-7 at Kredittilsynet skal føre tilsyn med foretakspensjonsordningene.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at Kredittilsynet skal føre tilsyn med foretakspensjonsordningene. Departementet vil understreke at slikt tilsyn vil supplere det alminnelige tilsyn av livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Når det gjelder tilsyn av foretakspensjonsordninger i norske filialer av livsforsikringsselskaper med hovedsete i annen EØS-stat, vises til Kredittilsynets høringsuttalelse som departementet i det vesentligste slutter seg til. Departementet slutter seg videre til utvalgets forslag om at Kredittilsynet skal kunne kreve endringer innen en fastsatt frist i pensjonsordninger som er eller forvaltes i strid med regelverket.

Departementet mener i likhet med utvalget at Kredittilsynet skal føre tilsyn med at beregning og fordeling av midler er foretatt i samsvar med regelverket. Utvalget foreslår videre at Kredittilsynet skal kunne overprøve de skjønsmessige vurderinger om beregning og fordeling av midler i tilfeller dette virker «klart urimelig», selv om regelverket ikke kan sies å være brutt. Departementet går i mot utvalgets forslag om å gi Kredittilsynet adgang til å overprøve foretakenes skjønnsutøvelse. Loven inneholder en rekke klare regler om f.eks. anvendelse av premiefondsmidler og maksimale grenser for samlede pensjonsytelser til de enkelte. Etter departementets syn reduserer disse reglene behovet for å gi Kredittilsynet kompetanse til å overprøve det skjønnet som i visse tilfeller kan utøves.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om hvilke sanksjoner Kredittilsynet skal ha til rådighet dersom pålegg om retting innen en fastsatt frist ikke overholdes. Kredittilsynet skal kunne gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre eller styringsgruppe for pensjonsordninger, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre eller avvikles. Det vises til utvalgets omtale i NOU 1998:1 side 179-180.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-7 (1), (2), (3) og (5).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 2-7 (4).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sin merknad under avsnitt 4.5 hvor disse medlemmer går mot Regjeringens forslag om at det skal opprettes styringsgruppe i foretak som har pensjonsforsikring som omfatter 15 eller flere medlemmer. Dette nødvendiggjør endring i Regjeringens forslag til § 2-7 (4).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 2-7 (4) skal lyde:

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Kredittilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter bestemmelsene i kapittel 15.»

5. MEDLEMSKAP

5.1 Rett til medlemskap

Sammendrag

Departementet støtter utvalgets synspunkt om at alle ansatte i et foretak i utgangspunktet bør ha rett til å bli medlemmer av foretakspensjonsordningen som foretaket måtte ha. Medlemskap forutsetter etter utvalgets forslag i § 3-2 tredje ledd at man er obligatorisk trygdet etter lov om folketrygd. Dette er en videreføring av gjeldende rett, jf. 1968-reglene § 4 nr. 1 første punktum. Departementet støtter forslaget, men foreslår at uttrykket «obligatorisk trygdet etter lov om folketrygd» erstattes med et krav om at man er pliktig medlem i folketrygden etter lov om folketrygd, i tråd med ordlyden i den nye folketrygdloven av 28. februar 1997 nr. 19. Folketrygdloven har bestemmelser om medlemskap i kap. 2. Personer som er bosatt i Norge, er pliktige medlemmer i folketrygden, jf. folketrygdloven § 2-1. En person som ikke er medlem i folketrygden etter § 2-1, er som hovedregel likevel pliktig medlem i trygden dersom han eller hun er arbeidstaker i Norge, jf. folketrygdloven § 2-2. Folketrygdloven § 2-5 gir pliktig medlemskap i folketrygden til grupper i arbeid i utlandet med sterk tilknytning til Norge. For de fleste er det vilkår om norsk statsborgerskap.

For sjøfolk og personer som arbeider på norsk kontinentalsokkel gjelder særregler. Ifølge § 2-4 er arbeidstakere på norsk sokkel bare medlem i trygden dersom vedkommende fyller vilkårene i § 2-1, dvs. krav om bosettelse i Norge. En arbeidstaker som ikke er medlem, får likevel ytelser ved yrkesskade.

En utenlandsk statsborger som ikke er bosatt i Norge, er etter nærmere vilkår i folketrygdloven § 2-6 pliktig medlem i trygden med rett til ytelser ved yr-

kesskade og dødsfall. Slik begrenset trygdedekning gis bl.a. til arbeidstaker på et norsk skip i utenriksfart som er registrert i det ordinære norske skipsregisteret, unntatt når vedkommende er arbeidstaker hos en utenlandsk arbeidsgiver som driver næringsvirksomhet om bord, jf. folketrygdloven § 2-6 første ledd bokstav a.

Personer som er ansatt i hotell- og restaurantvirksomhet om bord på turistskip registrert i norsk internasjonalt skipsregister, er etter folketrygdloven § 2-12 unntatt fra pliktig medlemskap.

Bakgrunnen for å sette som vilkår at man er pliktig medlem i folketrygden etter lov om folketrygd for å bli medlem i en foretakspensjonsordning, er at en foretakspensjonsordning vil være en nettoordning, dvs. en pensjonsordning som garanterer pensjonsytelser som utgjør tillegg til folketrygdens ytelser. Folketrygden ligger i bunnen når pensjonsytelsene beregnes. På grunn av foretakspensjonsordningers karakter som nettoordninger, bør grunnlaget for rett til medlemskap etter departementets syn være basert på rett til alderspensjon fra folketrygden. Departementet går derfor inn for at det i tillegg kreves at det pliktige medlemskapet i folketrygden er av en slik art at det omfatter opptjening av alderspensjonsrettigheter i folketrygden, jf. forslaget § 3-2 tredje ledd.

Av ulike årsaker kan det likevel være ønskelig at arbeidstakere som ikke har en slik tilknytning til folketrygden, skal ha anledning til å bli medlem i en foretakspensjonsordning. Departementet går derfor inn for at Kongen i forskrift kan gjøre unntak fra kravet om en slik tilknytning til folketrygden for rett til medlemskap i en foretakspensjonsordning, jf. forslaget § 3-2 tredje ledd.

EØS-borgeres adgang til å bli medlem i foretakspensjonsordningen, vil bero på om de er pliktig medlem i folketrygden med opptjening av alderspensjon etter lov om folketrygd. Prinsippet om lik behandling av arbeidstakere innenfor EØS er nærmere omtalt i proposisjonen avsnitt 5.2.3.

Departementet er enig i utvalgets synspunkt om at yngre arbeidstakere bør ha samme rett til medlemskap i ordningen som eldre arbeidstakere, og synes forslaget i § 3-3 første ledd om en aldersgrense på 20 år for rett til opptak i ordningen er hensiktsmessig. Dette er hovedregelen. En viss fleksibilitet er ivaretatt ved at arbeidsgiveren kan fastsette en lavere alder i regelverket, jf. første ledd andre punktum. Departementet støtter utvalgets utkast § 3-3 annet ledd om at en arbeidstaker skal være medlem selv om det for tiden ikke opptjenes rett til pensjon i tillegg til ytelsene etter lov om folketrygd. På denne måten får man synliggjort i loven at retten til medlemskap ikke sikrer noen utbetalt foretakspensjon i tillegg til folketrygden. Departementet vil understreke at medlemskap ikke bare er av betydning for opptjening av pensjonsrettigheter, men også for anledningen til å være dekket av en uførepens-

sjon og pensjon til etterlatte i den utstrekning disse elementene inngår i ordningen. Departementet ser at innstrammingerne i forhold til gjeldende rett vil innebære økte kostnader for bedriftene, men legger vekt på at medlemskap i en foretakspensjonsordning skal være en del av lønns- og arbeidsvilkårene i foretaket, og grunnlaget for skattefavorisering tilsier at flest mulig av de ansatte omfattes. Dette taler for at medlemskap er noe som bør komme flest mulig ansatte til gode.

For øvrig støtter departementet utvalgets forslag til regler i lovforslaget §§ 3-1 til 3-3.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 3-3 (1)

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, deler målet om at flest mulig i foretaket bør få anledning til å bli medlemmer av pensjonsordningen. Kombinasjoner og veksling mellom utdanning og arbeid blir stadig mer utbredt, og ordningen bør legge til rette for at også den som velger å gå tidlig ut i arbeidslivet skal ha anledning til å bli med i virksomhetens pensjonsordning. Flertallet slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-3 (1) om at alle ansatte over 20 år skal være medlemmer av pensjonsordningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at departementet i § 3-3 (1) foreslår at alle ansatte over 20 år skal være medlem av pensjonsordningen, samtidig som alle ansatte med mer enn 20 pst. av full stilling skal være med i ordningen. I tillegg foreslås at arbeidstakeren skal tas opp i ordningen fra første dag.

Disse medlemmer viser til at kombinasjonen av disse forslagene innebærer en betydelig utvidelse av foretakspensjonsordningene, og dermed vesentlig økte kostnader for bedriftene. En slik kostnadsøkning kan innebære at det for en rekke foretak, særlig innenfor bransjer som dagligvarehandelen med stort innslag av yngre deltidsarbeidende, blir mindre attraktivt å opprette foretakspensjonsordninger. En slik utvikling er ikke ønskelig, og vil i særlig grad kunne ramme de ansatte som har sin hovedaktivitet og yrkesaktive karriere i disse bransjene.

Disse medlemmer legger vekt på at regelverket skal legge til rette for at man i løpet av en normal yrkesaktiv karriere skal gi god mulighet til å opptjene full pensjon. Disse medlemmer mener den foreslåtte opptjeningstiden på 30 år gir godt rom for full opptjening av foretakspensjon, selv om aldersgrensen for rett til medlemskap i foretakspensjonsordningen videreføres på dagens 25 år. Disse medlemmer går derfor inn for å videreføre dagens aldersgrense på 25 år, men med en fleksibilitet slik at arbeidsgiveren kan fastsette en lavere aldersgrense. En høyere aldersgrense enn det som er foreslått gjør

det samtidig mindre kostnadskrevende for foretakene at deltidsgrensen settes ned, og at retten til medlemskap skal være fra første dag, jf. avsnittene 5.2 og 5.6.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 3-3 (1) skal lyde:

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 25 år, med mindre annet følger av regler i loven her med tilhørende forskrifter. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.»

Overgangsregler til § 3-3 (1)

Komiteen viser til merknader under avsnitt 18.2.1.

Regjeringens forslag til § 3-3 (2) og (3)

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-3 (2) og (3).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser også til sine merknader til kapittel 4.2.3.

5.2 Nye arbeidstakere

Sammendrag

Departementet støtter utvalgets synspunkt om at nye arbeidstakere bør tas opp som medlemmer på et tidlig tidspunkt. Dagens regelverk som gir adgang til å kreve inntil fem års ansettelse for at ungdom under 25 år skal tas opp i pensjonsordningen, harmonerer ikke med departementets oppfatning om at flest mulig i foretaket bør få anledning til å bli medlemmer av pensjonsordningen. Departementet er enig i utkastet § 3-4 første ledd om at en arbeidstaker som ansettes av foretaket og fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, skal opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket. Dette gir en entydig regel for når en arbeidstaker skal innmeldes i ordningen. Forslaget må også ses i sammenheng med de foreslåtte vilkår for eiendomsrett til opptjent pensjon. Det stilles krav til tolv måneders medlemstid for rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve. Det stilles også krav til minstebeløp av opptjente pensjonsrettigheter for rett til fripolise. Forslaget innebærer derfor at antallet fripoliser likevel blir begrenset. Dette sparer foretaket for administrasjonskostnader. Siden opptak fra første dag kombineres med en regel om at medlemmer som har kortere medlemstid enn tolv måneder mister retten til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve, vil midler innbetalt til personer som ikke får fast ansettelse etter prøvetiden, tilfalle pensjonsordningen. Departementet er ikke enig i at forslaget innebærer en uthuling av prøvetiden og støtter ikke AktuarKonsulenters

Forum og Bankenes Arbeidsgiverforenings synspunkt om at ansatte i prøvetiden skal kunne holdes utenfor ordningen.

Departementet viser til utvalgets utkast § 3-4 annet ledd om at foretaket kan kreve at en ny arbeidstaker med opptjent pensjon fra annet arbeidsforhold gir forsikringsselskapet eller pensjonskassen opplysninger om slike rettigheter når han opptas som medlem i foretakets pensjonsordning. Denne regelen er gitt på grunn av utvalgets utkast til medregningsbestemmelser. Departementet foreslår andre medregningsbestemmelser i § 4-11, og bestemmelser i utvalgets utkast er dermed overflødig. Medregning er for øvrig omtalt i proposisjonens avsnitt 6.2.10.

Departementet er enig i utvalgets utkast i § 3-4 tredje ledd om at forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift bør gjelde ved flytting til pensjonsordningen av premiereserve og andre midler knyttet til fripolise for opptjent pensjon. Flytting av midler knyttet til fripolise er en rettighet for fripoliseinnehaveren, og departementet er enig i utvalgets forslag om at det ikke kan settes som vilkår for medlemskap at midlene blir flyttet til pensjonsordningen, se forslag til § 3-4 annet ledd.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-4 (1) om opptak i foretakspensjonsordningen fra første arbeidsdag.

Komiteen mener det er viktig å legge til rette for økt mobilitet i arbeidsmarkedet, og mener at en hovedregel om opptak i foretakspensjonsordningen fra første dag vil bidra til dette. Komiteen legger vekt på at økningen i administrasjonskostnadene ved opptak fra første dag reduseres ved at det stilles krav om 12 måneders medlems tid for rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve, sammen med kravet om minstebeløp av opptjente pensjonsrettigheter for rett til fripolise.

Komiteen slutter seg også til Regjeringens forslag til § 3-4 (2) om flytting av premiereserve m.v.

5.3 Retten til å reservere seg mot medlemskap

Sammendrag

Departementet har pekt på at medlemskap i en foretakspensjonsordning bør regnes som en del av virksomhetens ordinære lønns- og arbeidsvilkår, noe som taler for at alle arbeidstakere i foretaket skal omfattes av ordningen. Som utvalget peker på er foretakspensjonsordninger dessuten en del av det sosiale sikrings systemet. Dette gjelder ikke bare den ansatte, men kan også være aktuelt for vedkommendes nærstående f.eks. i forbindelse med arbeidstakers uførhet og død, dersom ordningen omfatter uførepensjon eller rett til etterlattepensjon. Det kan reises spørsmål om

reservasjonsrett bør tillates i de tilfeller der arbeidstakeren må dekke en andel av premieinnbetalingen, eller der ordningen ikke omfatter uførepensjon eller rett til etterlattepensjon. Også forsikringstekniske hensyn taler mot slik reservasjonsadgang. Departementet mener det ikke bør gjøres unntak i disse tilfellene, og støtter utvalgets forslag til § 3-3 første ledd, 3-4 første ledd og § 4-6 som innebærer at arbeidstakeren ikke har anledning til å reservere seg mot å bli opptatt som medlem i pensjonsordningen.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag om at arbeidstakeren ikke har anledning til å reservere seg mot å bli opptatt som medlem i pensjonsordningen, jf. §§ 3-3 (1), 3-4 (1) og 4-6.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om å gi arbeidstakere rett til å reservere seg mot medlemskap i pensjonsordningen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er ikke enig i at det ikke skal være adgang for arbeidstakere til å reservere seg mot medlemskap. Dette kan særlig aktualisere seg i forhold til eldre arbeidstakere som i noen tilfeller kan være mer attraktive som arbeidskraft under slike forhold.

5.4 Prinsippet om lik behandling av arbeidstakere innenfor EØS

Sammendrag

Det fremgår av departementets vurdering i proposisjonens avsnitt 5.2.1 at departementet går inn for at rett til medlemskap i en foretakspensjonsordning forutsetter at man er pliktig medlem i folketrygden etter lov om folketrygd. Dette er i tråd med utvalgets forslag. Departementet mener at det er feil å legge til grunn at utvalgets forslag innebærer at EØS-borgere uten pliktig medlemskap i folketrygden får rett til medlemskap i foretakspensjonsordningen. For rett til medlemskap foreslår departementet at det i tillegg kreves at det pliktige medlemskapet i trygden etter lov om folketrygd er av en slik art at det omfatter opptjening av pensjonsrettigheter i folketrygden, jf. departementets vurdering i proposisjonens avsnitt 5.2.1.

EØS-borgeres rett til medlemskap i en foretakspensjonsordning vil således bero på om de opptjener pensjon i folketrygden i Norge etter lov om folketrygd.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

5.5 Lik behandling av kvinner og menn i private tjenestepensjonsordninger*Sammendrag*

Rådsdirektiv 96/97/EF - tillegg til rådsdirektiv 86/378/EØF om likebehandling av kvinner og menn i yrkesbaserte og avtalebaserte pensjonsordninger i tjenesteforhold, ble innlemmet i EØS-avtalen 6. mars 1998, jf. EØS-beslutning nr. 14/98, og trådte i kraft 7. mars 1998. TPES-ordninger blir av Finansdepartementet ansett for å oppfylle direktivets krav til likebehandling av kvinner og menn. Etter departementets vurdering oppfylder forslaget til lov om foretakspensjon EØS-reglene om likebehandling av kvinner og menn. Lik behandling av kvinner og menn er også omtalt under utvalgets forslag i proposisjonens avsnitt 5.2.6.1 om minstekrav til deltidsarbeid. For øvrig viser departementet til at spørsmålet om likebehandling av kvinner og menn også er omtalt i St.meld. nr. 1 (1998-99) Nasjonalbudsjettet 1999 side 167. Omtalen er et ledd i en presentasjon av hovedspørsmål ved innskuddsbasert tjenestepensjon.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

5.6 Arbeidstakere med løserer tilknytning*5.6.1 Minstekrav til deltidsarbeid**Sammendrag*

Etter departementets oppfatning bør samtlige ansatte i utgangspunktet være med i foretakets pensjonsordning. Det er imidlertid ikke hensiktsmessig at enhver arbeidsinnsats i foretaket skal begrunne medlemskap i pensjonsordningen. På den annen side er departementet av den oppfatning at dagens adgang til å kreve 50 pst. stilling for rett til medlemskap innebærer at personer med betydelig tilknytning til foretaket ikke oppnår pensjonsrettigheter. Det er også et spørsmål om gjeldende 50 prosentgrense bør settes lavere, for å sikre at Norge oppfylder sine forpliktelser etter EØS-avtalen. Departementet støtter utvalgets forslag i utkastet § 3-5 første ledd om at arbeidstaker som har 20 pst. stilling skal ha rett til medlemskap i foretakspensjonsordningen. Dette innebærer at en arbeidstaker som arbeider én dag i uken, vil ha rett til medlemskap. I § 3-6 foreslås det en egen bestemmelse om medlemskap for sesongarbeidere. Denne systematikken innebærer at arbeidstakere som ikke arbeider i 20 pst. stilling gjennom hele året, men som i sesonger i løpet av året utfører arbeid for foretaket tilsvarende 20

pst. stilling, kan ha rett til medlemskap etter regelen om sesongarbeidere i § 3-6.

Departementet finner det lite tilfredsstillende at dagens regler ikke gir anvisning på beregningen av pensjonsytelser til deltidsansatte. Den foreslåtte regel med beregning av pensjon på grunnlag av 100 pst. stilling for deretter å avkorte, gir også deltidsansatte en mer riktig beregnet pensjon sett i forhold til arbeidsinnsats og folketrygdytelse.

Departementet vil også peke på at medlemskap ved deltid vil føre til godskrevet opptjeningsstid, som er viktig ved senere lønnsøkning eller overgang til full stilling. Det lineære opptjeningsprinsippet fører i denne sammenheng til at dette er viktigere enn under det tradisjonelle opptjeningsystemet.

Slik det fremgår støtter departementet også utvalgets forslag til beregning av pensjon for deltidsansatte, jf. § 3-5 annet ledd. Denne beregningen vil gi deltidsansatte høyere pensjon enn i dag. Utvalgets forslag må anses som en direkte oppfølging av sosialkomiteens standpunkt om at deltidsarbeidende og lavtlønte burde gis en sterkere tilknytning til tjenestepensjonsordninger. Departementet mener at forslaget også vil føre til større pensjonsmessig likestilling mellom kvinner og menn, siden det i stor grad er kvinner som arbeider deltid og som med dagens regler kan utelukkes fra medlemskap i tjenestepensjonsordninger. Departementet legger vekt på at deltakelse i yrkeslivet skal innebære opptjening av pensjonsrettigheter.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 3-5 (1)

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener dagens adgang til å kreve 50 pst. stilling for medlemskap i pensjonsordningen er for streng. Flertallet slutter seg til forslaget fra utvalget og Regjeringen om en nedre grense på 20 pst. stilling for å få rett til medlemskap i pensjonsordningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre slutter seg til at det ikke er hensiktsmessig at enhver arbeidsinnsats i foretaket skal gi rett til medlemskap i pensjonsordningen, men at dagens adgang til å kreve 50 pst. stilling for medlemskap kan innebære en for kraftig begrensning på adgangen til medlemskap.

Disse medlemmer viser til at forslaget om 20 pst. stilling for rett til medlemskap i pensjonsordning, i kombinasjon med forslaget om at pensjonen skal beregnes forholdsmessig i forhold til beregnet pensjon for full stilling, innebærer en kraftig økning i kostnadene for mange foretak. Næringslivets Hovedorganisasjon har beregnet at dette gir en gjennomsnittlig økning i utgiftene til pensjonsordninger med 5 pst.,

og at økningen for spesielt utsatte bedrifter vil være langt høyere.

En slik kostnadsøkning kan få som resultat at det blir mindre attraktivt å tilby foretakspensjonsordninger til de ansatte, eventuelt at det blir mindre interessant å tilby deltidsarbeid.

Disse medlemmer viser også til at forslaget i mange tilfeller vil kunne gi en pensjon som overkompenserer i forhold til lønnen som yrkesaktiv. Disse medlemmer mener det ikke er hensikten at deltidsarbeidende skal kunne oppnå en samlet pensjon på mer enn 100 pst. av lønnen som yrkesaktiv, mens heltidsansatte får en kompensasjon på f.eks. 66 pst.

Disse medlemmer mener disse forholdene trekker i retning av at forslaget om en deltidsgrense på 20 pst. er for lav. Også for å bidra til likestilling mellom offentlige og private ordninger foreslår disse medlemmer at deltidsprosenten for foretakspensjon settes lik den laveste grensen i Statens Pensjonskasse, det vil si 35 pst.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 3-5 (1) skal lyde:

(1) Arbeidstaker med stilling som utgjør mindre enn 35 pst. av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.»

Overgangsregel til § 3-5 (1)

Komiteen viser til merknader under avsnitt 18.2.1.

Regjeringens forslag til § 3-5 (2)

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-5 (2) om forholdsmessig opptjening for deltidsansatte.

5.6.2 Sesongarbeidere

Sammendrag

På lik linje med de synspunkter som er gjort gjeldende for deltidsansatte mener departementet at samtlige ansatte i utgangspunktet bør være medlemmer av foretakets pensjonsordning. Dette gjelder både i forhold til stillingsandel og sesongtilknytning. Departementet støtter utvalgets forslag som innebærer at sesongarbeidere i større grad får anledning til å bli medlemmer i foretakets pensjonsordning. Departementet legger også vekt på at forslaget er et resultat av sosialkomiteens synspunkt om at sesongarbeidere burde gis en sterkere tilknytning til TPES-ordningen i den enkelte bedrift. Etter gjeldende regler kan det stilles vilkår om at sesongarbeidere har arbeidet minst 130 uker i løpet av de siste fem år (tilsvarer 50 pst. stilling) og 20 uker eller mer i hvert av disse årene (tilsvarer nær-

mere 40 pst. stilling). Å stille mindre krav til omfanget av det arbeid som må være utført i foretaket for å ha rett til å bli medlem, er dermed en måte å gi sesongarbeidere en sterkere tilknytning til foretakspensjonsordningen. Som utvalget påpeker opereres det med et krav om 20 pst. stilling for rett til å bli tatt opp i foretakspensjonsordningen både for deltidsansatte og for sesongarbeidere. Skoleungdom som arbeider en dag pr uke i tre sammenhengende år, vil ha rett til å bli medlem i kraft av bestemmelsen om deltidsarbeid i § 3-5, men bare dersom vedkommende er over 20 år, jf. det alminnelige alderskravet i § 3-3 første ledd.

En person som kan få rett til medlemskap etter § 3-6 første ledd vil typisk være en arbeidstaker som i løpet av et kalenderår utfører arbeid som tilsvarende 20 pst. stilling, men at dette arbeidet utføres ved å jobbe intensivt i sesonger, f.eks. ved å jobbe 100 pst. i to og en halv måned i strekk. Arbeidsgiver kan av økonomiske og administrative hensyn ønske å begrense medlemskretsen i pensjonsordningene. Arbeidsgiveren er gitt fleksibilitet ved at han etter § 3-6 annet ledd kan fastsette en strengere regel for opptak av sesongarbeidere dersom han ønsker det. Etter denne bestemmelsen kan arbeidsgiveren kreve at sesongarbeideren bare skal tas opp som medlem dersom han i hvert av de siste tre år har utført arbeid tilsvarende 20 pst. stilling. Departementet finner det rimelig at en så jevn og langvarig tilknytning til foretaket gir sesongarbeideren rett til medlemskap. Etter departementets syn tilsier hensynet til sesongarbeidstakeres rettigheter at arbeidsgiver ikke bør kunne fastsette strengere opptaksvilkår enn dette. Departementet viser også til at det vil kreves 12 måneders ansettelse før den ansatte får rett til opptjent pensjon, jf. § 4-6 annet ledd.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 3-6 (1)

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til merknader knyttet til medlemskap for deltidsansatte, og slutter seg til departementets forslag om at grensen for medlemskap skal være 20 pst. også for sesongarbeidere, jf. Regjeringens forslag til § 3-6 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at mange av synspunktene som er gjort gjeldende for deltidsansatte også vil være gjeldende for sesongarbeidere. Departementets forslag om at en sesongarbeider skal tas opp som medlem kun dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør en femtedel av fulltidsstilling, er administrativt vanskelig, og innebærer at det vil gå tre år før det er klart om vedkommende skal tas opp i ordningen. Etter disse medlemmers oppfatning er problemet med sesongarbeidere uansett vanskelig, og med tanke på den beskjedne pensjonsrett som i tilfelle blir opptjent, stil-

ler disse medlemmer seg tvilende til om sesongarbeidere skal omfattes av en obligatorisk regel. Disse medlemmer vil derfor primært gå inn for at det overlates til partene å regulere hvordan det skal forholde seg med sesongbetonte arbeidsforhold.

Regjeringens forslag til § 3-6 (2)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det ikke bør fastsettes strengere opptaksvilkår enn i første ledd. Disse medlemmer går derfor mot Regjeringens forslag til § 3-6 (2).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Bastesen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-6 (2).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader til § 3-6 (1) hvor disse medlemmer går inn for at det overlates til partene å regulere hvordan det skal forholde seg med sesongarbeidere. Disse medlemmer slutter seg subsidiært til Regjeringens forslag til § 3-6 (2) under henvisning til at Regjeringens forslag til at § 3-6 (1) får flertall.

Overgangsregler til § 3-6

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Bastesen går inn for at det tillates en tilpasningsperiode på 7 år for oppfyllelse av vilkårene i § 3-6. Det vises til merknader i avsnitt 18.2.1.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at Regjeringens forslag til § 3-6 har flertall i komiteen med subsidiær støtte fra disse medlemmer. Disse medlemmer går inn for at det tillates en tilpasningsperiode på 7 år for oppfyllelse av Regjeringens forslag til § 3-6. Det vises til merknader i avsnitt 18.2.1.

5.6.3 Arbeidstakere med permisjon

Sammendrag

Etter departementets oppfatning er det viktig at man i lov om foretakspensjon foretar en regulering av arbeidstakers rettsstilling i permisjonssituasjoner. Departementet slutter seg til utvalgets forslag når det gjelder permisjoner i forbindelse med sykdom, pliktig militærtjeneste, lovbestemt permisjon ved svangerskap og adopsjon som omfattes av første ledd. Forslaget om at arbeidstakere som har permisjon for et fastsatt tidsrom, og som forutsettes å gjenoppta arbeid i

foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden, sikrer likebehandling av arbeidstakeres muligheter til å opptjene pensjon innenfor foretakspensjon. Dette anser departementet som ønskelig.

Departementet er enig i utvalgets utkast § 3-7 annet ledd om at arbeidsgiver i sitt regelverk kan fastsette andre regler om medlemskap/opptjening for permisjon i henhold til avtale. Slike særregler kan altså bare fastsettes for permisjoner i henhold til avtale, ikke for permisjoner man har rett til i henhold til lov. Regelen omfatter permisjon som følge av skifte av stilling. For slike permisjoner er det foreslått at arbeidsgiver kan fastsette at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet, eller fastsette særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer. De regler arbeidsgiveren fastsetter skal gjelde for alle arbeidstakere som har permisjon i henhold til avtale. Departementet forslår i § 3-7 tredje ledd at arbeidsgiver i sitt regelverk kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte pga. innskrenkinger m.v., kan fortsette som medlemmer av pensjonsordningen. Bestemmelsen er en videreføring av 1968-reglene § 4 nr. 3.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-7 om medlemskap i pensjonsordningen for arbeidstakere med permisjon.

5.6.4 Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre

Sammendrag

Regelen i utvalgets utkast § 3-8 har sin bakgrunn i forsikringstekniske faktorer der beregningen av risiko skjer ut fra friske arbeidstakere som tas opp i ordningen og sannsynlighetsberegninger over bl.a. dødelighet og uførhet som ventes å inntre i framtiden. Departementet mener i likhet med utvalget at man derfor bør videreføre dagens adgang til å kreve at arbeidstakeren er arbeidsfør for å bli medlem i foretakspensjonsordningen. Opphør av et arbeidsforhold vil normalt avløses av et annet. Dette innebærer i de fleste tilfeller også kontinuitet vedrørende medlemskap i pensjonsordning i den utstrekning begge arbeidssteder har foretakspensjonsordning. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å regulere at arbeidstakere som befinner seg i en periode uten ansettelsesforhold likevel skal være medlem av en foretakspensjonsordning.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-8 om medlemskap for arbeidstakere som ikke er arbeidsføre.

5.7 Eldre arbeidstakere

Sammendrag

Etter departementets syn er det viktig at også eldre arbeidstakere i størst mulig grad inkluderes i ordningen. Etter det någjeldende premieberegningssystem kan det være forbundet med betydelige kostnader å inkludere eldre nyansatte arbeidstakere i pensjonsordningen, særlig i sammenheng med medregning. Med overgangen til et lineært system vil innbetalingene for eldre arbeidstakere kunne bli noe lavere enn etter dagens system. Denne realitetsendringen er av en slik karakter at adgangen til å utelukke eldre arbeidstakere bør reduseres. Dette tilsier at hovedregelen i loven bør være medlemskap for denne gruppen, slik at medlemskap er hovedregelen hvis ikke arbeidsgiveren har fastsatt noe annet. Departementet støtter derfor utvalgets utkast i § 3-9 første ledd om at en arbeidstaker med mindre enn ti år igjen til pensjonsalderen som hovedregel skal være medlem av pensjonsordningen. Det foreslås imidlertid en presisering av ordlyden slik at det fremgår at bestemmelsen gjelder opptak av eldre arbeidstakere som ved ansettelsen har mindre enn ti år igjen til pensjonsalderen.

Departementet er enig i at det skal være adgang til å gjøre unntak fra denne hovedregelen, jf. forslaget § 3-9 annet ledd. Departementet mener at hensynet til eldre arbeidstakere tilsier at det må fastsettes særskilt i pensjonsordningens regelverk dersom nyansatte eldre arbeidstakere ikke skal tas opp som medlemmer, eller bare skal opptas på særskilte vilkår. Sosialkomiteen gikk i innstillingen til Velferdsmeldingen inn for at dagens adgang til å holde nyansatte med mindre enn ti år igjen til ordningens pensjonsalder utenfor bedriftens tjenestepensjonsordning skulle opprettholdes. Som Sosial- og helsedepartementet peker på, kan det sies å være mer i samsvar med sosialkomiteens innstilling dersom regelen snus slik at hovedregelen blir at arbeidstakere med mindre enn ti år igjen til pensjonsalderen skal holdes utenfor, med mindre regelverket bestemmer noe annet. Departementet legger imidlertid vekt på at utvalgets forslag til hovedregel henger best sammen med argumentasjonen for lineær opptjening. Gjennom forslaget til unntaksbestemmelse er sosialkomiteens standpunkt om at det fortsatt bør være adgang til å holde eldre arbeidstakere utenfor pensjonsordningen ivaretatt. Flere høringsinstanser mener det burde være obligatorisk at også arbeidstakere med mindre enn ti år igjen til pensjonsalderen skal være medlem av pensjonsordningen. Departementet mener at dette er i strid med sosialkomiteens standpunkt.

Ved å utelukke arbeidstakere med mer enn ti år igjen til pensjonsalder fra å opptas i pensjonsordningen, åpnes det for et brudd på hovedprinsippet om at samtlige arbeidstakere skal være medlem. Videre er det et brudd på forholdsmessighetsprinsippet i lovforslaget § 5-3 at det kan fastsettes dårligere vilkår for el-

dre arbeidstakere ved at ytelsene kan settes lavere, og at medregning kan unnlates for denne gruppen. Departementet finner likevel at nevnte avvik fra forholdsmessighetsprinsippet må kunne aksepteres av hensyn til foretakenes pensjonsutgifter.

Departementet er for øvrig enig i utvalgets forslag om at bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid som hovedregel ikke skal gjelde for arbeidstakere som på opptakstidspunktet har mindre enn ti år igjen til pensjonsalderen. En slik regel er hensiktsmessig fordi den kan dempe kostnadene forbundet med medregning i forhold til eldre arbeidstakere. Arbeidsgiver har imidlertid adgang til å fravike denne bestemmelsen.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-9 om eldre arbeidstakere. Komiteen mener det er viktig at også eldre arbeidstakere i størst mulig grad inkluderes i pensjonsordningene. Komiteen viser til at overgangen til et lineært system for innbetalingene vil redusere de pensjonsmessige ulempene med å ansette eldre arbeidstakere, og at det derfor er naturlig at hovedregelen er at også eldre arbeidstakere skal tas opp i pensjonsordningene. Komiteen finner det likevel hensiktsmessig å videreføre det konkurransefortrinn det vil kunne være for eldre arbeidstakere å stå utenfor ordningen, helt eller delvis, gjennom en adgang for foretakene til å gjøre unntak fra denne regelen.

5.8 Før tidspensjonerte arbeidstakere

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget uttaler om dette (NOU 1998:1 side 89):

«Som hovedregel vil opptjening av rettigheter i en foretakspensjonsordning forutsette at man fortsatt er i arbeid. Når arbeidstakeren går av med pensjon, er det naturlig at opptjening i ordningen opphører. På denne bakgrunn foreslår utvalget i utkastet § 3-10 (1) at førtidspensjonerte arbeidstakere som hovedregel ikke skal fortsette som medlemmer av pensjonsordningen. Forslaget innebærer imidlertid fleksibilitet for arbeidsgiver ved at annet kan fastsettes i regelverket eller i avtale om førtidspensjonering. Utnyttes denne muligheten, vil førtidig fratreden ikke føre til avkortning i pensjonsytelsene.

Mange eldre ønsker fleksible muligheter for overgang fra arbeid til pensjon, for eksempel ved å kombinere arbeid og pensjon. Ordningene med Avtalefestet Pensjon (AFP) er innført for å imøtekomme eldre arbeidstakeres behov for fleksibilitet i forhold til et pensjonerings tidspunkt som er tidligere enn pensjonsalderen i folketrygden. Ordningene kom i stand etter sentrale forhandlinger mellom LO og NHO. Andre organisasjoner i arbeidslivet har senere fulgt etter. Spørsmålet om fleksibel pensjonsalder for yrkesaktive ble tatt opp i forbindelse med lønnsoppgjøret i 1988. I brev av 24.2.1988 til Landsorganisasjonen i Norge og daværende Norsk Arbeidsgiverforening om

inntektsoppgjøret for 1988, ga Regjeringen tilsagn om medvirkning i oppgjøret under bestemte forutsetninger. På bl.a. denne bakgrunn ble det inngått avtale med følgende protokoll mellom Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening hvor det blant annet heter (utdrag):

«5. AVTALEFESTET PENSJON (AFP)

1. Den økonomiske situasjon tillater ikke en alminnelig nedsettelse av pensjonsalderen. Partene mener imidlertid det er nødvendig med et verdig alternativ til de ordninger som i dag praktiseres. Partene er derfor blitt enige om å etablere en avtalefestet pensjon med rett for yrkesaktive omfattet av avtalen til å fratre ved fylte 66 år fra 1. januar 1989 og ved fylte 65 år fra 1. januar 1990.

2. [...]»

AFP gir eldre arbeidstakere med et langt arbeidsliv bak seg muligheten til en verdig uttreden av arbeidslivet, selv om dette skjer før pensjonsalder. Særlig i tider med stor arbeidsledighet og svak økonomi, kan gode tidlig-pensjonsordninger brukes for å gi eldre en kompensasjon for at de går ut av arbeidslivet. På den andre side er det viktig at forholdene legges til rette for at flere eldre fortsetter sin yrkesdeltakelse lenger enn til pensjonsalderen, dersom de ønsker det. Eldre arbeidstakere sitter inne med erfaring og ekspertise som er verdifull for foretakene. Utvalget har vurdert om arbeidstakere som benytter seg av AFP, skal fortsette å tjene opp pensjonsrettigheter fram til 67 år i en foretakspensjonsordning. Dersom eldre arbeidstakere taper for mye når det gjelder muligheten til opptjening av pensjon, vil ikke ordningen innebære noe reelt alternativ for den enkelte arbeidstaker.

Utvalget har lagt vekt på at AFP må innebære reell fleksibilitet, og foreslår i utkastet § 3-10 (2) at arbeidstakere som mottar AFP kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket. Enten arbeidsgiveren velger å la arbeidstakere som mottar AFP fortsette som medlemmer, eller å la medlemskapet opphøre, skal den regelen som velges gjelde alle arbeidstakere i foretaket som benytter seg av AFP-ordningen.»

Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets forslag til hovedregel om at førtidspensjonert arbeidstaker ikke skal være medlem av pensjonsordningen. Dette innebærer at opptjening av pensjon i ordningen opphører, og at det ikke blir godskrevet tjenestetid fra førtidspensjoneringstidspunktet og frem til oppnådd pensjonsalder på 67 år. At førtidspensjonert arbeidstaker ikke regnes som medlem av pensjonsordningen, fremgår av definisjonen av medlemmer i § 1-2 annet ledd. Som medlem regnes for det første arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Videre regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder, som medlem. Når medlemskapet opphører og den førtidspensjonerte arbeidstakeren trer ut av foretakspensjonsordningen, vil vedkommende få rett til en fripolise. Denne kan inne-

holde uføredekning og pensjoner til etterlatte, men den gir altså ikke godskrivning av tjenestetid fra førtidspensjoneringstidspunktet og frem til førtidspensjonisten fyller 67 år og utbetaling av alderspensjon starter.

For øvrig går departementet ikke inn for unntaksregelen om at det skal kunne avtales eller fastsettes i regelverket at førtidspensjonerte skal fortsette som medlem av pensjonsordningen og dermed tjene opp pensjon etter førtidspensjoneringen. Departementet er innforstått med at utkastet til unntaksregel er i samsvar med praksis, men mener at prinsippet om deltakelse i arbeidslivet som en forutsetning for pensjonsopptjening må veie tungt i denne sammenheng.

Departementet legger vekt på at fortsatt pensjonsopptjening kan være et viktig moment for at en arbeidstaker velger å la seg førtidspensjonere. En slik mulig virkning er uheldig, da det etter departementets syn er ønskelig å stimulere til en gradvis høyere gjennomsnittlig avgangsalder. Dette er nødvendig for å begrense økningen i forsørgingsbyrde for fremtidens yrkesaktive. Det vises i denne sammenheng til at det foreslås i § 4-1 at pensjonsalderen ikke skal kunne settes lavere enn 67 år.

Det er i folketrygdloven innført forbedrede avkøringsregler for pensjon mot arbeidsinntekt for personer mellom 67 og 70 år. Samtidig har man opphevet regelen om at summen av pensjon og arbeidsinntekt ikke skal overstige tidligere arbeidsinntekt. Dette er gjort for å belønne arbeidsinnsats etter fylte 67 år. Å skape insentiver i folketrygdlovgivningen for å få folk til å stå lenger i arbeid harmonerer ikke med regler som innebærer at det ikke vil få noen pensjonsmessige konsekvenser å gå av med pensjon før man er 67 år i private pensjonsordninger. Adgangen til å gå av med Avtalefestet Pensjon (AFP) gir fleksibilitet i pensjonssystemet, ved at personer helt ned i 62 år kan gå av etter eget valg med pensjon. Finansdepartementet deler Sosial- og helsedepartementets syn om at fleksibilitet og valgfrihet også bør kunne koste noe for den som velger.

Departementet vil for øvrig vise til at Førtidspensjonsutvalget har tatt stilling til dette spørsmålet i utredningen om Fleksibel pensjonering (NOU 1998:19 side 62), avgitt til Finans- og tolldepartementet 27. november 1998. Førtidspensjonsutvalget skriver at det fra 1983 er blitt mulig å la førtidspensjonerte bli stående i pensjonsordningen. Dette innebærer fortsatt pensjonsopptjening i tjenestepensjonsordningen også etter førtidspensjonering. Førtidspensjonsutvalget viser til at denne unntaksregelen er foreslått videreført i NOU 1998: 1. Førtidspensjonsutvalget mener at fortsatt opptjening av tjenestepensjon kan nøytralisere eller motvirke det insentivet til å stå i arbeid som ligger i en avkortet pensjon ved et eventuelt tidliguttak. På denne bakgrunn foreslår Førtidspensjonsutvalget at gjeldende regler om private tjenestepensjonsordnin-

ger endres, slik at det ikke lenger blir tillatt å opprettholde medlemskap i pensjonsordningen for personer som mottar førtidspensjon.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-10 (1).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, fremmer følgende forslag til nytt annet ledd i § 3-10:

«Lov om foretakspensjon

§ 3-10 (2) skal lyde:

(2) Arbeidstaker som mottar Avtalefestet Pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket.»

Som følge av dette forslaget må definisjonen i § 1-2 (2) bokstav c endres. Det vises til flertallets merknader i avsnitt 3.3.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at partene i arbeidslivet har blitt enige om å etablere en avtalefestet pensjon (AFP) med rett for yrkesaktive omfattet av avtalen til å fratruke tidligere enn den fastsatte pensjonsalderen på 67 år. Disse medlemmer legger vekt på at AFP bør innebære en reell fleksibilitet for arbeidstakerne. Disse medlemmer viser til at Regjeringens forslag på dette punkt vil innebære at mange eldre arbeidstakere i betydelig grad vil få avkortet pensjonen dersom de benytter AFP-ordningen. Disse medlemmer viser til at dette kan innebære at ordningen ikke blir noe reelt alternativ for den enkelte arbeidstaker.

Disse medlemmer mener det er viktig å stimulere til høy yrkesdeltaking blant eldre, bl.a. for å ivareta hensynene til økt forsørgelsesbyrde i framtida. Disse medlemmer mener likevel at slike mål i første rekke bør søkes oppfylt på annen måte enn gjennom en svekkelse av rettighetene knyttet til inngåtte avtaler. Disse medlemmer legger også vekt på at arbeidsgiver uansett kan gi arbeidstakere fortsatt opptjening etter fratreden, for eksempel gjennom kollektiv eller individuell livrente, eller Individuell pensjonsavtale (IPA).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre er kjent med at Regjeringen etter møte i Kontaktutvalget vil sette ned et forum for seniorpolitikk. En del av forumets oppgaver/mandat vil være å vurdere forholdet mellom pensjonsordninger og mulighetene for å gi arbeidstakere som nærmer seg eller passerer pensjonsalderen økte incentiver til å forbli yrkesaktive, samtidig som de som har behov for det skal kunne tre tilbake

fra yrkeslivet. I forståelse med departementet har disse medlemmer derfor kommet til at det ikke er naturlig nå å foreslå en endring i forhold til dagens praksis, der det er mulig å opptjene rettigheter i pensjonsordninger også for førtidspensjonerte (med avtalefestet pensjon).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre slutter seg til departementets vurdering om at et tungtveiende prinsipp for pensjonsopptjening i skattestimulerte pensjonsordninger må være deltakelse i arbeidslivet. Disse medlemmer mener mulighet for fortsatt pensjonsopptjening etter at man er førtidspensjonert gjør førtidspensjonering mer attraktivt, og at en slik mulighet dermed forsterker tendensen til lavere gjennomsnittlig pensjoneringsalder.

Disse medlemmer legger stor vekt på å stimulere til høy yrkesdeltaking blant eldre for å begrense økningen i forsørgingsbyrde for fremtidens yrkesaktive. Ved siden av å redusere forsørgingsbyrden vil høy yrkesdeltaking blant eldre i seg selv bidra til økt verdiskaping og velferd i samfunnet. Disse medlemmer finner det derfor rimelig at det stilles krav til de skattestimulerte foretakspensjonsordningene som bidrar til en ønsket samfunnsutvikling, der tendensen til økt tidligpensjonering reverseres.

Disse medlemmer viser til at dette spørsmålet også har nær sammenheng med spørsmålet om fleksibel pensjonering, som Regjeringen vil komme tilbake til senere. Disse medlemmer mener det vil være uheldig å fortsette å gi incentiver til tidligpensjonering inntil det er etablert gode ordninger som også sikrer uttelling ved å fortsette i arbeid utover den ordinære pensjonsalder, slik at det gis klare incentiver til å stå lengre i arbeid for dem som måtte ønske det.

Disse medlemmer slutter seg på denne bakgrunn til departementets vurderinger og Regjeringens forslag om at førtidspensjonerte arbeidstakere ikke skal være medlem av pensjonsordninger, jf. § 3-10 (1).

5.9 Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen

Sammendrag

Departementet er av den oppfatning at det er viktig å legge til rette for at eldre og pensjonerte arbeidstakere kan stå i arbeid etter inntrådt pensjonsalder. Denne fleksibiliteten må også gjelde dersom vedkommende ønsker å fortsette i redusert stilling. Det er flere hensyn som begrunner en slik løsning. En høy grad av sysselsetting vil innebære at mange er med på å finansiere velferdsgodene. For den pensjonsberettigede som ønsker å bruke sine ressurser på meningsfullt arbeid, er det viktig at arbeid etter pensjonsalderen ikke fører til avkortning i pensjonen. Som omtalt under utvalgets forslag er det i folketrygdloven innført forbedrede avkortingsregler for pensjon mot arbeidsinntekt

for personer mellom 67 og 70 år. Samtidig har man opphevet regelen om at summen av pensjon og arbeidsinntekt ikke skal overstige tidligere arbeidsinntekt. Dette er gjort for å belønne arbeidsinnsats etter fylte 67 år. Dersom slikt arbeid også fører til økte pensjonsrettigheter, er det sannsynlig at dette motiverer flere pensjonsberettigede til arbeidsinnsats.

Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag i lovforslaget § 3-11 første ledd om at arbeidstakere som fortsetter å arbeide i foretaket etter oppnådd pensjonsalder beholder sitt medlemskap i ordningen. Departementet foreslår at det i tillegg tilføyes at de har opptjening etter § 4-5.

Departementet støtter forslaget i utkastet § 3-11 annet ledd om at arbeidstakerens rett til utbetaling fra pensjonsordningen bortfaller så lenge og i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket. Bestemmelsen innebærer at en arbeidstaker som har full lønn, ikke samtidig kan få pensjon fra foretakets pensjonsordning. Departementet mener i likhet med Kredittilsynet at utbetalingsbestemmelsen må forstås slik at en arbeidstaker som etter oppnådd pensjonsalder har deltidsstilling og mottar f.eks. 75 pst. av den lønn han mottok før pensjonsalderen, vil ha rett til 25 pst. av den pensjon han ville ha vært berettiget til uten fortsatt arbeid. Dersom lønnen blir lavere etter pensjonsalder, skal en del av pensjonen kunne utbetales i tillegg til vedkommendes lønn etter pensjonsalder, slik at f.eks. en lønnsnedgang på 50 pst. vil gi rett til halv pensjon.

Når det gjelder opptjening av pensjonsrettigheter ved arbeid etter pensjonsalderen, vises det til proposisjonens avsnitt 6.2.6.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 3-11 om arbeidstakere som har oppnådd pensjonsalderen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet deler departementets oppfatning hva gjelder adgangen til å stå i arbeid etter inntrådt pensjonsalder, også hvis vedkommende ønsker å fortsette i redusert stilling. Det er derfor viktig at slik adgang også betyr adgang til fortsatt deltagelse i pensjonsordning. Disse medlemmer er derimot skeptisk til forslaget om at arbeidstagere som arbeider i foretaket utover pensjonsalderen ikke skal ha rett til å få utbetalt pensjon så lenge det arbeides. Dette betyr at arbeidstager og arbeidsgiver mister den fleksibilitet de nå har til å avtale kombinasjoner av pensjon og lønn. Etter disse medlemmers oppfatning bør regelverket også være det samme enten arbeidstakeren arbeider hos ny eller gammel arbeidsgiver.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at arbeidstagere som arbeider i foretaket utover pensjonsalderen skal ha rett til å få ubetalt pensjon, slik at det blir mulig å fortsette den fleksibiliteten som ligger i at partene kan avtale kombinasjoner av pensjon og lønn.»

6. OPPTJENING AV PENSJON

6.1 Pensjonsalder

Sammendrag

Departementet går i likhet med utvalget inn for å videreføre den alminnelige aldersgrensen på 67 år i tjenestepensjonsordninger, jf. utvalgets utkast § 4-1. Departementet viser til at en oppfølging av Velferdsmeldingen på dette punktet er sentralt av hensyn til langsiktige arbeidsmarkeds- og forsørgelseshensyn, og for å sikre at tjenestepensjonene fortsatt skal være et supplement til folketrygden.

Departementet understreker at grunnlaget for skattefavourisering av pensjonsordninger er at det er knyttet betingelser til ordningen som bidrar til at bestemte pensjonspolitiske målsetninger oppnås. Krav til pensjonsalder er én slik betingelse som skal medvirke til at folk står lenge i arbeid. Det vises i denne forbindelse til at yrkesdeltagelsen blant eldre gjennom lang tid har vært avtakende og at det er viktig å snu denne utviklingen. Dette er viktig blant annet for å sikre den fremtidige finansieringen av pensjonsutbetalinger. Departementet viser til at det både innen offentlig og privat sektor er mulig å gå av med pensjon etter AFP-ordninger, som på visse vilkår gir yrkesaktive adgang til å gå av med tidligpensjon. Pensjonen svarer i hovedsak til folketrygdens uførepensjon samt et AFP-tillegg. Ordningen i privat sektor omfatter i dag tariffbundne medlemsbedrifter i NHO og bedrifter utenfor NHO som har tariffavtaler med forbund innen LO. YS har en tilsvarende avtale, og det er også opprettet en AFP-ordning for ansatte innen bank- og finansnæringen. I offentlig sektor er det avtalt en tilsvarende adgang til å gå av med tidligpensjon. Det er en grunnleggende forskjell på disse ordningene fordi tjenestepensjonen gir opptjente rettigheter som beholdes selv om arbeidstakeren slutter før pensjonsalder, mens adgangen til avtalefestet pensjon bortfaller hvis arbeidstaker slutter i foretak med AFP-ordning på annen måte eller tidspunkt enn med overgang til avtalefestet pensjon.

Videre er det både i privat og offentlig sektor fastsatt lavere pensjonsalder innen visse yrkesgrupper for stillinger som medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte. Disse bestemmelsene er foreslått videreført i ny lov om foretakspensjon. En generell adgang til å fastsette en lavere aldersgrense i skattefavouriserte tjenestepen-

sjonsordninger gir etter departementets syn en for dårlig mulighet for kontroll av om det er reelle behov som ligger bak den lavere aldersgrensen.

Som nevnt ovenfor er målsettingen å heve den gjennomsnittlige pensjoneringsalderen. Departementet viser i denne forbindelse til at utvalget som har utredet fleksibel pensjonering (Førtidspensjonsutvalget), jf. NOU 1998:19, mener at særaldersgrensene bør gjennomgå av et uavhengig ekspertutvalg. Målet for en slik gjennomgang må etter utvalgets mening være at omfanget av særaldersgrenser reduseres og at aldersgrensene heves. Etter Førtidspensjonsutvalgets oppfatning bør imidlertid en omlegging av særaldersgrensesystemet være forutsigbar, slik at personer med kort tid igjen til nådd aldersgrense ikke omfattes av endringen. Departementet understreker at personer som av helsemessige årsaker ikke kan fortsette å arbeide frem til fylte 67 år vil ha krav på uførepensjon fra folketrygden. Departementet viser til at også mange tjenestepensjonsordninger omfatter rett til uførepensjon.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til forslaget om å videreføre den alminnelige pensjonsalderen på 67 år, sammen med adgangen til å fastsette lavere pensjonsalder for visse stillinger, jf. § 4-1.

Komiteen viser til at spørsmålet om pensjonsalder er drøftet blant annet i NOU 1998:19 *Fleksibel pensjonering* og i St.meld. nr. 1 (1999-2000) *Nasjonalbudsjettet 2000*.

Komiteen mener det er behov for økt fleksibilitet og å snu trenden i retning av økende tidligpensjonering. Tiltak for å oppnå dette må imidlertid settes inn på alle relevante områder, ikke i regelverket for private foretakspensjonsordninger alene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener det er viktig ut fra et rettferdighetsprinsipp at det gjelder felles regler for pensjonsalder i private og offentlige ordninger, og at det må være konsistens mellom de supplerende pensjonsordningene og folketrygdens regelverk med hensyn til pensjonsalder. Videre må utformingen av pensjonsordningene og folketrygden ses i sammenheng med andre virkemidler for økt fleksibilitet og mindre tidligpensjonering, som for eksempel skattesystemet.

Flertallet viser til at Regjeringen har varslet at den vil arbeide videre med disse problemstillingene frem mot Langtidsprogrammet 2002-2005, og mener det er hensiktsmessig å avvente en samlet vurdering av eventuelle endringer.

6.2 Krav til tjenestetid

Sammendrag

Utvalget foreslår en heving av minstekravet til tjenestetid fra 30 til 35 år for rett til fulle pensjonsytelser,

jf. utkastet § 4-2. Kravet kan settes høyere enn dette, men ikke ut over 40 års tjenestetid. Tjenestetiden regnes fra første arbeidsdag i foretaket.

Departementet går inn for å videreføre minstekravet til opptjeningstid for rett til fulle pensjonsytelser på 30 år.

Departementet viser til at utvalgets forslag om økt minstekrav til opptjeningstid fra 30 til 35 år har sin bakgrunn i et ønske om å styrke motivasjonen til lengre yrkesdeltagelse. Periodiseringen av pensjonsopptjeningen og premiebetalingen skjer helt frem til pensjonsalder, uavhengig av hvilket tjenestetidskrav som stilles for rett til fulle pensjonsytelser. Tjenestetidskravet sier i utgangspunktet ingenting om når pensjonen er fullt opptjent, kun om man har rett til full eller avkortet pensjon ved nådd pensjonsalder. For arbeidstakere som ble tidlig yrkesaktive, vil en slik økning av opptjeningstid ikke ha noen effekt ettersom krav om tjenestetid uansett ikke vil utgjøre en begrensning for muligheten til å oppnå full pensjon, selv ved tidligpensjonering. Imidlertid vil et økt krav til minste opptjeningstid for rett til full pensjon medvirke til at visse grupper av arbeidstakere ville velge å stå lengre i arbeid.

Departementet viser til at anmodningen til daværende regjering fra et flertall i sosialkomiteen ved behandlingen av Velferdsmeldingen om å utrede økt minstekrav til opptjeningstid fra 30 til 35 år var betinget av at det skulle gjelde både i offentlig og privat sektor. Pensjonsordningene i offentlig sektor er organisert på en annen måte enn i privat sektor. I statlig sektor er ordningen lovfestet i lov om Statens Pensjonskasse. De kommunale ordningene er tariffestet. I henhold til forskrifter kan en kommunal tjenestepensjon ikke gi bedre ytelser enn Statens Pensjonskasse. En rekke mer spesielle forhold ved ordningene genererer et samlet sett komplisert regelverk, og organiseringen innebærer at endringer må gjennom omfattende prosedyrer. Departementet viser videre til at spørsmålet om opptjeningstid har viktige berøringspunkter med spørsmålet om fleksibel pensjonering, jf. bl.a. NOU 1998:19. Det vil derfor være behov for å vurdere spørsmålet om opptjeningstid i en større sammenheng. På denne bakgrunn har departementet ikke sett det som hensiktsmessig å foreslå å øke minstekravet til opptjening i de private tjenestepensjonsordningene nå.

Departementet ser det ikke som hensiktsmessig at det innføres en «bestårsregel» på for eksempel 30 år slik Likestillingsombudet foreslår. En slik regel ville innebære at tjenestepensjonen ble beregnet på grunnlag av de 30 årene i arbeidstakerens yrkeskarriere som gir høyest pensjonsgrunnlag. Departementet viser blant annet til at ytelsesbaserte tjenestepensjonsordninger bygger på et konsept om at det er sluttlønnen som danner grunnlaget for beregningen av pensjonen. En slik regel vil dessuten kunne bidra til klarhet med

hensyn til fordelingen av kostnader i tilfeller hvor opptjeningen skjer hos flere arbeidsgivere og det benyttes medregning.

Når det gjelder den foreslåtte maksimumsgrensen for krav til minste opptjeningstid for rett til fulle pensjonsytelser, anser departementet det naturlig å legge folketrygdens opptjeningstid på 40 år til grunn.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til forslaget om å videreføre minstekravet til opptjeningstid for rett til fulle pensjonsytelser på 30 år i de private foretakspensjonsordningene, jf. § 4-2.

Komiteen viser til at et flertall i sosialkomiteen ved behandlingen av velferdsmeldingen gikk inn for å utrede økt minstekrav til opptjeningstid fra 30 til 35 år, under betingelse av at dette skulle gjelde både i offentlig og privat sektor. Innføring av omsorgsopptjening var også et viktig element ved en eventuell økning av minstekravet til opptjeningstid.

Komiteen viser til at departementet mener eventuelle endringer i opptjeningstiden i de offentlige ordningene krever omfattende prosedyrer og derfor vanskelig kan gjennomføres nå. Dermed vil en eventuell endring i opptjeningstiden for foretakspensjon kun gjelde i privat sektor, i strid med målet om likebehandling mellom offentlige og private ordninger. Videre viser komiteen til at utredningen om omsorgsopptjening har vist at det er vanskelig å lage en modell som gir raske effekter og som er enkel å administrere, og at det blant annet derfor ikke foreslås innført en ordning med omsorgsopptjening.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, viser videre til at spørsmålet om opptjeningstid har viktige berøringspunkter med spørsmålet om fleksibel pensjonering, og derfor bør tas med i den videre behandling av dette spørsmålet.

6.3 Omsorgsarbeid

Sammendrag

Departementet viser til at flertallet i sosialkomiteen ved behandlingen av Velferdsmeldingen ba om at Regjeringen i forbindelse med forslag om ny lov om tjenestepensjoner etter skatteloven skulle komme tilbake med utredning om innføring av omsorgsopptjening. Forslaget om omsorgsopptjening må etter departementets syn ses i sammenheng med forslaget om å øke minstekravet til opptjeningstid til 35 år for rett til full pensjon. Omsorgsopptjeningen skulle sørge for at personer med omsorg for barn fortsatt skulle ha en reell mulighet til å opptjene full pensjon.

Departementet har på bakgrunn av at det ikke foreslås å øke minstekravet til opptjeningstid vurdert at det ikke er hensiktsmessig å innføre en ordning med omsorgsopptjening i de private tjenestepensjonsord-

ningene. Departementet vil også peke på at lovfestet rett til medlemskap under lovfestet permisjon, jf. § 3-7 første ledd, reduserer behovet for egne regler for omsorgsopptjent pensjon.

Departementet viser i denne sammenheng til at arbeidsgruppen som utredet omsorgsopptjening har pekt på at det med utgangspunkt i omtalen av omsorgsopptjening i Velferdsmeldingen og innstillingen til denne, ikke har vært mulig å utforme en modell som gir raske effekter og som er enkel å administrere. I forslaget var det lagt opp til å følge de samme vilkårene for omsorgsopptjening som i folketrygden, først og fremst fordi man da kunne basere seg på allerede kjente opplysninger. Forslaget hadde imidlertid flere svakheter.

Departementet viser til at forslaget blant annet inneholdt en regel om at en person som har opptjent rett til foretakspensjon eller lignende under omsorgsfravær, ikke for samme tidsrom kunne tjene opp omsorgspensjon. I og med at inntekten i et kalenderår ikke nødvendigvis sammenfaller med perioden for omsorgsfravær og -opptjening, og fordi man måtte ha vært utmeldt av pensjonsordningen for å ha rett til omsorgspensjon, ville en person som har hatt inntekt (over et visst nivå) ikke omfattes av forslaget. Det er riktig som enkelte høringsinstanser påpeker at dette forholdet i visse tilfeller vil føre til overkompensasjon, eller rettere sagt overopptjening, for personer med omsorgsfravær. Likeledes vil det forhold at et opptjeningsår skulle gi rett til 1/35 av fulle ytelser etter pensjonsplanen også kunne føre til noe overkompensasjon for personer med omsorgsfravær, sett i forhold til personer som opptjener pensjonen sin over en lengre periode enn 35 år og som følgelig opptjener mindre enn 1/35 av fulle ytelser hvert år.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at en eventuell innføring av omsorgsopptjening bør ses i sammenheng med eventuell økt opptjeningstid for rett til full pensjon, og at departementet mener det vil være problemer knyttet til en ordning for omsorgsopptjening. Komiteen slutter seg derfor til at det ikke innføres en slik ordning.

6.4 Lineær opptjening

Sammendrag

Som en oppfølging av Stortingets tilslutning i forbindelse med behandlingen av Velferdsmeldingen, foreslår utvalget innføring av obligatorisk lineært opptjeningsprinsipp for tjenestepensjonsordninger, jf. utkastet § 4-3.

Departementet går i likhet med utvalget inn for at stortingsvedtaket følges opp ved at det innføres et obligatorisk lineært opptjeningsprinsipp i tjenestepensjonsordninger. Departementet viser til at lineær opp-

tjening innebærer at pensjonsrettigheter opptjenes forholdsmessig etter tjenestetid, ut fra den til enhver tid gjeldende pensjonsgivende lønn. Dette betyr igjen at det hvert år avsettes til premiereserven et beløp som dekker den pensjonsmessige merforpliktelsen som oppstod det året. Departementet har lagt vekt på at lineær opptjening bidrar til at pensjonskostnader blir bedre synliggjort ved at det ikke lenger vil være mulig for foretaket å skyve pensjonskostnader foran seg som etter det tradisjonelle opptjeningsprinsipp. Dette kan igjen bidra til å motvirke tendenser til utstøtning av eldre arbeidstakere fra arbeidsmarkedet på grunn av høye pensjonskostnader mot slutten av yrkeskarrieren. Videre er departementet av den oppfatning at et lineært opptjeningsprinsipp virker rimelig ved at det hvert år avsettes midler som tilsvarer de pensjonsmessige merforpliktelsene som faktisk påløper det året. Dette sikrer også sammenheng rent tidsmessig mellom lønnsøkninger og de økte premieinnbetalinger disse økningene medfører.

Departementet viser til at eventuelle økte pensjonskostnader for bedriftene ved overgangen til lineær opptjening vil være et midlertidig innfasingsproblemmål, avhengig av alderssammensetningen i arbeidstokken. I en overgangsfase kan enkelte bedrifter få økte utgifter, mens andre kan få reduserte. Kostnadene over hele innbetalingsperioden vil imidlertid ikke endres nevneverdig, forutsatt at medlemmene blir stående i ordningen frem til pensjonsalderen. Bedriftenes kostnader kan imidlertid bli endret som følge av at personer som slutter i bedriften før pensjonsalder vil kunne få endret opptjent pensjon, og dermed endret fripolise, i forhold til dagens system. Videre viser departementet til at tilskudd til premiefondet også er berettiget til inntektsfradrag og at foretakene dermed har en betydelig anledning til å utjevne utbetalingsevne over tid.

Departementet viser videre til at det er foreslått en overgangsperiode på 10 år i denne sammenhengen, jf. proposisjonens avsnitt 18.4.2. Innenfor denne perioden vil foretakene i hovedsak ha adgang til å bestemme tempoet i oppbyggingen av manglende premiereserve. Midler i premiefondet vil kunne benyttes til å dekke opp manglende premiereserve.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til forslaget i § 4-3 om at det innføres et obligatorisk lineært opptjeningsprinsipp i foretakspensjonsordningene. Det bidrar til at pensjonskostnadene blir bedre synliggjort, ved at det ikke blir mulig å skyve pensjonskostnadene på samme måte som det er mulighet for med dagens opptjeningsprinsipp. Komiteen legger vekt på at dette kan bidra til å motvirke tendensene til utstøtning av eldre arbeidstakere fra arbeidsmarkedet.

6.5 Skifte av stilling m.v. innen foretaket

Sammendrag

Utvalgets forslag

Som nevnt i proposisjonens avsnitt 5.2.5, legger utvalget, for å følge arbeidslinjen i Velferdsmeldingen, vekt på å styrke deltidsansattes muligheter for å bli tatt opp i foretakspensjonsordninger. Etter utkastet § 3-5 annet ledd skal opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville vært opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling. Grensen for å kunne holde deltidsansatte utenfor ordningen foreslås redusert fra arbeidstid tilsvarende 50 pst. av full stilling til 20 pst. av full stilling, jf. utkastet § 3-5 første ledd.

Utvalget foreslår ut fra dette at ved overgang fra fulltidsstilling til deltidsstilling innen et foretak, skal opptjent pensjon for tjenestetid etter stillingsskiftet utgjøre en forholdsmessig del av pensjonen som ville vært opptjent i full stilling, jf. utkastet § 4-4 første ledd. Utvalget foreslår at dersom en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder har en samlet tjenestetid i det samme foretaket ut over det som følger av utkastet § 4-2 kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

Ved skifte av stilling som medfører redusert lønn, uten endring av stillingsandel, foreslår utvalget at retten til pensjon etter pensjonsplanen fra og med endringstidspunktet beregnes etter den nye lønnen med mindre regelverket fastsetter at høyere lønn skal legges til grunn, jf. § 4-4 annet ledd bokstav a. I henhold til utkastet § 4-4 annet ledd bokstav b skal tjenestetiden før endringstidspunktet medregnes. Utvalget foreslår at det skal utstedes en fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakeren rett til opptjent pensjon knyttet til differansen mellom ny og gammel lønn ved lønnsendring som nevnt ovenfor, jf. utkastet § 4-4 annet ledd bokstav c.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at opptjent pensjon etter overgang fra fulltidsstilling til deltidsstilling i et foretak skal utgjøre en forholdsmessig del av pensjonen som ville vært opptjent ved full stilling. Departementet legger vekt på at forslaget styrker de deltidsansattes mulighet til opptjening av pensjon i forhold til dagens regler.

Når det gjelder utvalgets forslag om at det ved skifte av stilling som medfører redusert lønn skal være mulig å se bort fra lønnsreduksjonen ved beregning av pensjon, viser Kredittilsynet i sin høringsuttalelse til at dette vil stride mot forholdsmessighetsprinsippet. Kredittilsynet mener at dersom forslaget opprettholdes, bør det kun gis anledning til å se bort fra lønnsreduksjoner de siste årene før pensjonsalderen. Departementet slutter seg til Kredittilsynets vurderinger på dette punktet. Departementet mener imidlertid at hen-

synet til eldre arbeidstakere tilsier at denne perioden utvides i forhold til Kredittilsynets forslag. Departementet vil på denne bakgrunn foreslå at det ved beregning av pensjon skal være mulig å se bort fra lønnsreduksjoner ved skifte av stilling som medfører redusert lønn de siste 10 årene før pensjonsalder.

Når det gjelder forslaget om at utstedelse av fripolise ved stillingsendring som medfører redusert lønn, viser departementet til at det er foreslått en adgang til å slå sammen fripoliser. Departementet viser videre til at opprettelsen av et fripoliseregister som foreslått, jf. proposisjonens avsnitt 6.2.11, kan avhjelpe den eventuelle manglende oversikt et stort antall fripoliser måtte medføre.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-4 om skifte av stilling i foretaket.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre visert til at departementet her foreslår utstedelse av fripolise med stillingsendring som medfører redusert lønn. Med de foreslåtte metoder vil antallet fripoliser kunne stige vesentlig. Disse medlemmer foreslår derfor at det ikke utstedes fripolise der den forsikrede fortsatt er medlem av ordningen, men blir stående med fripolisebeløpet som ytelse, dvs. en fullt betalt dekning som innarbeides i ordningen. Departementet viser til at det er foreslått adgang til å slå sammen fripoliser, samt opprettelse av et fripoliseregister, og at dette vil avhjelpe den eventuelle manglende oversikt over et stort antall fripoliser. Disse medlemmer mener dette ikke er tilstrekkelig argument, og vil derfor fremme forslag om endringer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at det ikke utstedes fripoliser der den forsikrede fortsatt er medlem av pensjonsordningen. Fripolisebeløpet blir stående som ytelse, dvs. en fullt betalt dekning som innarbeides i ordningen.»

6.6 Særregler for medlemmer som fortsetter i stilling etter å ha nådd pensjonsalderen

Sammendrag

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at arbeidstakere som ikke har oppnådd full pensjon ved nådd pensjonsalder og som fortsetter i stillingen etter dette, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. Etter departementets syn er forslaget viktig ved at det gir insentiver til fortsatt yrkesdeltagelse. Av samme årsak støtter departementet utvalgets forslag om at det for arbeidstakere som ved oppnådd pensjonsalder allerede har opptjent full pensjon skal foretas omreg-

ning av pensjonen ved fratredelse på grunnlag av den premiereserven som da er knyttet til opptjent pensjon dersom arbeidstakeren velger å fortsette i arbeid.

Departementet viser i denne forbindelse til NHOs høringsuttalelse om at det er uakseptabelt at pensjone skal være fullfinansiert på et tidligere tidspunkt enn etter dagens regler. Departementet understreker at det kun er i de tilfellene medlemmet ikke har opptjent full pensjon ved oppnådd pensjonsalder at det skal være mulig å fortsette å opptjene pensjon.

Departementet er ikke enig med Norsk Flygerforbund i at retten til omregning av ytelsene ved fratredelsestidspunktet også bør gjelde en arbeidstaker som ved arbeid etter pensjonsalder har oppnådd høyere eller full opptjening. Departementet viser til at et av vilkårene for skattefavourisering av tjenestepensjonsordningene er begrensninger i pensjonsytelsene. Departementet vil derfor ikke gå inn på forslag som innebærer at det blir mulig å tjene opp mer enn full pensjon. For å stimulere eldre arbeidstakere til å fortsette i arbeid, mener departementet likevel det er rimelig å belønne arbeidsinnsats ut over pensjonsalderen som foreslått.

At arbeidstakere skal ha krav på å arbeide utover aldersgrensen, samtidig som de skal kunne opptjene ytterligere pensjonsrett, vil isolert sett innebære kostnader for foretakene. Gitt at det er behov for arbeidskraften, vil imidlertid alternativet for bedriften være å ansette en ny arbeider som måtte innmeldes i pensjonsordningen og som det også måtte foretas innbetalinger til pensjonsordningen for. Overgangen til et lineært opptjeningsprinsipp bidrar dessuten til at økningen i premieinnbetalingene blir svakere enn ved tradisjonell opptjening i den siste delen av yrkeskarrieren.

Departementet viser videre til at for personer som fortsetter i stillingen etter nådd pensjonsalder vil pensjonen omregnes slik at de vil få utbetalt høyere pensjon i den resterende levetid. Dette forholdet gjør at en del eldre arbeidstakere i praksis kan godta lavere lønn eller ingen lønnsstigning i den aktuelle perioden. Departementet antar at bedriftens merkostnader ved å la personer opptjene pensjon i de tre årene etter nådd pensjonsalder således vil være beskjedne.

Departementet viser til at foretakene i praksis har hatt stor innflytelse når det gjelder å avgjøre om eldre arbeidstakere får fortsette i stillingen utover den fastsatte pensjonsalderen. Det vises i denne forbindelse til NOU 1994:2 «Fra arbeid til pensjon» side 212 hvor det heter:

«Det er blant annet praksis for, alminnelig antatt og dessuten fastslått i norsk rettspraksis at en arbeidstaker plikter å fratre - endog uten oppsigelse - dersom det ved bedriften er innført en forsvarlig tjenestepensjonsordning med lavere uttaksalder enn 70 år, eksempelvis 67 år. En har også eksempler på dommer om oppsigelse ved lavere alder i yrker hvor det er avtaler med slike aldersbestemmelser.»

I Velferdsmeldingen er det vist til at pensjonsforsikringsutvalget har foreslått lovendring som gjør slutt på den foreliggende praksisen. Etter utvalgets mening skal hovedregelen være at frem til fylte 70 år skal det faktum at arbeidstakeren har rett til pensjon, enten det er fra folketrygden, fra en offentlig eller privat tjenstepensjonsordning eller fra en hvilken som helst annen kilde, aldri i seg selv være grunn til saklig oppsigelse, eller på annen måte bringe arbeidsforholdet til opphør uten arbeidstakerens samtykke. Dette er planlagt fulgt opp ved en endring av arbeidsmiljøloven § 60 nr. 3 om oppsigelsesvern. Spørsmålet om medlemskap i tjenstepensjonsordning som grunnlag for oppsigelse er fulgt opp i utredningen fra Førtdispensjonsutvalget, jf. NOU 1998:19 «Fleksibel pensjonering». Førtdispensjonsutvalget viser til at det både i Lund-utvalget, Hylland-utvalget og i Velferdsmeldingen ble ansett som viktig at nådd pensjonsalder i seg selv ikke skulle være saklig grunn til oppsigelse og påpeker at det ikke er fremmet noe lovforslag for å forhindre en slik praksis. Dette utvalget uttaler videre, jf. punkt 3.3.1.5:

«Problemstillingen knytter seg til den saklighetsvurdering som skal foretas ved oppsigelse. De eldre er en viktig ressurs og bør ha tilsvarende rett til arbeid som personer i andre aldersgrupper. Eldre bør derfor sikres reell valgfrihet til å fortsette fram til fylte 70 år.

(...)

Utvalget foreslår at det fremmes forslag om lovendring som utelukker at en tjenstepensjonsordning i seg selv gir saklig grunn til oppsigelse. Utvalget mener det er påkrevet at et slikt forslag fremmes snarest mulig.»

Departementet støtter utvalgets oppfatning av Stortingets innstilling til Velferdsmeldingen, og er enig i at det ikke skal være aktuelt å godta oppnådd aldersgrense i tjenstepensjonsordning som oppsigelsesgrunn. Departementet har vurdert å spesifisere dette i § 5-1, men har som utvalget kommet til at prinsippet om fortsatt opptjening etter §§ 3-11 og 4-5 klart tilsier at oppnådd aldersgrense ikke kan være oppsigelsesgrunn.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-5, og viser til at spørsmålet om pensjonsregler for medlemmer som fortsetter i stillingen etter å ha nådd pensjonsalderen vil være et viktig spørsmål i Regjeringens videre arbeid med fleksibel pensjonering.

6.7 Opphør av medlemskap og rett til opptjent pensjon ved korte ansettelsesforhold

Sammendrag

Utvalget legger til grunn at et medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, opphører å være medlem av pensjonsordningen ved fratredelsen.

Utvalget foreslår å redusere minstekravet til medlemstid for rett til å beholde pensjon og tilhørende premiereserve ved fratreden til 12 måneder, jf. utkastet § 4-6 annet ledd.

Departementet mener, i tråd med utvalgets forslag, at Stortingets tilslutning til Velferdsmeldingen bør følges opp ved at minstekravet til medlemstid for rett til å beholde pensjon og tilhørende premiereserve ved fratreden reduseres til 12 måneder. Departementet slutter seg også til utvalgets forslag om at arbeidstakerne skal tas opp som medlem i pensjonsordningen allerede fra første arbeidsdag i foretaket. Etter dagens regler kan det gå tre år før arbeidstaker har rett til å beholde opptjente rettigheter, og opp til fem år før (ynge) arbeidstakere ble tatt opp i ordningen. Departementet er enig i at utvalgets forslag på dette punktet ivaretar det som er sagt i Velferdsmeldingen. Departementet mener i likhet med utvalget at pensjonen er en del av arbeidsavtalen og at 3 år uten rett til å få med seg opptjente rettigheter ved fratreden er for lenge og vil kunne hindre mobiliteten i arbeidsmarkedet. Når det gjelder eventuelt økte kostnader som følge av at et større antall fripoliser enn tidligere skal administreres, mener departementet at dette ikke er et tilstrekkelig argument mot å gi arbeidstakerne de rettigheter de bør ha krav på. Departementet viser dessuten til at utvalgets forslag vedrørende fripoliser, jf. omtalen i proposisjonens avsnitt 6.2.8, vil bidra til å forenkle administrasjonen ved at forslaget innebærer at det vil bli utstedt færre små fripoliser.

Etter departementets vurdering er det ikke hensiktsmessig å særskilt regulere opphør av medlemskap for en som arbeidsgiver mener har gjort seg skyldig i noe som gir grunnlag for oppsigelse. Medlemskapet skal opphøre på samme tidspunkt som ansettelsesforholdet opphører.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-6 om opphør av medlemskap.

6.8 Fripolisen m.v.

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget fastslår i utkastet § 4-7 retten til fripolise for medlemmer som slutter i et foretak med opptjent pensjon. Er opptjent årlig alderspensjon mindre enn 10 pst. av G, har medlemmet likevel bare rett til at tilhørende premiereserve blir overført til annen tjenstepensjonsordning, Individuell pensjonsavtale (IPA) eller fortsettelsesforsikring. I foretakspensjonsordninger organisert i livsforsikringsselskaper, skal livsforsikringsselskapet utstede fripoliser til personer som slutter i foretaket med rett til fripolise, jf. utkastet § 4-7 annet ledd. Pensjonskasser skal som hovedregel

inngå avtale med et livsforsikringsselskap om utstedelse av fripoliser, jf. utkastet § 4-8.

Fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som utsteder fripolisen og mottakeren, jf. utkastet § 4-9 første ledd.

Etter utkastet § 4-9 annet ledd skal fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 tegnes på samme vilkår som fripolisen, men likevel slik at forsikringen kan utvides til å omfatte uførepensjon og pensjon til etterlatte etter kap. 6 og 7 i lov om foretakspensjon. Utkastet § 4-9 annet ledd går gjennom denne utvidelsesadgangen lenger enn forsikringsavtaleloven § 19-7. Utvalget mener at reglene ikke bør stenge for muligheten til å velge slike utvidelser. Nærmere vilkår for en utvidelse som nevnt i utkastet § 4-9 annet ledd må imidlertid avtales mellom forsikrede og livsforsikringsselskapet. For å unngå mulig seleksjon kan det f.eks. tenkes at det kan være aktuelt med krav om helseprøving m.v. og at det benyttes en annen premietariff for at livsforsikringsselskapet skal godta en slik utvidelse. Dette er forhold som livsforsikringsselskapet må ta stilling til.

Mobiliteten i arbeidsmarkedet er stigende, og det er i større grad blitt aktuelt at personer i løpet av yrkeskarrieren er medlem av ulike foretakspensjonsordninger med ulik pensjonsalder.

Hvis fratredelsesalder er høyere enn pensjonsalder etter fripolisen, ønsker utvalget å gi adgang til å omregne ytelsene fra fripolisen slik at disse kommer til utbetaling fra faktisk fratreden. Dette er tatt inn i utkastet § 4-9 tredje ledd. For tilfeller hvor fripoliser har pensjonsalder over 67 år, foreslår utvalget i § 4-9 fjerde ledd at arbeidstaker kan kreve å få utbetalt ytelsene fra fripolisen tidligere, men ikke tidligere enn den alminnelige pensjonsalderen i foretakspensjonsordninger på 67 år.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til hovedregel om rett til fripolise for medlemmer som slutter i et foretak med opptjent pensjon.

Utvalget foreslår at dersom opptjent årlig alderspensjon er mindre enn 10 pst. av G, skal medlemmet bare ha rett til å kreve at tilhørende premiereserve blir overført til annen tjenstepensjonsordning, individuell pensjonsforsikringsavtale (IPA) eller fortsettelsesforsikring. Departementet vil understreke at overføring til IPA må skje til en pensjonsforsikringsavtale og ikke til en ren spareavtale.

Departementet viser i denne forbindelse til høringsuttalelse fra Kredittilsynet og har merket seg at det er motstrid mellom utvalgets lovforslag og kommentarene til lovforslaget med hensyn til om den nevnte grense gjelder opptjent årlig alderspensjon eller opparbeidet premiereserve.

Hvilken grense som skal oppstilles, må etter departementets oppfatning bygge på en avveining mellom hensynet til arbeidstakernes rettigheter og administrative forhold. Gjennomsnittlig årlig premie for personer tilknyttet tjenstepensjonsordninger ligger i dag på om lag kr 16 000. Departementet viser til at det for mange arbeidstakere vil ta lang tid å tjene opp en reserve som tilsvarer en årlig pensjon på 10 pst. av G. Dette gjelder spesielt lavtlønte arbeidstakere. Departementet viser videre til at sammenhengen mellom årlig premie og årlig opptjent pensjon vil avhenge av i hvilken del av opptjeningsperioden opptjeningen skjer. En årlig premie på kr 16 000 vil eksempelvis gi rett til en langt høyere årlig alderspensjon dersom innbetalingen skjer tidlig i opptjeningsperioden enn dersom den skjer nærmere pensjonsalderen. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å la rettigheten til fripolise avhenge av arbeidstakerens alder slik utvalgets forslag i praksis gjør, og foreslår i stedet å knytte retten til fripolise til opptjent premiereserve.

Departementet legger imidlertid vekt på at det er visse faste kostnader knyttet til administrasjonen av premiereserver, slik at kostnadene forbundet med administrasjonen av svært små premiereserver vil kunne overstige forventet avkastningen på reservene. Det anses derfor ikke hensiktsmessig at premiereserver på under 50 pst. av G for medlemmer som slutter i foretaket overføres til fripolise. Denne grensen ivaretar etter departementets oppfatning realiteten i utvalgets forslag. Departementet viser til at utvalgets forslag både når det gjelder rett til opptjent pensjon ved korte ansettelsesforhold og rett til fripolise utvider arbeidstakernes rettigheter betraktelig i forhold til dagens regelverk. Videre viser departementet til at retten til å slå sammen fripoliser vil føre til at flere små fripoliser kan slås sammen og dermed til at færre rettigheter vil gå tapt for arbeidstakerne.

Departementet viser til at det ikke er tatt inn regler om helseprøving i lovforslaget. Departementet slutter seg til utvalgets oppfatning av at vilkår for en eventuell utvidelse av fortsettelsesforsikring til også å omfatte uførepensjon og pensjon til etterlatte etter kap. 6 og 7 i lov om foretakspensjon må avtales mellom forsikrede og livsforsikringsselskapet. Et eventuelt krav om helseprøving i denne forbindelse må således vurderes av forsikringsselskapet.

Departementet er enig i Kredittilsynets vurdering når det gjelder å endre formuleringen «rett til å kreve at tilhørende premiereserve» til «rett til at tilhørende premiereserve» i § 4-7 første ledd siste punktum, og har tatt Kredittilsynets forslag til følge.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til regler om fripolise, jf. §§ 4-7, 4-8 og 4-9.

6.9 Utenlandske statsborgere m.v.

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å videreføre hovedregelen om forbud mot flytting av fripoliserettigheter til livsforsikringsselskap som ikke er etablert i Norge. Utvalget foreslår likevel unntak for utenlandske statsborgere med mindre enn tre års botid i Norge. Utenlandske statsborgere med mindre enn tre års botid i Norge har ikke krav på alderspensjon fra folketrygden, jf. folketrygdloven §§ 19-2 og 3-5 siste ledd. Foretakspensjonsordninger er nettoordninger knyttet til standardberegnet folketrygd. Personer som ikke er obligatorisk trygdet etter lov om folketrygd, kan ikke være medlem i foretakspensjonsordninger med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen, jf. § 3-2 tredje ledd i utkastet. For utenlandske statsborgere med mindre enn tre års botid i Norge, som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, bør det derfor etter utvalgets vurdering være adgang til å flytte fripoliserettigheter til livsforsikringsselskap i utlandet, jf. utkastet § 4-10 første ledd.

Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at det fortsatt skal være forbud mot å flytte fripoliserettigheter til livsforsikringsselskap som ikke er etablert i Norge. Hovedbegrunnelsen for dette er at utenlandske livsforsikringsselskaper normalt ikke oppfyller de produktkrav som stilles som vilkår for skattefavourisering i Norge. Det vises i denne forbindelse til at det ikke skal kunne tegnes kontrakt om foretakspensjon i utenlandsk livsforsikringsselskap som ikke er etablert i Norge. Departementet støtter imidlertid utvalgets forslag om at det i enkelte særskilte tilfeller skal være mulig å flytte fripoliserettigheter til utlandet. Departementet understreker at dette kun vil gjelde relativt små fripoliser for personer som ikke lengre har tilknytning til Norge og som således heller ikke er medlem i norsk folketrygd. Disse fripolisene vil som oftest utgjøre en liten del av den pensjon vedkommende opparbeider seg over et helt arbeidsliv. Departementet anser det uproblematisk at det åpnes for en slik adgang i særskilte tilfeller. I de tilfeller der de opptjente rettigheter/premiereserven er svært små anses det uhensiktsmessig å pålegge norske foretak å fortsette å administrere ordningen for tidligere korttidstilsatte uten tilknytning til Norge. Departementet anser det heller ikke hensiktsmessig å i hver enkelt sak vurdere om det utenlandske selskapet det søkes om flytting til oppfyller vilkårene etter norsk lovgivning.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-10 om utenlandske statsborgere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at bestemmelsen om utenlandske statsborgere i større grad bør vurderes i lys av en forventet utvikling innenfor et nordisk arbeidsmarked med større mobilitet og konserndannelser over landegrensene.

6.10 Medregning

Sammendrag

Departementet går i likhet med utvalget inn for at stortingsvedtaket følges opp ved at regelen om valgfri medregning videreføres.

Departementet er videre enig i at det av hensyn til arbeidstakerne er behov for mer sammenfallende prosedyrer mellom foretakene når medregning benyttes.

Departementet er i utgangspunktet enig med utvalget i at det ikke skal kunne stilles som vilkår at premiereserven overføres til ny ordning dersom medregning benyttes. Departementet viser i denne forbindelse til at fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom arbeidstakeren og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt den, jf. lovutkastet § 4-9 første ledd. Dette innebærer at de forsikrede har eiendomsretten til de opptjente rettigheter og at det ikke kan disponeres over disse midlene uten samtykke fra eierne.

Når det gjelder forslaget fra utvalgets mindretall om at medregningsreglene gis en tilføyelse som gir arbeidsgiver adgang til å redusere pensjonene med et beløp tilsvarende differansen mellom faktisk utbetaling fra tidligere pensjonsordning og opptjent pensjon som det er tatt hensyn til i den nye ordningen, er departementet enig i at det virker rimelig at en arbeidstaker som skifter arbeidsgiver ikke skal kunne opptjene en større samlet pensjon enn en arbeidstaker som blir værende hos samme arbeidsgiver i hele sitt yrkesaktive liv. Departementet legger imidlertid vekt på at en slik tilføyelse vil kunne føre til administrative merkostnader ved medregning i de tilfeller der premiereserven ikke overføres, dersom en samtidig krever en årlig omregning av ytelser for å ta hensyn til endringer i verdien av fripoliser. Alternativt kan justering for tidligere opptjente rettigheter foretas når arbeidstakeren blir alderspensjonist, eller eventuelt ved tidligere inntruffet uførhet eller død. Dette ville imidlertid føre til dårligere oversikt over de til enhver tid opptjente rettigheter.

Departementet anser det mer hensiktsmessig som Kredittilsynet alternativt foreslår å stille som vilkår for medregning at tilhørende premiereserve overføres. En slik løsning fremstår etter departementets vurdering som en rimelig avveining mellom de ulike hensyn og medfører ikke merkostnader for foretakene. Reglene for medregning, jf. §§ 4-11 og 4-13 er endret i tråd med dette. Som nevnt legger departementet vekt på å sikre medlemmene rett til å motsette seg overføring av premiereserve fra en gammel til en ny tjenes-

tepensjonsordning som har fastsatt regler for medregning. På denne bakgrunn er det i § 4-11 tredje ledd annet punktum tatt inn en regel som fastslår at overføring krever samtykke fra medlemmet.

Bankenes Arbeidsgiverforening mener det er en forutsetning ved medregning at fripoliser med ulik dekning når det gjelder etterlattepensjoner kan slås sammen og omregnes slik at de passer i en ny pensjonsplan. Departementet viser i denne forbindelse til at det i § 4-15 er foreslått regler om sammenslåing av fripoliser. § 4-15 tredje ledd fastslår at Kongen kan fastsette nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser som slås sammen, herunder regler som gjelder uførepensjon og etterlattepensjoner. Departementet vil i denne sammenheng understreke at det ikke vil være mulig å overføre fripolise knyttet til uføre- eller etterlattepensjon for å dekke opp eventuell manglende premiereserve knyttet til alderspensjon i en ny ordning. Dersom medlemskap i en ny ordning kun gir rett til alderspensjon, kan fripolise knyttet til uføre- eller etterlattepensjon ikke overføres.

Departementet viser til at de offentlige pensjonsordningene normalt ikke tar hensyn til rettigheter opptjent i private pensjonsordninger. Dette har sammenheng med at de private pensjonsordningene ikke går inn under Samordningslovens bestemmelser og at de offentlige ordningene er bruttoordninger, mens de private er nettoordninger. Akademikerne gir i sin høringsuttalelse uttrykk for at en forutsetning for å lovfeste medregning mellom offentlige og private tjenstepensjonsordninger er at dette også skal gjelde overgang fra det private til det offentlige. Departementet understreker at det ikke vil være aktuelt å gjøre prinsippet om medregning av tidligere rettigheter gjeldende ved overgang fra det private til det offentlige, blant annet fordi dette ville innebære at bruttogarantien måtte gjøres gjeldende også for den delen av opptjeningen som har skjedd i privat sektor.

Departementet viser til at vilkåret om overføring av premiereserve ved medregning av tidligere opptjente rettigheter medfører at det ikke vil være hensiktsmessig å medregne opptjente rettigheter fra Statens Pensjonskasse eller Kommunal Landspensjonskasse Forsikring til private tjenstepensjonsordninger. Også det faktum at de offentlige pensjonsordningene på en rekke punkter er svært forskjellig fra de private pensjonsordningene kan tilsa at oppsatte rettigheter i offentlige ordninger heller ikke bør danne grunnlag for medregning i private ordninger.

Departementet har lagt vekt på å likebehandle de to ovenfor nevnte tilfellene i forhold til medregning av tidligere opptjente rettigheter. Departementet har på denne bakgrunn foreslått at det verken skal være adgang til å medregne rettigheter opptjent i offentlige tjenstepensjonsordninger i private tjenstepensjonsordninger, eller omvendt.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 4-11

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-11.

Regjeringens forslag til §§ 4-12 og 4-13

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-12 (1) og (2) og § 4-13 (1).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at departementets forslag til § 4-12 innebærer en komplisert og fordyrende prosess hver gang en arbeidstager skifter stilling og flytter til en bedrift som medregner ansiennitet. I hvert slikt tilfelle må aktuar foreta en komplisert beregning av hvor lang tjenestetid premiereserven fra den ene pensjonsordningen gir av tjenestetid i den neste. Samtidig kan det være vanskelig å kontrollere regnestykket, og en slik regel kan også bidra til forvirring om hvilken opptjeningstid man faktisk har.

Flertallet vil videre peke på at den foreslåtte regel vil kunne innebære at godskrevet ansiennitet blir mindre jo større lønnsøkning arbeidstakeren får ved skifte av stilling, og at regelen lett kan omgås ved at lønnsøkningen først gjennomføres etter noen måneder, det vil si etter at medregnings-beregningen er gjort.

Flertallet viser videre til at også § 4-12 vil kunne innebære store administrative kostnader i forhold til de som regel marginale overskudd som sikres gjennom fripolise.

Flertallet foreslår derfor at det som en forenkling gis adgang til at tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den foregående ordningen, samtidig som premiereserven overføres i sin helhet.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 4-12 nytt 3. ledd skal lyde:

(3) Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen, og fradraget i pensjonsytelsene lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen.»

6.11 Registrering og sammenslåing av fripoliser

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget har i tråd med vurderingene i Velferdsmeldingen og i Stortingets innstilling sett det som hensiktsmessig å tilrettelegge hjemmel for opprettelse av et fripoliseregister i utkastet.

Utvalget viser til at også for offentlige utredningsoppgaver og til generelle statistikkformål vil slik oversikt være av stor nytte. Utvalget viser også til at registeret dekker de registerbehov som en omsorgspoolen, jf. utkastet § 4-15, vil ha når det gjelder medlemskap i foretakspensjonsordninger, og således vil lette registreringen av omsorgsopptjent pensjon.

Utkastet § 4-20 sier at fripoliser fra foretakspensjonsordninger som er godkjent etter denne loven skal registreres i registeret. Også eldre fripoliser fra private tjenestepensjonsordninger etter skatteloven skal registreres, om ikke sterke praktiske hensyn taler for andre løsninger. Selve utformingen av registeret vil gjøres gjennom forskrift med hjemmel i denne lov, når det besluttes opprettet.

Utvalget foreslår i § 4-21 at en arbeidstaker som har flere fripoliser utstedt av samme pensjonsinnretning, kan kreve at rettighetene etter polisene blir slått sammen og at ny fripolise blir utstedt på grunnlag av de samlede rettigheter. Dette gjelder også i tilfelle av flytting som nevnt i § 4-9.

Ved sammenslåingen av fripoliser som gir ulike rettigheter, foreslår utvalget at det skal foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet, jf. utkastet § 4-21. Samlet kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere pensjonsalder enn 67 år med mindre pensjonsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år. Fripolise som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes, omfattes ikke av sammenslåing med mindre pensjonsinnretningen samtykker.

Kongen kan fastsette nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser som slås sammen, herunder regler som gjelder uførepensjon og etterlattepensjoner fordi slike kan by på særlige forsikrings-tekniske omregningsproblemer.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å følge opp Stortingets merknad ved å foreslå en hjemmel for opprettelse av et fripoliseregister. Departementet viser til at bestemmelser i det nye lovforslaget kan medføre at det blir utstedt flere fripoliser enn tidligere, og at det kan være behov for en samlet oversikt over opptjente rettigheter.

Kostnadene ved etableringen av et slikt register vil avhenge av at det etableres effektiv informasjonsutlevering. Som Norges Forsikringsforbund påpeker er tilsvarende opplysninger allerede i dag tilgjengelige i selskapene. Et slikt register vil også være av stor nytte for offentlige utredningsoppgaver og til generelle statistikkformål. Den nærmere bruken av registeret vil eventuelt fastsettes i forskrift.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at arbeidstaker som har flere fripoliser utstedt av sam-

me pensjonsinnretning, skal kunne kreve at rettighetene etter polisene blir slått sammen og at ny fripolise blir utstedt på grunnlag av de samlede rettigheter. Departementet registrerer at den foreslåtte adgangen til å slå sammen fripoliser har fått tilslutning blant de høringsinstansene som har uttalt seg. Departementet ser slik sammenslåingsadgang som nyttig, i det den vil redusere antallet fripoliser og dermed omfanget av administrasjon knyttet til disse.

Departementet er enig med høringsinstanser som påpeker at adgangen til å slå sammen fripoliser isolert sett vil redusere antall fripoliser. Dette må også ses i sammenheng med forsikringstakers adgang til flytting av fripoliser, som innebærer at fripolisene kan flyttes til samme pensjonsordning før sammenslåing. Et fripoliseregister vil likevel kunne gi nyttig informasjon om omfang og verdi av fripoliser. Departementet vil derfor ved vurderingen av om et slikt register faktisk skal opprettes blant annet ta hensyn til om adgangen til å slå sammen fripoliser i vesentlig grad vil redusere et slikt behov.

Når det gjelder retten til å velge i hvilket livsforsikringsselskap en fripolise skal stå, viser departementet til at lovforslaget § 4-9 femte ledd viderefører gjeldende flytterett for fripoliser.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til hjemmel for opprettelse av fripoliseregister, jf. § 4-14.

Komiteen vil understreke behovet for at den enkelte ansatte får en mulighet til kunnskap om opptjente pensjonsrettigheter i ulike arbeidsforhold, og at en eventuell opprettelse av et fripoliseregister vil kunne bidra til dette. Komiteen mener videre det vil være naturlig om også de offentlige tjenestepensjonsordningene blir inkludert i et slikt fripoliseregister, slik at all informasjon blir samlet på ett sted. Komiteen ber Regjeringen komme tilbake med en vurdering og eventuelle forslag knyttet til dette før et fripoliseregister eventuelt opprettes.

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 4-15 om sammenslåing av fripoliser.

7. ALDERSPENSJON

7.1 Pensjonsalder og særaldersgrenser

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget har i sitt utkast lagt vekt på å lage regler for utformingen av alderspensjon som følger forholdsmessighetsprinsippet og som ellers er i overensstemmelse med de retningslinjer Stortinget har gitt, særlig med hensyn til forholdet til folketrygden. Foretakspensjon er en supplerende ytelse til folketrygden, og det må derfor ligge en folketrygdtytelse i bunnen.

Alderspensjon skal etter utkastet § 5-1 første ledd ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter, og skal løpe så lenge medlemmet lever. Utvalget foreslår at det ikke skal kunne fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre, eller at pensjonsytelsen settes ned etter et bestemt antall år etter pensjonsalder.

For stillinger med lavere pensjonsalder (særaldersgrenser) enn 67 år kan det i regelverket fastsettes at pensjonen bare skal løpe til fylte 67 år, eller at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år. I noen få unntak er det åpnet for at ytelser fra foretakspensjonsordningen kan tas ut før folketrygdytelsen. I slike tilfeller vil pensjonsordningen utbetale en full pensjonsytelse frem til folketrygden kommer til utbetaling ved fylte 67 år. Da vil ytelsene reduseres til et supplement til folketrygdens alderspensjon, jf. utkastet § 5-1 andre ledd.

Departementets vurdering

Velferdsmeldingen la særlig vekt på de langsiktige konsekvensene ved vurderingen av aldersgrensespørsmålet i tjenestepensjonsordningene og viste til behovet for å øke den faktiske pensjoneringsalderen i Norge. Daværende regjering gikk derfor inn for at en som et nødvendig bidrag til dette opprettholder en normal aldersgrense på 67 år i de pensjonsordningene som i dag reguleres av 1968-reglene. Stortinget sluttet seg til at folketrygden skal være bærebjelken i pensjonssystemet, og det er derfor naturlig at aldersgrensen for uttak av tjenestepensjon er den samme som pensjonsalderen i folketrygden. Ønsket om tidligere avgang fra arbeidslivet bør dekkes innenfor ordningene med Avtalefestet førtidspensjon (AFP). Departementet støtter derfor utvalgets forslag om å anvende samme aldersgrense i foretakspensjonsordninger som folketrygden.

Flere av høringsinstansene foreslår at pensjonsytelsene bør reduseres med alder. Dette spørsmålet har etter departementets oppfatning flere aspekter. En pensjonsordning med kort utbetalingstid vil kreve lavere årlige innbetalinger og således være rimeligere for foretaket, fordi de samlede utbetalinger skal være lavere enn i en livsvarig ordning. Spørsmålet er om en kortere utbetalingshorisont oppfyller de krav som bør stilles til en pensjonsordning med skattemessig særbehandling. Under behandlingen av Velferdsmeldingen mente et flertall i sosialkomiteen bestående av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstrepartis medlemmer at det bør stilles krav om livsvarige ytelser i tjenestepensjonsordninger. Departementet er av den oppfatning at hensikten med en pensjonsordning er å kompensere for bortfalt inntekt, og at siden dette bortfallet er livsvarig, bør også pensjonsytelsen være det.

Gjennomsnittlig levealder har i mange tiår vært økende, og nye pensjonister kan statistisk sett forventes å leve stadig lenger. Dette bidrar til at opphørende

ytelser for yngre medlemmer i pensjonsordninger i dag vil føre til at disse vil ha en mye lengre periode uten slik pensjonsytelse enn tidligere pensjonister. Opphørende pensjon vil også ha større konsekvenser for kvinner, som statistisk sett lever lenger enn menn og dermed vil leve lenger uten pensjon hvis denne er opphørende.

Departementet vil særlig understreke at det ikke er dekning for å skille mellom den første fasen som pensjonist og senere faser, slik enkelte av høringsinstansene gjør. Eldre pensjonister kan ha særlig stort behov for midler for å tilpasse sin livssituasjon til en endret helsesituasjon m.v., og slike behov bør ikke være underordnet behovet for et såkalt aktivt liv de første pensjonsårene. Det samme forholdet gjør seg ikke gjeldende i individuelle pensjonsavtaler, fordi slike avtaler nettopp gjør det mulig for den enkelte å planlegge sin egen pensjonisttilværelse. Foretakspensjonsavtaler er kollektive avtaler som ikke kan gis individuell utforming og som skal oppfylle andre pensjonsmessige hensyn enn individuelle ordninger.

Departementet støtter en formalisering av dagens praksis, der tjenestepensjonsordningen for grupper med godkjent særaldersgrense kan kompensere for at det ikke foreligger en grunnutbetaling fra folketrygden i perioden fra særaldersgrensen og frem til folketrygdens aldersgrense. Det er i proposisjonen mulig å utforme dette enten ved at foretakspensjonsordningen kan utformes bare for grupper med særaldersgrense, og dermed gir disse en ytelse inntil folketrygden kommer til utbetaling. Dette anses ikke å stride mot forholdsmessighetsprinsippet. Alternativt kan foretakspensjonsordningen omfatte alle ansatte, og utformes da slik at utbetalingen til eventuelle grupper med særaldersgrense ikke bortfaller, men settes ned til når disse når folketrygdens pensjonsalder og mottar alderspensjon. Selv om foretakspensjonen isolert sett reduseres, opprettholdes da det samlede pensjonsnivå. Forholdsmessighetsprinsippet vil kreve at pensjonsplanen fra aldersgrensen er den samme for alle grupper.

Departementet vil spesifisere hvilke grupper som har særaldersgrense i egen forskrift.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 5-1 (1)

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til at aldersgrensen for uttak av tjenestepensjon som en hovedregel bør være den samme som pensjonsalderen i folketrygden, og slutter seg til forslaget om at alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalderen som er fastsatt i § 4-1.

Flertallet viser til at det fra flere hold er kommet innspill om at forslaget om at det skal kreves en livsvarig, fast ytelse er svært rigid og kostnadskreven-

de. Flertallet kan i stor grad slutte seg til departementets argumentasjon om de isolerte fordelene ved en fast livsvarig ytelse. Flertallet mener imidlertid at det samtidig må legges stor vekt på at det i mange tilfeller ikke vil være et valg mellom tidsbegrenset eller livsvarig ytelse, men på grunn av kostnadselementet i stedet være et valg mellom tidsbegrenset ytelse eller ingen ytelse.

Flertallet mener derfor at spørsmålet om ytelsenes varighet i stor grad bør overlates til partene, slik at dette kan tilpasses forholdene i det enkelte foretak. Flertallet finner det likevel rimelig at det settes visse krav til varighet på ytelsen, og mener at et krav om 10 års full ytelse er et rimelig krav å stille til en skattefinansiert ordning. Utover 10 år bør det være adgang til å avtale at pensjonen skal opphøre, eller ulike former for avtrapping av ytelsene.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 5-1 (1) skal lyde:

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter etter § 4-1. Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter 10 år eller senere.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Steinar Bastesen, slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-1 (1). Disse medlemmer deler det syn at hensikten med en pensjonsordning er å kompensere for bortfallet av inntekt, og siden bortfallet av inntekt er livsvarig bør også pensjonen være livsvarig. Enhver har selvsagt mulighet til selv å investere eller sette av midler til alderdommen etter eget ønske. Disse medlemmer mener imidlertid det bør stilles krav om livsvarig ytelse til en pensjonsordning som skal gi rett til skattefradrag. Disse medlemmer fremmer følgende forslag til § 5-1 (1) i samsvar med proposisjonen:

«Lov om foretakspensjon

§ 5-1 (1) skal lyde:

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter etter § 4-1, og skal løpe så lenge medlemmet lever. Det kan ikke fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter et bestemt antall år.»

Regjeringens forslag til § 5-1 (2)

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-1 (2).

7.2 Alderspensjonens utforming

Sammendrag

I de fleste tilfeller er det etter departementets syn grunn til å tro at alderspensjonen fastsettes ut fra lønn som omhandlet i forslaget § 5-2 første ledd, alternativene a eller b. Etter bokstav a skal pensjonen fastsettes sammen med en standardberegnet folketrygd, dvs. parallelt med begrensingen som er gitt etter forholdsmessighetsprinsippet. En pensjon etter dette alternativet vil gi både absolutt, og som andel av lønn, høyere pensjon fra foretakspensjonsordningen isolert sett til høytlønte enn til lavtlønte. Etter bokstav b skal pensjonen utgjøre en fast andel av lønn for alle ansatte. Dette oppfylder også kravet til forholdsmessighet.

Blant høringsinstansene reises spørsmål om pensjonen etter bokstav a også kan utformes kun som en kompensasjon for redusert opptjening av folketrygdens tilleggs pensjon over knekkpunktet på 6 G. Departementet legger vekt på at denne utformingen vil føre til at ordningen vil være forbeholdt grupper med høyere lønn i foretaket. Ordninger som kun supplerer folketrygden i et begrenset lønnsintervall, der folketrygdens fordelingsprofil medfører reduserte ytelser, oppfylder ikke rollen som supplerende pensjonsordning på noen god måte.

Departementet ser det som åpenbart at en minste pensjon, jf. forslaget § 5-2 bokstav c må følge forholdsmessighetsprinsippet, og dermed opptjenes over samme tidsrom som annen pensjon for å gi full uttelling. Departementet har merket seg at utvalget foreslår at pensjon etter bokstav e ikke skal gi rett til fripolise ved fratreden før pensjonsalder. Ved å spesifisere at opptjeningen skal skje som for annen pensjon, ser ikke departementet behov for slike begrensninger.

I forslaget § 5-2 annet ledd spesifiseres det at ytelsesprinsippet krever at en lønnsøkning skal medføre økt opptjent pensjon fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Dette må ses i sammenheng med § 5-6 bokstav a der det gis adgang til å se bort fra tidligere tjenestetid hvis endringen i lønn går ut over den alminnelige lønnsutvikling i foretaket. Adgangen i § 5-6 er gitt for å unngå at søkere med lang opptjeningstid i foretaket skal stå svakere enn eksterne søkere ved opprykk. Uten slik adgang vil internt opprykk i enkelte tilfeller kunne utløse særdeles store engangspremier under det lineære prinsipp. Det vil naturligvis være anledning til å avtale lønnsopprykk særskilt, og hovedregelen i § 5-2 annet ledd vil da kreve at dette legges til grunn for opptjent pensjon straks det trer i kraft. Departementet støtter at lønnsøkning skal legges til grunn fra det tidspunkt endringen trer i kraft.

Komiteens merknader

Regjeringens forslag til § 5-2

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-2.

Regjeringens forslag til § 5-6 (1)

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-6 (1).

Regjeringens forslag til § 5-6 (2)

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-6 (2).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det i forslaget § 5-6 (2) gis adgang til at pensjonens løpetid skal settes ned til det hele antall år som er nødvendig for at årlig pensjon skal komme opp på et nivå som tilsvarer om lag 20 pst. av folketrygdens grunnbeløp.

Disse medlemmer viser samtidig til at disse medlemmer i kap. 7.1 går mot forslaget om krav til livsvarig ytelse. Disse medlemmer mener det i tillegg til den valgfrihet som følger av dette, er rimelig at det gis valgfrihet til å sette ned pensjonens løpetid til det hele år som er nødvendig for at årlig pensjon skal komme opp på et nivå tilsvarende om lag 50 pst. av folketrygdens grunnbeløp, i stedet for langvarige ytelser av relativt lite omfang. Disse medlemmer viser til at dette gir adgang til å sette ned pensjonens løpetid slik at månedlig utbetalt pensjon blir snaut 2 000 kroner med dagens grunnbeløp, i de årene det utbetales pensjon. Departementets forslag om 20 pst. av grunnbeløp vil til sammenligning gi en månedlig utbetalt pensjon på snaut 800 kroner i de årene det utbetales pensjon.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 5-6 (2) skal lyde:

Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig pensjon kommer opp på et nivå tilsvarende om lag 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forsikringsteknisk kontantverdi av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.»

7.3 Forholdsmessighetsprinsippet

Sammendrag

Utvalgets forslag

I utkastet § 5-3 annet ledd fastslås det at pensjonsytelsene for den enkelte, sammen med standardberegnet folketrygd, ikke skal utgjøre en høyere del av pensjonsgrunnlaget for arbeidstakere med høy lønn enn de utgjør for arbeidstakere med lavere lønn. Hensikten er å unngå at ordningene misbrukes til å gi særfordeler til grupper med høy lønn.

For medlemmer som omfattes av andre pensjonsordninger som foretaket har betalt eller betaler premie

til, skal ytelser fra slike ordninger også inngå ved beregningen av de samlede pensjonsytelser. Slike ordninger kan f.eks. være lukkede tjenestepensjonsordninger fra før 1968, som da må følge forskriften fra 1952.

Utvalget ser ikke noen grunner til at rederier fortsatt skal kunne ha pensjonsordning innenfor skattefavouriseringen for en mindre del av de ansatte, nemlig kontoransatte, mens seilende personell holdes utenfor. Blant andre foretak gjelder forholdsmessighetsprinsippet, dvs. at pensjonsordningen ikke kan forbeholdes en gruppe av ansatte. Utvalget vil derfor ikke videreføre særbestemmelsen i 1968-reglene som åpner for dette. De pensjonsordningene som ikke har tatt opp sjømenn i pensjonsordningen, bør få en rimelig frist til å oppfylle det nye lovverkets krav eller avvikle ordningen og opprette ny ordning utenfor skattefavouriseringen. Utvalget antar at en tre års frist bør gi de aktuelle rederier tilstrekkelig tid til å tilpasse pensjonsordningen til loven på dette punkt, jf. forslag til overgangsregel i utkastet § 16-2 tredje ledd. Det kreves ikke at tjenestetid i foretaket før opptak i pensjonsordningen skal medregnes om seilende personell tas opp, selv om ordningen ellers praktiserer medregning.

Departementets vurdering

Verken i Velferdsmeldingen eller i innstillingen til Velferdsmeldingen ble det sagt noe generelt om hvilket kompensasjonsnivå ordningene bør ligge på. Slik det fremgår har utvalget sett det som vanskelig å fastsette hvilke grenser som bør gjelde. Departementet mener det ville være klart urimelig hvis pensjonsnivået skal kunne være høyere enn pensjongivende lønn. På grunn av de spesielle skattefordelene som gjelder for pensjonister, vil også forholdet mellom pensjon og lønn etter skatt gå i pensjonistens fordel. Pensjon opp mot lønn vil derfor også rammes av dette hensynet. Foretakspensjonsordninger skal være supplerende til folketrygden, og dette må være retningsgivende for valg av kompensasjonsnivå. Departementet viser til at pensjonsnivået i de offentlige ordningene er 2/3 av lønn opp til 8 G, og lavere for lønn over dette. I behandlingen av Velferdsmeldingen slutter flertallet i sosialkomiteen seg til Regjeringens vurdering om at pensjonsnivået i de offentlige tjenestepensjonsordningene er akseptabelt. Pensjonsnivå vesentlig høyere enn det må oppfattes som urimelige.

De fleste høringsinstansene støtter forholdsmessighetsprinsippet sentrale rolle, og det forslag til utforming av prinsippet som utvalget har kommet frem til. Departementets støtter utvalgets forslag.

Departementet finner grunn til å understreke at forholdsmessighetsprinsippet ble formalisert allerede i reglene fra 1952. Som utvalget peker på, har rederiene fortsatt pensjonsordninger som er forbeholdt ansatte på land (kontoransatte). Departementet kan ikke

se at dette er i overensstemmelse med forholdsmessighetsprinsippet, og støtter utvalget i at det ikke er noen grunn til å videreføre dette unntaket ut over en rimelig overgangsperiode.

Som det også fremgår av foreslått § 3-2, gjør det seg gjeldende særskilte spørsmål for arbeidskraft som ikke har samme tilknytning til Norge som flertallet av folketrygdens medlemmer. En betingelse for medlemskap i foretakspensjonsordning er at den ansatte er pliktig medlem i folketrygden. Hovedregelen i § 2-1 i lov om folketrygd er at personer som er bosatt i Norge er pliktige medlemmer i folketrygden, jf. forslaget § 3-2 tredje ledd og proposisjonens avsnitt 5.2.1.

En person som ikke er medlem i folketrygden etter folketrygdloven § 2-1, er likevel pliktig medlem i trygden dersom han eller hun er arbeidstaker i Norge, men ikke bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-6. En arbeidstaker som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, er medlem i trygden bare dersom vedkommende fyller vilkårene for medlemskap etter folketrygdloven § 2-1. Videre vil en person som oppholder seg utenfor Norge, være pliktig medlem i trygden dersom han eller hun er norsk statsborger og arbeidstaker på et norskregistrert skip, jf. folketrygdloven § 2-5 bokstav f. Personer som er ansatt i hotell- og restaurantvirksomhet om bord på turistskip registrert i norsk internasjonalt skipsregister, er imidlertid unntatt fra pliktig medlemskap. Slike personer skal heller ikke gis frivillig medlemskap i folketrygden.

Etter folketrygdloven § 2-6 er en utenlandsk statsborger som ikke er bosatt i Norge, men som er arbeidstaker på et norsk fiskefartøy eller norsk skip i utenriksfart som er registrert i det ordinære norske skipsregisteret, pliktig medlem i folketrygden med rett til ytelser ved yrkesskade og dødsfall. Ved yrkesskade har disse medlemmer rett til stønad ved helse-tjenester, sykepenger, ytelser under medisinsk rehabilitering, ytelser under yrkesrettet attføring og uførepensjon. Ved dødsfall ytes det gravferdsstønad og etterlattepensjon. Etter departementets vurdering er medlemskap etter lov om folketrygd § 2-6 ikke tilstrekkelig til å være medlem etter forslaget til lov om foretakspensjon § 3-2 tredje ledd.

Etter 1968-reglene kan det settes som alminnelig vilkår for opptak i pensjonsordningen at arbeidstakeren ikke går inn under annen tjenestepensjonsordning som arbeidsgiveren betaler premie eller avgift til, og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi, jf. § 4 nr. 2 bokstav e (forskrift av 28. juni 1968 nr. 3). Etter 1968-reglene § 4 Punkt 2 (forskrift av 27. oktober 1969 nr. 9451) anses dette tilfredsstillt dersom et rederi oppretter privat tjenestepensjonsordning som ikke, eller bare delvis, omfatter de grupper av arbeidstakere som går inn under Pensjonstrygden for sjømenn, om alderspensjon og uførepensjon fra den private tjenestepen-

sjonsordningen - sammen med pensjon fra folketrygden og eventuell sjømannspensjon - ikke overstiger 66 pst. av lønnen. Tilsvarende må den samlede enkepensjon ikke overstige 50 pst. av lønnen, likevel slik at den supplerende enkepensjon kan utgjøre inntil 55 pst. av den supplerende alderspensjon etter fylte 70 år. Ved beregning av folketrygdens ytelser kan det regnes med 75 pst. av grunnbeløpet uten hensyn til om vedkommende er gift eller ugift. Departementet støtter utvalgets synspunkt at slike krav til ytelsene i rederiets tjenestepensjonsordning ikke videreføres i lov om foretakspensjon.

Som i 1968-reglene er det i lov om foretakspensjon foreslått at arbeidstakere som er medlemmer i annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi, ikke skal være medlemmer i ordningen, jf. forslaget § 3-3 tredje ledd. I nevnte paragraf er det imidlertid gitt anledning til å fastsette i ordningens regelverk at slike medlemmer også tas opp i ordningen. Etter departementets vurdering er Pensjonstrygden for sjømenn og ordningene med avtalefestet pensjon i mange henseender sammenlignbare ordninger. Medlemskap i AFP-ordning regnes ikke å være i strid med 1968-reglenes § 4, og vil heller ikke være i strid med forslaget § 3-3 tredje ledd. 1968-reglenes § 4 og forslaget § 3-3 tredje ledd har bl.a. bakgrunn i adgangen til å lukke eksisterende pensjonsordninger i 1968, og tok sikte på å hindre dobbeltopptjening gjennom medlemskap i både lukket ordning og i ny ordning. Departementet anser ikke medlemskap i Pensjonstrygden for sjømenn som grunn til å la være å ta opp slike medlemmer i en foretakspensjonsordning.

Ifølge § 2 i forskrift om premier og forsikringsfond i livsforsikring av 15. september 1997 nr. 1005 kan ikke premien på livsforsikringskontrakter beregnes på grunnlag av en avkastning av forvaltet kapital som er høyere enn 3 pst. p.a. Bestemmelsene gjelder livsforsikringskontrakter som inngås etter at forskriften trådte i kraft, og det er gitt særregler som sikrer at eldre kontrakter ved flytting kan opprettholdes med en grunnlagsrente på inntil 4 pst. p.a. Kredittilsynet kan fastsette at bestemmelsene også skal gjelde ved opptak av nye medlemmer i kollektive pensjonsordninger. Departementet foreslår en bestemmelse i overgangsreglene, jf. § 16-2 tredje ledd, som spesifiserer at foretak som tar opp medlemmer i pensjonsordning som tidligere har vært holdt utenfor etter 1968-reglene § 4 Punkt 2, kan fortsette med samme eller lavere grunnlagsrente enn den opprinnelige livsforsikringskontrakten. Denne grunnlagsrenten kan likevel ikke settes høyere enn 4 pst. p.a.

Departementet vurderer disse tre endringene knyttet til rederiers adgang til å opprette foretakspensjonsordning som en hensiktsmessig forandring av 1968-reglene. Rederiene må ta opp alle de arbeidstakere som er pliktige medlemmer i folketrygden med

opptjening av alderspensjon, i sin pensjonsordning, men får anledning til å videreføre slike ordninger med eksisterende beregningsgrunnlag. De spesielle begrensningene i ytelse som er pålagt rederiene videreføres ikke. Departementet vurderer det også slik at eksisterende ordninger bør få en rimelig periode til å ta opp et så høyt antall nye medlemmer, og foreslår i § 16-2 tredje ledd at fristen settes til ti år etter lovens ikrafttredelse.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-3 om forholdsmessighetsprinsippet.

7.4 Beregning av lønn

Sammendrag

Utvalgets forslag

Forholdsmessighetsprinsippet tar utgangspunkt i summen av beregnet folketrygd og tjenstepensjon. Beregningen av folketrygden skal ta utgangspunkt i folketrygdens regler på beregningstidspunktet, pensjonsgivende lønn og personens alder. Utvalget har lagt vekt på at det lønnsbegrepet som ligger til grunn for fastsettelse av pensjoner, må støtte opp under forholdsmessighetsprinsippet. I dette ligger at foretaket ikke kan velge ulike lønnsbegrep for ulike ansatte, og på den måten omgå forholdsmessighetsprinsippet.

Utvalget foreslår at ved fastsettelse av pensjonsytelsen skal, som et medlems lønn, regnes den skattepliktige lønnsinntekt (eller beregnet personinntekt etter skatteloven) som medlemmet mottar fra foretaket i et år. Den pensjonsgivende lønn som normalt skal legges til grunn i beregningen av foretakspensjon, består dermed i de beløp som arbeidsgiveren plikter å innbetale som lønn og annen økonomisk godtgjørelse for arbeid eller oppdrag i tjenesteforhold i et år, jf. utkastet § 5-4.

Dette gjelder ikke når arbeidet eller oppdraget er utført som ledd i selvstendig næringsvirksomhet. I ordningens regelverk kan det videre fastsettes at godtgjørelse for overtid og andre varierende eller midlertidige tillegg skal unntas. Videre kan den enkelte ordning i sitt regelverk også fastsette at siste års lønn, eller gjennomsnittet av de to eller tre siste års lønn før pensjonsalderen oppnås, skal legges til grunn. Ordningen kan også bestemme at det av hensiktsmessighetsgrunner kan benyttes et normert lønnsgrunnlag for en eller flere grupper av medlemmer. Det er imidlertid en betingelse at dette ikke gir vesentlig annet resultat enn om det enkelte medlems lønn ble lagt til grunn.

I utkastet § 5-6 er det videre formulert regler som skal gjøre det mulig å unngå at premien under det lineære prinsipp blir så høy i enkelte situasjoner at foretaket avstår fra å gi lønnsøkning eller å ansette eldre arbeidskraft. Ved særlig store lønnsøkninger, slike

som særlig vil være knyttet til skifte av stilling, kan en se bort fra tidligere tjenestetid når opptjent pensjon skal beregnes. Bare tiden frem mot pensjonsalder skal telle med. Tidligere opptjent pensjon kan selvfølgelig ikke angripes.

Mot slutten av yrkeskarrieren vil svært store beløp måtte innbetales ved lønnsøkning, og dette vil ofte innebære at eldre arbeidskraft møter både restriksjoner på lønnstillegg og hindringer i arbeidsmarkedet. Utvalget mener derfor at den enkelte ordning kan nedfelle i sitt regelverk at pensjonsgrunnlaget de siste ti år før pensjonsalder ikke nødvendigvis skal justeres i forhold til den virkelige lønnsøkning medlemmet har, om denne går ut over den alminnelige lønnsøkning i foretaket. I slike tilfeller kan økningen i pensjonsgrunnlag begrenses til den lønnsutvikling foretaket har for sine øvrige ansatte.

Departementets vurdering

Som det framgår under utvalgets forslag, har utvalget sett det som ønskelig å definere lønnsbegrepet. Forholdsmessighetskravet tilsier at alle ansatte skal inkluderes og at pensjonsytelsen skal stå i et forhold til lønn. Uten en fast definisjon av lønnsbegrepet, vil en kunne velge avgrensinger som gjør at grupper av ansatte ikke vil tjene opp særlige pensjonsrettigheter på tross av forholdsmessighetsprinsippet. Fordi pensjon og pensjonsnivå bør fastsettes slik at tilvendt levestandard i hovedsak kan opprettholdes, bør det benyttes et lønnsbegrep som gir et godt uttrykk for disponibel inntekt som yrkesaktiv.

Høringsuttalelsene viser at mange foretak anvender lønnsbegreper som er lavere enn skattepliktig lønn. For disse foretakene vil overgang til skattepliktig lønn kunne gi øking av pensjonspremien om ikke pensjonsordningene endres. I denne sammenheng er det etter departementets syn nødvendig å peke på den automatikk som ligger i at overgang til skattepliktig lønn som pensjonsgrunnlag i første omgang vil føre til at pensjonene økes tilsvarende, uten foregående enighet eller forhandlinger. Dette burde etter departementets syn gi grunnlag for å foreta formelle endringer av pensjonsordningene slik at pensjonene holdes konstant i beløp, mens prosentsetningen reduseres like mye som pensjonsgrunnlaget økes.

Departementet vil likevel foreslå at det skal være en adgang for den enkelte pensjonsordning til å se bort fra skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser. Pensjonsordningen må nedfelle dette i sitt regelverk og gjøre det gjeldende for alle medlemmene.

Departementet mener det er nødvendig med en klar definisjon av et hensiktsmessig grunnlag for fastsettelse av pensjonsytelsen. Skattepliktig lønn oppfyller et slikt krav. Etter departementets mening er skattepliktig lønn det klart mest formålstjenlige begrepet, og har ikke funnet annet hensiktsmessig grunnlag hvor forholdsmessighetsprinsippet ivaretas på en til-

fredsstillende måte. Departementet er likevel innstilt på å lempe noe på grunnlaget. Det er i denne sammenheng lagt vekt på den betydelige motstand som høringsinstansene har gitt uttrykk for. Videre mener departementet at reglene om knekkpunkt og redusert kompensasjonsgrad for høye inntekter likevel vil begrense mulighetene for å uthule forholdsmessighetsprinsippet.

Inkludering av ulike tilleggsytelser som skattemessig behandles som lønn, kan medføre at lønnsgrunnlaget økes mest for høytlønte. Det er ofte denne gruppen som har naturalytelser av noen grad i tillegg til lønn. Departementet vil peke på at dette sett i sammenheng med forslaget om knekkpunkt og redusert kompensasjonsgrad for høye inntekter ikke nødvendigvis impliserer økt opptjent pensjon og dermed høyere pensjonspremier for disse. For grupper med lavere inntekter vil en eventuell utvidelse av pensjonsgrunnlaget kunne medføre økt opptjent pensjon.

Videre viser departementet til at det ved overgang til skattepliktig lønn som beregningsgrunnlag kan være behov for en mer alminnelig anledning til å endre pensjonsgrunnlaget og dermed holde de samlede pensjonskostnader på samme nivå som tidligere. Det foreslås derfor at det skal være en alminnelig adgang til å se bort fra en del av skattepliktig lønn. Denne delen skal ikke overstige 10 pst. og være den samme for alle medlemmer. Departementet foreslår på denne bakgrunn at det i pensjonsordningens regelverk etter forslaget § 5-4 annet ledd ved siden av de foreslåtte alternativer kan nedfelles ytterligere adgang til å se bort fra en andel av skattepliktig lønn. Hvis regelverket inneholder denne bestemmelse, kan det ikke inneholde regler etter bestemmelsens bokstav a.

For alle alternativer etter forslaget § 5-4 annet ledd gjelder det at begrensningene i pensjonsgrunnlag må utformes identisk for alle medlemmer. Justeringen er begrunnet i behovet for å gi det enkelte foretak en viss fleksibilitet ved utformingen av pensjonsplanen. Dette er nødvendig hvis en vil unngå at foretak avstår fra å opprette pensjonsordninger av frykt for kostnadsansvaret eller stiller foretakene overfor valg som til slutt fører til at de avstår fra å finne frem til en ordning som inkluderer det store flertall av arbeidstakere.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-4 om beregning av lønn.

7.5 Standardberegnet folketrygd

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i at det bør gis regler for hvordan folketrygden skal beregnes som pensjonsgrunnlag i foretakspensjonsordninger, jf. utvalgets utkast § 5-5. I utvalgets forslag står foretaket fritt til å avgjøre om folketrygdens grunnpensjon skal

beregnes ut fra grunnpensjon til enslig pensjonist eller til gift pensjonist. Siden folketrygdens grunnpensjon er lavere for en gift pensjonist enn for en enslig pensjonist, vil pensjonsordningens ytelser og dermed samlet pensjon være høyere hvis medlemmene behandles som gifte. Departementet ser at denne adgangen sjelden brukes ut fra at foretaket har overvekt av gifte medlemmer, men for å gi alle medlemmene en høyere pensjonsytelse. En pensjonsordning som legger til grunn 3/4 G betegnes derfor gjerne som «god». Foretaket må imidlertid behandle alle sine ansatte likt, og departementet vil støtte denne videreføring av 1968-reglene.

Departementet er ikke enig i at en skal se bort fra folketrygdens særtillegg i beregning av folketrygd. Særtillegget ble innført i 1969 og har siden vært en del av grunnytelsen til alders-, uføre- og etterlattepensjonister. Over denne perioden har særtillegget blitt økt fra 7,5 pst. til 79,33 pst. av grunnbeløpet for en enslig pensjonist. Særtillegget har i dag stor betydning, og om lag 42 pst. av alle alderspensjonister i folketrygden fikk utbetalt særtillegg pr 30. juni 1998. Departementet finner det urimelig at en så viktig del av folketrygden ikke inkluderes, og foreslår derfor å legge til dette i forslaget § 5-5 første ledd bokstav b. Særtillegget har over tid vært ulikt for ulike grupper. Departementet foreslår at særtillegget for en enslig pensjonist legges til grunn.

Fordi folketrygden ble innført i 1967 med krav om 40 poengår for fulle ytelser, vil ikke nye pensjonister ha mulighet til å tjene opp en full tilleggs pensjon før 2007. Dette gjelder pensjon utover overkompensasjonsregelen. Forslaget § 5-5 annet ledd er en videreføring av dagens anledning til å la pensjonsordningen dekke differansen mellom en fullt opptjent folketrygd etter hovedreglene og den lavere opptjening nye pensjonister frem til 2007 vil ha. Beregningen av tilleggs pensjon for disse generasjonene skal ta utgangspunkt i beregnet pensjon med lavere antall poengår (og med overkompensasjonsregelen). Medlemmer som når pensjonsalderen frem til 2007 vil dermed opptjene en høyere pensjon fra foretakspensjonsordningen enn yngre medlemmer, men får samtidig en lavere folketrygdytelse. Samlet beregnet ytelse vil være lik. Departementet støtter videreføring av 1968-reglene frem til 2007 på dette punktet.

Departementet støtter utvalgets forslag til § 5-5 første ledd bokstav c som fastslår at endringer i folketrygdens regelverk ikke skal ha betydning for allerede opptjent pensjon. Dette innebærer at arbeidsgiver ikke automatisk skal kompensere ved eventuelle reduksjoner i folketrygdens ytelser, og at opptjent pensjon ikke kan reduseres ved eventuell økning av folketrygdens ytelser. Departementet mener det er av sentral betydning at dette blir tatt inn i loven, fordi det tilsvarende forhold f.eks. i forbindelse med reformen i folketryg-

den i 1992, skapte stor usikkerhet både blant arbeidsgivere og arbeidstakere.

I forslaget § 5-5 tredje ledd foreslår departementet at standardberegnet folketrygd ved deltidsstilling skal beregnes som en forholdsmessig del av den pensjon som ville blitt opptjent i full stilling. Dette er samme fremgangsmåte som er foreslått for opptjent pensjon fra foretakspensjonsordning for arbeidstaker i deltidsstilling i forslaget § 3-5 andre ledd, jf. proposisjonens avsnitt 5.2.6.1.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 5-5 om beregnet folketrygd.

7.6 Maksimal kompensasjonsgrad og knekkpunkt

Sammendrag

Departementet vil peke på at forslaget § 5-7 første ledd er en oppfølging av Sosialkomiteens innstilling til Velferdsmeldingen, der komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, gikk inn for at fordelingsprofilen for skattefaviserte tjenestepensjoner forbedres gjennom innføring av knekkpunkt og maksimale tillatte kompensasjonsgrader innenfor ulike lønnsgrunnlag. Utvalgets utforming av knekkpunkt og maksimale tillatte kompensasjonsgrader innenfor ulike lønnsgrunnlag tar også etter det departementet kan se hensyn til at det i Hylland-utvalgets utredning (NOU 1994:6), og senere i Velferdsmeldingen, ble påpekt at uten en generell begrensning av pensjonsnivå i forhold til pensjongivende lønn er det åpent for å gi ubegrenset kompensasjon med skattefavisering innenfor tjenestepensjonsordningen.

Departementet har registrert at en rekke av høringsinstansene er negative til forslaget om knekkpunkt og maksimal dekningsgrad. Etter departementets vurdering kan begrensninger som skal være ulike på ulike inntektsnivåer neppe utformes på en enklere måte. Flere instanser foreslår et system med bare en maksimal pensjonsprosent som skal gjøres gjeldende for alle inntektsnivåer. En slik innretning vil redusere ytelsene fra foretakspensjon mest for medlemmer med lave inntekter, siden de har høyest kompensasjonsgrad fra folketrygden. Departementet mener derfor at denne løsningen gir uheldige virkninger. Andre høringsinstanser foreslår å anvende det offentlige systemet, der inntekt over 8 G bare teller med 1/3 i beregningsgrunnlaget. Dette siste vil gi en mye sterkere reduksjon av høytløntes pensjoner enn det foreslåtte systemet. I tillegg vil departementet bemerke at en slikt system fungerer bedre i en bruttoordning, der bare sluttlønn er viktig, enn i en nettordning der opptjente rettigheter skal finansieres hvert år.

Departementet har lagt til grunn at utvalget har forholdt seg til ordlyden i Velferdsmeldingen på dette

punkt, der det ble foreslått en maksimal tillatt kompensasjonsgrad (for TPES og folketrygden samlet) på 90 pst. for lønnsgrunnlag mellom 6 og 9 G, og 60 pst. mellom 9 og 12 G, dvs. med 9 G som knekkpunkt. Dette ble i Velferdsmeldingen betegnet som fordelingsmessige minstekrav, og det ble varslet at strammere krav kunne vurderes i oppfølgingsarbeidet, se Velferdsmeldingen avsnitt 12.4.1. Utvalget har forsterket kravene noe, og departementet støtter utvalgets forslag. De foreslåtte maksimalgrensene bør være tilstrekkelig romslige til å dekke de fleste supplerende pensjonsbehov til folketrygden, samtidig som en er sikret at de skattemessige fordelene ikke har en direkte urimelig fordelingsprofil.

Det legges videre til grunn at en slik endring ikke må gis tilbakevirkende kraft, dvs. at påbegynt opptjening i en ordning skal kunne fortsette etter de opprinnelige forutsetninger, jf. overgangsbestemmelsene i forslaget § 16-2 tiende ledd.

I forslaget § 5-7 annet ledd fastslås det at grensen for samlede pensjonsytelser ved deltidsstilling skal beregnes som en forholdsmessig del av den grense som ville vært gjeldende hvis medlemmet hadde hatt full stilling. Dette er samme fremgangsmåte som er foreslått for opptjent pensjon i § 3-5 annet ledd, jf. proposisjonens avsnitt 5.2.6.1, og standardberegnet folketrygd i § 5-5, jf. proposisjonens avsnitt 7.2.5.

Utvalget har videre spesifisert at den lønn som legges til grunn for pensjonsytelsene, ikke skal kunne økes dramatisk de siste år før medlemmet når pensjonsalder. Utvalget gjør dette for å forhindre omgåelser av de foregående begrensninger gjennom store lønnstillegg i pensjoneringsåret eller de to siste årene forut for pensjoneringsåret i kombinasjon med sluttlønnsprinsippet for fastsetting av pensjon. Departementet er enig i at slik omgåelse av begrensningene bør hindres.

Komiteens merknader

Komiteen viser til viktigheten av et bredt kompromiss og forutsigbarhet når det gjelder fremtidige pensjonsutbetalinger og vil derfor fremme forslag om en modell med et flatt tak på 70 pst. for lønnsregulering mellom 6 G og 12 G.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Lov om foretakspensjon

§ 5-7 skal lyde:

1. Pensjonsytelsene skal fastsettes slik at de samlede pensjonsytelsene fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd for hvert medlem ikke vil overstige:
 - a. 100 pst. av medlemmets lønn inntil 6 G
 - b. 70 pst. av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og

- c. 0 pst. av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.»

7.7 Endringer i pensjonsplanen m.v.

Sammendrag

Departementet støtter utvalgets forslag § 5-8, som er utformet for å sikre at opptjente rettigheter ikke kan reduseres. I forslaget § 5-8 første ledd settes en hindring for at regelverket for pensjonsordningen endres på en slik måte at opptjente rettigheter, dvs. både opptjent pensjon og premiereserve reduseres. De samme opptjente rettigheter påvirkes heller ikke av endringer i beregningsgrunnlaget, jf. forslaget § 5-8 annet ledd.

Pensjonsordningens ytelser kan endres med virkning for fremtidig opptjening gjennom endring av ordningens regelverk. Utvalget foreslår i § 5-9 at foretakspensjonsordningen skal praktisere medregning ved slik endring. Departementet presiserer at loven åpner for at foretaket uansett kan avslutte ordningen og starte en ny ordning på senere tidspunkt. Bestemmelsen medfører at foretaket får anledning til å praktisere medregning ved endringer i pensjonsplanen, og er utformet slik at hvis foretaket velger denne løsningen, må alle medlemmer behandles likt. Under det lineære prinsipp har medregning av tjenestetid særlig betydning, fordi enkelte medlemmer, særlig lavtlønte, kan ha tjenestetid av betraktelig lengde uten å ha opptjent rett til pensjon. Ved en senere lønnsøkning kan medregning av tjenestetid være særlig viktig for disse. Departementet støtter forslaget.

Utvalget har foreslått en bestemmelse i § 5-10 som viderefører adgangen til å fastsette i regelverket at pensjonsytelsene kan settes ned hvis det skjer vesentlige endringer i folketrygden. Dette er et brudd med hovedreglene i forslaget §§ 5-5 tredje ledd og 5-8. Departementet har vurdert regelen opp mot netto-prinsippet, som kan sies å brytes i denne sammenheng. Departementet vil ikke foreslå en slik bestemmelse.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 5-8 og 5-9 om endringer i pensjonsplanen.

8. UFØREPENSJON

8.1 Retten til uførepensjon m.v.

Sammendrag

Departementet mener i likhet med utvalget at det er hensiktsmessig at laveste tillatte nedre grense for tap av ervervsevne for rett til uførepensjon settes til 20 pst., jf. utvalgets utkast § 6-1. Dette er tilsvarende forslag som ble fremmet for de offentlige ordningene i Velferdsmeldingen.

Departementet finner det naturlig å følge opp Stortingets intensjoner om å løsrive perioder med att-

føring fra varig uførhet også i tjenstepensjonsordningene, slik også utvalget har gjort. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om å kreve at hensiktsmessig attføring skal være prøvd før uførepensjon kommer til utbetaling, jf. forslaget § 6-1 andre ledd.

Departementet støtter utvalgets forslag knyttet til fastsettelse av uføregrad i § 6-2 og til fastsettelse av uførepensjonens størrelse i § 6-3. Uførepensjonens størrelse skal være lik den alderspensjon medlemmet ville fått ved pensjonsalder ut fra lønn og opptjenings-tid, hensyn tatt til uføregraden. Opptjeningstiden skal beregnes som summen av oppnådd opptjeningstid på uføretidspunktet og gjenstående mulig opptjeningstid til pensjonsalder. I både § 6-2 og § 6-3 er det nødvendig å innføre regler for uføregrad under 50 pst., som er laveste uføregrad i folketrygden. Departementet foreslår at for uføregrad ned til 50 pst. legges folketrygdens uføregrad til grunn, jf. forslaget § 6-2 første ledd. Ved lavere uføregrad skal også folketrygdens regler anvendes. Fordi folketrygden ikke vil komme til utbetaling ved uføregrader under 50 pst., kan i disse tilfellene foretakspensjonsordningen utbetale en pensjon som kompenserer for folketrygd, jf. forslaget § 6-3 andre ledd.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 6-1 (1), (2) og (4) om rett til uførepensjon, § 6-2 og fastsettelse av uføregraden og § 6-3 om uførepensjonens størrelse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 6-1 (3).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det bør være opp til forsikringstager å kunne fastsette en uførepensjon som avviker fra alderspensjonen. Det er ønskelig at det åpnes for at uførepensjonen både kan være høyere eller lavere enn alderspensjonen. Det er i dag eksempler på produkter hvor uførepensjonen er noe høyere enn alderspensjonen og det er ønskelig å videreføre denne fleksibiliteten. Det bør også gis en frihet med hensyn til størrelsen på uførepensjonen etter nærmere forsikringstekniske begrensninger.

Disse medlemmer viser til at forslaget i § 6-1 tredje ledd innebærer at man ikke kan utbetale uførepensjon fra pensjonsordningen før utbetaling av attføringspenger er stoppet. Tidligere kunne utbetaling av uførepensjon skje i det sykepengeperioden var over. Attføringspengene var da om lag lik den uførepensjonen vedkommende ville få, og pensjonen fra tjenstepensjonsordningen var tilpasset dette. Etter departementets forslag kan den uføre risikere, etter at sykepengeperioden er opphørt, å sitte en periode bare med attføringspenger uten pensjon fra tjenstepen-

sjonsordning, noe som ikke er i tråd med praksis fra offentlige ordninger. Offentlige ordninger har praksis som de private i dag. Disse medlemmer mener derfor at § 6-1 tredje ledd bør utgå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

- «1. § 6-1 tredje ledd utgår.
2. Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at § 6-3 første ledd endres slik at det blir adgang til å fastsette en uførepensjon som i størrelse avviker fra alderspensjonen.»

8.2 Fradrag for andre ytelser

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget at regelverket skal fastsette om det skal gjøres fradrag i uførepensjonen for erstatning for tap i ervervsevne fra yrkesskadeforsikring. I tilfelle skal det også inntas regler for beregning av slike fradrag. Fradraget skal gjennomføres ved utbetaling, se forslaget § 6-4.

I tidligere regler var det en rekke andre ytelser som kunne medføre avkortning i uførepensjon fra tjenstepensjonsordning. Departementet finner det hensiktsmessig å opprettholde adgangen til slik avkortning for obligatoriske forsikringsforhold, mens en forenkler regelverket ved å fjerne de øvrige.

Departementet mener at en reduksjon i adgangen til å foreta slik avkortning ikke påvirker tidligere vurderinger knyttet til inndeling i forsikringsklasser.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 6-4 om fradrag for andre ytelser i uførepensjonen.

8.3 Nedsetting av løpetid

Sammendrag

I noen tilfeller vil den uførepensjon medlemmet har rett til, være så lav at verken medlem eller pensjonsinnretning er tjent med at en lav ytelse utbetales i mange år. Det er da rimelig å utbetale premiereserven som ligger bak ytelsen i form av høyere beløp over en kortere periode. Utvalget mener at en hensiktsmessig grense for slike beløp ligger på om lag 20 pst. av folketrygdens grunnbeløp pr. år, jf. utkastet § 6-5.

Departementet støtter utvalgets forslag, og viser til at tidligere understrekinger av at opptjente rettigheter ikke kan angripes tilsier at omregningen skal skje på forsikringsteknisk grunnlag, se forslaget § 6-5.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 6-5 om nedsetting av pensjonens løpetid.

8.4 Førtidig alderspensjon til ervervsuført medlem og premiefritak under uførhet

Sammendrag

Utvalgets forslag

Når pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, foreslår utvalget i utkastet § 6-6 at det kan fastsettes i regelverket at det skal utbetales alderspensjon til medlem som uførepensjoneres i folketrygden etter følgende regler:

Dersom et medlem i en foretakspensjonsordning tilstås uførepensjon fra folketrygden på grunnlag av minst 75 pst. ervervsuførhet og ikke er sikret uførepensjon i pensjonsordningen, kan utbetaling av alderspensjon ta til inntil fem år før pensjonsalderen. Hvis aldersgrensen i ordningen er høyere enn 67 år, kan utbetalingene ta til fra fylte 62 år. Det er premiereserven for alderspensjon som sammen med beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som skal danne grunnlag for denne ytelsen. Alderspensjonen vil i et slikt tilfelle derfor bestå av en lavere årlig ytelse enn opprinnelig sikret alderspensjon, men vil komme til utbetaling over flere år. Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig uførepensjon kommer opp på et nivå tilsvarende om lag 20 pst. av folketrygdens grunnbeløp.

Fordi den alderspensjonsreserve som er innbetalt når uførhet inntreffer kan være lav og dermed bare sikre en lav fremtidig alderspensjon, mener utvalget at en pensjonsordning bør ha premiefritak under uførhet, jf. utkastet § 6-7. Slikt fritak innebærer at en alderspensjon basert på den lønn medlemmet hadde da det ble ufør, vil bli fullfinansiert ved pensjonsalder. Slikt premiefritak er ikke gjort obligatorisk for alle tjenstepensjonsordninger, men er frivillig ved at ordningen kan nedfelle slike regler i sitt regelverk.

Departementets vurdering

Kravet til foretakspensjonsordninger er at de skal inneholde alderspensjon, og departementet mener derfor at premiefritak ved uførhet bør være frivillig for den enkelte pensjonsordning, jf. forslaget § 6-7. Hvis pensjonsordningen omfatter uførepensjon, skal den inkludere premiefritak. Departementet støtter utvalgets forslag om å definere premiefritak som en egen ytelse.

Departementet mener at det er uheldig at midler som er avsatt til pensjonsformål for medlemmene anvendes til andre formål, selv om disse formålene kan virke nærliggende når det dreier seg om å utbetale alderspensjon til medlemmer som pensjoneres av andre grunner. På den annen side er de uføre i en situasjon hvor det oppstår behov for utbetaling fra ordningen. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om utbetaling av førtidig alderspensjon.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 6-6 om førtidig alderspensjon til ervervsuført medlem og § 6-7 om premiefritak under uførhet.

9. PENSJONER TIL ETTERLATTE

9.1 Barnepensjon

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i at pensjonsordningen bør kunne inkludere barnepensjon. Et sentralt spørsmål er når ytelsen skal begynne å løpe, og frem til hvilket tidspunkt den skal løpe.

I IPA kan etterlatte arve midlene i avdødes sparingsavtale, mens i kollektive tjenestepensjonsforsikringer skal gjenværende midler tilfalle forsikringskollektivet. Departementet vil peke på at pensjon definisjonsmessig er en ytelse som kommer til erstatning for bortfall av inntekt eller forsørgelse, og ikke som arv til etterlatte. Departementet vil også peke på at foretaket kan sette en lavere alder i sitt regelverk, f.eks. myndighetsalderen. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om adgang til å yte barnepensjon frem til 21 år for barn som medlemmet forsørget eller pliktet å forsørge ved sin død, jf. forslaget § 7-1.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 7-1 om barnepensjon.

9.2 Ytelser til etterlatt ektefelle, partner eller samboer

Sammendrag

Utvalget foreslår i utkastet § 7-2 at dersom pensjonsordningen omfatter ektefellepensjon, skal regelverket inneholde vilkårene for slik pensjon. Det kan ikke fastsettes forskjellige regler for ektefeller av ulike kjønn. Ektefellepensjon skal løpe fra medlemmets død og skal opphøre senest ved ektefellens død. Det foreslås av et flertall i utvalget at regelverket kan fastsette at ektefellepensjonen skal opphøre når det er utbetalt ektefellepensjon i minst 10 år eller, dersom det også utbetales barnepensjon, på et senere tidspunkt når retten til barnepensjon opphører. Mindretallet mener ektefellepensjon bør være livsvarig.

Fraskilt ektefelles rett til etterlattepensjon skal etter utvalgets forslag, jf. § 7-3 bestemmes av reglene i ekteskapslovgivningen. Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal den også omfatte etterlattepensjon til registrert partner. Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder tilsvarende for etterlattepensjon til registrert partner.

Pensjonsordningen kan omfatte etterlattepensjon til samboer på det tidspunkt medlemmet dør, jf. utkastet § 7-8. Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder i tilfelle til-

svarende for etterlattepensjon til samboer. Samboer er definert i utkastet § 1-2 bokstav e og tilsvarende IPA-forskriftens definisjon. Retten til etterlattepensjon for ektefelle eller registrert partner går foran rett til samboerpensjon.

Hadde medlemmet ved sin død fraskilt ektefelle eller partner, ytes samboerpensjon med det beløp som samboeren ville hatt rett til om ekteskap eller registrert partnerskap var inngått med medlemmet da samboerforholdet ble etablert. Dette gjelder også når ekteskap eller registrert partnerskap er inngått under samboerforholdet, jf. utkastet § 7-8 tredje ledd.

Utkastet §§ 7-2 og 7-7 likestiller ektefelle og registrert partner som etterlatt. Pensjon til fraskilt ektefelle bestemmes etter reglene i ekteskapslovgivningen, jf. utkastet § 7-3. Ifølge folketrygdloven har fraskilt ektefelle rett til pensjon som etterlatt dersom dødsfallet finner sted innen 5 år etter skilsmissen. Ekteskapet må i tillegg ha vart i minst 25 år, eller i minst 15 år dersom det er barn i ekteskapet.

Utvalget skriver at det ved delingen i et skilsmisseoppgjør i mange tilfeller vil kunne være slik at pensjonsrettigheter kan holdes utenfor. Dersom en fraskilt ektefelle med slike «udelte» pensjonsrettigheter dør, kan den gjenlevende ektefellen også få del i avdødes eventuelle rettigheter i pensjonsordninger utenfor folketrygden, jf. ekteskapsloven §§ 86 og 87. Retten til slik ektefellepensjon er betinget av at avdøde ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenfor folketrygden som omfatter ektefellepensjon. Ekteskapet må ha vart i minst 10 år og den fraskilte må ha vært minst 45 år ved skilsmissen. Med pensjonsordning menes offentlig pensjonsordning og privat kollektiv pensjonsordning med obligatorisk tilslutning, mens individuelle pensjonsforsikringer og foreningsforsikringer faller utenfor. Retten til denne type pensjon til etterlatte ble gjort strengere ved den nye ekteskapsloven. Kravet til ekteskapets varighet ble økt fra 5 til 10 år og kravet til alder ved skilsmisse ble økt fra 35 til 45 år. Dersom avdøde hadde flere fraskilte ektefeller som oppfyller kravene, vil pensjonen deles mellom de berettigede i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med avdøde. Ifølge lovens forarbeider (NOU 1987:30 side 156), kan fraskilt ektefelles rett til ektefellepensjon dels begrunnes med formuesrettslige synspunkter. Pensjonsretten vil for en stor del kunne være opptjent gjennom innbetaling under det tidligere ekteskap. Utbetaling til fraskilt ektefelle vil derved også ha karakter av en uttatt deling av disse verdier.

Hvis det er spesifisert i regelverket, kan pensjonsordningen omfatte pensjon til etterlatt samboer på det tidspunkt medlemmet dør. Retten til pensjon for ektefelle og registrert partner vil gå foran samboers rett til pensjon. Om medlemmet ved sin død har fraskilt ektefelle eller partner, og samboer, ytes pensjon til samboer ut fra den tid som er gått siden samboerforholdet

ble etablert. Det vil være denne tiden som gjelder selv om det også er inngått ekteskap eller registrert partnerskap under samboerforholdet.

Departementets vurdering

I § 7-3 har utvalget foreslått at fraskilt ektefelles rett til pensjon skal bestemmes av ekteskapslovgivningen. Departementet vil peke på at selv om det virker rimelig å vurdere nærmere flere av de kommentarer høringsinstansene har gitt, er disse forhold regulert i annen lov og ligger utenfor lov om foretakspensjon. Departementet legger vekt på det forenkling i å følge andre lover, og støtter utvalget i at f.eks. fordelingen i skifte mellom ektefeller reguleres best i ekteskapslovgivningen der eventuelle pensjonsrettigheter kan ses sammen med annen formue. Departementet støtter også utvalget i likebehandlingen av ektefelle og partner som kommer til uttrykk i § 7-7.

Videre har utvalget i § 7-8 åpnet for at pensjonsordningen kan yte samboerpensjon. Departementet ser at definisjonen av samboer i § 1-2 bokstav e er i overensstemmelse med definisjonen i IPA-forskriften. Departementet støtter at pensjonsordningen skal kunne gi samboerpensjon, og mener at forslaget i § 7-8 gir en hensiktsmessig avgrensing av rettighetsforholdene både mellom samboer og ektefelle og mellom samboer og tidligere ektefelle.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 7-3 om at fraskilt ektefelles rett til etterlattepensjon bestemmes av reglene i ekteskapslovgivningen. Komiteen slutter seg videre til Regjeringens forslag om likebehandling av ektefelle og registrert partner, jf. § 7-7. Komiteen slutter seg også til forslag til § 7-8 om samboerpensjon.

9.3 Størrelse og varighet

Sammendrag

Departementet støtter utvalgets utforming av ektefellepensjon i § 7-2, og mener det er hensiktsmessig å fastsette at regelverket skal inneholde vilkårene for slik pensjon. I § 7-2 annet ledd har utvalget åpnet for at ektefellepensjon kan være tidsbegrenset. Departementet viser til at Stortingets flertall i innstillingen til Velferdsmeldingen pekte på at behovet og begrunnelsen for slike ytelser til etterlatte i fremtiden vil reduseres som følge av at yrkesaktiviteten blant kvinner økte sterkt på 70- og 80-tallet med derav opparbeidet egen tilleggs pensjon, kombinert med gradvis effekt av ordningen med opptjening av pensjonspoeng for omsorg i hjemmet. Ektefellepensjonens funksjon og betydning vil på lang sikt forsvinne. Departementet støtter derfor at ektefellepensjonen bør kunne utformes for å gi etterlatt ektefelle støtte i en overgangsperiode, uten å skulle utgjøre en livsvarig inntekt.

Den størrelse utvalget har foreslått for ektefellepensjonens størrelse i § 7-4, oppfyller etter departementets syn alle de krav som kan settes til en slik pensjon. Utmåling basert på den tjenestetid medlemmet har eller kunne ha oppnådd i pensjonsordningen, er parallelt til utmålingsprinsippene i uførepensjon og alderspensjon. Departementet støtter dette prinsippet, og viser til forslaget § 7-4.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 7-2 om ektefellepensjon, og § 7-4 om ektefellepensjonens størrelse.

9.4 Avkortning av pensjon til etterlatt mot arbeidsinntekt

Sammendrag

Utvalget har foreslått adgang til avkortning av ektefellepensjon i §§ 7-4 annet ledd, 7-5 og 7-6. Den enkelte pensjonsordning kan avgjøre om adgang til slik avkortning skal inntas i ordningens regelverk. Departementet vil bemerke at den foreslåtte avkortning for ektefelle som ikke har fylt 67 år, først vil gjøre seg gjeldende når ektefellepensjon fra folketrygden er sterkt redusert på grunn av avkortning. For eldre etterlatte er de samme grenser fastsatt i § 7-8. En pensjonsordning kan dermed ha avkortning overfor yngre etterlatte, men ikke overfor eldre (eller motsatt). I folketrygden er avkortning av ektefellepensjon foreslått som et ledd i arbeidslinjen, for å oppfordre til aktiv yrkesdeltakelse istedenfor passivitet. Departementet støtter utvalget i at Stortingets utsagn i innstillingen til Velferdsmeldingen om ektefellepensjon i folketrygden bør få en oppfølging i form av formalisering av hvilke regler som bør gjelde for avkortning, og at det bør være opp til den enkelte pensjonsordning om slik avkortning skal gjøres gjeldende gjennom ordningens regelverk, se departementets forslag til §§ 7-4 andre ledd, 7-5 og 7-6.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 7-5 og 7-6, jf. § 7-4 (2) om avkortning av pensjon til etterlatte mot arbeidsinntekt.

10. PENSJONSORDNINGENS MIDLER

Sammendrag

Utvalgets vurderinger og forslag vedrørende pensjonsordningens midler er omtalt i proposisjonens avsnitt 10.2 hvor bl.a. pensjonskassens forhold til foretaket, kapitalforvaltningen og krav til ansvarlig kapital i pensjonskassene er gitt særskilt omtale.

I forbindelse med forvaltningen av pensjonsordningens midler understreker departementet at det overordnede hensyn er at livsforsikringsselskapene og

pensjonskassene til enhver tid skal være i stand til å oppfylle sine pensjonsforpliktelser. Derfor er det stilt visse soliditetskrav, slik som krav til ansvarlig kapital og forsikringstekniske avsetninger. Videre er det nødvendig å stille klare krav til disponering av midlene i en kollektiv pensjonsordning som er skattefavourisert. Disse forhold er etter departementets syn ivaretatt i lovforslaget.

Departementet er enig med utvalget i at det er viktig at loven klart angir hvilke midler som er knyttet til pensjonsordningen. Dette er angitt i lovutkastets § 8-1, og omfatter premiereserve, premiefond, pensjonistenes overskuddsfond, tilleggsavsetninger og kursreserve.

Etter departementets syn må foretakets disposisjonsrett over pensjonsordningens midler begrenses av hensyn til sikring av medlemmenes rettigheter. Dette er også i samsvar med det syn utvalget har. Det er bl.a. viktig å ha regler om at pensjonsordningens midler ikke kan nyttes til sikring eller dekning av foretakets gjeld, jf. § 8-3 annet ledd. For øvrig er det inn tatt en egen bestemmelse i § 8-4 om kapitalforvaltning. Departementet mener at det bør reguleres særskilt at lån til foretaket eller medlemmene gis til ordinære betingelser. Særlig kan det være grunn til å fremheve dette i relasjon til pensjonskassene med den nærhet disse reelt har til det foretak som har opprettet kassen. Den nærhet som det er mellom et foretak og den pensjonskasse det har opprettet sin pensjonsordning i, er bakgrunnen for at utvalget foreslår at utkastet § 8-3 om det økonomiske skillet mellom foretaket og pensjonsordningen også gjøres gjeldende for pensjonskasser, se § 8-6 tredje ledd. Det skulle i og for seg være unødvendig å presisere dette etter som en pensjonskasse er et eget rettssubjekt, og departementet har derfor vurdert om bestemmelsen burde utgå. En antar imidlertid at det på området kan være behov for helt klare linjer, og er derfor blitt stående ved å videreføre dette forslaget.

Departementet er enig med utvalget i at det bør gis klarere regler mht fordeling av overskudd som tilordnes pensjonsordningen. Utgangspunktet er at forsikringsavtaleloven § 19-2 annet ledd krever at en kollektiv pensjonsforsikringsavtale skal fastsette om forsikringens overskudd skal godskrives forsikringstaker eller medlemmene. Departementet er enig med utvalget i at det overskudd ordningen får, skal godskrives foretaket og overføres til premiefondet, jf. lovforslaget § 8-5.

De alminnelige regler i forsikringsvirksomhetsloven om flytting av midler knyttet til pensjonsordninger, foreslås videreført av utvalget. Departementet er enig i dette. Enkelte presiseringer er tatt inn i lovforslaget § 8-7.

Departementet mener at det er hensiktsmessig og ryddig at det opprettes et nytt fond kalt «pensjonistenes overskuddsfond», hvor en tilfører overskudds-

midler knyttet til premiereserven for pensjoner under utbetaling. Formålet med dette forslaget er å etablere en ordning for oppregulering av pensjoner under utbetaling. En begrenser den årlige oppjustering til økning av folketrygdens grunnbeløp, jf. lovforslaget § 11-2 tredje ledd og § 11-4. Det blir etter dette systemet en plikt til oppregulering. I høringsrunden har Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon uttalt at den er skeptisk til utvalgets forslag om å la overskudd knyttet til premiereserve for pensjoner under utbetaling tilfalle pensjonistenes overskuddsfond, fremfor at det som etter dagens regler tilfaller premiefondet. Departementet mener at overskuddet knyttet til denne del av premiereserven bør gå til pensjonistene, og ikke til premiefondet. Etableringen av pensjonistenes overskuddsfond bidrar i noen grad til regulering av pensjonene i takt med pris- og lønnsutviklingen. Departementet viser her til at midlene tilfaller pensjonistene så lenge dette er nødvendig for å sikre en regulering i samsvar med reguleringen av grunnbeløpet i folketrygden, (se lovforslaget §§ 8-5 annet ledd, 11-2 tredje ledd og 11-4). Det overskytende går til premiefondet.

Departementet er ellers enig med utvalget i at premiefondet bare kan nyttes til pensjonsformål for medlemmene av ordningen, jf. § 8-2 annet ledd. Premiefondets hovedformål er å sikre at pensjonsordningen videreføres - ved at premie betales - selv om foretaket får økonomiske problemer. Departementet har således ikke sluttet seg til uttalelsen fra Norske Pensjonskassers Forening, om at midlene fortsatt bør kunne disponeres til fordel for andre enn medlemmene. Foretaket kan imidlertid tilgodese ikke-medlemmer, men dette må i så fall skje som en ordinær utbetaling over foretakets drift. I den grad foretaket får overført midler fra premiefondet, jf. departementets vurderinger vedrørende premiefond i proposisjonens avsnitt 12.2, kan selvsagt slike midler, som vil kunne nyttes fritt av foretaket til ethvert formål, kunne benyttes også til dette. Dette vil være en ordinær driftsbeslutning for foretaket. Pensjonsordningens midler må reserveres medlemmer. I lovforslaget er for øvrig medlemskretsen utvidet i forhold til 1968-reglene, se særlig §§ 3-3 til 3-8 og spesialmerknadene.

I tilknytning til Kredittilsynets uttalelse vil departementet bemerke at hensikten med § 8-4 første ledd er å få tydelig frem at lov om foretakspensjon ikke har særregler for forvaltningen av en pensjonsordnings midler. Helt tilsvarende er det naturlig å få tydelig fram at pensjonsmidlene må lånes ut til ordinære forretningsmessige betingelser, da dette kan være en relevant problemstilling i relasjon til foretaket og de forsikrede.

Kredittilsynet mener at § 8-6 annet ledd bør presiseres, ved at en får fram at det er hele overskuddet en bør referere til. Departementet er enig i dette, og har presisert § 8-6 annet ledd i forhold til utvalgets for-

slag. Departementet er også enig med Kredittilsynet i at § 8-7 annet ledd bør presiseres ved at det ikke bare er premiereserven som deles, men alle midler, jf. § 8-1 knyttet til pensjonsordningen.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 8-1 til 8-7 om pensjonsordningens midler.

11. PREMIE, PREMIERESERVE, M.V.

Sammendrag

Utvalgets vurderinger og forslag vedrørende premie, premiereserve m.v. er omtalt i proposisjonens avsnitt 11.2 hvor bl.a. arbeidstakers premieinnbetaling og endringer av det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget er gitt særskilt omtale.

Departementet mener det er et overordnet hensyn at pensjonsordninger er sikret i et livsforsikringsselskap eller i forsikringsteknisk oppbygget pensjonskasse. Videre er det viktig å operere med klare regler om rettighetsopptjening, og å sikre at det må innbetales premie slik at rettighetene materielt sett er sikret. Den norske Aktuarforening har i høringsrunden pekt på at loven i seg selv fastslår rettighetene, og at premiebetalingen innenfor en slik ramme ikke har noen rettighetsskapende virkning. Departementet kan ikke slutte seg til disse innvendinger. I lovforslaget § 4-3 er de aktuelle rettighetene definert. Disse rettighetene er i henhold til § 9-1 sikret med fondsbasing. For å sikre at fondsbasingen faktisk foretas, er det satt krav om premieinnbetalinger i § 9-2. Det følger av dette at §§ 4-3, 9-1 og 9-2 hører sammen i et hele. Rettigheter ervervet etter § 4-3 må være tilstrekkelig sikret, noe §§ 9-1 og 9-2 tar hensyn til.

Den norske Aktuarforening har anført at de opptjente pensjoner er definert statisk, og at det kan være grunn til å føre inn et dynamisk element ved at fremtidig lønn trekkes inn. Departementet vil peke på at både etter gjeldende regler og etter utvalgets forslag er det dagens lønn som danner utgangspunktet for de krav som stilles. Det er etter departementets syn ikke aktuelt å foreta en betydelig og prinsipiell omlegging av ordningen ved å kreve rettighetsopptjening eller premieinnbetaling basert på anslag om fremtidig lønnsutvikling.

Departementet vil trekke fram de betydelige fordelene som ligger i det lineære prinsipp, som fører til at opptjent pensjon enkelt kan avledes fra lønn og tjenestetid, og at innbetalt premiereserve til enhver tid skal være tilstrekkelig til å dekke disse rettighetene. En unngår med dette at premiebetaling skyves utover i tid. Det vil imidlertid ta noe tid før det lineære prinsipp er fullt gjeldende, jf. overgangsreglene.

Pensjon til medlemmenes etterlatte ved død, er en ren risikoytelse. Departementet foreslår derfor i § 9-3 fjerde ledd at denne skal være fullt finansiert ved van-

lige forsikringsprinsipper på ethvert tidspunkt. Det skal derfor ikke betales ytterligere premier til etterlattepensjon hvis medlemmet dør før pensjonsalder.

Hvis det i avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstakerne er bestemt at arbeidstakerne skal betale tilskudd til pensjonsordningen, har utvalget foreslått at slikt tilskudd i så fall ikke kan settes høyere enn 4 pst. av arbeidstakernes lønn, og kan ikke i noe tilfelle utgjøre mer enn halvparten av den premie uten omkostningstillegg som arbeidsgiver skal betale. Departementet er enig med utvalget i at når det er etablert en kollektiv pensjonsordning, bør arbeidstakers tilskudd settes relativt lavt. Departementet mener utvalgets forslag gir en rimelig løsning, se § 9-4 i lovforslaget.

Departementet er enig med utvalget i at Kredittilsynet kan kreve at beregningsgrunnlaget for pensjonsordninger endres dersom beregningsgrunnlaget ikke gir betryggende sikkerhet for medlemmenes opptjente pensjon. I tilfelle slikt pålegg skulle bli gitt, foreslås det at manglende premiereserve etter nytt beregningsgrunnlag kan innbetales med en tredjedel de neste tre år, jf. lovforslaget § 9-5.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 9-1 til 9-5 om premie og premiereserve m.v.

12. PREMIEFOND

Sammendrag

Utvalgets vurderinger og forslag vedrørende premiefond er omtalt i proposisjonens avsnitt 12.2 hvor følgende forhold er gitt særskilt omtale:

- premiefondets bestanddeler,
- anvendelse av premiefondsmidler,
- foretak som har opprettet, eller sluttet seg til, flere tjenestepensjonsordninger,
- tilbakeføring av premiefondsmidler, og
- om premiefondsmidler bør regnes som ansvarlig kapital i pensjonskasser.

Departementet viser til utvalgets vurdering av de ulike sider vedrørende premiefondet. Departementet er i det alt vesentligste enig i utvalgets vurderinger.

Departementet mener at det er viktig at det er klare regler vedrørende premiefondet. Dette gjelder både opprettelse av et premiefond og den funksjon at overskudd på pensjonsordningen skal tilføres premiefondet, jf. § 10-1. Videre er det viktig at det klargjøres hvordan midlene i premiefondet kan anvendes.

I lovforslaget § 10-2 er det bestemt hvilke midler som skal tilføres premiefondet. Dette er tilskudd til premiefondet, avkastning på midlene i premiefondet, overskudd på forvaltningen av pensjonsordningens midler, pensjoner som ikke kommer til utbetaling, og

for meget betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i løpet av året.

Når det gjelder anvendelse av premiefondsmidler, er denne uttømmende regulert i § 10-3. Etter § 10-3 første ledd bokstav a kan midler i premiefond anvendes til dekning av både foretakets og arbeidstakernes andel av premien. Foretaket kan etter bokstav b på nærmere angitte vilkår overføre premiefondsmidler til pensjonistenes overskuddsfond, jf. også § 11-3. Videre kan premiefondet etter bokstav c på samme vilkår som etter gjeldende regler anvendes til utbetaling av uførepensjon til medlemmer, dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon. Etter departementets syn vil det å gi foretaket adgang til å benytte premiefondsmidler til dette formål, ikke innebære noe vesentlig inngrep i premiefondets hovedoppgave, som er å sikre videreføring av ordningen med alderspensjon til de øvrige medlemmene. Videre kan premiefondet etter bokstav d benyttes til alderspensjon for medlemmer som er fylt 67 år der ordningens pensjonsalder er høyere enn dette. Det fremgår imidlertid av § 10-3 annet ledd at foretaket ikke kan bruke midler til slike pensjonsytelser dersom det ikke er nok midler i premiefondet til å sikre at årets premie og neste års premie blir betalt.

Videre har departementet avgrenset anvendelsesområdet for premiefondet, slik at premiefondet skal brukes til å sikre pensjonsytelser for medlemmene, og ikke for andre. Medlemskretsen er imidlertid utvidet i forhold til dagens regler, jf. §§ 3-3 til 3-10. Dette betyr at utbetalinger av pensjon utover det som følger av ordningens regelverk, må foretas over foretakets drift. Midler fra premiefondet som overføres til foretaket etter § 10-4, og som foretaket står fritt til å disponere, kan bl.a. nyttes til slike formål. Departementet vil for øvrig peke på at overgangsbestemmelsen § 16-2 15. ledd gir mulighet til å bruke midlene i pensjonsordningen, i praksis premiefondet, til å kunne fortsette å utbetale pensjon i tre år til ikke-medlemmer som i dag mottar ytelser.

Departementet mener at premiefondets størrelse bør holdes på et moderat nivå, hensett til dets oppgave om å sikre videreføring av pensjonsordningen i en rimelig periode, selv om foretaket kommer i økonomiske vansker. Departementet anser et premiefond på ti ganger årets premie som det maksimalt nødvendige, og at foretaket derfor bør ha adgang til å tilbakeføre deler av premiefond som er mindre enn dette, ned til fem års premie. Det er i § 10-4 foreslått regler om tilbakeføring av midler fra premiefondet til foretaket. Beløp som tilbakeføres, må inntektsføres i foretaket det år tilbakeføringen skjer. I § 10-4 første ledd i utvalgets forslag er det foreslått obligatorisk tilbakeføring av midler for den del av premiefondet som ved årets utgang er større enn ti ganger gjennomsnittet av årets og de to foregående års premier. Dette vil være en årsoppgjørdisposisjon for det aktuelle året. I annet

ledd i samme paragraf er foretaket gitt adgang til å tilbakeføre et beløp mellom fem og ti ganger denne gjennomsnittspremie.

Den norske Aktuarforening har reist spørsmål ved utvalgets forslag om at premiefond skal fordeles ved fusjon, fisjon, oppløsning m.v. Departementet mener at det sentrale er at premiefondet skal sikre videreføring av ordningen - videreføre premiebetaling - når slike situasjoner oppstår. Arbeidstakerne må i utgangspunktet behandles likt. Dette gjør det også lettere å få videreført en ordning, f.eks. ved fisjon, og vil f.eks. innebære at ved deling av et foretak og foretakets pensjonsordning, bør slike rettigheter gjelde for begge de nye ordninger og ikke forbeholdes for arbeidstakere i den ene ordningen. Det vises ellers til § 15-3 tredje ledd (opphør og avvikling) om en tidsbegrensning på fem år, jf. også § 14-1 annet ledd (deling av foretak), § 14-2 første ledd (utskilling av en del av foretaket) og § 14-3 annet ledd (avvikling av virksomhet i foretaket). Departementet vil dessuten understreke at premiefondet ikke er noen tilleggssikkerhet for å dekke de opptjente rettigheter, da disse er sikret ved § 9-1 om krav til premiereserve, og livsforsikringsselskapets eller pensjonskassens garanterte renteavkastning (grunnlagsrente) m.v. Departementet vil også peke på at det innenfor lovens rammer tilligger foretaket å disponere over premiefondet. For øvrig nevnes det at det er gitt særlige regler om anvendelse av premiefondet ved sammenslåing, ved deling og ved opphør og avvikling av foretak i lovforslaget kap. 13, 14 og 15, og det vises til omtalen av disse.

Det er også anført at premienes størrelse kan variere en del, og at dette særlig kan være tilfellet i perioden like etter lovens ikrafttreden. Dette er særlig relevant i forhold til reglene om pliktig og frivillig tilbakeføring av premiefondet til foretaket, jf. § 10-4 første ledd og annet ledd. Departementet er enig at det kan være rimelig å supplere de generelle bestemmelser i § 10-4 første ledd og annet ledd med spesialbestemmelser i en overgangsperiode. Denne overgangsbestemmelsen finnes i § 16-2 19. ledd, hvor det fremgår at departementet legger opp til at premien beregnes som et gjennomsnitt av de siste fem års premier. Dessuten foretas beregningen slik at for det eller de år hvor premien er lavere enn halvparten av premien i det av de fem årene hvor den er høyest, så settes premien lik halvparten av den høyeste premie. Derved får en inn både en lengre periode og løfter gjennomsnittet når noen årspremier er særlig lave. Dette slår da automatisk inn også i tilbakeføringsadgangen etter § 10-4 annet ledd.

Blant høringsinstansene er det nevnt at tilbakeføringsreglene i § 10-4 burde knyttes til premiereserven. Departementet er ikke enig i dette. Premiereserven er en akkumulert balansepost, og den vil være helt ulik for to like foretak hvor det ene foretak har hatt pensjonsordning i en årrekke, mens det andre foretak ny-

lig har opprettet pensjonsordning. Departementet vil her peke på at formålet med premiefondet er å sikre premiebetaling i et visst antall år framover, og da er et gjennomsnitt av de siste års premier det beste mål, jf. § 10-4, og altså § 16-2 19. ledd.

Det er fra flere høringsinstanser hevdet at utvalget ikke har gitt noen nærmere vurdering av premiefondets eiendomsrettslige stilling og at utvalgets forslag om anvendelse av premiefondet derfor mangler et prinsipielt grunnlag. Det vises her til sitatet fra utvalgets utredning i proposisjonens avsnitt 12.2.1:

«Utvalget forstår dette (eiendomsretten) slik at det bes om en vurdering av reglene om disponering av premiefondsmidler, og hvem disposisjonsretten tilkommer i de ulike situasjoner.»

Dette er altså utvalgets forståelse av dette spørsmålet.

Slik det fremgår har utvalget foreslått regulert hvordan premiefondsmidlene skal disponeres, og hvem som i tilfelle har disposisjonsretten. Det vises til § 10-3, hvor det også fremgår at det - når annet ikke følger av særlige regler i lovforslaget - er foretaket som har rett til å disponere premiefondet. Etter departementets syn er det grunnleggende at premiefondet skal benyttes til pensjonsformål for medlemmene. Premiefondet kan ikke angripes ved konkurs, eller lignende, jf. § 8-3. Utvalget slår fast at etter dette blir det lite meningsfylt å ta nærmere stilling til eiendomsretten som sådan til premiefondet, som ville være en teoretisk eiendomsrett. De midler det dreier seg om, vil være overlatt til pensjonskasse, livsforsikringsselskap eller bank til forvaltning, og «eiendomsretten» vil i tilfellet være lik den disposisjonsrett foretaket har i forhold til den som forvalter midlene, som følger av § 10-3.

Departementet er enig i utvalgets vurderinger. Departementet vil her også minne om at begrepet eiendomsrett juridisk er et funksjonelt begrep som benyttes som stikkord for summen av de beføyelser som retten gir. Det som er viktig i relasjon til det aktuelle spørsmål, er derfor hvilke beføyelser som tilkommer arbeidstakere og pensjonister og foretak i forhold til hverandre og i forhold til det forsikringsselskap eller pensjonskasse som har midlene til forvaltning. Disse spørsmål er uttrykkelig og uttømmende regulert i utvalgets lovforslag, og er fulgt opp i proposisjonen. I proposisjonens kap. 12 ivaretas hensynene som oppstår i konsernforhold. I proposisjonens kap. 13, 14 og 15 reguleres anvendelse av midlene ved sammenslåing og deling og opphør av pensjonsordninger.

Flere høringsinstanser har berørt spørsmålet om premiefondet kan godkjennes og benyttes som ansvarlig kapital. Utvalgets vurdering av dette spørsmålet er sitert i proposisjonens avsnitt 12.1 og 12.2.5, hvor det er sitert fra sidene 129, 130 og 131 i utvalgets utredning. Siden det i flere år har vært kjent at det har

vært arbeidet med forslag om å tillate overføring av premiefond - der disse er store - til foretaket mot beskatning, har det vært press i retning av å godta premiefond som ansvarlig kapital i pensjonskasser eller å tillate at premiefond kan brukes til å dekke underskudd i pensjonskasser. Premiefond overført til foretaket kan etter forslaget fra utvalget og i denne proposisjonen benyttes fritt av foretaket, herunder som ytterligere innskudd av ansvarlig kapital. Som nevnt oppfyller ikke premiefondet de forskriftsfastsatte kravene til ansvarlig kapital, og slik bruk ville for øvrig også være grunnleggende i strid med formålet for premiefondet. For øvrig nevnes at pensjonskassene på ordinær måte oppfyller kravene til ansvarlig kapital.

Stortinget vedtok med 74 (Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre) mot 71 (Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti) stemmer 20. juni 1997, jf. Innst. S. nr. 295 (1996-97) at Regjeringen bør opprettholde muligheten til at pensjonskasser kan dekke underskudd ved å trekke på premiefondet inntil ny lovgivning er behandlet. Slik mulighet er gitt - som en oppfølging av Stortingets vedtak - fram til denne loven er på plass. En slik midlertidig mulighet må imidlertid ikke tolkes som en prinsipiell godkjennelse av at premiefondet skal kunne benyttes til å dekke underskudd før den ansvarlige kapital må benyttes. Tvert imot gir den foreliggende utredning en god foranledning til å få klargjort bl.a. premiefondets rolle. Utvalgets vurdering av disse spørsmål er gjengitt foran. I det følgende vil departementets syn fremgå.

Departementets syn kan oppsummeres som følgende:

- Vilkårene for å kunne bruke premiefond som ansvarlig kapital, slik disse vilkårene fremgår av forskrift av 1. juni 1990 nr. 435 om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, er ikke oppfylt. Premiefond er heller ikke omfattet av bestemmelsene i §§ 2 til 5 i forskriften som regulerer hvilke typer kapital som kan regnes som ansvarlig kapital. Det er heller ikke mulig å godkjenne premiefond som ansvarlig kapital etter § 3 nr. 13, verken etter dagens regler eller etter de foreslåtte regler.
- Det forhold at de standardvedtekter som ble godkjent fra og med 1955, godtok at premiefond kunne nyttes til dekning av underskudd i pensjonskasser, må ses i nær sammenheng med at pensjonskasser, før innføringen av krav til ansvarlig kapital i 1993, ikke hadde andre midler enn premiefondsmidler til å dekke underskudd (manglende premiereserve) med. For å sikre premiereserven for opptjente pensjonsrettigheter og for å unngå avviking av pensjonskassen, var det derfor i en slik situasjon både i medlemmenes og foretakets interesse å anvende premiefondet til dekning av

underskudd i pensjonskassen i stedet for å redusere premiereserven og dermed opptjente rettigheter. På denne bakgrunn, og også med støtte i 1968-reglene § 14 om at overskytende midler, dvs. premiefondsmidler, skal anvendes til beste for arbeidstakerne ved opphør og lignende, har Kredittilsynet ikke ansett slik bruk av premiefondsmidler for å være i strid med 1968-reglene, idet alternativet her var antatt å være opphør og lignende.

- En adgang til å regne premiefondet som ansvarlig kapital ville på en grunnleggende måte stride mot selve formålet med premiefond, som er at premiefondet skal benyttes til pensjonsformål for medlemmene. Det er for øvrig dette formål som begrunner fradrag i skattepliktig inntekt for avsetning til premiefond.
- Avsetning til ansvarlig kapital er ikke fradragsberettiget i skattepliktig inntekt.
- Hensynet til de forsikrede taler klart imot at det åpnes for at premiefondet kan regnes som ansvarlig kapital. Hensikten med ansvarlig kapital er at den skal verne de forsikrede når det inntreffer tap o.l. på forvaltningen av midlene. Dessuten er spørsmålet om å kunne bruke premiefond som ansvarlig kapital bare tatt opp i relasjon til pensjonskassene og ikke i relasjon til livselskapene. Tillatelse til bruk av premiefond som ansvarlig kapital for pensjonskassene ville for det første gjøre konkurranseforholdene mellom livselskaper og pensjonskasser ulik. For det andre ville slik adgang for pensjonskassene føre til at de forsikrede fikk sin pensjonsmessige stilling vesentlig redusert hvis foretaket opprettet pensjonsordning i en pensjonskasse framfor i et livselskap, hvor premiefondet som forvaltes av pensjonskassene i tilfelle kunne benyttes til å dekke tap på forvaltningen i en situasjon hvor tilsvarende tap i et livselskap ble belastet livselskapets ansvarlige kapital.
- Fra og med 1995 og fram til og med 1998 har Finansdepartementet som en midlertidig ordning godkjent at pensjonskassene kan ha kursreserver og avsette skattefritt tilleggsavsetninger etter samme regler som livselskapene, jf. senest Finansdepartementets forskrift om dette av 19. mars 1998 (for årene 1997 og 1998). Utvalget foreslår at denne ordningen gjøres varig. Departementet er enig i dette, og legger opp til å gjøre den nødvendige forskriftsendring om dette.
- I lovutkastet har en i § 10-3 fjerde ledd foreslått at dersom en pensjonskasse har tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke gjenstående manglende premiereserve. Tankegangen her er parallell til den tankegang som er referert i annet strekpunkt ovenfor, om at hvis situasjonen er kommet dit at den ansvarlige kapital er tapt, så er det i en slik situasjon også til

det beste for de forsikrede å anvende premiefondet på en slik måte.

- For øvrig er det lagt opp til en betydelig overføringsadgang av premiefond til foretaket. Dette er midler foretaket da står fritt til å bruke slik foretaket vil. Det vises til § 10-4, og til særlig omtale foran.

Det fremgår av det ovenstående at det ikke er aktuelt å godta at premiefond kan regnes som ansvarlig kapital for pensjonskasser. Dette standpunkt er for øvrig i samsvar med den tankegang som er referert i proposisjonens avsnitt 12.2.5, hvor det er sitert fra Senterpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiets merknader til Velferdsmeldingen hvor de nevnte partier slår fast at premiefondet i realiteten er de ansattes eiendom. Det vises også til tidligere finansminister Stoltenbergs brev 6. desember 1996, jf. proposisjonens avsnitt 12.1.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 10-1 til 10-4 om premiefond, unntatt § 10-4 (2).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 10-4 (2).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sin merknad i avsnitt 4.5 hvor disse medlemmer går mot Regjeringens forslag om at det skal opprettes styringsgruppe i foretak som har pensjonsforsikring som omfatter 15 eller flere medlemmer. Dette nødvendiggjør endring i Regjeringens forslag til § 10-4 (2).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag til § 10-4 (2):

«Lov om foretakspensjon

§ 10-4 (2) skal lyde:

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefond som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styret i pensjonskassen til uttalelse.»

13. REGULERING AV PENSJONER

Sammendrag

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at regulering av pensjonsytelser som ennå ikke har kommet til utbetaling skal skje ved endring i pensjonsplanen, jf. § 11-1. Endringer i pensjonsplanen skal følge reglene i kap. 3 til 7. Dette innebærer bl.a. at den adgang som er åpnet for å fravike lovens hovedregler mht. medlemskap i pensjonsordningen, opptje-

ning av pensjon, alderspensjon, uførepensjon og pensjon til etterlatte også gjelder ved endring av pensjonsplanen for oppregulering av ytelsene. Nedsettelse av pensjonsytelsene er særlig regulert i forslaget §§ 5-8 til og med 5-9.

Utvalget foreslår videre at Kredittilsynet skal kunne godkjenne en opptrappingsplan over tre år for inndekning av manglende premiereserve. Departementet viser - slik utvalget også gjør - til at en slik opptrapping vil innebære et brudd med linearitetsprinsippet. Etter departementets syn bør foretaket som hovedregel umiddelbart innbetale økte kostnader som følge av f.eks. løfter om økte pensjonsytelser i tariffavtaler m.v. Departementet viser til at foretaket selv avgjør om det vil akseptere en eventuell oppjustering av ytelsene ved inngåelse av tariffavtaler. Etter departementets syn bør derfor ikke Kredittilsynet, slik utvalget foreslår, gis myndighet til å godkjenne en opptrappingsplan over tre år for inndekning av manglende premiereserve ved oppjustering av ytelsene. Denne saken står etter departementets syn i en prinsipielt annen stilling enn når det både av utvalget og departementet i § 9-2 tredje ledd foreslås en treårig inndekning ved medregning av tidligere tjenestetid når en pensjonsordning opprettes.

I likhet med utvalget vil departementet foreslå å innføre en obligatorisk regulering av pensjoner under utbetaling, jf. § 11-2. Departementet viser til at manglende regulering av pensjoner i tider med inflasjon vil over en del år kunne redusere pensjonens kjøpekraft vesentlig. Dette vil etter departementets syn kunne virke urimelig, særlig i ordninger hvor medlemmene selv har betalt inn pensjonsinnskudd. For øvrig vises til at pensjonister uansett vil kunne få krav på årlig regulering ved å fratre like før oppnådd pensjonsalder, og dermed få krav på en fripolise. Det vises videre til utvalgets begrunnelse, som departementet i det vesentligste slutter seg til.

I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet, bør alle pensjonister få samme prosentvise tillegg. Videre mener departementet i likhet med utvalget at pensjonsordninger som omfatter etterlattepensjoner og/eller uførepensjoner, bør gis samme prosentvise tillegg i slike pensjoner under utbetaling som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling, jf. forslaget § 11-2 annet ledd.

Norsk Merkantil Forbund legger til grunn at pensjonister i ulike konsernselskaper vil kunne få ulik regulering av pensjonene, fordi regulering av pensjonene skal skje ut ifra overskuddet i pensjonistenes overskuddsfond. Departementet viser til at pensjonistenes overskuddsfond vil bestå av det årlige overskuddet på premiereserven til pensjoner under utbetaling i foretakspensjonsordningen som sådan, jf. forslaget § 8-5 annet ledd. Kapitalforvaltningen for pensjonsordningen vil skje samlet. Etter departementets syn vil det

derfor ikke skje en urimelig forskjellsbehandling av de ulike gruppene innen et konsern.

Departementet mener i likhet med utvalget at reguleringen bør ta utgangspunkt i det overskudd som oppstår på premiereserven tilknyttet pensjoner under utbetaling, slik at dette tilføres den enkelte pensjonists premiereserve og dermed gir grunnlag for regulering av ytelsene. Departementet slutter seg videre til forslaget om at reguleringen ikke skal overstige den prosentvise endringen i folketrygdens grunnbeløp, jf. § 11-2 tredje ledd. Etter departementets syn vil en slik ordning på en hensiktsmessig måte balansere to ulike hensyn. På den ene side vil reguleringen baseres på avkastning på premiereserven til pensjoner under utbetaling. På den annen side vil begrensningen oppad i forhold til endringen i grunnbeløpet innebære at reguleringen ikke går lenger enn det hensynet bak reguleringen tilsier, nemlig å i større grad opprettholde kjøpekraft for pensjonene. Departementet slutter seg imidlertid til forslaget i § 11-2 tredje ledd om at tillegget kan gå ut over den årlige endringen i grunnbeløpet for å sikre en justering i forhold til grunnbeløpet i de tilfeller der det i tidligere år ikke har vært tilstrekkelige overskudd på premiereserven for løpende pensjoner til å gi full regulering i forhold til grunnbeløpet. I så fall kan tillegget økes slik at reguleringen av pensjonen i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økningen av grunnbeløpet i disse tre årene.

Reguleringen er foreslått gjennomført gjennom et pensjonistenes overskuddsfond. Det antas at et slikt fond vil sikre at gjennomføringen av reguleringen av ytelsene skjer på en hensiktsmessig måte. I de tilfeller overskuddsfondet ikke er tilstrekkelig til å følge den prosentvise økningen av grunnbeløpet, mener departementet i likhet med utvalget at foretaket bør ha en rett, men ikke plikt, til å kompensere for dette ved å overføre de nødvendige midler fra premiefondet, eller ved å overføre midler fra foretaket til overskuddsfondet, jf. § 11-3.

Departementet slutter seg videre til forslaget om at midler i overskuddsfondet som overstiger den årlige engangspremien, jf. § 11-4, skal overføres til premiefondet. Etter departementets syn innebærer en slik løsning en rimelig avveining mellom hensynet til regulering av pensjonistenes ytelse og hensynet til foretakets utgifter til pensjonsordningen.

Når det gjelder NHOs anslag over økning i utgifter, vises til omtalen i proposisjonens avsnitt 21.2.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 11-1 til 11-4 om pensjonsregulering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at departementet ikke deler Selvigutvalgets oppfatning hva gjelder opptrappings-

plan over tre år for inndekning av manglende premie-reserve. Slik fleksibilitet bør inngå i loven.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at det tillates en opptrappingsplan over tre år for inndekning av manglende premiereserve, i samsvar med Selvig-utvalgets innstilling.»

14. FELLES PENSJONSORDNING SOM OMFATTER FLERE FORETAK

14.1 Generelle merknader

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget foreslår i utkastet § 12-1 at adgangen til å etablere felles pensjonsordning begrenses til foretak som inngår i samme konsern. I tillegg foreslås det å gi Kredittilsynet hjemmel til å samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre kan opprette slik felles ordning. Utvalget ønsker med sitt forslag å avskjære bransjesammenslutninger fra å opprette felles pensjonsordning. Det er vist til at ordningen bør ha en mest mulig permanent karakter, og ikke være tilpasset enkeltgrupperinger innenfor foretakene, men styres av de hensyn som gjør seg gjeldende for de ansatte som en gruppe.

Av selskaps- og skatterettslige hensyn finner utvalget det nødvendig å foreslå en inndeling av medlemmene i ordningen i grupper tilknyttet foretaket hvor den enkelte er ansatt, jf. utkastet § 12-2. Dette for å hindre at foretakene belastes utgifter eller overføres inntekter som etter det underliggende forhold skulle vært tilordnet et av de andre foretakene i konsernet. Forslaget er i overensstemmelse med det system som er anvendt for felles konsernpensjonskasse i pensjonskasseforskriften, jf. ovenfor.

Videre foreslår utvalget i utkastet § 12-5 særskilte regler om hvordan midlene i ordningen skal fordeles ved uttrede fra eller opphør av den felles pensjonsordningen.

Departementets vurdering

Departementet vil peke på at spørsmål knyttet til felles pensjonsordning for flere foretak ikke er regulert i 1968-reglene. Dette har vært fremhevet som en av flere mangler ved det eksisterende regelverket. I praksis har det vokst fram slike ordninger ved at foretak som inngår i samme konsern har etablert felles pensjonskasse. På denne bakgrunn er det gitt uttrykk for et behov og ønske om en slik adgang. Departementet vil vise til at pensjonskasseforskriften og flytteforskriften inneholder regler som forutsetter en adgang til å opprette felles pensjonskasse, og at Kredittilsynet gjennom sin praksis har godtatt slike ordninger.

Etter departementets oppfatning bør det være opp til foretakene selv å avgjøre om de ønsker å inngå et samarbeid om en felles pensjonsordning. Det er særlig aktuelt å åpne for felles pensjonsordning hvor en virksomhet er oppdelt i flere juridiske enheter ut fra andre hensyn enn de pensjonsmessige. Fordelene viser seg særlig gjennom felles forvaltning og administrasjon. For foretakene som inngår i samarbeidet vil felles pensjonsordning kunne øke muligheten for intern mobilitet hos de ansatte innenfor ordningen. I mange tilfeller antas dette også å være attraktivt for de ansatte som gis mulighet til skifte av stilling innenfor ordningen uten at dette påvirker muligheten for opptjening av pensjonsrettigheter. Anvendelse av felles pensjonsplan vil også kunne medføre at forholdsmessighetsprinsippet får anvendelse på samtlige medlemmer av ordningen under ett uten hensyn til hvilke av foretakene de er tilknyttet. Dette innebærer at ordningene får en bedre sosial profil enn hvor hvert enkelt av foretakene har separate pensjonsordninger.

Adgangen til å opprette felles pensjonsordning må etter departementets syn ikke gi mulighet for foretakene til å dekke premier for ansatte i de øvrige foretakene, herunder at det gis inntektsfradrag for slike innbetalinger. I forlengelsen av dette må det avklares hvordan inntekter og utgifter knyttet til ordningen skal fordeles mellom medlemmene av den felles ordningen. Faren for en sammenblanding av foretakenes og pensjonsordningens midler som vil være i strid med selskaps- og skatterettslige regler, kan derfor tale mot en adgang til å opprette felles pensjonsordning. Videre mener departementet at avgrensningen av hvilke foretak som skal kunne opprette felles pensjonsordning er av vesentlig betydning ved avgjørelsen av om slike ordninger bør tillates. Dersom felles pensjonsordning gis en utforming som er til fordel for bestemte grupper innenfor foretakene, og ikke tilgodeser de ansatte i foretakene som gruppe, vil det være uheldig.

Departementet er etter en samlet vurdering av den oppfatning at adgangen til å opprette felles pensjonsordning som omfatter flere foretak bør videreføres, og at dette reguleres nærmere i loven. Det må imidlertid forutsettes at slike ordninger gis en utforming som forhindrer at de kommer i strid med de prinsipper som gjelder innenfor skattefavisert foretakspensjon, eller lovgivningen for øvrig. Det vil også være av betydning at dette området, i større grad enn det som er tilfellet i dag, reguleres direkte. Dette vil kunne sikre en helhetlig avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger, og viser for øvrig til komiteens merknader i avsnittene 14.2 til 14.6.

14.2 Hvilke foretak som kan omfattes

Sammendrag

Departementet er av den oppfatning at det må settes grenser for hvilke typer sammenslutninger eller samarbeidsformer som kan tillates. Reglene bør derfor ikke gå lengre enn begrunnelsen for felles pensjonsordninger rekker. Utgangspunktet for regelverket er at hvert foretak har en pensjonsordning. Det må derfor kreves en form for tilknytning mellom de foretakene som skal inngå i en slik ordning. Ved denne avgrensningen må det foretas en avveining mellom de behov og fordeler foretakene kan ha ved å kunne opprette en felles ordning på den ene siden, sammenholdt med de begrensninger som er nødvendige for å ivareta de hensyn som gjør seg gjeldende ved skattefavisert foretakspensjon. Det er av sentral betydning at prinsippene om likebehandling, forholdsmessighet og sosial profil ikke brytes. En klar forutsetning for å tillate felles pensjonsordninger er videre at det ikke åpnes for løsninger som vil være i strid med skatte- og selskapsrettslige regler.

Utvalget har anført at avgrensningen som vil følge av en henvisning til aksjelovens konsernbegrep vil bli for snever. Etter utvalgets syn bør en derfor legge til grunn definisjonen av konsern i finansieringsvirksomhetsloven § 2a-2. Denne innebærer en videre definisjon av konsern ved at det ikke stilles krav om at morselskapet er et aksjeselskap, og at konsernet ikke må være hierarkisk oppbygget.

Departementet er enig i at konserner basert på andre selskapsformer enn aksjeselskaper må ha mulighet til å opprette felles pensjonsordning. En avgrensning til kun aksjeselskaper synes ikke velbegrunnet i denne sammenheng. I tillegg vil en slik avgrensning harmonere dårlig med reglene i forslaget § 1-2 annet ledd bokstav a, jf. § 2-1 første ledd med hensyn til hvilke typer foretak som skal kunne opprette pensjonsordning etter lov om foretakspensjon.

Etter departementets syn er det ikke nødvendig å stille krav om at konsernspissen er organisert som et aksjeselskap, eller at konsernet er hierarkisk oppbygget. På den annen side mener departementet at det må stilles krav om at foretakene har en felles tilknytning gjennom felles eierskap og/eller felles styringsorganer. Utvalget har foreslått en henvisning til definisjonen i finansieringsvirksomhetsloven § 2a-2. Videre er det blitt påpekt under høringen at dette bør framgå klart av loven gjennom en direkte henvisning til ovennevnte bestemmelse. Etter departementets syn gir en henvisning til finansieringsvirksomhetsloven § 2a-2 liten veiledning til brukerne av lov om foretakspensjon. Denne bestemmelsen gir etter sin ordlyd kun en nærmere definisjon av hva som skal anses som et finanskonsern. En må til lovens forarbeider for å finne den utvidelsen av konsernbegrepet som utvalget har henvist til. Departementet ser ikke dette som en heldig løsning, og foreslår derfor å innta en nærmere defini-

sjon av konsernbegrepet i lovens innledende bestemmelser, samtidig som en beholder utvalgets forslag til ordlyd i lovteksten. Med den foreslåtte definisjonen forutsetter departementet en betydelig grad av økonomisk integrasjon innenfor konsernet.

Departementet foreslår at konsern i denne sammenheng defineres som konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Definisjonen av lovens konsernbegrep er inntatt i § 1-2 annet ledd bokstav b.

Utvalget har foreslått at Kredittilsynet gis hjemmel til å samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre skal kunne opprette felles pensjonsordning. Det kan foreligge tilfeller hvor sammenslutningens organisering er tilnærmet identisk med lovens definisjon, uten at lovens krav er oppfylt i alle deler. Etter utvalgets oppfatning bør det i disse tilfellene avgjøres etter en konkret vurdering hvorvidt det skal gis adgang til å opprette felles pensjonsordning.

Departementet slutter seg til forslaget, jf. § 12-1 annet ledd, men ser at det også kan foreligge behov for videre fullmakter. En viser her til vanskelighetene med å finne tilstrekkelig presise avgrenskningskriterier samtidig som en også fanger opp samtlige av de utvidelsene som foreslås i forhold til definisjonene i de nye aksjelovene. Kredittilsynet skal derfor også kunne gi samtykke til konsernlignende sammenslutninger som er horisontalt oppbygget, har felles vedtektsfestede styringsorganer og er i samsvar med lov eller forskrift. I særlige tilfeller kan det også være grunnlag for å gi samtykke til foretak som har en tilsvarende nær tilknytning til hverandre, men som ikke omfattes av det ovennevnte.

Utvalget har i sine merknader til ovennevnte bestemmelse om kompetanse for Kredittilsynet presisert at foretakene må ha en nær tilknytning, og at felles pensjonsordning på grunnlag av rent bransjesamarbeid vil være utelukket. Landbrukssamvirke har i sin høringsuttalelse tatt til orde for at loven må åpne for «tverrgående pensjonskasser». Bransjesammenslutninger kan innebære ulike alternativer. Det innebærer for det første at det kan være tale om et samarbeid mellom foretak uten annen tilknytning enn at de utøver samme type næringsvirksomhet. Alternativt innebærer dette at pensjonsordningen kan være opprettet for yrkesgrupper med samme type utdanning eller stillingskategori på tvers av ansettelsesforholdet i de enkelte foretakene.

Departementet ser det som vesentlig at skattefavisert foretakspensjon omfatter samtlige av de ansatte innenfor samme foretak. Sentrale prinsipper som ligger til grunn for skattefavisering som eksempelvis forholdsmessighetsprinsippet, bygger på dette. Det bør etter departementets syn ikke tillates opprettet ordninger hvor det gis inntektsfradrag til ordninger

som kun tilgodeser enkelte grupperinger innenfor foretaket eller konsernet. På samme måte som utvalget mener departementet at regelverket bør utformes og styres av de hensyn som gjør seg gjeldende for de ansatte som gruppe, og at de ansatte må gis like pensjonsrettigheter. Etter departementets syn vil ikke disse hensynene kunne ivaretas innenfor ordninger med medlemskap basert på samme type utdannelse eller stillingstype. Lovforslaget omfatter derfor ikke denne typen ordninger.

Når det gjelder felles pensjonsordninger basert på at foretakene driver samme type virksomhet kan det være et vidt spenn med hensyn til hvor nært foretakene er tilknyttet hverandre. Dette gjør det vanskelig å utforme en generell regel. Hvor foretakene ikke har annet til felles enn at de driver innenfor samme bransje kan ikke departementet se at det foreligger argumenter for å tillate felles pensjonsordninger. I slike tilfeller vil foretakene være langt mindre ensartet enn de foretak som inngår i et konsern, og de vil heller ikke ha noen felles styringsorganer som kan fatte beslutninger som vil gjelde for hele sammenslutningen og pensjonsordningen. Denne typen ordninger vil også normalt være langt mindre stabile over tid. Kontinuitet har i seg selv egenverdi når ordningen skal forvalte midler som normalt først kommer til utbetaling på et sent stadium i livet for den enkelte. I den andre enden av skalaen vil det kunne tenkes sammenslutninger hvor tilknytningen mellom foretakene ikke vil avvike i vesentlig grad fra det som vil være tilfellet for de sammenslutninger som oppfyller vilkårene i den konserndefinisjonen lovforslaget bygger på. Departementet foreslår at denne typen sammenslutninger skal kunne gis tillatelse til å opprette felles pensjonsordning når foretakene har en tilsvarende nær tilknytning til hverandre som etter lovforslagets hovedregel. Slik tillatelse skal gis av Kredittilsynet etter en konkret vurdering, jf. forslaget § 12-1 annet ledd. Viktige momenter ved avgjørelsen av hvorvidt slik tillatelse skal gis vil være i hvilken grad foretakene er økonomisk integrert med hverandre, har tilknytning gjennom eierforhold, og om sammenslutningen kan antas å være av varig karakter.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 12-1 om felles pensjonsordning for konsernforetak.

14.3 Utforming av pensjonsordningen

Sammendrag

En felles pensjonsordning må etter departementets forslag i § 12-1 omfatte minimum to selvstendige foretak som inngår i et konsern, og som begge er tilknyttet pensjonsordningen. Det er ikke grunnlag for å stille krav om at samtlige foretak som inngår i konser-

net skal være tilsluttet den felles pensjonsordningen. Det vil derfor være frivillig om de enkelte foretak ønsker å delta i den felles pensjonsordningen. Etter departementets syn må det stilles opp særskilte krav til denne typen ordninger på bakgrunn av den økede risiko for sammenblanding av foretakenes og pensjonsordningens midler som foreligger i disse tilfellene. En forutsetning for å være tilknyttet en felles pensjonsordning, må etter departementets syn være at hvert enkelt foretaks andel i pensjonsordningen fyller vilkårene i loven fullt ut.

Departementet har imidlertid funnet grunn til å fravike ovennevnte utgangspunkt når det gjelder lovens minstekrav for adgang til å opprette pensjonsordning etter loven. Det vil etter departementets forslag være tilstrekkelig at konsernet samlet sett fyller minstekravene med hensyn til antall medlemmer som kreves for å kunne opprette foretakspensjonsordning. Dette har sammenheng med det prinsipielle standpunkt om at det skal være uten betydning for muligheten til å opprette pensjonsordning etter loven hvordan virksomheten er organisert.

Videre følger det av forslaget i § 12-1 at foretakene som inngår i en felles ordning vil kunne velge om de vil ha en felles eller separate pensjonsplaner. Dette gir etter departementets syn foretakene fleksibilitet med hensyn til i hvilken grad en ønsker å utnytte mulighetene som ligger i en felles ordning. Ved separate pensjonsplaner vil det enkelte foretak innenfor de rammer loven setter blant annet kunne fastsette egne regler om rett til medlemskap i ordningen, hvilke typer ytelser som tilbys og nivået på disse.

Gjennom muligheten til å fastsette en felles pensjonsplan for samtlige foretak innenfor ordningen vil foretakene kunne legge forholdene til rette for økt mobilitet for de ansatte innenfor konsernet. Særlig vil dette gjelde hvor bruk av felles pensjonsplan kombineres med rett til medregning av tidligere opptjente rettigheter. Disse reglene vil være til gunst både for arbeidsgiver- og arbeidstakersiden gjennom bedre mulighet til å holde på kvalifisert arbeidskraft, samt økt mulighet for skifte av stilling uten at dette har innvirkning på framtidig pensjonsopptjening. For å underbygge dette ytterligere foreslår departementet at samlet tjenestetid i pensjonsordningen skal kunne beregnes ut fra samlet tjenestetid innenfor konsernet, og ikke bare innenfor det enkelte foretak slik tilfellet er ellers, jf. utkastet § 12-2. For å unngå forskjellsbehandling i forhold til nyansatte som kommer utenfra konsernet foreslås det fastsatt at slik medregning bare skal kunne foretas når tjenestetiden er sammenhengende. Hvor dette ikke er tilfellet, vil den tidligere tjenestetiden bare kunne medregnes dersom også tjenestetid i annen pensjonsordning gir rett til medregning.

Departementet går også inn for en adgang for felles pensjonsordninger til å etablere felles premiefond og et felles pensjonistenes overskuddsfond jf. forsla-

get § 12-4. En slik adgang vil etter departementets syn kunne gi en rasjonaliseringsgevinst gjennom muligheten for felles forvaltning og administrasjon av disse midlene. Om slike felles fond vises det til proposisjonsens avsnitt 14.2.3.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 12-2 om gruppeinndeling av arbeidstakere innenfor pensjonsordningen i konsernforhold og § 12-4 om fellesfond i slik pensjonsordning.

14.4 Fordeling av overskudd, premier m.v.

Sammendrag

Et hovedprinsipp innenfor livsforsikring er at det overskudd som dannes gjennom forvaltningen av midlene skal fordeles på forsikringstakerne etter den enkelte kontrakts bidrag til overskuddsdannelsen. Det vises her til forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 og pensjonskasseforskriften §§ 2 og 22 som gir bestemmelsen tilsvarende anvendelse for foretakspensjon i henholdsvis private og kommunale pensjonskasser. Med hjemmel i forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 tredje ledd ble det den 1. juni 1989 fastsatt forskrift om overskudd i livsforsikring. Det følger av forskriftens § 7 at dersom en forsikringskontrakt innen kollektiv pensjonsforsikring er inngått med flere foretak under ett, skal hvert enkelt foretak betraktes som en særskilt gruppe ved overskuddfordelingen. For pensjonskasser følger det samme av pensjonskasseforskriften § 15.

Med hensyn til fordeling av kostnader, tap og inntekter gjelder de samme prinsipper. Det vises her til forsikringsvirksomhetsloven § 7-5 med tilhørende forskrift av 21. november 1989. For pensjonskasser er prinsippet nedfelt i pensjonskasseforskriften § 10. Det heter her at dersom en privat pensjonskasse har overtatt kollektiv pensjonsforsikring for ansatte i flere foretak, skal medlemmene inndeles slik at det dannes en gruppe for hvert enkelt foretak som har kollektiv pensjonsforsikring i pensjonskassen. Videre følger det av bestemmelsen at ovennevnte forskrift om fordeling av kostnader, tap og inntekter gjelder tilsvarende for fordeling mellom gruppene så langt den passer.

Utvalget har foreslått regler som dels er sammenfallende med, og dels inneholder en henvisning til ovennevnte regler. Det vises her til utvalgets utkast til §§ 12-2 første ledd og 12-3 tredje ledd. Reglene innebærer at de ansatte i hvert foretak skal utgjøre en særskilt gruppe, og at kostnader, tap, inntekter og overskudd skal fordeles forholdsmessig mellom gruppene. Departementet ser det som viktig at det ikke skal oppstå en sammenblanding av midler generert av de ulike

foretakene. Det har ikke framkommet merknader til det materielle innholdet av reglene fra noen av høringsinstansene. Departementet anser forslaget for å være i overensstemmelse med gjeldende rett, og fremmer forslag i samsvar med utvalgets utkast. Det vises til § 12-3 i forslaget.

Fradragsrett gis bare for innbetalinger knyttet til egne ansatte i det foretak som foretar innbetalingen. Etter departementets syn er det nødvendig å tilrettelegge for at dette blir praktisert i samsvar med både selskaps- og skatterettslige hensyn. Såvel aksjelovgivningens regler om utbytteutdeling og konserninterne overføringer, samt selskapskattelovens regler om fradrag for konsernbidrag begrenser adgangen til å overføre midler mellom foretakene i et konsern. En adgang til fradragsrett for premieinnbetalinger knyttet til ansatte i andre foretak innenfor samme konsern vil kunne åpne for omgåelser av disse reglene. Videre vil det som påpekt ovenfor gi mulighet for tilpasninger i forhold til de enkelte foretakenes skatteplikt.

Basert på ovenstående skal fradragsretten for premieinnbetalinger og andre tilskudd til ordningen begrenses til de beløp som innbetales for å sikre opptjent pensjon for de ansatte i det foretak som krever fradrag. Praktisk gjennomføres dette ved den inndeling i grupper som er skissert ovenfor under omtalen av fordeling av kostnader og inntekter m.v.

Som påpekt av utvalget praktiserer enkelte konsern et system hvor samtlige ansatte har morselskapet i konsernet som formell arbeidsgiver, og at de som arbeider i de øvrige foretak i konsernet leies ut til disse. Utvalget har på denne bakgrunn foreslått en regel om adgang for Kredittilsynet til i tvilstilfeller å kunne fastsette hvilken gruppe en arbeidstaker tilhører. Departementet ser en slik regel som nødvendig for gjennomføringen av det system som foreslås, og tiltrer forslaget. Det vises til § 12-2 første ledd i lovforslaget.

Innbetalinger til premiefond vil følge de samme regler som foreslås for premieinnbetalinger, jf. bruken av betegnelsen «andre tilskudd» ovenfor og i forslaget § 12-3 første ledd. Dette innebærer at foretakene bare kan kreve fradrag for innbetalinger til premiefond i tilknytning til ansatte i eget foretak og bruke disse midlene til premiebetaling til de samme. Regelen er begrunnet i de samme hensyn som anført vedrørende premieinnbetalinger.

Departementet foreslår i § 10-4 også regler om rett og plikt for foretakene til overføring av premiefondsmidler til foretaket. Samtidig åpnes det for opprettelse av felles premiefond innenfor konsernordninger, jf. forslaget § 12-4. Etter departementets syn er det viktig at prinsippet om adskilt behandling av midlene legges til grunn også ved slike tilbakeføringer. I motsatt fall vil det gis mulighet til indirekte overføringer mellom foretakene via det felles premiefondet, i strid med de prinsippene som er omtalt ovenfor.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 12-3 om fordeling av årlig premie m.v. mellom foretakene i konsernet.

14.5 av felles pensjonsordning

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i at det er behov for regulering av de tilfellene hvor foretak trer ut av den felles pensjonsordning. Dette kan ha ulike årsaker. Eksempelvis kan foretaket måtte avvikle som følge av konkurs. Det kan også på eget initiativ beslutte å gå ut av ordningen eller beslutte å gå over til egen pensjonsordning for sine ansatte. Endelig vil den felles pensjonsordning måtte opphøre for foretaket dersom lovens krav ikke lenger er oppfylt, f.eks. fordi foretaket selges ut av konsernet eller konsernforholdet opphører på annen måte.

Utformingen av den nærmere regulering av hvordan foretakets utreden av den felles pensjonsordning skal gjennomføres, må baseres på en avveining av bedriftens behov for omstilling og hensynet til de pensjonsberettigedes rettigheter og i tilfelle ordningen av de fremtidige pensjonsforhold for foretakets ansatte. Etter departementets syn legger prinsippet om inndeling av de ansatte i grupper tilknyttet de enkelte foretakene, jf. proposisjonens avsnitt 14.2.3, forholdene til rette for hensiktsmessige løsninger av de spørsmål som her oppstår.

I utvalgets utkast § 12-5 sondres det mellom spørsmål som gjelder selve utskillelsen av foretaket fra den felles pensjonsordning, og de spørsmål som gjelder sikring av de pensjonsberettigedes rettigheter og i tilfelle fremtidige pensjonsforhold. Det første spørsmål gjelder hvilken del av midlene i den felles pensjonsordning som skal tilordnes det foretak som utskilles. Den andre gruppen av spørsmål gjelder hvordan midlene tilordnet foretaket skal anvendes til sikring av opptjente rettigheter og i tilfelle videreføring av en pensjonsordning for foretakets gruppe av ansatte.

Når det først gjelder selve gjennomføringen av utskillelsen av foretakets gruppe av ansatte, antar departementet på samme måte som utvalget at utgangspunktet bør være at foretaket tilordnes den del av midlene i den felles pensjonsordning som knytter seg til medlemmene i dets gruppe eller som for øvrig er tilført pensjonsordningen fra foretaket. I den utstrekning midlene ikke tilordnes foretaket, blir midlene tilbake i pensjonsordningen til fordel for de foretakene som fortsatt inngår i pensjonsordningen. En slik løsning vil innebære en sammenblanding av midler generert av de ulike foretakene som vanskelig lar seg forene med de prinsipper som det er redegjort for i proposisjonens avsnitt 14.2.3.

I tilfelle hvor den felles pensjonsordning er opprettet ved livsforsikring, bør således hovedregelen være, som foreslått av utvalget, at det utskilte foretaket tilordnes den del av pensjonsordningens midler som knytter seg til medlemmene i foretakets gruppe, herunder andelen av felles premiefond og pensjonistenes overskuddsfond, jf. utkastet § 8-1 og § 12-4 annet ledd. I tilfelle hvor den felles pensjonsordning er i pensjonskasse oppstår imidlertid i tillegg spørsmål om foretaket også skal tilordnes andel av pensjonskassens sikkerhetsfond og egenkapital. Departementet er enig med utvalget i at det utskilte foretaket også i denne sammenheng som hovedregel bør tilordnes så stor del av midlene i den felles pensjonsordning som med rimelighet kan knyttes til foretakets deltagelse i den felles pensjonsordning.

Kredittilsynet har reist spørsmål om det vil være riktig å tilordne foretakets andel av sikkerhetsfond i pensjonskasse, og henviser til at slike midler ikke vil bli tilordnet det utskilte foretaket om pensjonsordningen var i livsforsikringsselskap. Etter departementets syn er det betydelig forskjell på de to tilfellene. I et livsforsikringsselskap vil pensjonsordningen normalt kun være én av et større antall av pensjonsordninger for foretak uten innbyrdes tilknytning. En konsernpensjonskasse derimot er basert på den eiermessige tilknytning mellom de deltagende foretak, og midlene i sikkerhetsfondet vil reelt være bygget opp via premieinnbetalinger fra alle foretakene eller ved overskudd ved forvaltningen av fellesmidlene som er blitt tilbakeholdt i pensjonskassen. Skulle sikkerhetsfondet unntas fra deling ved utskillelsen, ville det utskilte foretaks andel bli tilbake i den felles pensjonsordning og reelt komme de gjenværende foretakene til gode. Dette ville etter departementets syn være i strid med prinsippet om gruppeinndeling som for øvrig ligger til grunn for reglene om felles pensjonsordning i konsernforhold. Departementet er imidlertid enig med Kredittilsynet i at fordelingen av sikkerhetsfondet i slike tilfeller bør baseres på forholdet mellom premiereserven for medlemmene i det utskilte foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen.

De hensyn som taler for at det utskilte foretaket tilordnes en forholdsmessig del av sikkerhetsfondet i den felles pensjonskasse, tilsier også at foretaket tilordnes en del av egenkapitalen i pensjonskassen. Dette gjelder først og fremst den del av egenkapitalen som må henføres til kapital innskutt av foretaket for så vidt denne er i behold. I tillegg kan pensjonskassen ha opparbeidet egenkapital ved tilbakeholdelse av overskudd ved forvaltningen av fellesmidlene i den tid foretaket har inngått i den felles pensjonsordning. Også slik egenkapital har sammenheng med foretakets tilskudd av midler til pensjonskassen, og foretaket bør ved utskillelsen tilordnes en forholdsmessig del av denne. Etter departementets syn bør fordelings-

nøkkelen her være den samme som for sikkerhetsfondet. Departementet vil peke på at det bare er selve egenkapitalen i pensjonskassen som bør være gjenstand for fordeling. Grunnfondsbeviskapital omfattes således ikke selv om slik kapital i andre sammenheng likestilles med egenkapital.

Departementet har i samsvar med dette kommet til at hovedreglene om gjennomføring av utskillelsen av et foretak fra den felles pensjonsordning bør redaksjonelt plasseres i en egen paragraf, adskilt fra reglene om bruken av midler tilordnet foretaket til sikring av de pensjonsberettigedes rettigheter m.v., se utkastet § 12-6.

Utvalgets utkast § 12-5 annet og tredje ledd innebærer gjennom henvisning til bestemmelsene om deling av foretak i utkastet § 14-2 annet og tredje ledd, at tilordning til det utskilte foretaket av del av premiefond, samt av sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskasser, kan unnlates når utskillelsen innebærer at mindre enn en tredel av medlemmene av den felles pensjonsordning forlater ordningen. I slike tilfelle vil således, etter utvalgets forslag, tilordningen gjelde premiereserve til sikring av opptjent pensjon, pensjonistenes overskuddsfond, tilleggsavsetninger m.v., jf. utkastet § 8-1. Som det fremgår av utredningens avsnitt 6.13.4 (side 144) begrunnes dette unntaket i behovet for å kunne foreta omstillinger i næringslivet, bl.a. ved salg av konsernforetak og utfisjonering av en del av virksomheten.

Utvalget foreslår at fordeling av premiefond, samt av sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskasser, kan unnlates når det utskilte foretakets gruppe av medlemmer utgjør mindre enn en tredel av medlemmene i den felles pensjonsordning. Unntaksreglene er således beregnet på de mindre omfattende restruktureringer i konsernforhold. Departementet slutter seg til utvalgets forslag på dette punkt. En vil imidlertid understreke at også i slike tilfelle vil foretaket bli tilordnet premiereserve, tilleggsavsetninger m.v. som knytter seg til opptjente rettigheter for dets gruppe av medlemmer slik at disse kan bli sikret i samsvar med utkastet § 5-8 og § 8-7, jf. forskrift 27. november 1991 nr. 757 (flytteforskriften) § 3-12.

Når det dernest gjelder anvendelsen av de midler som er tilordnet det utskilte foretaket og dets gruppe av medlemmer, skiller utvalgets utkast § 12-5 fjerde ledd mellom tilfelle hvor foretakets gruppe av medlemmer etter utskillelsen skal omfattes av annen pensjonsordning, og de tilfelle hvor pensjonsordningen opphører. Utvalgets forslag innebærer en henvisning til reglene om flytting av pensjonsordning i utkastet § 8-7, jf. utkastet § 5-8, og til reglene om avvikling av pensjonsordning i utkastet § 15-3, jf. § 15-4. Departementet er i og for seg enig i at det vil være av vesentlig betydning om pensjonsordning skal videreføres eller ikke, men antar at det her er behov for en mer utførlig regulering enn foreslått av utvalget. De regler som

skal gjelde bør fremgå på en klarere måte enn i utvalgets utkast. Departementets forslag til regler er derfor inntatt i en ny § 12-7 i utkastet.

Skal foretakets gruppe av medlemmer fortsatt være omfattet av pensjonsordning, kan dette ordnes ved at det opprettes en egen pensjonsordning for foretaket. Ved salg av konsernforetak m.v. kan det imidlertid også tenkes at foretaket knyttes til annen konsernpensjonsordning, eller at foretaket fusjoneres inn i annet foretak og den gruppe av medlemmer blir omfattet av pensjonsordning for det overtakende foretak. Om det skal videreføres en pensjonsordning for foretakets gruppe, vil som hovedregel være opp til foretaket selv eller i tilfelle det overtakende foretak å bestemme. Blir dette resultatet, bør de midler som er tilordnet det utskilte foretaket overføres til den nye pensjonsinnretningen slik at rettigheter opptjent på tidspunktet kan bli sikret i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift (flytteforskriften) og midlene for øvrig bli benyttet til videreføring av pensjonsordningen i samsvar med regelverket for pensjonsordningen i den nye pensjonsinnretning.

I departementets utkast § 12-7 annet ledd kommer dette til uttrykk ved at reglene i utkastet § 8-7 gis tilsvarende anvendelse. En vil peke på at utkastet § 8-7 første ledd inneholder en henvisning til utkastet § 5-8 slik at medlemmenes rett til opptjent pensjon og tilknyttet premiereserve dermed skal sikres ved tilsvarende rettigheter i den nye pensjonsinnretningen.

En slik løsning lar seg uten videre anvende ved flytting av pensjonsordning fra livsforsikringsselskap til annet livsforsikringsselskap eller fra en felles pensjonskasse til en annen pensjonskasse. I sistnevnte tilfelle vil tilordnet del av sikkerhetsfond og egenkapital inngå i sikkerhetsfondet og egenkapital i den nye pensjonskassen, slik at pensjonsordning for det utskilte foretaks gruppe blir videreført i samsvar med regelverket i den nye pensjonskassen. Har den felles pensjonsordning vært i pensjonskasse slik at det utskilte foretaket er tilordnet del av sikkerhetsfond og egenkapital i henhold til utkastet § 12-6 annet ledd, oppstår det imidlertid spørsmål om hvordan disse midlene skal anvendes dersom den nye pensjonsordningen er i livsforsikringsselskap. Departementet antar at dette ikke bør få betydning for størrelsen av de pensjonsberettigedes opptjente rettigheter, og at midler som overstiger hva som trengs for å sikre disse, i slike tilfelle bør komme foretaket selv til gode, se utkastet § 12-7 annet ledd.

Når det særskilt gjelder tilordnet del av sikkerhetsfond, antar departementet at dette mest hensiktsmessig kan skje ved at midlene tilføres premiefondet i den nye pensjonsinnretningen. Dette vil innebære at midlene, som andre premiefondsmidler, kan bli benyttet etter flytteforskriften § 3-12 fjerde ledd til å sikre opptjente rettigheter dersom overført premiereserve

viser seg å være utilstrekkelig når den nye pensjonsinnretningens beregningsgrunnlag legges til grunn. For øvrig vil premiefondsmidlene kunne disponeres av foretaket etter reglene i utkastet §§ 10-3 og 10-4.

Når det dernest gjelder tilordnet del av egenkapital, antar departementet at det i tilfelle hvor den nye pensjonsordning er i livsforsikringsselskap, vil den mest hensiktsmessig løsning være at midlene tilbakeføres foretaket. Dersom hovedregelen i utkastet § 15-4 om avvikling av pensjonskasse skulle legges til grunn, ville reglene i pensjonskassens vedtekter komme til anvendelse. I tilfelle av utskillelse av et foretak fra en konsernpensjonskasse vil anvendelsen av denne bestemmelse innebære en henvisning til reglene i vedtektene for denne. Når foretaket er utskilt fra konsernpensjonskassen, vil imidlertid disse reglene vanligvis ikke passe når det gjelder anvendelsen av den del av egenkapitalen som er tilordnet det utskilte foretaket. Departementet er derfor blitt stående ved at midlene tilbakeføres foretaket.

Dersom pensjonsordning for det utskilte foretakets gruppe av medlemmer skal opphøre, bør etter departementets syn de alminnelige regler om avvikling av pensjonsordning i utkastet § 15-3 komme tilsvarende til anvendelse. Midler tilordnet foretaket fordeles da på hvert medlem og benyttes til sikring av opptjent pensjon, jf. § 15-3 tredje og fjerde ledd. Som angitt i § 15-3 tredje ledd skal også premiefondsmidler fordeles på medlemmer som ikke har rett til løpende pensjon og benyttes til å sikre fortsatt premiebetaling i en periode på inntil fem år etter opphør av pensjonsordningen. Resten av premiefondsmidlene tilbakeføres til foretaket.

Reglene om fordeling av pensjonsordningens midler i § 15-3 tredje ledd passer først og fremst for tilfelle hvor et foretak er utskilt fra en felles pensjonsordning i livsforsikringsselskap. I tilfelle av pensjonsordning i pensjonskasse oppstår imidlertid særlige spørsmål dersom det utskilte foretaket er tilordnet del av sikkerhetsfond og egenkapital etter § 12-6 annet ledd. Hvis disse midlene også blir fordelt på medlemmene vil dette kunne føre til at disse vil bli sikret større ytelser enn de har opptjent i den felles pensjonsordning. Hovedregelen bør etter departementets syn også i dette tilfellet være at medlemmene blir sikret tilsvarende ytelser og i tilfelle sikret fortsatt premiebetaling i en periode på inntil fem år slik som angitt i utkastet § 15-3 tredje ledd. Av departementets utkast § 12-7 tredje ledd annet punkt fremgår følgelig at egenkapital tilordnet det utskilte foretaket, skal tilbakeføres til dette. Når det gjelder tilordnet del av sikkerhetsfondet, antar departementet at disse bør i første omgang tilføres premiefondet slik at de i nødvendig utstrekning kan bli benyttet for å sikre rettigheter tilsvarende opptjent pensjon og i tilfelle fortsatt premiebetaling i inntil fem år. Dette vil særlig ha betydning i de tilfelle hvor det selskap som skal utstede fripolise etter § 15-

3 fjerde ledd har et beregningsgrunnlag som avviker fra beregningsgrunnlaget i konsernpensjonskassen slik at andel av premiereserve m.v. ikke vil være tilstrekkelig til å sikre medlemmene tilsvarende rettigheter, jf. utkastet § 4-8 første ledd annet punktum hvor det fremgår at premiereserven skal være tilstrekkelig til å dekke selskapets beregningsgrunnlag.

Den del av tilordnete midler fra sikkerhetsfondet som etter overføring til premiefondet ikke medgår til å sikre rettigheter som angitt i utkastet § 15-3 tredje ledd, blir der angitt å tilbakeføre til foretaket.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 12-5 om opphør av konsernforholdet, § 12-6 om tilordning av midler til utskilt foretak og § 12-7 om anvendelse av midler tilordnet utskilt foretak.

14.6 Skatte- og selskapsrettslige forhold

Sammendrag

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger på dette punkt, jf. NOU 1998:1 s. 136. Det vises også til at ingen av høringsinstansene har hatt merknader til utkastet. Departementet ser det som positivt at reglene blir lovfestet, og fremmer forslag i samsvar med utvalgets forslag. Det vises til §§ 12-3 og 12-4.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

15. SAMMENSLÅING AV FORETAK

15.1 Generelt om sammenslåing av foretak og virkeområde

Sammendrag

Utvalgets forslag

I NOU 1998:1 er det uttrykt et klart behov for å lovfeste hvordan en foretakspensjonsordning skal utformes og hvordan midlene i ordningen skal håndteres ved sammenslåing av flere foretak. De samme problemstillinger oppstår også i tilfelle hvor en del av et foretaks virksomhet utfisjoneres i et eget foretak eller for øvrig utskilles for overføring til annet foretak og sammenslås med dette. De spørsmål som gjelder selve utfisjonen eller utskillelsen av virksomheten i slik tilfelle reguleres i utvalgets kap. 14, men det følger av utkastet § 14-1 femte ledd og § 14-2 fjerde ledd at utkastet kap. 13 kommer tilsvarende til anvendelse ved den etterfølgende sammenslåingen.

Departementets vurdering

Etter departementets syn er det av stor betydning å regulere hvordan spørsmål knyttet til foretakspen-

sjonsordninger skal løses ved sammenslåing av foretak. Det gjelder både med hensyn til hvordan de tidligere pensjonsordninger med tilhørende midler skal håndteres og hvordan foretaket etter sammenslåingen skal organisere en pensjonsordning. De gjeldende regler er lite egnet til å løse de sentrale problemstillingene som oppstår i denne sammenheng. Etter departementets syn er det viktig å tilrettelegge for et system med hensiktsmessige løsninger, både av hensyn til de ansatte og av hensyn til arbeidsgiver. Videre er det av stor betydning at det sikres forutberegnelighet. Departementet slutter seg derfor til utvalgets vurderinger når det gjelder det forhold at bestemmelser om pensjonsordninger ikke bør skape vanskeligheter for hensiktsmessige sammenslåinger, og vil samtidig peke på at de ansattes rettigheter i en pensjonsordning må ivaretas.

Når det overtakende foretaket skal ha en pensjonsordning for alle sine ansatte, må pensjonsordningen opprettes i samsvar med forslaget. Departementet er av den oppfatning at prinsippene om forholdsmessighet og likebehandling av de ansatte er viktige prinsipper foretakspensjonsordningen må bygge på. Det kan imidlertid være vanskelig å få gjennomført ønskede strukturendringer dersom de nevnte prinsippene fullt ut skal gjelde i en ordning som opprettes etter en sammenslåing. Dette er en særlig aktuell problemstilling når ansatte fra et av de sammenslåtte foretakene har hatt en bedre pensjonsplan i den tidligere ordningen enn det overtakende foretaket tilbyr i den nye ordningen. Pensjonsvilkårene for de ansatte er å anse som en del av de alminnelige arbeids- og lønnsvilkårene, og arbeidstakerne vil normalt motsette seg en sammenslåing som innebærer dårligere pensjonsvilkår uten noen form for kompensasjon. Departementet mener behovet for fleksible regler tilsier at de nevnte prinsippene i visse tilfeller må kunne fravikes. En fravikelse av prinsippene, som er en del av vilkårene for skattefavourisering av foretakspensjonsordninger, bør etter departementets syn være uttømmende regulert i loven.

Etter departementets syn er det viktig at bestemmelsene får en utforming som dekker alle de praktiske tilfellene av sammenslåing. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om at bestemmelsene om sammenslåing skal få anvendelse uten at det stilles krav til at foretakene som skal slås sammen skal ha samme eller bestemte selskapsformer. Det har sammenheng med at det sentrale ikke er selve sammenslåingen av foretakene, men hvordan de pensjonsmessige spørsmål som fordeling av midler, overtakelse av forpliktelser, videreføring av ordninger m.v. skal løses. Departementet legger til grunn en forutsetning om at det skal skje en samlet overføring av et foretaks eiendeler, rettigheter og forpliktelser. Sammenslåingen kan da enten skje ved overføring til et eksisterende foretak eller til et foretak som er opprettet i forbin-

delse med sammenslåingen. Departementet finner grunn til å presisere at lovutkastet ikke innebærer en utvidelse av det som ellers følger av selskaps- og regnskapsrettslige regler om hvilke foretak som kan slås sammen og hvordan en sammenslåing skal gjennomføres.

Departementet er enig i at bestemmelsene om sammenslåing av foretak gis tilsvarende anvendelse når virksomhet blir utskilt og overført til et annet foretak med egen pensjonsordning etter bestemmelsene i lovforslaget §§ 14-1 og 14-2. I disse tilfellene er det samme behov for en regulering og de samme hensyn bør legges til grunn.

Departementet er enig med utvalget i at det kun er behov for en regulering når minst ett av de foretakene som slås sammen har foretakspensjonsordning på tidspunktet for sammenslåingen. Det er bare da det er nødvendig med bestemmelser om hvordan pensjonsordningene med tilhørende midler skal behandles. Når ingen av foretakene har pensjonsordning før sammenslåingen, må det overtakende foretaket i tilfelle opprette en egen pensjonsordning i overensstemmelse med lovforslaget.

Utvalget har i sitt utkast § 13-1 annet ledd tatt med en bestemmelse om at sammenslåing av pensjonsordninger og tilhørende midler ikke utløser beskatning på foretakets hånd. Departementet er ikke enig med utvalget i dette forslaget. Det vises i den forbindelse til departementets vurderinger i proposisjonens avsnitt 15.2.4 Skattemessige vurderinger.

Når det gjelder bruk av begrepet det nye foretaket i utvalgets utkast, støtter departementet det som har kommet frem i høringsuttalelsene. Begrepet kan i enkelte sammenhenger være lite egnet, det gjelder spesielt når sammenslåingen gjennomføres ved opptak. Bestemmelsene er for øvrig utformet slik at det fremgår klart av sammenhengen hvilket foretak det er snakk om, og om det er det overtakende eller overdragende.

Skattedirektoratet ønsker en avklaring av de situasjoner som kan oppstå ved sammenslåing av et norsk selskap og et som er hjemmehørende i utlandet. Departementet mener at svaret må bero på en konkret vurdering og vil avhenge av om minst ett av foretakene har foretakspensjonsordning. Videreføring av en tidligere foretakspensjonsordning etter en sammenslåing forutsetter at pensjonsordningen videreføres i en pensjonsinnretning som følger av forslaget. Det vises for øvrig til proposisjonens kap. 19 Pensjon og skatt.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 13-1.

15.2 Foretaket skal ha pensjonsordning etter sammenslåingen

Sammendrag

Etter en sammenslåing av foretak er det ulike hensyn som skal ivaretas, avhengig av om det overtaken- de foretaket skal ha foretakspensjonsordning eller ikke ha pensjonsordning som omfattes av loven. Departementet har derfor funnet det mest hensiktsmessig å foreta en inndeling av bestemmelsene i de tilfellene der foretaket skal ha foretakspensjonsordning og der det ikke skal ha det. Inndelingen er i samsvar med utvalgets forslag. I det følgende omtales det tilfellet at foretaket skal ha foretakspensjonsordning.

Departementet støtter utvalgets forslag om at det overtakende foretaket må opprette en ny pensjonsordning i henhold til forslaget dersom foretaket skal ha pensjonsordning. Pensjonsordningen skal etter departementets syn omfatte alle ansatte, uansett hvilket av de tidligere foretakene de er overført fra, eller om de før sammenslåingen har vært ansatt i det samme foretaket. De ansatte skal som en hovedregel behandles likt og prinsippet om forholdsmessighet skal gjelde for samtlige.

Foretaket bør etter departementets syn stå fritt til å velge om den nye foretakspensjonsordningen skal opprettes ved å tegne forsikring i et livsforsikrings- selskap eller om den skal etableres i pensjonskasse. Det kan være ulike hensyn som avgjør et slikt valg. Det har blant annet med antall medlemmer i ordningen å gjøre og muligheten til å bidra med tilstrekkelig kapital til etablering av en pensjonskasse, samt kostnads- nivå og avkastning på midlene i pensjonsinnretning- en. Departementet legger vekt på at bestemmelsene skal være enkle å praktisere, noe som ville være vanskelig å oppnå hvis foretaket ikke gis et valg. Løsning- en innebærer at det overtakende foretaket likestilles med foretak som oppretter pensjonsordning på normal måte i henhold til forslaget. Hvis ordningen skal være pensjonskasse, har utvalget foreslått at det må etable- res en ny kasse så sant ikke bestemmelsene om felles pensjonsordning for konsernforetak kommer til anvendelse. Det har i høringsrunden vært pekt på at det er lite hensiktsmessig at det må opprettes en ny pen- sjonskasse og at det gjelder spesielt i de tilfellene der det overtakende foretaket har hatt en pensjonskasse før sammenslåingen. Departementet er enig i disse innvendingene og mener det må være opp til foretake- ne om det skal opprettes en ny pensjonskasse eller ikke, så sant det ikke er påkrevet som følge av annen lovgivning. Videreføres en pensjonskasse som pen- sjonskasse for det sammenslåtte foretaket, vil det måt- te foretas nødvendig tilpasning av vedtektene.

Når foretaket skal ha en ny pensjonsordning, vil det etter departementets syn være hensiktsmessig at denne ordningen overtar de forpliktelsene som har lig- get i de tidligere foretakspensjonsordningene. I likhet med utvalget legger departementet til grunn at det

bare er aktuelt med en overføring av forpliktelser når det skjer for samtlige tidligere ordninger. Hensynet til likebehandling av de ansatte tilsier en slik løsning.

I likhet med utvalget mener departementet at det kan være hensiktsmessig at en pensjonsplan fra en tid- ligere ordning som har høyere ytelser enn pensjons- planen i den nye ordningen, kan videreføres i den nye ordningen. Departementet mener at en slik adgang bi- drar til å sikre de ansatte muligheten til å opprettholde den samme retten til opptjening av pensjon etter en sammenslåing og at en slik adgang gjør det lettere å gjennomføre hensiktsmessige strukturendringer. De- partementet vil på den annen side ikke foreslå at det skal være adgang til å videreføre en pensjonsplan med lavere ytelser enn den nye ordningen. Det er hensynet til størst mulig grad av likebehandling av ansatte som gjør seg gjeldende når det forutsettes at en viderefø- ring av tidligere pensjonsplaner bare er tillatt hvis samtlige tidligere planer som er bedre enn den nye vi- dereføres.

Departementet går i likhet med utvalget inn for at dersom den bedre pensjonsplanen ikke blir videreført, må opptjente rettigheter sikres ved utstedelse av fripo- liser.

I likhet med utvalget går departementet inn for at det i et nytt lovverk bør fastsettes en grense for vide- reføring av pensjonsplaner fra ordninger som er opp- rettet kort tid før sammenslåingen. Departementet me- ner en grense på tre år er hensiktsmessig. Selv om det etter dagens praksis har vist seg at det ikke er et stort behov for en slik grense, finner departementet at den bidrar til å markere en hovedregel om det skal skje en likebehandling av de ansatte i det overtakende foreta- ket. Det bør ikke forekomme en planlagt forskjellsbe- handling ved endring av en pensjonsplan eller oppret- telse av pensjonsordning kort tid før en sammenslå- ing. Departementet mener på den annen side at det kan være tilfeller der det likevel åpnes for videreføring. Dette bør skje etter en konkret vurdering. Kredittsyl- net bør etter departementets syn gis kompetanse til å samtykke i disse tilfellene. Videreføring av tidligere pensjonsplaner skal meldes til Kredittilsynet med do- kumentasjon som viser at vilkårene for videreføring er oppfylt.

Departementet støtter videre utvalgets forslag om at en endring av beregningsgrunnlaget ikke skal føre til reduksjon i tidligere opptjente rettigheter.

Som en konsekvens av departementets forslag om at den nye ordningen skal overta forpliktelsene fra de tidligere ordningene, foreslår departementet i likhet med utvalget at midler fra ordningene overføres til den nye ordningen. Før det skjer en overføring, skal det av hensyn til behovet for å ha enkle bestemmelser foretas en fordeling av overskuddet etter nærmere fastsatte bestemmelser i forslagets kapitler 8 og 11. Midler som skal overføres er premiereserve, tilleggs- avsetninger og kursreserver. Departementet legger vi-

dere til grunn at det skal skje en overføring av premiefondsmidler, selv om dette er midler som vil bidra til å sikre fremtidig rett til pensjon.

Utvalget foreslår at midler som er overført fra de overdragene foretakenes pensjonsordninger, skal øremerkes i en treårsperiode i den nye ordningen. Bestemmelsene er utformet med tanke på at de ansatte skal sikres ved eventuelle senere selskapsrettslige endringer. Blir slike endringer gjennomført før overgangsperioden har løpt ut, må det etter forslaget settes en ny treårs frist fra det tidspunktet det skjer en endring. Departementet støtter forslaget.

Departementet forutsetter at øremerkingen innebærer at midlene holdes regnskapsmessig adskilt og at bruken av midlene er knyttet til de tidligere medlemmene. Avkastning skal behandles tilsvarende. Overførte premiefondsmidler vil f.eks. bare kunne benyttes til å dekke premier for de ansatte som kommer fra den ordningen premiefondet har tilhørt. Den særskilte behandlingen innebærer etter departementets syn ikke krav til særskilt forvaltning. Formålet med bestemmelsene er at det skal kunne foretas en separasjon av midlene hvis det senere viser seg at det er behov for å dele eller avvikle det sammenslåtte foretak, eller selge en virksomhet som skriver seg fra et av de sammenslåtte foretak. Midlene skal så langt som mulig følge medlemmene i en ordning.

Det er nærliggende at det på bakgrunn av det ovennevnte settes begrensninger for foretakets mulighet til å kunne tilbakeføre premiefondsmidler i henhold til lovforslaget § 10-4 annet ledd. Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden er grensen uavhengig av om de kommer fra tidligere ordninger og omfattes av den særskilte behandlingen eller ikke. Dersom den særskilte behandlingen fullt ut skal oppfylle formålet med å sikre de ansatte i en treårsperiode, vil det etter departementets syn være riktig å vurdere grensen etter § 10-4 annet ledd i forhold til de enkelte delene av fondet som behandles særskilt. En slik begrensning er ikke omfattet av utvalgets forslag, men fremgår som et nytt annet punktum i § 13-4 tredje ledd.

Hvis den nye ordningen skal etableres i en pensjonskasse, foreslår utvalget at det skal skje en overføring av sikkerhetsfond og egenkapital fra tidligere ordningers pensjonskasser til den nye kassen. Videre foreslår utvalget at det skal skje en særskilt behandling av de overførte midlene i den nye kassen i en treårs periode etter sammenslåingen.

Dersom det overtakende foretaket velger å tegne pensjonsforsikring og tidligere ordninger har vært etablert i pensjonskasser, foreslår utvalget at sikkerhetsfondet skal overføres til premiefondet i den nye ordningen og at de overførte midlene skal behandles særskilt i en periode på tre år etter sammenslåingen. De tidligere ordningenes pensjonskasser må avvikles og

egenkapitalen anvendes i henhold til utvalgets utkastet § 15-4 annet ledd.

Departementet er enig med utvalget i at det kan være behov for visse særlige regler vedrørende håndtering av midler i pensjonskasse i ett eller flere av de foretak som deltar i sammenslåingen. Departementet antar at dette særlig gjelder når ikke alle foretakene har hatt pensjonsordning i pensjonskasse eller når den nye pensjonsordningen for det sammenslåtte foretaket opprettes i livsforsikringsselskap.

Har det sammenslåtte foretaket opprettet ny pensjonsordning i livsforsikringsselskap og overtatt forpliktelsene i henhold til en tidligere pensjonsordning i pensjonskasse, vil selvsagt pensjonsordningens midler måtte overføres til den nye pensjonsordningen etter reglene i utkastet § 13-4. I dette tilfellet er det imidlertid ikke behov for å videreføre selve pensjonskassen, og det derfor avvikles etter reglene i utkastet § 15-4, jf. forslaget til nytt fjerde ledd i utkastet § 13-4.

Skal det sammenslåtte foretaket ha ny pensjonsordning i pensjonskasse, står spørsmålet om håndteringen av midlene i pensjonskasse for foretak som deltar i sammenslutningen i en annen stilling. Dette gjelder særlig hvor samtlige foretak som deltar i sammenslutningen har hatt pensjonsordning i pensjonskasse. I så fall vil en naturlig løsning være at så vel de tidligere pensjonsordningers midler som pensjonskassens sikkerhetsfond og egenkapital overføres til den nye pensjonskassen, og behandles i samsvar med reglene i utkastet § 13-4 første til tredje ledd. Er derimot forholdet at ikke alle foretakene som deltar i sammenslutningen har hatt pensjonsordninger i pensjonskasse, vil det først og fremst være opp til det sammenslåtte foretaket å avgjøre hvordan den nye pensjonskassen kan sikres nødvendig sikkerhetsfond og egenkapital. Dette kan gjøres ved overføring av sikkerhetsfond og egenkapital i de pensjonskasser det gjelder og for øvrig ved tilskudd fra det sammenslåtte foretaket, men det kan også være aktuelt å sørge for nødvendig kapital ved å innhente grunnfondsbeviskapital eller annen ansvarlig kapital fra markedet. I så fall bør tidligere pensjonskasse avvikles etter utkastet § 15-4.

Departementet er etter dette kommet til at det ikke vil være hensiktsmessig å regulere i lovutkastet hvordan sikkerhetsfond og egenkapital i tidligere pensjonskasser skal håndteres i tilfelle hvor det sammenslåtte foretaket skal ha ny pensjonsordning i pensjonskasse. En kan ikke se at hensynet til medlemmene av de tidligere pensjonsordningene gjør dette påkrevet, og antar at det bør være opp til det sammenslåtte foretaket å bestemme hvordan kapital til den nye pensjonskassen skal skaffes til veie og om tidligere pensjonskasser skal avvikles etter utkastet § 15-4. En viser til at utkastet i § 15-4 første ledd i tilfelle medfører at sikkerhetsfondet skal overføres til premiefondet, noe som bidrar til å sikre fortsatt premiebetaling under

den nye ordningen. Sett fra det sammenslåtte foretakets side innebærer dette, at overskytende premiefondsmidler kan tilbakeføres etter reglene i utkastet § 10-4. Utvalgets utkast § 13-5 er derfor ikke fulgt opp av departementet.

Reglene i utkastet § 13-4 første til fjerde ledd er beregnet på de tilfelle hvor den pensjonsordning det sammenslåtte foretaket overtar forpliktelsene i henhold til samtlige tidligere pensjonsordninger i de foretak som deltar i sammenslåingen. Som det fremgår av utkastet § 13-2 annet ledd skal de tidligere pensjonsordninger avvikles dersom dette ikke er tilfellet. Reglene i utkastet §§ 15-3 og 15-4 vil i så fall bli å legge til grunn, men disse er ikke tilpasset en situasjon hvor medlemmene av de ordninger som skal avvikles, etter avviklingen vil være omfattet av den nye pensjonsordning som det sammenslåtte foretaket oppretter.

Næringslivet Hovedorganisasjon har i sin høringsuttalelse pekt på dette problem og bl.a. anført at medlemmene av de tidligere ordningene vil kunne få særlige fordeler dersom premiefondet trekkes inn i avviklingsordningen, jf. særlig utkastet § 15-3 tredje ledd. Etter departementets syn bør utgangspunktet i slike tilfelle være at premiefondsmidler bare trekkes inn i avviklingen for så vidt dette er nødvendig for å sikre medlemmene av en tidligere ordning opptjente rettigheter etter utkastet §§ 5-8 og 5-9. Derimot vil det i slike tilfelle ikke være behov for å benytte premiefondsmidler for å sikre de enkelte medlemmer fortsatt premiebetaling i en periode av inntil fem år etter avviklingen fordi medlemmene av den tidligere ordning vil være sikret fortsatt opptjening av pensjon i den nye pensjonsordningen som det sammenslåtte foretaket har opprettet. Etter departementet syn er det behov for en uttrykkelig bestemmelse som åpner for unntak fra utkastet § 15-3 tredje ledd i disse tilfellene, og som samtidig gjør klart at ubenyttede premiefondsmidler overføres til premiefondet for den nye pensjonsordningen og behandles slik som for øvrig er bestemt i utkastet § 13-4. Departementet foreslår derfor at det inntas et nytt femte ledd i § 13-4 med slikt innhold.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 13-2 til 13-4.

15.3 Foretaket skal ikke ha pensjonsordning etter sammenslåingen

Sammendrag

Utvalgets forslag

Utvalget er av den oppfatning at både hensynet til de berørte arbeidstakere og behovet for fleksible regler, tilsier at foretaket bør ha adgang til å videreføre eksisterende ordninger. Alternativet vil være å kreve at samtlige ordninger skal avvikles. Det vil etter utval-

gets vurdering være å tillegge sammenslåingen virkninger for de ulike grupper av ansatte som er lite forenlig med det forhold at virksomheten de er knyttet til blir videreført i en ny organisatorisk ramme. En annen sak er at det overtakende foretaket bør kunne ha valget mellom å videreføre eller avvikle samtlige ordninger, jf. utkastet § 13-6.

Skal to eller flere tidligere pensjonsordninger videreføres, kan midlene slås sammen og forvaltes etter samme regler som de som gjelder for foretak som skal ha pensjonsordning etter sammenslåingen, jf. § 13-4 med regler om atskilt forvaltning i en overgangsperiode på tre år. Det foreslås imidlertid ingen plikt i § 13-7 til å slå midlene sammen i disse tilfellene. Midlene i eventuelle premiefond skal etter § 10-1 tredje ledd i forslaget etter utløpet av treårsperioden, kunne anvendes for samtlige pensjonsordninger som videreføres.

Departementets vurdering

Dersom foretaket ikke skal ha foretakspensjonsordning, oppstår spørsmålet om hvordan eksisterende ordninger skal behandles. Hvis det er ønskelig å oppta nye medlemmer i en pensjonsordning etter sammenslåingen, er departementet av den oppfatning at det bare bør være mulig dersom det opprettes en ny foretakspensjonsordning som skal gjelde samtlige ansatte i foretaket. Temaet er derfor begrenset til i hvilken grad det skal være adgang til å videreføre tidligere ordninger for de ansatte som var medlemmer i ordningen på tidspunktet for sammenslåingen. Etter departementets syn fremstår det samlet sett som hensiktsmessig at adgangen til å være medlem av pensjonsordningen opprettholdes. Departementet er derfor enig i den vurderingen utvalget har foretatt om at tidligere pensjonsordninger bør kunne videreføres, og støtter også utvalgets forslag som forutsetter at en videreføring skal gjelde alle tidligere foretakspensjonsordninger.

Departementet legger til grunn at det er hensiktsmessig med en regulering av adgang til videreføring av pensjonsordninger som er opprettet eller endret kort tid før sammenslåingen. Det bør f.eks. etter departementets syn ikke være mulig å opprette en ordning like før en planlagt sammenslåing for å tilby en gruppe ansatte i det overtakende foretaket fordeler som ansatte som kommer fra andre foretak ikke får. Det skal i størst mulig grad skje en likebehandling av de ansatte i det overtakende foretaket.

Departementet støtter utvalgets forslag om at midlene fra tidligere ordninger som videreføres kan slås sammen og behandles etter de samme reglene som gjelder for foretak som skal ha pensjonsordning etter sammenslåingen.

Dersom foretaket på et senere tidspunkt likevel ønsker å opprette en foretakspensjonsordning, må det skje etter de alminnelige bestemmelsene i lovforslaget om opprettelse av en ny ordning.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 13-5 til 13-7.

15.4 Skattemessige vurderinger*Sammendrag*

De sentrale problemstillingene i dette kapitlet er knyttet til de skattemessige konsekvensene ved overføring av en pensjonsordnings midler fra et foretak til et annet i forbindelse med en sammenslåing av de samme foretakene. Skattemessig behandling av pensjonsinnretningene (pensjonskasse og livsforsikrings-selskap) behandles således ikke. Etter departementets oppfatning bør en skattemessig vurdering av pensjonskasser skje på et bredere og mer generelt grunnlag. Videre vil departementet vise til at utvalget ikke har drøftet slike problemstillinger og at de skattemessige løsninger, herunder eventuelle nye lovbestemmelser, ikke har vært på høring. Departementet vil på denne bakgrunn komme tilbake til disse spørsmålene.

Pensjonsordningens midler er i henhold til forslaget § 8-1 første ledd premiereserve, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetninger og kursreserve knyttet til ordningen vil også inngå i ordningens midler. Den del av pensjonsordningens midler som er overført til de pensjonsberettigede med bindende virkning, kommer ikke til beskatning før midlene utbetales som pensjon til de berettigede. Dette gjelder uavhengig av hva som skjer med foretaket eller pensjonsinnretningen.

Av pensjonsordningens midler er det bare midlene i premiefondet som ikke er overført de pensjonsberettigede med bindende virkning for foretaket. Premiefondet er etter departementets syn å anse som en betinget avsetning. Forutsetningen for den gunstige skattemessige behandlingen er at midlene forblir i premiefondet etter de vilkår som gjelder for dette. Det blir så et spørsmål om en overføring av premiefondsmidlene til en foretakspensjonsordning i et annet foretak sammen med pensjonsordningen utløser beskatning på det overdragende foretakets hånd på grunn av brudd på betingelsene. Etter departementet syn vil en overføring i seg selv ikke anses som et brudd på forutsetningene for den gunstige skattemessige behandlingen av disse midlene, så lenge det skjer en overføring sammen med foretakspensjonsordningen. Anvendelsen av premiefondsmidlene forblir bundet innenfor det som følger av lovforslaget. Det foreligger således ikke brudd på betingelsen for avsetningen. Overføringen vil dermed ikke i seg selv utløse inntektsføring av midlene i fondet.

En overføring av midlene fra det overdragende foretaket til det overtakende utløser imidlertid beskatning etter de alminnelige regler om realisasjon, uttak eller utbytte. For at en fusjon skal være skattefri etter bestemmelsene i selskapsskatteloven kapittel 8 må

vilkårene etter dette kapitlet være oppfylt. Det vises for øvrig til avsnittet om skattemessige vurderinger ved deling av foretak.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

16. DELING AV FORETAK**16.1 Oppdeling av ett foretak i flere foretak***Sammendrag*

Det er etter departementets syn behov for å regulere hvordan pensjonsforholdene skal ordnes og midlene i en foretakspensjonsordning deles, når et foretak som har slik ordning blir delt i to eller flere nye foretak. Det er viktig at bestemmelsene ikke hindrer de behov foretakene har for omstrukturering, samtidig som viktige hensyn som likebehandling av de ansatte og prinsippet om forholdsmessighet skal ivaretas. Departementet legger til grunn at ved en deling av foretaket forstås en overføring av samtlige av foretakets rettigheter, forpliktelse og eiendeler, og at det foretaket som deles blir avvirket. Det sentrale spørsmålet er etter departementets syn hvordan pensjonsordningens forpliktelser og midler skal fordeles. Det reises særlige spørsmål om fordelingsgrunnlag for premiefondsmidler. Forutsetningen for disse spørsmålene er at hvert av de nye foretakene skal videreføre sin del av den tidligere pensjonsordningen slik som forutsatt av utvalget.

Når et foretak deles i to eller flere nye foretak og virksomheten i vesentlig grad videreføres i de nye foretakene, er det etter departementets oppfatning hensiktsmessig med størst mulig grad av kontinuitet i pensjonssammenheng. Departementet har i likhet med utvalget lagt vekt på dette ved utforming av forslaget og forutsetter at det opprettes nye pensjonsordninger for hvert av de nye foretakene, jf. utkastet § 14-1 første ledd.

Utvalget foreslår at deling av midlene i pensjonsordningen skal skje på grunnlag av medlemmene som overføres til hvert av de nye foretakene. Departementet er enig med utvalget i en slik fordelingsnøkkel. De yrkesaktive medlemmene vil normalt følge med den virksomheten de er knyttet til. I en pensjonsordning kan det imidlertid være en rekke medlemmer som ved delingen allerede mottar pensjonsytelser. Etter departementets oppfatning bør den sist nevnte gruppen overføres til den pensjonsordningen i det nye foretaket hvor de naturlig hører hjemme. Det vil normalt være avhengig av hvilken virksomhet den enkelte tilhørte.

Premiereserven skal sikre opptjent pensjon og vil etter departementets syn være et hensiktsmessig fordelingsgrunnlag både for yrkesaktive og for medlem-

mer som mottar pensjonsutbetalinger. Departementet er derfor enig med utvalget i forslaget om at pensjonsordningens midler deles på grunnlag av den premiereserven som er knyttet til de medlemmene som overføres som en gruppe til det nye foretaket.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke bør oppstilles særlige regler for tilleggsavsetninger og kursreserver når delingen gjennomføres med kontinuitet i pensjonsforholdene. Hver gruppe bør da tilordnes en del av tilleggsavsetningene og kursreserven tilsvarende andelen av premiereserven. Departementet viser i denne forbindelse til formålet med tilleggsavsetningene og kursreserven. Tilleggsavsetningene skal styrke premiereserven ved å styrke renteforutsetningen i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen. Kursreserven, dvs. forskjeller mellom markedsmessige og bokførte verdier av verdipapirer m.v. knytter seg også til forvaltningen av pensjonsordningens midler. Premiereserven vil da gi et rimelig fordelingsgrunnlag.

Når det gjelder fordeling av premiefondet, gir premiereserven etter departementets oppfatning ikke et riktig fordelingsgrunnlag. Premiefondets midler skal primært sikre at fremtidige premier blir betalt. Det er derfor ikke rimelig å fordele midlene på grunnlag av allerede opptjent pensjon, som premiereserven er et uttrykk for. Premiereserven kan i tillegg være knyttet til pensjoner under utbetaling, det vil si til medlemmer der betaling av premie aldri vil bli aktuelt. Departementet er enig med utvalget i at premiefondsmidlene bør deles på grunnlag av premien i delingsåret og beregnet premie i de tre påfølgende årene. Beregningen av de fremtidige premiene skal skje på grunnlag av lønn og pensjonsytelser ved delingen. Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse foreslått at det skal tas hensyn til hvor lang tid som gjenstår frem til pensjonsalder for det enkelte medlem, tilsvarende det som følger av utvalgets utkast § 15-3. Departementet viser til at det her er behov for enkle regler, og at det er andre hensyn som er avgjørende ved deling enn ved opphør av en pensjonsordning. I delingstilfellene forutsettes videreføring av pensjonsordning for medlemmene og premiefondsmidlene vil kunne benyttes etter sitt formål. Det vil være det nye foretaket som velger når midlene skal brukes til premieinnbetaling.

Utvalget har i utkastet § 14-1 tredje ledd foreslått at når foretak som deles har pensjonskasse og pensjonsordningen i de nye foretakene skal være pensjonskasse, så skal sikkerhetsfond og ansvarlig kapital omfattes av delingen. Det innebærer at midlene skal deles på grunnlag av premiereserven og overføres direkte til de nye pensjonskassene som opprettes. I øvrige tilfeller skal den opprinnelige pensjonskassen avvikles etter utkastet § 15-4. Forslaget begrunnes med at det vil bli lettere å opprette nye pensjonskasser. Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse foreslått at eventuelle regler om ansvarlig kapital bør fremgå av

den enkelte pensjonskasses vedtekter, innskuddsbevis eller av pensjonskasseforskriften. Videre mener Kredittilsynet at det også bør være rom for avtalefrihet mellom innskyter og pensjonskassen eller foretaket.

Etter departementets syn går her utvalgets forslag lenger enn nødvendig. Det bør være opp til de nye foretakene å avgjøre om de vil videreføre pensjonsordningen i form av pensjonskasse eller livsforsikring. Det innebærer imidlertid ikke at det ikke vil være behov for regler om hvordan sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskassen i det foretak som deles, skal håndteres. Disse midlene er reelt opparbeidet gjennom kapitalinnskudd og premiebetaling fra det foretak som deles, samt ved tilbakeholdt overskudd ved forvaltningen av midlene. Når hvert av de nye foretakene forutsettes å videreføre pensjonsordning for sin gruppe av medlemmer, vil det derfor være naturlig at hvert foretak tilordnes sin del av sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskassen. Hvis hvert av foretakene også skal gis mulighet til å velge om den nye pensjonsordningen skal være i pensjonskasse eller i livsforsikringsselskap, bør derfor regelen etter departementets syn være at pensjonskassen for det foretak som deles etter utkastet § 15-4 avvikles og at sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskassen tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av fordelingen av premiereserven som tilordnes hvert av foretakenes gruppe av medlemmer. Departementet har derfor utformet bestemmelsen i utvalgets utkast § 14-1 tredje ledd på en annen måte.

Som nevnt forutsetter departementet at hvert av de nye foretakene skal videreføre pensjonsordning for dets gruppe av medlemmer slik at disse kan sikres tilsvarende rettigheter i den nye pensjonsordningen. De midler som er tilordnet hvert foretak etter reglene i utkastet § 14-1 annet og tredje ledd skal derfor så langt som nødvendig benyttes til dette formål. I tilfelle hvor det foretak som deles hadde pensjonskasse vil dette bl.a. bero på om et foretak velger å videreføre pensjonsordning i ny pensjonskasse eller ved ny livsforsikring. Blir resultatet pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap vil således tilordnet egenkapital bli tilbakeført til foretaket. I samsvar med dette har departementet tilføyet en ny bestemmelse som første punktum i utkastet § 14-1 fjerde ledd.

Det kan av ulike årsaker være enkelte ansatte som ikke overføres til et av de nye foretakene. Departementet vil i likhet med utvalget foreslå at denne gruppen sikres rett til opptjent pensjon etter bestemmelsene om fripoliser. Det er imidlertid en forutsetning at årsaken ikke er at en del av virksomheten avvikles i forbindelse med delingen. I så fall foreslår departementet at forslaget § 14-3 om avvikling av virksomhet gis tilsvarende anvendelse.

Departementet legger til grunn at bestemmelsene i utkastet om sammenslåing kommer til anvendelse

når et foretak som er opprettet i forbindelse med deling senere slås sammen med et annet foretak.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 14-1 om deling av foretaket.

16.2 Utskilling av en del av foretaket

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i behovet for å regulere de tilfellene der et foretak med pensjonsordning skiller ut en del av selve foretaket og overfører den til et nyopprettet foretak eller et annet eksisterende foretak, samtidig som det skjer en overføring av ansatte. Det er bare når de ansatte overføres det vil oppstå spørsmål om deling av pensjonsordningen og tilhørende midler.

Etter departementets syn vil virkningene for de ansatte langt på vei bli de samme ved en utfisjoning som ved en fisjoning. Departementet foreslår derfor at bestemmelsene om deling av foretak med pensjonsordning gis tilsvarende anvendelse i disse tilfellene. Det innebærer at pensjonsordningens midler, med unntak for premiefondet, skal fordeles på grunnlag av premiereserven. Når det gjelder premiefondet skal fordelingsgrunnlaget som nevnt i proposisjonens avsnitt 16.2.1 være basert på årspremien i delingsåret og en beregnet premie de tre påfølgende årene. Det er begrunnet med at premiefondsmidlene skal sikre fremtidige premieinnbetalinger.

Utvalget har i sitt utkast foreslått at det bare skal kunne overføres premiefondsmidler dersom en viss andel av foretakets yrkesaktive arbeidstakere overføres sammen med den utskilte delen av foretaket. Utvalget har satt grensen til en tredel av den samlede medlemmassen i pensjonsordningen. Det kan imidlertid reises spørsmål om ikke tilfelle av utfisjoning har så meget til felles med ren fisjon at det ikke er begrunnet å ha en slik særregulering. Ved utfisjoning vil det imidlertid i første omgang etableres et konsernforhold med det nye foretaket som datterselskap, og utfisjoning vil ofte være det første skritt i en transaksjon med salg av virksomhet som utfisjones til datterselskapet. De hensyn som begrunner utkastet § 12-6 første ledd annet punktums særlige regler for tilfelle hvor salg av datterforetak innebærer at mindre enn en tredel av medlemmene går ut av konsernpensjonsordningen, jf. bemerkningene i proposisjonens avsnitt 14.2.4, taler imidlertid for tilsvarende regler for et foretak som utfisjonerer en virksomhet eller utskiller den og overdrar den til et annet foretak. Utvalget har særlig lagt vekt på hensynet til behovet for omstilling og strukturendring i næringslivet, se NOU 1998:1 avsnitt 6.13.2 til 6.13.4 (sidene 143-45). Det har i høringsuttalelsene ikke fremkommet vesentlige

innvendinger mot utvalgets forslag, og departementet har derfor funnet å kunne slutte seg til det.

På denne bakgrunn antar imidlertid departementet at et tilsvarende unntak bør oppstilles i forhold til utkastet § 14-1 tredje ledd om fordeling av en pensjonskasses sikkerhetsfond og egenkapital for de tilfelle hvor mindre enn en tredel av pensjonsordningens medlemmer er knyttet til den virksomhet som utfisjones. En tilsvarende bestemmelse er inntatt i utkastet § 12-6 annet ledd. På denne bakgrunn har departementet erstattet utvalgets utkast § 14-2 annet og tredje ledd med et nytt annet punktum i utkastet § 14-2 første ledd.

Departementet foreslår at de samme bestemmelsene om deling skal gjelde når en del av den samlede virksomheten skilles ut og blir overført til et annet foretak samtidig med en overføring av de ansatte i virksomheten. Disse tilfellene er etter departementets oppfatning så like utfisjoningstilfellene i pensjons-sammenheng at departementet mener det vil være hensiktsmessig med samme regler. Hvis det foretaket medlemmene overføres til har pensjonsordning allerede, foreslår departementet at bestemmelsene om sammenslåing i lovforslaget kap. 13 kommer til anvendelse. Dersom det ikke er tilfelle, kan pensjonsordningen videreføres etter lovforslaget § 13-6 eller det kan utstedes fripoliser.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 14-2 om utskilling av en del av foretaket.

16.3 Avvikling av del av virksomheten

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i at det ved avvikling av virksomhet er så stor grad av likhet med delingstilfellene at det er rimelig å ha en tilsvarende fordeling av pensjonsordningens midler. En slik vurdering er i utgangspunktet bare aktuell når en del av den samlede virksomheten avvikles. Et foretak kan etter departementets syn ha mange forskjellige virksomheter innenfor rammen av samlet virksomhet, som eksempel kan nevnes produksjon av bakervarer og engrossalg av emballasje til andre bakerier. Avvikling av en av disse virksomhetene må etter departementets syn behandles likt med deling. Delvis avvikling av begge virksomhetene vil i denne sammenheng falle utenfor.

Hensynet til de ansatte som må fratre i en avviklingssituasjon tilsier etter departementets oppfatning at de bør oppnå noe mer enn premiereserven dersom det er en betydelig gruppe arbeidstakere som slutter. Departementet foreslår derfor at pensjonsordningens midler skal deles tilsvarende slik det gjelder ved utskilling av en del av foretaket. Det innebærer at pensjonsordningens midler, med unntak for premiefon-

det, deles på grunnlag av premiereserven mellom den gruppen som må fratres og den som blir igjen i foretaket. Departementet foreslår imidlertid den begrensning at premiefondet bare skal inngå i delingen mellom de to gruppene hvis det er mer enn to tredjedeler av den samlede medlemsmassen i pensjonsordningen som må slutte i foretaket. Departementet foreslår i tillegg en grense for hva det enkelte medlem som slutter kan bli tildelt av premiefondsmidler, tilsvarende det som gjelder ved avvikling av en pensjonsordning. Grensen vil være avhengig av den enkeltes alder og antatt fremtidig premie i inntil fem år.

Departementet foreslår i likhet med utvalget at de midlene som tildeles den gruppen som skal fratres, skal benyttes til å sikre medlemmene rett til pensjon etter bestemmelsene om fripoliser i lovforslagets kapittel 4.

Utvalget foreslår at i de tilfellene der det skjer en innskrenkning av foretakets samlede virksomhet i løpet av en toårsperiode, så bør pensjonsordningens midler deles tilsvarende slik det foreslås ved avvikling av virksomhet. Departementet er enig i at det ved en mer generell avvikling er langt på vei de samme hensyn som gjør seg gjeldende, men at det må settes krav til omfang og varighet.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 14-3 om avvikling av virksomhet.

16.4 Skattemessige vurderinger

Sammendrag

De skattemessige vurderingene er som i proposisjonens avsnitt 15.2.4 begrenset til konsekvensene av overføring av pensjonsordningens midler. Det vises for øvrig til dette avsnittet.

Ved overføring av en pensjonsordnings midler fra et foretak til et annet i forbindelse med deling av foretak, må det tas stilling til de skattemessige konsekvensene.

Det fremgår av lovforslaget § 8-1 hva som er pensjonsordningens midler. Midler som er overført til de pensjonsberettigede som sikkerhet for fremtidige pensjonsytelser sammen med foretakspensjonsordningen, utløser etter departementets syn ikke beskatning verken for foretaket eller de pensjonsberettigede. Midlene kommer til beskatning på de pensjonsberettigedes hånd først ved utbetaling av pensjon.

Premiefondet er foretakets buffer for fremtidige premieinnbetalinger og er etter departementets oppfatning en betinget avsetning. Det er en forutsetning for den gunstige skattemessige behandlingen at de forblir premiefondsmidler i en foretakspensjonsordning. En deling av foretaket og tilhørende deling av pensjonsordningens midler reiser spørsmål om overføring av premiefondet sammen med pensjonsordningen utløser beskatning på det overdragende foretakets

hånd på grunn av brudd på betingelsene. Etter departementets oppfatning vil en overføring i seg selv ikke anses som brudd på forutsetningene for avsetningen. Det er etter departementets syn en forutsetning for at det ikke skal foretas en inntektsføring av premiefondsmidlene at overføringen skjer sammen med foretakspensjonsordningens øvrige midler etter lovforslaget.

I utgangspunktet skal enhver transaksjon som skjer i forbindelse med fisjon behandles etter de alminnelige regler i skatteloven. En overføring av verdier fra det overdragende foretak utløser beskatning etter de alminnelige regler om realisasjon, uttak eller utbytte. Fordelingen av premiefondsmidlene vil påvirke om delingen av foretaket kan gjennomføres som en skattefri fisjon eller utfisjonering etter selskapskatteloven kap. 8. Etter departementets syn vil premiefondsmidlene som deles i henhold til lovforslaget inngå i grunnlaget for deling av foretakets eiendeler ved en skattefri fisjon eller utfisjonering. Det innebærer at den fordeling av premiefondsmidler som følger av forslaget til lov om foretakspensjon blant annet fører til at fordelingen av nettoverdier i forhold til aksjekapital må tilpasses overføringen av premiefondsmidler for å oppnå skattefrihet.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

17. OPPHØR OG AVVIKLING AV PENSJONSORDNING

17.1 Opphør av pensjonsordningen

Sammendrag

Departementet er i likhet med utvalget enig i at det i en del tilfeller er opplagt når en pensjonsordning skal opphøre og avvikles. Det gjelder f.eks. ved avvikling av foretaket som følge av en konkurs. Etter departementets oppfatning viser imidlertid både gjeldende bestemmelser og forvaltningspraksis at det er behov for å regulere når en foretakspensjonsordning kan eller skal opphøre. Høringsrunden har også vist at det er behov for at opphørsgrunnene kommer klarere frem. En regulering vil etter departementets syn være av betydning både for de ansatte som er omfattet av ordningen og for foretaket, men også for tilsynsmyndigheter. Departementet understreker at det som omhandles i dette avsnittet bare er opphørsgrunner innenfor rammen av forslaget til lov om foretakspensjon, det vil si forholdet mellom pensjonsordningen og foretaket. Selv om det foreligger en opphørsgrunn, kan det følge av annet rettslig grunnlag som for eksempel tariffavtale eller arbeidsavtalene mellom de ansatte og foretaket at foretaket har en plikt til å opprettholde en pensjonsordning.

Det er etter forslaget foretaket som beslutter om det skal opprettes en foretakspensjonsordning, og det er foretaket som foretar de nødvendige innbetalinger til ordningen. Det er derfor foretaket som kan vedta en avvikling. Hensynet til de ansatte bør etter departementets syn være tilstrekkelig ivarettatt ved forslaget om at en eventuell avvikling skal forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen før endelig beslutning fattes. Det kan ha betydning i forbindelse med spørsmålet om foretaket har forpliktet seg til å ha en pensjonsordning. Avhengig av foretakets organisasjonsform og størrelse vil det dessuten følge av selskapsrettslige regler om de ansatte er representert i beslutende eller rådgivende organer i foretaket.

Pensjonsordningen skal opphøre når foretaket avvikler virksomheten. Midlene som er bundet opp i ordningen bør fordeles etter nærmere fastsatte regler. Det er etter departementets oppfatning en forutsetning for at reglene om opphør kommer til anvendelse at samlet virksomhet i foretaket avvikles og at alle ansatte må slutte. Ved utskilling av virksomhet kommer bestemmelsene om deling i lovforslaget kap. 14 til anvendelse.

Departementet går i likhet med utvalget inn for at en pensjonsordning skal opphøre når det følger av øvrige bestemmelser i loven at ordningen skal opphøre. Forslaget kan synes unødvendig, men departementet finner grunn til å presisere sammenhengen mellom opphørskapitlet og de enkeltbestemmelser der det fremgår direkte at ordningen må opphøre. Det siktes her bl.a. til lovforslaget § 2-2 fjerde ledd og § 2-7, samt §§ 13-2 annet ledd, 13-4 fjerde og femte ledd og 13-7. Videre vil forslaget omfatte de tilfeller der foretakspensjonsordningen ikke fyller de vilkår som settes for ordning, f.eks. at alle ansatte skal omfattes.

En foretakspensjonsordning skal etter forslaget ha et premiefond for pensjonsordningen. Premiefondet skal primært sikre fremtidige premieinnbetalinger. Departementet foreslår at pensjonsordningen må opphøre og avvikles når foretaket slutter å innbetale premien og det ikke finnes midler i premiefondet. Opphør kan ikke hindres ved at de ansatte betaler premien for foretaket, jf. forslaget § 9-4.

I de tilfellene der virksomhet og ansatte i forbindelse med avviklingen av foretaket overføres til et annet foretak, går departementet i likhet med utvalget inn for at det i visse tilfeller bør være adgang til å opprettholde ordningen. Det bør settes en grense på antall ansatte som overføres sammen med virksomheten som forutsetning for videreføring. Etter departementets syn er det riktig at grensen er knyttet til de ansatte og ikke til omfang eller verdi av virksomheten. Departementet foreslår at grensen settes til to tredeler av de ansatte og at bestemmelsene om sammenslåing gis tilsvarende anvendelse ved overføring av en pensjonsordning til et annet foretak på grunn av avvikling. De

ansatte som ikke overføres til annet foretak, skal etter departementets forslag sikres rett til pensjon med fripoliser etter lovforslaget §§ 4-7 til 4-9. Det samme gjelder hvis overføringen av de ansatte omfatter mindre enn to tredeler.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til § 15-1 (2) og (3).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til Regjeringens forslag til § 15-1 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 4.5 hvor disse medlemmer går mot Regjeringens forslag om at det skal opprettes styringsgruppe i foretak som har pensjonsforsikring som omfatter 15 eller flere medlemmer. Dette nødvendiggjør endring i Regjeringens forslag til § 15-1 (1).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag til § 15-1 (1):

«Lov om foretakspensjon

§ 15-1 (1) skal lyde:

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styret i pensjonskassen.»

17.2 Avvikling

Sammendrag

Ved opphører av foretakspensjonsordningen skal det skje en fordeling av midlene. Departementet går i likhet med utvalget inn for at midlene i hovedsak skal benyttes til å sikre medlemmene pensjon. Det fremgår av lovforslaget § 8-1 hvilke midler som skal fordeles. Det er premiereserve, premiefond, pensjonistenes overskuddsfond, tilleggsavsetninger og kursreserve. Premiereserven skal sikre medlemmene rett til oppjent pensjon, og den skal etter lovforslaget § 9-1 til enhver tid være tilstrekkelig. Det vil derfor først og fremst være midler utover premiereserven det er et særlig behov for å regulere fordelingen av.

Departementet legger til grunn at fordelingen skal skje ved avvikling av ordningen og at det er medlemmene på dette tidspunktet som skal få tildelt midler.

Departementet går i likhet med utvalget inn for det skal foretas en fordeling av overskuddet etter forslaget §§ 8-5, 11-2 og 11-4 før det skal skje en fordeling til medlemmene. Forslaget innebærer etter departementets syn en forenkling av oppgjøret. Fordelingen skal skje på grunnlag av det enkelte medlems andel av den samlede premiereserven på tidspunktet for opphør av ordningen. Samme fordelingsnøkkel bør etter

departementets oppfatning gjelde for tilleggsavsetninger og kursreserve.

Premiefondet står etter departementets syn i en særstilling. Formålet med fondet er å sikre fremtidig premieinnbetaling til ordningen. Fondet vil for det første være foretakets buffer i dårligere tider. For det andre gir midler i premiefondet de ansatte en sikkerhet for at ordningen ikke blir avviklet uten videre på grunn av manglende betalingsevne i foretaket. Departementet mener at vurderingen av hvem som skal tildeles premiefondsmidlene ved opphør blant annet må løses på bakgrunn av hva som ellers gjelder for anvendelsen av midlene i lovforslaget. Foretaket har etter lovforslaget en frihet til å beslutte at pensjonsordningen skal avvikles. En beslutning om opphør kan fattes uavhengig av foretakets økonomiske situasjon. Dersom premiefondet i sin helhet skal tilbakeføres til foretaket i forbindelse med en avvikling, gir det foretaket en mulighet til å disponere premiefondsmidler som det ellers ikke ville ha vært mulig å tilbakeføre til foretaket etter lovforslaget. En slik adgang kan etter departementets syn føre til en avvikling av pensjonsordninger. Bestemmelsene om avvikling skal ikke fremme opphør av pensjonsordningene. På den annen side er det etter departementets syn ikke rimelig at samtlige midler i premiefondet tildeles medlemmene på oppgjørstidspunktet. Disse kan i så fall sikres en rett til opptjent pensjon, samt rett til fortsatt premiebetaling for tilsvarende rettigheter for en periode på inntil fem år etter opphøret.

Departementet foreslår i likhet med utvalget her en mellomløsning. Forslaget innebærer at midler fra premiefondet skal sikre medlemmene i en viss grad. De resterende midlene skal tilbakeføres til foretaket. Etter departementets syn bør det som skal fordeles til medlemmene være begrenset til den gruppen av medlemmer som ved oppgjørstidspunktet ikke har rett til løpende pensjon. Når tildelingen bare skal skje til de yrkesaktive, innebærer det at fondet benyttes til å sikre fremtidig rett til pensjon. Departementet er av den oppfatning at tildelingen bør skje i forhold til en antatt fremtidig premie og ikke i forhold til den enkeltes premiereserve. I likhet med utvalget foreslår departementet at det enkelte medlem skal tildeles et beløp som svarer til gjennomsnittet av den årlige premien i opphørsåret og antatt premie i de tre påfølgende årene. En slik begrensning vil sikre at de yrkesaktive medlemmene ikke får vesentlig bedre pensjonsytelser enn om pensjonsordningen ikke var avviklet. Departementet foreslår imidlertid at det settes et tak slik at ingen kan få tildelt mer enn det som er nødvendig for å sikre premie til en fortsettelsesforsikring i inntil fem år, eller lavere dersom medlemmet når pensjonsalder tidligere. Er det midler igjen i fondet etter dette, skal det resterende beløpet tilbakeføres til foretaket. Løsningen legger til grunn en enhetlig behandling av de yrkesaktive medlemmene i foretakspensjonsordninger uav-

hengig av opphørsgrunn. Hensynet til enkle og praktiske regler tilsier at fordelingen ikke bør gjøres avhengig av årsaken til at det skjer en avvikling. De argumentene som har kommet frem i høringsrunden om at medlemmene av en pensjonsordning vil bli tildelt mer enn det som ellers følger av konkurslovgivningen er ikke tillagt avgjørende vekt av departementet. Her dreier det seg om midler som er pensjonsordningens midler og som uansett ikke hefter for foretakets forpliktelser så lenge ordningen består.

Departementet vil bemerke at dagens forvaltningspraksis innebærer at premiefondsmidlene må benyttes til premiebetaling før avvikling av ordningen, den blir med andre ord ikke avviklet før fondet er tømt. Premiefondet vil dermed ikke trekkes inn i avviklingsoppgjøret med mindre det er gitt dispensasjon.

Departementet legger videre til grunn at de midlene som tildeles et medlem skal sikre medlemmet rett til pensjon etter bestemmelsene om fripoliser med tilhørende fortsettelsesforsikring. Formålet er altså ikke at de forsikrede via tildeling av premiefondsmidler skal oppnå økning av rettighetene ut over nivået på avviklingstidspunktet.

Utvalget har foreslått en særregel for pensjonskasser. Etter § 15-4 første ledd i utkastet skal sikkerhetsfondet i en pensjonskasse fordeles på samme måte som premiereserven. Det fører til at alle medlemmene på opphørstidspunktet blir tildelt en andel av sikkerhetsfondet, enten de er arbeidstakere eller pensjonister. Etter annet ledd skal egenkapitalen etter sluttregnskapet anvendes som fastsatt i vedtektene. Normalt vil vedtektene ha bestemmelser om anvendelsen av egenkapitalen. Dersom ikke det er tilfellet, skal midlene anvendes til beste for medlemmene til sikring av pensjonsytelser eller utbetales til foretaket hvis Kredittilsynet gir samtykke. Dersom foretakspensjonsordningen har vært i et livsforsikringselskap, skal medlemmene ved opphør av ordningen ikke bli tildelt andel av sikkerhetsfondet eller øvrig kapital i selskapet.

Departementet antar at utvalgets forslag her går lenger enn det her er behov for. Hovedregelen bør være at egenkapitalen i pensjonskassen ved avvikling disponeres i samsvar med gjeldende vedtekter, alternativt at det med Kredittilsynets samtykke utbetales til foretaket. Utvalgets forslag til § 15-4 annet ledd er endret i samsvar med dette. Når det gjelder sikkerhetsfondet, står dette i noen annen stilling fordi dette knytter seg nært til beregningsgrunnlaget og forsikringsforpliktelsene. I tillegg kommer at den premiereserve som knytter seg til opptjente rettigheter kan vise seg å være for liten til å sikre tilsvarende rettigheter i annen pensjonsinnretning, jf. utkastet § 4-8 første ledd annet punktum som legger mottakende selskaps beregningsgrunnlag til grunn ved beregningen av premiereserve ved fratredelse. Dessuten kan det tenkes at premiefondsmidlene viser seg å være utilstrekkelige til å sikre medlemmene fortsatt premiebetaling i henhold

til utkastet § 15-3 tredje ledd annet og tredje punktum. Departementet antar derfor at en hensiktsmessig løsning i disse tilfellene vil være at pensjonskassens sikkerhetsfond overføres til premiefondet. Midler i premiefondet som i så fall ikke vil trenge for å sikre medlemmene i samsvar med § 15-3 tredje ledd annet og tredje punktum, skal som fastsatt i § 15-3 tredje ledd fjerde punktum tilbakeføres til foretaket. Å overføre sikkerhetsfondet til premiefondet vil derfor i slike tilfelle fremtre som en mellomløsning som tar rimelig hensyn til både medlemmenes og foretakets interesser. En minner om at fordelingen og anvendelsen av premiefondsmidler etter § 15-3 tredje ledd har som mål å sikre fortsatt premiebetaling for tilsvarende rettigheter, og at midlene således ikke skal benyttes for å sikre medlemmene en økning av opptjente rettigheter. Utkastet § 15-4 første ledd er utformet i samsvar med dette.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til §§ 15-2, 15-3 og 15-4.

18. IKRAFTTREDELSE OG OVERGANGSREGLER

18.1 Ikrafttredelse

Sammendrag

Departementet foreslår i § 16-1 at tidspunktet for ikrafttredelse fastsettes av Kongen.

Departementet mener at ikrafttredelse 1. januar 2001 kan være et hensiktsmessig tidspunkt. Ikrafttredelse allerede 1. januar 2000 kan etter departementets oppfatning være noe tidlig med hensyn til de forskrifter som må utarbeides etter at loven er vedtatt og som forutsetter en høringsrunde. Videre vil en ikrafttredelse ved årtusensskiftet innebære svært kort tid for de foretakene som i dag har tjenestepensjonsordning etter skatteloven til å innrette sine pensjonsordninger i overensstemmelse med lovforslaget. Det gjelder selv om det i lovforslaget § 16-2 er tatt hensyn til behovet for en overgangsperiode.

Av hensyn til de foretakene som ikke har pensjonsordning og som vil opprette det, er det etter departementets oppfatning hensiktsmessig at loven vedtas så raskt som mulig. Disse foretakene vil frem til loven trer i kraft ha en mulighet til å innrette sine pensjonsordninger så langt som mulig i tråd med den nye loven.

Departementet finner det av hensyn til arbeidet med skattefaviserte innskuddsbaserte pensjonsordninger i arbeidsforhold viktig at lovforslaget vedtas i løpet av vårsesjonen. Med en ikrafttredelsesdato 1. januar 2001 vil det imidlertid være mulig at de to lovene kan tre i kraft samtidig.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til ikrafttredelse 1. januar 2001, og viser for øvrig til at det legges opp til samtidig ikrafttredelse for loven om innskuddsbaserte pensjonsordninger i arbeidsforhold.

18.2 Overgangsregler

18.2.1 Tilpasningsperiodens lengde

Sammendrag

Departementet vil peke på at lov om foretakspensjon er en viktig lovreform, som det er ønskelig å få gjennomført så snart som mulig. Det eksisterende regelverk består av to forskrifter som må leses parallelt og er vanskelig tilgjengelig. Det gjeldende regelverk er dessuten ufullstendig. Departementets forslag utgjør på en del områder en presisering og supplering av gjeldende regler, og en formalisering av den praksis som er blitt etablert på områder som har vært uten regulering. Nye regler for foretakspensjonsordninger har vært under utredning i svært lang tid, og hensynet til arbeidstakerne tilsier at deres rettigheter så snart som mulig bør nedfelles i lovs form, og ikke gjennom praksis, som det også er vanskelig å få oversikt over. Det er således et klart behov for opprydning og modernisering av disse reglene.

Det fremgår at mange av høringsinstansene synes det er urimelig å pålegge foretakene en så kort frist som ett år for å utforme regelverket for pensjonsordningen slik at det oppfyller bestemmelsene i lov om foretakspensjon. Departementet ser at foretakene står overfor beslutninger av vidtrekkende betydning når de skal ta stilling til hvordan de nye bestemmelsene skal tilpasses. Etter at foretakene har tatt sine beslutninger, må forsikringsselskap og pensjonskasser utarbeide forsikringsvilkår og vedtekter i tråd med den nye loven. Departementet går etter en samlet vurdering inn for at tilpasningsperioden for pensjonsordninger som oppfyller vilkårene i gjeldende regelverk settes til to år. Departementet understreker at det på flere områder er foreslått lengre overgangsfrister enn hovedregelen. Samlet mener departementet at disse overgangsfristene gir foretakene, forsikringsselskapene og pensjonskassene tilstrekkelig tid til å fastsette et regelverk for pensjonsordningen som er i tråd med de krav som lov om foretakspensjon oppstiller.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til overgangsregler i § 16-2 (1), (2) og (4) til (25).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peke på at den utvidelsen om omfanget som det legges opp til i lovtkastet §§ 3-3 (1), 3-5 (1) og 3-6 i proposisjonen isolert sett medfører økte kostnader for be-

driftene. Nå må selvsagt ordningens totalutforming i det enkelte tilfelle tilpasses den økonomiske innsats som skal legges inn i ordningen, men flertallet finner det likevel rimelig å gi en noe lenger tid på tilpassning til disse bestemmelsene. Flertallet går derfor inn for at det tillates en tilpassningsperiode på 7 år fra lovens ikrafttredelse for oppfyllelse av vilkårene i §§ 3-3 (1), 3-5 (1) og 3-6.

I samsvar med dette fremmer flertallet følgende forslag til overgangsregel i § 16-2 (3):

«Lov om foretakspensjon

§ 16-2 (3) skal lyde:

(3) I forhold til reglene om medlemskap i §§ 3-3 til 3-11 gjelder følgende overgangsregler:

- a. Bestemmelsene i §§ 3-3 første ledd, 3-5 første ledd og 3-6 trer i kraft syv år etter at loven er trådt i kraft. I tiden inntil disse bestemmelser er trådt i kraft gjelder i stedet de tilsvarende bestemmelser i § 4 nr. 1 annet punktum og § 4 nr. 2 bokstav a og b i forskrift 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k.
- b. Når annet ikke følger av bokstav a, skal reglene om rett til medlemskap gjelde i forhold til pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i første ledd, eller, for pensjonsordninger opprettet av foretak med arbeidstakere som er medlem av Pensjonstrygden for sjømenn, senest ti år etter at loven trådte i kraft. Bestemmelsene i § 3-11 gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.
- c. Utvidelser som følge av bestemmelsene i bokstav a eller b skal ikke ha virkning på den grunnlagsrente som den opprinnelige livsforsikringsavtalen la til grunn.»

Flertallet viser for øvrig til sine respektive merknader under avsnitt 5.1, 5.6.1 og 5.6.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti slutter seg til Regjeringens forslag til overgangsregler i § 16-2 (3), og fremmer forslag i samsvar med dette:

«Lov om foretakspensjon

§ 16-2 (3) skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-10 om rett til medlemskap skal i forhold til pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, gjelde fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i første ledd, eller, for pensjonsordninger opprettet av foretak med arbeidstakere som er medlem av Pensjonstrygden for sjømenn, senest ti år etter at loven

trådte i kraft. Utvidelser som følger av denne bestemmelse skal ikke ha virkning på den grunnlagsrente som den opprinnelige livsforsikringsavtalen la til grunn. Bestemmelsene i § 3-11 gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at disse medlemmer primært går inn for i beholde aldersgrensen på 25 år, at grensen for deltidsarbeid settes til 35 pst. og at sesongarbeidere ikke skal være pliktige medlemmer. Disse medlemmer viser til at et flertall har gått inn for andre alternativer, og støtter derfor at tilpassningsperioden utvides til 7 år.

18.2.2 Virkninger av ny lovgivning på eksisterende tjenestepensjonsordninger - spørsmål om lukking

Sammendrag

Departementet vil først kommentere Næringslivets Hovedorganisasjons (NHO) sitater fra Velferdsmeldingen. Sitatet fra Velferdsmeldingen side 27 lyder:

«Regjeringen vil foreslå obligatorisk pensjonsopptjening i TPES under omsorgspermisjon som gir rett til omsorgspoeng i folketrygden. Regjeringen vil sikre bedriftene kostnadmessig handlefrihet i forbindelse med regelendringen, ved at det blir anledning til å lukke eksisterende ordninger og opprette en ny TPES-ordning for nyansatte etter at regelendringen har trådt i kraft.»

Sitatet fra side 271 lyder:

«Isolert sett vil pensjonsopptjening under omsorgsfravær måtte innebære klare merkostnader for bedrifter med TPES-ordninger, selv om en ennå ikke har tatt konkret stilling til ordningens økonomiske ambisjonsnivå, kvalifikasjonskrav m.v. Regjeringen vil imidlertid innenfor TPES-regelverkets rammer sikre bedriftene kostnadmessig handlefrihet i forbindelse med denne reformen. Dette er særlig viktig fordi bedriftene ikke har hatt mulighet for å kunne veie inn disse kostnadene når de dimensjonerte sine alminnelige pensjonsytelser. Når det derfor innføres en ny plikt av et visst omfang for å kunne opprettholde skattefavisert finansiering av bedriftens tjenestepensjonsordninger, er det rimelig å gi adgang til å lukke alle eksisterende ordninger og opprette en ny TPES-ordning for nyansatte etter iverksettelsen av de nye regler (og hvor det nye regelverket vil gjelde fullt ut med én gang). I og for seg kan dette medføre et brudd på hovedkravet til forholdsmessighet, men den nye ordningen vil etter hvert overta helt og da vil samtidig forholdsmessighet igjen gjelde fullt ut.»

Videre sies det på side 296 i Velferdsmeldingen om overgangsregler for full opptjening:

«En obligatorisk regel på 40 år for full opptjening vil kun gjøres gjeldende for personer som på grunn av alder ikke har kunnet opparbeide tjenestepensjonsret-

tigheter, dvs. personer som på innføringstidspunktet vil være 20 år eller yngre. For dem som allerede har påbegynt opptjening, legges det til grunn uendrede opptjeningskrav for full pensjon, dvs. nåværende varighetskrav i bedriftsordningene.»

Fra Stortingets innstilling side 105 siteres:

«Etter flertallets oppfatning bør en utvidelse av opptjeningstiden kunne gjøres gjeldende for personer som på grunn av alder ikke har kunnet opparbeide tjenestepensjonsrettigheter. For dem som allerede har påbegynt opptjening, legges det til grunn uendret opptjeningskrav for full pensjon.

Flertallet legger videre til grunn at det i tråd med Regjeringens forslag blir adgang til å lukke de nåværende private TPES-ordninger ved innføring av omsorgsopptjening.

Flertallet vil be om at Regjeringen i forbindelse med forslag om ny lov om tjenestepensjoner etter skatteloven kommer tilbake med utredning om økt minste opptjeningstid fra 30 til 35 år for rett til full pensjon både når det gjelder offentlige og private tjenestepensjonsordninger, innføring av omsorgsopptjening og adgang til å lukke nåværende ordninger.»

Etter departementets forståelse gikk man i Velferdsmeldingen bare inn for lukkeadgang ved eventuell innføring av omsorgsopptjening og ved eventuell innføring av krav til økt opptjeningstid. Departementet kan ikke se at Stortinget ved behandlingen av Velferdsmeldingen har gått inn for at det skulle være en generell adgang til å lukke eksisterende pensjonsordninger. Departementet viser til at med en videreføring av minstekrav til opptjeningstid på 30 år for rett til full pensjon vil det ikke være hensiktsmessig å innføre omsorgsopptjening i lov om foretakspensjon. Spørsmålet om lukking i forbindelse med disse to områdene har dermed mistet sin aktualitet, jf. omtale under punkt 18.2.4.3 i proposisjonen.

Når det gjelder NHOs henvisning til utvalgets forslag i § 13-2 vil departementet gjøre oppmerksom på at innholdet i denne bestemmelsen ikke er gjengitt riktig. Forslaget i § 13-2 tredje ledd går ut på at dersom foretaket etter sammenslåing skal ha pensjonsordning, må ny egen pensjonsordning opprettes. Foretaket skal altså bare opprette én pensjonsordning. Det er bare dersom pensjonsplanen for den nye ordningen fastsetter lavere ytelser enn pensjonsplanen for en tidligere ordning, at den tidligere pensjonsplanen kan videreføres etter reglene i § 13-3. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er behovet for fleksible regler. Utvalget har lagt vekt på at bestemmelsene som regulerer en pensjonsordning ikke må være så stivbente av de hindrer en ellers hensiktsmessig strukturendring. Det skal ikke være adgang til å videreføre en pensjonsplan med lavere ytelser enn den nye ordningens. Her er hensynet til de ansatte avgjørende. En slik videreføring av pensjonsplan innebærer for så vidt en lukking, men bare i spesielle tilfeller ved sammenslåing av foretak, og da pga. hensynet til hensiktsmessig strukturendring. Å tillate en begrenset lukking i slike tilfeller er

derfor noe helt annet enn å ha som generell overgangsregel om at alle eksisterende pensjonsplaner skal kunne videreføres.

Departementet vil understreke at forslaget til lov om foretakspensjon inneholder revidering og utfyllende regulering på et område som lenge har vært påkrevet. Det gamle regelverket er ufullstendig og ikke tidsmessig. Det er etter departementets syn ikke hensiktsmessig å tillate at disse ordningene skal videreføres på generelt grunnlag, slik en lukkeadgang etter den skisse NHO har gitt antyder.

Departementet legger stor vekt på å unngå overgangsregler som skal virke over svært lang tid. Hvis en pensjonsordning opprettet før loven settes i kraft ikke behøver å oppta nye medlemmer, men videreføres uten å følge reglene i loven her, vil administrasjon av og tilsyn med ordningen kreve at 1968-reglene følges, ved f.eks. selskapsendringer vil det ikke eksistere tilfredsstillende regler. Tidsperspektivet for en slik tilstand blir svært langvarig.

I samsvar med dette mener departementet i likhet med utvalget at hovedregelen bør være at alle arbeidstakere knyttet til foretakspensjonsordninger skal være undergitt samme lovverk etter at de nye reglene er trådt i kraft. Departementet er dessuten enig i utvalgets vurdering om at en generell lukkeadgang kan medføre ulike kostnadsbelastninger for foretakene og dermed ha uheldige konkurranseeffekter. Også hensynet til at arbeidstakere bør ha like muligheter til å opp tjene pensjon tilsier at de i størst mulig grad er undergitt det samme regelverk.

Den norske Bankforening peker på at det skal åpnes for innskuddsbaserte foretakspensjonsordninger i Norge og mener at det betyr at loven bør gis større fleksibilitet i form av muligheter for lukking av eksisterende ordninger.

Departementet mener at det ikke er hensiktsmessig å ta opp spørsmålet om eventuelle behov for tilpasninger i lov om foretakspensjon før et forslag om lovverk om innskuddsbaserte ordninger foreligger.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til regjeringens forslag om at hovedregelen bør være at alle arbeidstakere knyttet til foretakspensjonsordninger skal være undergitt samme lovverk etter at de nye reglene er trådt i kraft. Flertallet vil peke på at en generell lukkeadgang vil gi en svært dårlig løsning.

Flertallet vil vise til finansdepartementets svar på spørsmål fra Arbeiderpartiet av 1. februar 2000, der finansministeren frarår å åpne for lukking. Gamle og nye regler vil da gjelde side om side, og praktiske ulemper som følge av dette vil være betydelige, både for foretaket og for arbeidstakeren. En slik adgang til å lukke ordninger vil innebære at svakhetene i dagens regelverk vil videreføres i 60-80 år fremover, fordi det

må gjelde ikke bare så lenge dagens yngste medlemmer opptjener pensjon, men også for alle påfølgende år da disse skal motta pensjon etter oppnådd pensjonsalder.

Flertallet vil også peke på at lukking vil innebære et brudd på forholdsmessighetsprinsippet, og dermed føre til større ulikheter og ulike lovregler for medlemmene.

Flertallet slutter seg til Regjeringens forslag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre konstaterer at departementet ikke ønsker å åpne for adgang til å lukke eksisterende ordninger i forhold til ny lov om foretakspensjon. Lukking er ikke det samme som avvikling. Lukking innebærer at pensjonsordningen fortsetter som før, med nøyaktig det samme regelverk for de som er med i ordningen, men det tas ikke opp nye arbeidstagere etter et gitt tidspunkt. Slik lukkeordning betyr at bedriften og de ansatte beholder sitt opprinnelige pensjonsavtaleregulering uten at noen blir ført bak lyset ved at pensjonen blir dårligere eller bedre for arbeidstakeren eller billigere eller dyrere for arbeidsgiver. Et slikt system må etter disse medlemmers oppfatning være fornuftig da de økonomiske rammene som har vært grunnlaget for inngåelse av avtalen forblir uendret, og man beholder et regelverk som er godt kjent av alle. Etter hvert som disse arbeidstagere slutter i bedriften eller pensjoneres faller den lukkede ordningen bort av seg selv. Lukkeordningen betyr videre at ny lov vil gjelde for nye arbeidstagere som blir ansatt etter at loven har trådd i kraft.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om å tillate lukking av eksisterende pensjonsordninger, slik at eksisterende ordninger løper videre som før for dem som er omfattet av ordningene.»

18.2.3 Nærmere om de enkelte overgangsregler

18.2.3.1 Medlemskap

Sammendrag

Departementet støtter utvalgets forslag til overgangsbestemmelse i § 16-2 tredje ledd om at bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-10 om rett til medlemskap i forhold til pensjonsordning opprettet før loven er trådt i kraft, skal gjelde fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i § 16-2 første ledd. Som det fremgår i proposisjonens avsnitt 18.2.2 går departementet inn for at tilpasningsperiodens lengde i § 16-2 første ledd settes til to år. Det vil dermed kunne gå en viss tid før disse bestemmelsene blir utbredt.

Knyttet til forslaget om å avvikle adgangen til å unnta grupper som omfattes av loven om pensjonsstrygden for sjømenn, har departementet foreslått en ny

regel i § 16-2 tredje ledd som vil redusere kostnadene knyttet til dette på kort sikt. Departementet støtter også utvalgets utforming av § 16-2 18. ledd, knyttet til medregning av tidligere tjenestetid for disse gruppene. Departementet foreslår i § 16-2 tredje ledd at overgangsperioden, som for andre ordninger er satt til to år, settes til fem år. Departementet viser for øvrig til omtale av dette forhold i proposisjonens avsnitt 7.2.3.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet, Venstre og representanten Bastesen, viser til at flertallet går inn for at det tillates en tilpasningsperiode på 7 år fra lovens ikrafttredelse for oppfyllelse av vilkårene i §§ 3-3 (1), 3-5 (1) og 3-6. Det vises til merknad i avsnitt 18.2.1.

Komiteen slutter seg for øvrig til departementets vurderinger.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til merknad under kap. 18.2.2.

18.2.3.2 Lineær opptjening av pensjon

Sammendrag

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om en overgangsperiode på 10 år for å dekke opp eventuell manglende premiereserve som følge av overgangen til obligatorisk lineær opptjening av pensjonsrettigheter i tjenstepensjonsordninger jf. forslaget § 16-2 14. ledd. Overgangsperiodens lengde fastsettes på bakgrunn av en avveining mellom hensynet til arbeidsgivers tilpasningsmuligheter og hensynet til likebehandling. Ut fra en samlet vurdering mener departementet at en overgangsperiode på 10 år er rimelig.

Departementet mener at det i løpet av overgangsperioden på 10 år bør stilles visse minstekrav til oppfølging underveis for å unngå at situasjoner der foretaket mot slutten av overgangsperioden ikke har påbegynt opptrappingen. Departementet foreslår på denne bakgrunn å supplere § 16-2 14. ledd med et nytt punktum som fastslår at minst 20 pst. av manglende premiereserve skal være dekket innen 3 år, minst 40 pst. innen 5 år og minst 80 pst. innen 8 år. Departementet viser i denne forbindelse til høringsuttalelse fra AktuarKonsulenters Forum om at ansatte som slutter i overgangsperioden på 10 år bør tildeles lineært opptjente pensjonsrettigheter, med mindre den opptjente fripolisen er høyere og at gapet mellom tradisjonell og lineær opptjening finansieres ved trekk på premiefondet. Departementet legger til grunn at ved overgang til lineær opptjening vil medlemmene umiddelbart godskrives opptjening etter det lineære prinsipp og at overgangsperioden kun refererer seg til fi-

nansiering av manglende premiereserve som svarer til opptjeningen.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

18.2.3.3 Opptjenings tid og forholdsmessighetsprinsippet

Sammendrag

Departementet viser til at minstekravet til opptjenings tid på 30 år for rett til fulle pensjonsytelser videreføres, og legger til grunn at det ikke er hensiktsmessig å innføre regler om omsorgsopptjening i lov om foretakspensjon. På denne bakgrunn ser departementet ikke grunn til å foreslå spesielle overgangsregler knyttet til disse to områdene.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

18.2.3.4 Ytelsgrenser, knekkpunkt og forholdsmessighetsprinsippet

Sammendrag

I § 16-2 tiende ledd foreslår departementet en overgangsregel som tillater at medlemmer opptatt før og etter at loven er trådt i kraft behandles ulikt på dette punkt.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

18.2.3.5 Livsvarig og åremålsbegrenset pensjon

Sammendrag

Departementet er i likhet med utvalget, kjent med at det er opprettet enkelte pensjonsordninger i senere år basert på prinsippet om tidsbegrenset alderspensjon, dvs pensjon som i tilfelle skal opphøre etter et antall år eller ved oppnåelse av fastsatt alder. Det er omtvistet om slike ordninger er i samsvar med gjeldende regler for tjenstepensjonsordninger. Departementet har merket seg at utvalget ikke har tatt stilling til dette spørsmålet, men uttalte at det er viktig at de arbeidstakere som er tilsluttet slike ordninger sikres den pensjon som er opptjent på det tidspunkt den nye lovgivningen trer i kraft.

Departementet støtter prinsippet om livsvarig pensjon i foretakspensjonsordninger, jf. proposisjonens avsnitt 7.2.1. Et foretak som har pensjonsordning med opphørende ytelser, kan etter utvalgets forslag velge mellom avvikling av ordningen (og eventuelt påfølgende etablering av ny ordning) eller omregning av rettigheter i samsvar med loven jf. § 16-2 elleve

ledd. Departementet mener at det ikke vil være nødvendig med overgangsregler av denne type. Ordninger som ikke fyller lovens vilkår for eksempel ved å beholde opphørende ytelser, vil ikke oppnå skattefavourisering under lov om foretakspensjon.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til kap. 7.1, der flertallet går inn for fortsatt å gi adgang til opphør eller redusert ytelse etter en viss periode. Flertallet viser til at det likevel er behov for overgangsregler, og slutter seg til Regjeringens forslag.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Bastesen viser til merknader i kap. 7.1, og slutter seg til Regjeringens forslag om overgangsbestemmelser.

18.2.3.6 Minstekrav for opprettelse av foretakspensjonsordninger

Sammendrag

Departementets forslag til minstekrav som må være oppfylt for at et foretak skal kunne tegne foretakspensjonsforsikring eller opprette pensjonsordningen i form av pensjonskasse, fraviker på enkelte punkter utvalgets forslag. Etter en skjønnsmessig vurdering, finner departementet likevel å kunne slutte seg til utvalgets forslag om at ordninger som ikke oppfyller kravene i § 2-2 første og annet ledd ikke kan kreves avvirket etter § 2-2 tredje ledd før etter fem år.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

18.2.3.7 Andre overgangsregler

Sammendrag

Utvalget har foreslått å la en rekke av overgangsreglene iverksettes en periode etter at den enkelte ordning har endret sitt regelverk i tråd med § 16-2 første ledd. Departementet har på den ene siden merket seg at dette medfører ytterligere utsettelse før de nye reglene blir gjort gjeldende. På den andre siden ser departementet at det for enkelte spørsmål kan være hensiktsmessig at innfasingen skjer etter at hoveddelen av regelverket er på plass. Departementet støtter derfor utvalgets forslag.

Departementet slutter seg til Kredittilsynets merknad med hensyn til felles premiefond. For felles premiefond i pensjonsordninger som omfatter flere foretak eksisterer det allerede regler som pålegger pensjonsinnretningen å foreta en slik inndeling i grupper

som nevnt, samt fordele overskudd m.v. på disse. Det vises her til de bestemmelser som Kredittilsynet har henvist til. På denne bakgrunn framstår den foreslåtte overgangsregel som overflødig.

Fellesfond skal i henhold til lovforslaget også kunne omfatte pensjonistenes overskuddsfond, jf. § 12-4 første ledd. Kredittilsynet har ikke omtalt dette i sin høringsuttalelse. Etter departementets lovforslag skal de eksisterende pensjonsreguleringsfondene avvikles, og erstattes med pensjonistenes overskuddsfond. Sistnevnte fond vil være uten midler ved opprettelsen, slik at det ikke vil være behov for noen overgangsregel.

Midler i eksisterende pensjonsreguleringsfond skal innen fem år etter ikrafttredelsen av lov om foretakspensjon enten overføres til premiefond tilknyttet foretakspensjonsordning, eller benyttes til pensjonsregulering i samsvar med regelverket for pensjonsordningen. I sistnevnte tilfelle vil det være behov for en fordeling av fondet på de enkelte grupper dersom dette er felles for flere foretak. Departementet legger imidlertid til grunn at også dette er regulert i gjeldende regler. Det vises her til forskrift av 26. mai 1995 nr. 583 om kontoføring og kontoutskrift i livs- og pensjonsforsikring. Det følger av § 7 siste ledd at det skal føres særskilt konto for pensjonsreguleringsfond. Videre følger det som nevnt av § 8 første ledd at det skal sendes særskilt kontoutskrift for hver enkelt gruppe hvis det er flere grupper under en kollektiv rente- og pensjonsforsikring.

Ovennevnte regler om fordeling mellom grupper får tilsvarende anvendelse for pensjonskasser gjennom pensjonskasseforskriften §§ 14 og 15. Departementet finner ikke grunn til å fremme forslag om en egen overgangsregel om dette, slik utvalget foreslår.

Departementet er enig med utvalget i at bestemmelsene i kap. 13 til 15 ikke skal komme til anvendelse for sammenslåing, deling eller opphør og avvikling som er avtalt eller besluttet før lovens ikrafttredelse. Departementet foreslår imidlertid at dette bare gjelder for sammenslåing, deling eller opphør og avvikling som gjennomføres senest innen den overgangsperioden på to år som er nevnt i § 16-2 første ledd. For sammenslåing, deling eller avvikling som er besluttet eller avtalt før lovens ikrafttredelse, men som gjennomføres etter denne tiden, skal bestemmelsene i kap. 13 til 15 fullt ut komme til anvendelse. Det samme skal etter departementets syn gjelde for gjennomføring som skjer innen de to overgangsårene, når foretaket allerede har endret regelverket for pensjonsordningen slik at det er i samsvar med kravet i lovforslaget § 2-1 tredje ledd. Departementet legger til grunn at gjennomføring som skjer før regelverket er endret og før perioden på to år etter lovens ikrafttredelse er utløpt, skal skje i overensstemmelse med gjeldende rett.

Departementet er enig i utvalgets forslag til overgangsregel for pensjonsreguleringsfond. Etter departementets oppfatning vil fem år være en rimelig overgangstid for å tømme fondet. Da gis foretaket en mulighet til å benytte midlene til regulering av pensjonene også til de som ved lovens ikrafttredelse er svært nær pensjonsalderen. Reguleringen skal skje i overensstemmelse med regelverket. For å sikre en avvikling av fondet foreslår departementet at det kan skje en overføring til premiefond i foretakets foretakspensjonsordning. Etter departementets syn hører imidlertid denne overgangsbestemmelsen naturlig hjemme i overgangskapitlet til lov om foretakspensjon og ikke under overgangsreglene til endringer i skatteloven. Bestemmelsen regulerer avvikling av pensjonsreguleringsfondet. Det følger etter departementets syn direkte av forslaget til lov om foretakspensjon at det ikke er anledning til å foreta innbetalinger til pensjonsreguleringsfondet etter loven har trådt i kraft. Videre fremgår det av de foreslåtte endringene i skatteloven at det heller ikke vil være fradragsrett for innbetaling til tidligere pensjonsreguleringsfond etter ikrafttredelsen av lov om foretakspensjon og tilhørende endringer i skatteloven.

Før 1968-reglene ble iverksatt, ble det gitt inntektsfradrag for en rekke pensjonsordninger. Departementet har særlig merket seg at enkelte slike fond ble opprettet med intensjon om å lage en pensjonsordning, men ennå ikke er omgjort fra et fond til en ordning. Departementet mener at de midler i slike fond som ennå ikke er anvendt for å sikre pensjon, nå bør brukes etter sitt formål. Departementet vil peke på at allerede i 1968-reglene ble slike konstruksjoner mer eller mindre avviklet. Departementets forslag til § 16-2 22. ledd vil videreføre kravet om at pensjonsfond skal anvendes til å sikre pensjon, og suppleringsfond ikke skal videreføres.

Lovforslaget § 10-4 første og annet ledd inneholder regler om plikt og frivillig tilbakeføring til foretaket av midler i premiefond. Den årlige premie kan imidlertid variere en del mer enn vanlig i den første tiden etter lovens ikrafttreden, og dette vil kunne få betydning for de grenser som følger av reglene i § 10-4. Det foreslås derfor en særskilt overgangsregel vedrørende beregningen av grensene i § 10-4 i en periode på ti år etter lovens ikrafttreden, jf. § 16-2 19. ledd. Dette er nærmere redegjort for i proposisjonens avsnitt 12.4.

Departementet støtter videre utvalgets forslag til egen hjemmel for ytterligere overgangsbestemmelser, jf. lovforslaget § 16-2 25. ledd. Departementet har videre organisert de nødvendige endringer i andre lover i § 16-3.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19. PENSJON OG SKATT

19.1 Utgangspunkt for endringer i skattereglene

Sammendrag

Utvalget har hatt følgende utgangspunkt for sitt forslag til endringer i skattereglene (NOU 1998:1 side 162):

«Ved behandlingen av Velferdsmeldingen gikk ikke Stortinget inn for endringer av skattereglene knyttet til private tjenstepensjonsordninger, herunder skattereglene knyttet til premiefond, som ble foreslått innstrammet i Velferdsmeldingen. Utgangspunktet for utvalgets forslag til nye regler om foretakspensjon er derfor å videreføre hovedreglene i gjeldende skatteregler for private tjenstepensjonsforsikringer etter skatteloven.

Det gjeldende beskatningsprinsippet, som innebærer at det gis fradrag i alminnelig inntekt for premie og tilskudd til pensjonsordningen under forutsetning av at de senere utbetalinger skattlegges som pensjon («P-prinsippet»), skal legges til grunn. Avkastning på midlene er ikke gjenstand for beskatning. Først når avkastningen kommer til utbetaling som pensjon, skattlegges den som pensjonsinntekt. Endringer i skatteloven er derfor i hovedsak konsekvensordninger som følge av at foretakspensjonsordninger nå foreslås underlagt ny samlet lovgivning.»

Departementet legger til grunn det samme utgangspunkt. Departementets forslag er utarbeidet i henhold til ny skattelov, som trer i kraft 1. januar 2000.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.2 Tilbakeføring av midler fra premiefond til foretaket

Sammendrag

I forslaget til lov om foretakspensjon åpnes det i § 10-4 for en rett og en plikt til å tilbakeføre premiefondsmidler til foretaket. Forslaget setter en grense for hvor stort premiefondet skal være, samtidig som det gir foretaket en viss fleksibilitet med hensyn til å kunne ta ut midler fra premiefondet. Videre foreslås det i § 15-3 tredje ledd siste punktum at det ved opphør av pensjonsordningen i visse tilfeller skal skje en tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket.

Når premiefondsmidler tilbakeføres til foretaket i henhold til forslaget til lov om foretakspensjon, fører de alminnelige reglene i skatteloven normalt til at de tilbakeførte midlene i sin helhet skal tas til inntekt i tilbakeføringsåret. Departementet mener i likhet med utvalget at det er viktig med en klar hjemmel. På denne bakgrunn foreslår departementet at det tas inn en ny bestemmelse i skatteloven § 5-30 fjerde ledd.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.3 Omkostninger til sikring av pensjon

Sammendrag

Departementet er enig i innholdet i utvalgets forslag, men mener at ordlyden i ny skattelov § 6-45 er utformet slik at den dekker den endringen det var behov for etter någjeldende skattelov § 44 første ledd bokstav a.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.4 Arbeidsgivers fradragsrett for tilskudd til foretakspensjonsordning

19.4.1 Tilskudd til premiereserven

Sammendrag

Departementet finner det hensiktsmessig at det som defineres som årets premie i lov om foretakspensjon også legges til grunn for rett til fradrag for premie til pensjonsordningen. Når denne definisjonen legges til grunn i skatteloven, innebærer det en materiell endring i forhold til någjeldende bestemmelse. Det skyldes at begrepet årets premie får et annet innhold. Departementets forslag fremgår av skatteloven § 6-46 første ledd bokstav a.

Departementet foreslår at det gis fradrag for det som utgjør den årlige beregnede premien for å dekke medlemmenes rett til opptjent pensjon. Premie er definert i lovforslaget § 9-2 første ledd. Den kan variere fra år til år etter innføring av det lineære opptjenings-systemet. Det foreslås med dette ingen endringer i forhold til gjeldende rett hvis premien betales i det året den forfaller. Overgang til et obligatorisk lineært opptjeningsystem vil i skattemessig sammenheng bare bety en endret periodisering av premien for den enkelte ansatte i løpet av opptjeningsperioden. Retten til fradrag vil i prinsippet være uendret.

I det lineære opptjeningsystemet må det i år med store lønnsøkninger beregnes forholdsmessig høye premier. Etter lovforslaget § 9-2 annet ledd kan det i visse tilfeller være mulig å fordele premieøkningen over to år. På denne bakgrunn foreslår departementet at det skal være fradragsrett som årets premie i det inntektsåret det innbetales premie etter en fordeling av kostnadene ved lønnsøkninger i henhold til den nevnte bestemmelsen.

I likhet med utvalget foreslår departementet at det ved innbetaling av tilleggspremie for å fylle opp premiereserven ved medregning av tjenestetid i foretaket før opprettelsen av pensjonsordningen etter lovforslaget § 9-2 tredje ledd, gis fradragsrett i det året slik inn-

betaling finner sted. Departementet foreslår også at premie som innbetales ved endring av beregningsgrunnlaget etter lovforslaget § 9-5 skal gi rett til fradrag som årets premie.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.4.2 Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond Sammendrag

Pensjonistenes overskuddsfond skal etter forslaget erstatte pensjonsreguleringsfondet i någjeldende tjenestepensjonsordning etter skatteloven. Departementet foreslår i likhet med utvalget at skatteloven endres som en konsekvens av den foreslåtte endringen av fondsstrukturen. Departementet foreslår at det gis fradrag for tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond med hjemmel i skatteloven § 6-46 første ledd bokstav b. Etter departementets syn er det ikke behov for en beløpsgrense. Det begrunnes med at pensjonistenes overskuddsfond skal være tomt ved utgangen av hvert inntektsår, og at det foreslås klare grenser for regulering av pensjonsutbetalingene.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.4.3 Tilskudd til premiefond Sammendrag

Departementet foreslår i likhet med utvalget at det skal skje en videreføring av retten til fradrag for tilskudd til premiefond. Ved en endring av innholdet i begrepet årets premie etter forslaget til ny ordlyd i skatteloven § 6-46 første ledd bokstav a, må man se nærmere på den beløpsmessige grensen for fradragsretten.

Etter departementets oppfatning er det hensiktsmessig med en øvre grense for rett til fradrag for innbetaling til premiefondet som tilsvarer den grensen som følger av forslaget til lov om foretakspensjon § 10-4 første ledd. Overstiger premiefondet denne grensen, foreslås en plikt til å tilbakeføre midler og ta disse til inntekt i tilbakeføringsåret, jf. forslaget til ny bestemmelse i skatteloven § 5-30 fjerde ledd.

Når det gjelder årlig fradrag innenfor den øvre grensen, er departementet imidlertid enig med synspunktene til Kredittilsynet, jf. proposisjonens avsnitt 19.2.4.3. Ved innføringen av det lineære opptjeningsystem vil det være gunstigst for arbeidsgiver å innbetale mye til premiefondet i år med lave premier. Foretaket kan så trekke på fondet i år med høye premier. I år med lav premie vil det etter utvalgets forslag bare være rett til fradrag beregnet til 150 pst. av årets premie. Departementet mener det bør legges til grunn en

gjennomsnittsbetraktning basert på årets premie og premien de to foregående årene for å gjøre premiefondet mer velegnet til å dekke det formålet det er ment å dekke, jf. skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c. Etter departementets syn er det grunn til å tro at forslaget ikke vil påføre ligningsmyndighetene merarbeid.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.4.4 Pensjonsreguleringsfond og pensjonsfond Sammendrag

Utvalget foreslår at pensjonsreguleringsfondet skal opphøre og avløses av pensjonistenes overskuddsfond. Skattelovens bestemmelse om fradrag for tilskudd til pensjonsreguleringsfondet vil dermed erstattes av en bestemmelse om fradrag for tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond.

Pensjonsfond opprettet i henhold til 1968-reglene kan enten være suppleringsfond eller oppsamlingsfond. Suppleringsfondets formål er etter forskriften § 9 å yte alderspensjon og uførepensjon til personer som på grunn av alder ikke har mulighet til å opptjene fulle tilleggspensjoner i folketrygden, samt å yte pensjoner til etterlatte ektefeller. Medlemmer av suppleringsfond kan ikke samtidig være medlemmer i en TPES-ordning. Utvalget foreslår at suppleringsfondet avvikles og midlene overføres til en foretakspensjonsordning der dette finnes eller opprettes. Utvalget uttaler (NOU 1998:1 side 165):

«For foretak med pensjonsordning bør denne ytelsen inkluderes i ordningen, jf. utkastet § 5-5 (2), og suppleringsfondet avvikles ved overføring av midlene til pensjonsordningen mens medlemmene av suppleringsfondet får tilsvarende dekning innen foretakspensjonsordningen.»

I foretak der det ikke opprettes foretakspensjonsordning åpner utvalget for at suppleringsfondet kan fortsette. Fradragsrett for tilskudd til suppleringsfond foreslås regulert i overgangsbestemmelsene til endringer i skatteloven.

Oppsamlingsfond i henhold til § 10 i 1968-reglene er et fond hvor midlene skal danne grunnlag for opprettelse av en fast tjenestepensjonsordning. Utvalget foreslår at disse fondene skal avvikles.

Departementet er enig med utvalget i de vurderinger som er foretatt og utvalgets forslag til endring i skatteloven. Endringen er utelukkende en konsekvens av forslaget til lov om foretakspensjon. Det vises for øvrig til overgangsbestemmelsene.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.5 Arbeidsgiveravgift

Sammendrag

Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond er etter departementets syn et tilskudd til pensjonsordning i arbeidsforhold som er arbeidsgiveravgiftspliktig etter folketryktdloven § 23-2 fjerde ledd.

Premiefondet består av tilskudd fra foretaket, overskuddsmidler fra pensjonsinnretningen og avkastning på midler i premiefondet. For den del av premiefondet som overstiger grensen i lovforslaget § 10-4 annet ledd, antar departementet at en vesentlig del av fondet består av avkastning og overskuddsmidler. Av premiefondsmidlene er det bare arbeidsgivers tilskudd foretaket har svart arbeidsgiveravgift av. En tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket, innebærer dermed normalt også en tilbakeføring av midler som ikke har dannet grunnlag for beregning av arbeidsgiveravgiften. Departementet mener at det er uriktig at midler som ikke har vært avgiftsbelagt skal inngå i grunnlaget for tilbakeføring av innbetalt arbeidsgiveravgift. Det er etter departementets syn svært ressurskrevende å etablere et system som bare gir rett til tilbakeføring av arbeidsgiveravgiften for foretakets tilskudd. Det må også understrekes at tilbakeføringsadgangen først og fremst er et forslag til sikkerhetsventil hvor premiefondet etter departementets syn har blitt uforholdsmessig stort.

Av de ovennevnte grunner vil departementet ikke foreslå at det gis adgang til en tilbakeføring av arbeidsgiveravgiften.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.6 Arbeidstakers fradragsrett for tilskudd til foretakspensjon

Sammendrag

Utvalget foreslår en endring av skatteloven § 44 annet ledd bokstav h nr. 2, men denne endringen er ikke av materiell art. Arbeidstakers rett til fradrag for et eventuelt tilskudd er derfor uendret. I praksis kan det imidlertid være lagt inn en begrensing fordi det er foreslått en grense for hvor stort tilskudd arbeidstakeren kan bidra med til ordningen, jf. utvalgets forslag til lov om foretakspensjon § 9-4.

Departementet viser til utvalgets vurdering og er enig i utvalgets forslag. Departementets forslag fremgår av § 6-46 og § 6-47 bokstav b i ny skattelov.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.7 Særlig om fortsettelsesforsikring

Sammendrag

Departementet legger til grunn at en fortsettelsesforsikring innebærer et eget rettsforhold mellom det tidligere medlemmet i en foretakspensjonsordning og det livsforsikringsselskapet som forsikringen er tegnet i eller overført til. Det blir her et spørsmål om fradragsrett for vedkommendes innbetaling til slik forsikring.

Etter det departementet er kjent med, bygger fast og langvarig praksis på at fortsettelsesforsikringer har blitt skattemessig behandlet som egne pensjonsforsikringer etter skatteloven. Departementet er enig i utvalgets vurdering om at en fortsettelsesforsikring er en videreføring av en kollektiv ordning på et individuelt grunnlag. Det stilles ikke krav om at vilkårene til en individuell pensjonsavtale etter skatteloven skal oppfylles. Departementet mener derfor at en fortsettelsesforsikring bør behandles annerledes enn en individuell pensjonsavtale etter skatteloven skattemessig sett. Med bakgrunn i gjeldende praksis, mener departementet det er behov for en klar hjemmel og foreslår i likhet med utvalget at det gis fradragsrett etter skatteloven § 6-47 bokstav d. Det foreslås at det gis en egen fradragsramme tilsvarende den som gjelder for individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA).

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.8 Overgangsregler til endringer i skatteloven

19.8.1 Manglende premiereserve. Pensjonsfond

Sammendrag

Departementet foreslår at skatteloven § 6-46 skal endres i overensstemmelse med den foreslåtte fondsstrukturen i forslaget til lov om foretakspensjon. Det innebærer at det fra ikrafttredelsen av lov om foretakspensjon ikke skal være mulig å opprette pensjonsreguleringsfond. Overgangsregler for avvikling av eksisterende pensjonsreguleringsfond må etter departementets syn løses i tilknytning til lov om foretakspensjon. I en avviklingsfase vil det ikke være mulig å innbetale til pensjonsreguleringsfondet. Det innebærer at det ikke er behov for en overgangsregel til skatteloven.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til overgangsregler til skatteloven av 1999 § 6-46 (1), (2), (3) og (5).

Komiteen viser til sine respektive merknader i avsnitt 3.2.2 foran.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«I lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

Overgangsregelen til skatteloven § 6-46.

Fjerde ledd utgår. Femte ledd blir nytt fjerde ledd.»

19.8.2 Premiereserven

Sammendrag

Departementet er enig med utvalget i at det i en overgangsperiode bør gis rett til fradrag for innbetaling til premiereserven i en foretakspensjonsordning som skjer i henhold til utkast til lov om foretakspensjon § 16-2 14. ledd Når retten til fradrag følger av overgangsregler og ikke som årets premie etter skatteloven § 6-46, er det for å utelukke at dette fradraget skal påvirke fradragsretten for tilskudd til premiefondet.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.8.3 Pensjonsfond

Sammendrag

Departementet foreslår i likhet med utvalget at pensjonsfond som er oppsamlingsfond etter § 9 i 1968 reglene og som det etter skatteloven § 44 første ledd bokstav k har vært gitt fradrag for innbetaling til, skal benyttes til å opprette en foretakspensjonsordning innen tre år etter at lov om foretakspensjon har trådt i kraft. Dersom det ikke skjer, skal midlene i oppsamlingsfondet i sin helhet tilbakeføres til foretaket og tas til inntekt i tilbakeføringsåret.

For pensjonsfond som er suppleringsfond etter § 10 i 1968-reglene og som det etter skatteloven § 44 første ledd bokstav k har vært gitt fradrag for innbetaling til, foreslår departementet at fondet skal avvikles innen tre år fra lov om foretakspensjon trer i kraft hvis foretaket har foretakspensjonsordning. Hvis foretaket ikke har foretakspensjonsordning, kan suppleringsfondet opprettholdes. Departementet foreslår at det gis fradrag for tilskudd til suppleringsfondet i inntil tre år fra og med det inntektsåret lov om foretakspensjon trer i kraft.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

19.8.4 Øvrige overgangsregler

Sammendrag

Departementet foreslår i likhet med utvalget at det kan fastsettes øvrige overgangsregler i forskrifter. Kompetansen foreslås lagt til departementet.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

20. FORHOLDET TIL FORSIKRINGS- AVTALELOVEN § 19-2

Sammendrag

Utvalget foreslår i § 8-5 annet ledd at overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Dette innebærer en innskrenking av den avtalefrihet som følger av forsikringsavtaleloven § 19-2 annet ledd. Utvalget foreslår derfor en presisering på dette punktet i forsikringsavtaleloven § 19-2 annet ledd nytt siste punktum.

Departementet viser til at utvalgets forslag er en teknisk endring i forsikringsavtaleloven som følge av forslaget til regulering av pensjoner under utbetaling. Departementet slutter seg til utvalgets forslag.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til departementets vurderinger.

21. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Sammendrag

Innføring av lov om foretakspensjon vil både ha økonomiske og administrative konsekvenser for arbeidstakere, foretakene, offentlige tilsynsmyndigheter, ligningsmyndigheter, forsikringsselskaper og pensjonskasser. Lovforslaget innebærer en presisering av og opprydning i gjeldende regler, og en formalisering av praksis som er blitt etablert. Klare og mer oversiktlige regler vil være til fordel for alle berørte parter.

Lovforslaget avviker på viktige områder fra gjeldende rett, og dette skyldes blant annet at det ved utarbeidelsen av loven er tatt hensyn til føringer som ligger i Velferdsmeldingen og Stortingets behandling av denne. I forbindelse med Stortingets behandling av Velferdsmeldingen ble det for eksempel vedtatt innføring av obligatorisk lineært opptjeningsprinsipp, krav om ytelsesgrenser og knekkpunkter. Videre ble det vedtatt å gi lavtlønnte, deltidsarbeidende, sesongarbeidere og arbeidstakere under 25 år en sterkere tilknytning til tjenstepensjonsordninger.

I proposisjonens avsnitt 21.2 gis det en nærmere omtale av utvalgets og høringsinstansenes vurderinger av økonomiske og administrative konsekvenser av større endringer i reglene, samt departementets vurderinger. Flere høringsinstanser har savnet en nærmere utredning om de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslagene. Det er derfor lagt vekt på å presentere høringsinstansenes syn på viktige endringer i reglene.

Ved overgang til nytt regelverk vil det for foretakene, livsforsikringsselskapene og pensjonskassene påløpe engangsutgifter. Innføring av ny lov innebærer at foretakene må justere sine regelverk og lage nye pensjonsplaner. Livsforsikringsselskapene og pensjonskassene vil bl.a. måtte legge om rutinene for premieberegning og tariffier. En viktig grunn til dette er blant annet overgangen til lineær opptjening. På lengre sikt vil denne opptjeningsmåten kun ha periodiseringsmessige konsekvenser ved at opptjeningsprofilen endres. For livsforsikringsselskapene og pensjonskassene vil det være administrative besparelser knyttet til klare og lettere tilgjengelige regler, og de administrative merutgiftene for disse anses derfor for små.

For offentlige tilsyns- og ligningsmyndigheter vil det være en del administrativt merarbeid i en overgangsfase. Når nye rutiner er innarbeidet er imidlertid departementet av den oppfatning at det for offentlige myndigheter vil være klare administrative besparelser knyttet til å få regulert foretakspensjonsordninger i lovs form. Spesielt gjelder dette konsernordninger og regler for sammenslåing og deling av foretak med foretakspensjonsordning, som i dag i liten grad har vært regulert.

Lovforslagene vil på flere områder innebære at arbeidstakerne får styrket sine rettigheter. Dette gjelder blant annet deltidsansatte, personer med lav lønn og yngre arbeidstakere. Styrkingen av medlemmers rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve vil også bidra til økt mobilitet på arbeidsmarkedet. Eldre arbeidstakere vil få økt mulighet til opptjening av pensjon også etter pensjonsalder, og vil på den måten motiveres til fortsatt yrkesdeltakelse. Kravet om opprettelse av pensjonistenes overskuddsfond vil bidra til at den reelle verdien av utbetalingene til pensjonistene ikke reduseres vesentlig som følge av prisstigning. Praksis på dette området er noe varierende. Flere høringsinstanser anfører at flere av disse forslagene vil gi økte kostnader for foretakene, for eksempel ved at flere vil måtte omfattes av ordningen, at foretakene blir pålagt regulering av pensjonsytelser, at det påløper kostnader i forbindelse med administrering av fripoliser m.v.

Departementet går inn for å videreføre minstekravet til opptjeningstid for rett til full pensjon på 30 år. Dette innebærer at arbeidstakerne vil få opptjent rett til full pensjon tidligere enn etter utvalgets forslag,

som var på 35 år. Dette kan isolert sett bidra til økte kostnader for foretakene. For arbeidstakere som ble tidlig yrkesaktive, vil en slik økning i opptjeningstid imidlertid ikke ha noen effekt, jf. nærmere omtale i proposisjonens avsnitt 6.2.2. Departementet anser derfor de økonomiske konsekvensene av forslaget for små.

I forbindelse med at minstekravet til opptjeningstid foreslås videreført med 30 år, har departementet vurdert det som hensiktsmessig å ikke innføre en ordning med omsorgsopptjening, jf. proposisjonens avsnitt 6.2.3. Omsorgsgruppen uttalte i NOU 1998: 1 at omsorgsopptjeningen ville medføre en relativt omfattende og kostbar administrasjon. Dette ble også påpekt i flere høringsuttalelser. Departementets forslag vil innebære en administrativ forenkling og reduserte kostnader.

Departementet foreslår at det som vilkår for medregning stilles krav om at tilhørende premiereserve overføres, jf. omtale i proposisjonens avsnitt 6.2.10. Dette vil bidra til større likhet mellom personer som skifter arbeidsgiver og personer som blir hos samme arbeidsgiver i hele sitt yrkesaktive liv. Forslaget vil isolert sett også bidra til reduserte kostnader for foretakene som følge av at arbeidsgiver får ta del i overskuddsdannelsen på premiereserven som overføres.

For høytlønte vil forslaget om innføring av knekkpunkt innebære en innstramming, og foretak med mange høytlønte og/eller svært høy pensjonsnivå vil isolert sett som følge av forslaget få reduserte pensjonsutgifter. Om utvalgets forslag om beregning av lønn ved fastsettelse av pensjonsytelsene, foreslår departementet at det innføres rett til å se bort fra skattepliktige naturallytelser og utgiftsgodtgjørelse m.v., jf. proposisjonens avsnitt 7.2.4 for nærmere omtale. Dette vil isolert sett bidra til å redusere pensjonsutgiftene for foretak med høye naturallytelser m.v., og innebære en viss innstramming i forhold til utvalgets forslag overfor personer som mottar en stor andel av lønnen i form av naturallytelser og utgiftsgodtgjørelse.

Det kan som nevnt over anføres at enkelte lovforslag vil kunne øke foretakenes pensjonsutgifter. Beregninger foretatt av eksempelvis NHO tyder på at de samlede kostnadsøkningene av utvalgets forslag kan beløpe seg til mellom 25 og 35 pst. På enkelte områder har departementet foreslått endringer som bidrar til reduserte kostnader sett i forhold til utvalgets utkast. Departementet vil imidlertid understreke at det knytter seg betydelige problemer til å beregne kostnadsøkninger av et helt system med bakgrunn i isolerte betraktninger av enkeltforslag, og at det er foretakets ansvar å utforme pensjonsplanen etter foretakets økonomi innenfor lovforslagets rammer, herunder pensjonsplanens ytelsesnivå.

Departementet vil vise til at lovforslaget innebærer en skattefavorisering som sammenlignet med andre spare reformer kan være vesentlig, og er derfor av

den oppfatning at det også må stilles krav til ordningene. Dette er bl.a. ivare tatt ved lovforslag som tar sikte på å styrke arbeidstakernes pensjonsrettslige stilling, innføring av fordelingsmessige krav (knekkpunkter) og bidrag til økt yrkesdeltakelse. Det er i den forbindelse tatt hensyn til Velferdsmeldingen og Stortingets behandling av denne. Et hovedhensyn som er tatt ved utforming av lovforslagene er at disse forholdene reguleres på en hensiktsmessig måte. Departementet vil videre vise til at lovforslaget innebærer klare og oversiktlige regler, og at dette vil kunne redusere administrasjonskostnadene for foretakene.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til etterretning, og viser for øvrig til endringer i forhold til departementets forslag andre steder i denne innstilling.

22. SPESIALMERKNADER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER

Komiteen viser til kap. 22 i proposisjonen. Komiteen slutter seg enstemmig til forslagene til bestemmelser i proposisjonen med de unntak som er gjort nedenfor:

Til lov om foretakspensjon § 1-2 (2) bokstav c

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at flertallet i avsnitt 3.3 fremmer et annet forslag til § 1-2 (2) bokstav c enn i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at disse medlemmer tar opp forslaget i proposisjonen til § 1-2 (2) bokstav c.

Til lov om foretakspensjon § 2-2 Minstekrav til foretakspensjonsordninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til avsnitt 4.1 hvor disse medlemmer slutter seg til § 2-2 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 4.1 hvor disse medlemmer fremmer forslag om at forslaget i proposisjonen § 2-2 (1) endres.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser til sine respektive merknader i avsnitt 4.4 hvor flertallet går mot forslaget i proposisjonen til § 2-2 (4).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Steinar Bastesen, viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 4.4, hvor disse medlemmer ikke legger opp til å vedta forslag til § 2-2 (4) i denne omgang, men vil vedta lovteksten på dette punkt senere i år.

Til lov om foretakspensjon § 2-4 Styre og styringsgruppe

Komiteen viser til de ulike komitefraksjoners merknader og forslag i avsnitt 4.5.

Komiteen viser til at forslag til § 2-4 (2) og (3) fra komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Bastesen i samsvar med forslag i proposisjonen har flertall med subsidiær støtte fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 4.5 hvor disse medlemmer fremmer et annet forslag til § 2-4 (2) enn det som følger av proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 4.5 hvor disse medlemmer primært går mot forslaget i proposisjonen § 2-4 (2) og (3).

Til lov om foretakspensjon § 2-7 Tilsyn

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til sine merknader i avsnitt 4.8 hvor flertallet slutter seg til § 2-7 (4) i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 4.8 hvor disse medlemmer foreslår endringer i forslaget i proposisjonen § 2-7 (4).

Til lov om foretakspensjon § 3-3 Hvem skal være medlem

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til sine merknader i avsnitt 5.1 hvor flertallet slutter seg til forslaget i proposisjonen § 3-3 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 5.1 hvor disse medlemmer fremmer forslag om endringer i forslag i proposisjonen § 3-3 (1).

Til lov om foretakspensjon § 3-5 Arbeidstakere i deltidstilling

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til merknader i avsnitt 5.6.1 hvor flertallet slutter seg til forslaget i proposisjonen § 3-5 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til disse medlemmers merknader i avsnitt 5.6.1 hvor disse medlemmer foreslår endringer i forslaget i proposisjonen § 3-5 (1).

Til lov om foretakspensjon § 3-6 Sesongarbeidere

Komiteen viser til de ulike komitéfraksjoners merknader og forslag i avsnitt 5.6.2.

Komiteen viser til at forslag til § 3-6 (2) fra komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Bastesen i samsvar forslag i proposisjonen har flertall med subsidiær støtte fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til sine merknader i avsnitt 5.6.2, hvor disse medlemmer går imot Regjeringens forslag til § 3-6 (2).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 5.6.2 hvor disse medlemmer primært går inn for at det overlates til partene å regulere hvordan det skal forholde seg med sesongbetonte arbeidsforhold.

Til lov om foretakspensjon § 3-10 Førtidspensjonerte arbeidstakere

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at flertallet i avsnitt 5.8 fremmer forslag til nytt annet ledd i § 3-10.

Til lov om foretakspensjon § 4-12 Regler for medregning

Komiteen viser til merknader i avsnitt 6.10.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at flertallet i avsnitt 6.10 fremmer forslag til nytt tredje ledd i § 4-12.

Til lov om foretakspensjon § 5-1 Retten til alderspensjon

Komiteen viser til merknader under avsnitt 7.1 foran.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at flertallet i avsnitt 7.1 fremmer forslag til endring av lovforslaget § 5-1 (1).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Bastesen, viser til avsnitt 7.1 hvor disse medlemmer tar opp forslaget til § 5-1 (1) i proposisjonen.

Til lov om foretakspensjon § 5-6 Særlige regler om beregning av pensjonsytelser

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til merknader under avsnitt 4.7.2 og slutter seg til proposisjonen § 5-6 (2).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 7.2 hvor disse medlemmer foreslår endringer i forslaget i proposisjonen § 5-6 (2).

Til lov om foretakspensjon § 5-7

Komiteen viser til merknader og forslag til endring av lovforslaget § 5-7 (1) i avsnitt 7.6.

Til lov om foretakspensjon § 6-1 Rett til uførepensjon

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til merknader i avsnitt 8.1 og slutter seg til proposisjonen § 6-1 tredje ledd.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 8.1 hvor disse medlemmer går mot at § 6-1 tredje ledd utgår.

Til lov om foretakspensjon § 10-4 Overføring til foretaket

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 12 hvor disse medlemmer foreslår endringer til § 10-4 (2) i forhold til forslaget i proposisjon.

Til lov om foretakspensjon § 15-1 Opphør av pensjonsordningen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til merknader i avsnitt 17.1 hvor flertallet slutter seg til proposisjonen § 15-1 (1).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine merknader i avsnitt 17.1 hvor disse medlemmer foreslår endringer i proposisjonen § 15-1 (1).

Til lov om foretakspensjon § 16-2 Overgangsregler

Komiteen viser til merknader i avsnitt 18.2.1.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at flertallet i avsnitt 18.2.1 foreslår endringer i overgangsreglene i lovforslaget § 16-2 (3).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at disse medlemmer fremmer forslag til § 16-2 (3) i samsvar med proposisjonen.

Til skatteloven av 1999 § 6-45

Komiteen viser til merknader i avsnitt 3.2.2.

Komiteen viser til merknader og forslag om nytt annet og tredje punktum i skatteloven av 1999 § 6-45 i avsnitt 3.2.2.

Til overgangsregler til skatteloven av 1999 § 6-46

Komiteen viser til merknader i avsnitt 3.2.2 og 19.8.1.

Komiteen viser til at den i avsnitt 19.8.1 går mot forslaget i proposisjonen til overgangsregel til skatteloven § 6-46 fjerde ledd. Femte ledd blir nytt fjerde ledd.

23. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

I lov om foretakspensjon skal følgende bestemmelser lyde:

§ 2-4 annet ledd:

(2) Foretak som har pensjonsforsikring skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst to personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

§ 16-2 (3):

Bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-10 om rett til medlemskap skal i forhold til pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, gjelde fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i første ledd, eller, for pensjonsordninger opprettet av foretak med arbeidstakere som er medlem av Pensjonstrygden for sjømenn, senest ti år etter at loven

trådte i kraft. Utvidelser som følger av denne bestemmelse skal ikke ha virkning på den grunnlagsrente som den opprinnelige livsforsikringsavtalen la til grunn. Bestemmelsene i § 3-11 gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.

Forslag fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Bastesen:

Forslag 2

I lov om foretakspensjon skal § 5-1 (1) lyde:

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter etter § 4-1, og skal løpe så lenge medlemmet lever. Det kan ikke fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter et bestemt antall år.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 3

I lov om foretakspensjon skal følgende bestemmelser lyde:

§ 1-2 (2) bokstav c:

Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder, og uførepensjonist som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste.

§ 2-2 (1):

Pensjonsordningen skal omfatte minst en person i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 pst. eller mer av full stilling.

§ 2-7 (4):

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Kredittilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter bestemmelsene i kapittel 15.

§ 3-3 (1):

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 25 år, med mindre annet følger av regler i loven her med tilhørende forskrifter. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.

§ 3-5 (1):

(1) Arbeidstaker med stilling som utgjør mindre enn 35 pst. av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 5-6 (2):

Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig pensjon kommer opp på et nivå tilsvarende om lag 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forsikringsteknisk kontantverdi av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.

§ 10-4 (2):

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefond som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styret i pensjonskassen til uttalelse.

§ 15-1 (1):

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styret i pensjonskassen.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om å gi arbeidstagere rett til å reservere seg mot medlemskap i pensjonsordningen.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at det ikke utstedes fripoliser der den forsikrede fortsatt er medlem av pensjonsordningen. Fripolisebeløpet blir stående som ytelse, dvs. en fullt betalt dekning som innarbeides i ordningen.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at § 6-3 første ledd endres slik at det blir adgang til å fastsette en uførepensjon som i størrelse avviker fra alderspensjonen.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om å tillate lukking av eksisterende pensjonsordninger, slik at eksisterende ordninger løper videre som før for dem som er omfattet av ordningene.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 8*

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at arbeidstagere som arbeider i foretaket utover pensjonsalderen skal ha rett til å få ubetalt pensjon, slik at det blir mulig å fortsette den fleksibiliteten som ligger i at partene kan avtale kombinasjoner av pensjon og lønn.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag om at det tillates en opptrappingsplan over tre år for inndekning av manglende premiereserve, i samsvar med Selvig-utvalgets innstilling.

24. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og til det som står foran, og rå Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om foretakspensjon.

Del I Innledende bestemmelser**Kapittel 1 Virkeområde. Definisjoner**

§ 1-1 Virkeområde

(1) Loven gjelder foretakspensjonsordning hvor det gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatte-loven § 6-46 og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

(2) Foretakspensjonsordning kan bare organiseres som:

- a. pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap som har forretningssted og adgang til å drive slik virksomhet her i riket,
- b. pensjonsordning i pensjonskasse som er forsikringsteknisk oppbygget og godkjent av Kredittilsynet.

(3) Loven gjelder også for Svalbard, jf. lov om Svalbard av 17. juli 1925 nr. 11 § 1 annet ledd.

§ 1-2 Definisjoner

(1) I loven betyr:

- a. Pensjonsordning: Foretakspensjonsordning som nevnt i § 1-1 (2).
- b. Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og pensjonsplan, eller vedtektene for en pensjonskasse med tilhørende pensjonsplan.
- c. Pensjonsplan: Den del av regelverket som gjelder fastsettelsen av pensjonsytelsene.
- d. Premiereserve: Avsetning til dekning av kontraktsmessige forpliktelser overfor de forsikrede, inklusive administrasjonsreserve til dekning av fremtidige kostnader.
- e. Pensjonistenes overskuddsfond: Fond for overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling.
- f. Beregningsgrunnlag: Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.
- g. Folketrygdens grunnbeløp (G): Det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet i folketrygden.
- h. Lønn: Skattepliktig lønnsinntekt og beregnet personinntekt.

(2) I loven betyr:

- a. Foretak: Aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltmannsforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.
- b. Konsern: Konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.
- c. Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder, og uførepensjonist som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste.
Når det følger av regelverket, skal arbeidstaker som slutter hos forsikringstaker før oppnådd pensjonsalder og samtidig mottar Avtalefestet Pensjon (AFP), regnes som medlem.
- d. Barn: Medlemmets barn, herunder stebarn og fosterbarn.
- e. Registrert partner: Partner som er registrert i henhold til lov av 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap (partnerskapsloven).
- f. Samboer: Person som medlemmet:
 1. har felles bolig og felles barn med, eller
 2. lever sammen med i ekteskaps- eller partnerskapslignende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt i de siste fem årene før dødsfallet, og det ikke forelå forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller partnerskap ble inngått.
- g. Forsikrede: Pensjonsordningens medlemmer, deres ektefelle, barn, registrert partner og samboer når de er sikret eller mottar pensjon etter regelverket.

§ 1-3 Forskrifter

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

Del 2 Pensjonsordningen

Kapittel 2 Opprettelse av pensjonsordninger

§ 2-1 Adgang til å opprette pensjonsordning

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd.

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon og kan i tillegg gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Foretak som har pensjonsordning kan opprette særskilt pensjonsordning for uførepensjon.

(3) Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

§ 2-2 Minstekrav til foretakspensjonsordninger

(1) Pensjonsordningen skal omfatte:

- a. minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- b. minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling.

(2) Pensjonsordning kan også opprettes i pensjonskasse som er i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av forsikringsvirksomhetsloven. Skal pensjonskassen ha mindre enn 50 medlemmer, skal vedtektene for pensjonskassen inneholde særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen slik at medlemmenes rett til pensjon er betryggende sikret. Kredittilsynet fastsetter nærmere regler om dette.

(3) Dersom pensjonsordningen etter en periode på seks måneder ikke oppfyller kravene i første eller annet ledd, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15. Pensjonsordning i pensjonskasse som skal opphøre, kan videreføres som pensjonsforsikring i samsvar med første ledd.

§ 2-3 Pensjonsplan

(1) Det skal fastsettes en pensjonsplan som skal inneholde vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Ytelser opptjent etter planen skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen.

(2) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift. Det kan settes som vilkår for utbetaling at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter lov om folketrygd.

§ 2-4 Styre og styringsgruppe

(1) Styret i en pensjonskasse forestår forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen.

(2) Foretak som har pensjonsforsikring som omfatter 15 eller flere medlemmer skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

(3) Styringsgruppen skal uttale seg om saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen før det vedtas eller endres.

§ 2-5 Livsforsikringsselskapets plikter

(1) Et livsforsikringsselskap kan bare tegne «Foretakspensjonsordning med skattefordel» når forsikringsavtalen og pensjonsordningen er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(2) Livsforsikringsselskapet skal påse at foretaket avgir skriftlig erklæring om at foretaket ikke har opprettet eller er tilsluttet annen pensjonsordning. Dersom foretaket har annen pensjonsordning må forsikringsselskapet påse at samtlige pensjonsordninger sett i sammenheng, er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder så langt de passer for pensjonskasser.

§ 2-6 Ligningsforhold

(1) Det skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen, premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder foretakspensjonsordning etter loven her.

(2) Premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene skal inneholde spesifiserte opplysninger om de innbetalinger som foretaket har foretatt av årets premie, tilskudd til premiefond og tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond.

(3) Er årets premie betalt ved overføring fra premiefondet, skal dette angis særskilt. Tilsvarende gjelder ved tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket.

(4) Forsikringsselskapet, pensjonskassen og foretaket er ansvarlig for at opplysninger som nevnt i denne bestemmelsen er riktige. Det samme gjelder institusjon som forvalter premiefond.

§ 2-7 Tilsyn

(1) Kredittilsynet fører tilsyn med foretakspensjonsordninger.

(2) Finner Kredittilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Kredittilsynet pålegge forsikringsselskapet eller pensjonskassen å rette på forholdet innen en fastsatt frist.

(3) Finner Kredittilsynet at en beregning eller fordeling av midler er foretatt i strid med gjeldende regler, kan Kredittilsynet kreve at beregningen eller fordelingen endres innen en fastsatt frist.

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Kredittilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre eller styringsgruppe for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter bestemmelsene i kapittel 15.

(5) Bestemmer Kredittilsynet at pensjonsordningen skal opphøre, skal tilsynet gi melding om vedtaket til Skattedirektoratet.

Kapittel 3 Medlemskap i pensjonsordningen

§ 3-1 Krav til regelverket

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om medlemskap og opptak av medlemmer.

(2) I regelverket kan det gjøres unntak eller fastsettes særlige vilkår for særlige grupper av arbeidstakere for så vidt bestemmelsene er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

§ 3-2 Alminnelige regler om medlemskap

(1) Arbeidstakere i foretaket kan opptas i dets pensjonsordning. Kredittilsynet kan samtykke i at arbeidstaker i annet foretak opptas som medlem.

(2) Pensjonsordningen kan også omfatte arbeidsgiveren og annen person som må anses som innehaver av foretaket. Bestemmelsene i § 3-5 gjelder tilsvarende. Kredittilsynet kan gi nærmere regler om hvilke personer som skal omfattes av dette ledd.

(3) Personer som ikke er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter, kan ikke være medlem av pensjonsordningen med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen.

I Rett og plikt til medlemskap

§ 3-3 Hvem skal være medlem

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet følger av regler i loven her med tilhørende forskrifter. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.

(2) En arbeidstaker skal være medlem selv om det for tiden ikke opptjenes rett til pensjon i tillegg til ytelsene etter lov om folketrygd.

(3) Arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi, skal ikke være medlemmer av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-4 Nye arbeidstakere

(1) En arbeidstaker som ansettes av foretaket og som fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket.

(2) Lov om forsikringsvirksomhet § 7-8 med tilhørende forskrift gjelder ved flytting til pensjonsordningen av premiereserve og andre midler knyttet til fripolise for opptjent pensjon.

§ 3-5 Arbeidstakere i deltidsstilling

(1) Arbeidstaker som har mindre enn en femdel av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) Opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling.

§ 3-6 Sesongarbeidere

(1) Arbeidstaker som er sesongarbeider og som i løpet av et kalenderår utfører arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av tilsvarende fulltidsstilling, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) I regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør en femdel av fulltidsstilling.

§ 3-7 Arbeidstakere med permisjon

(1) Arbeidstaker som har permisjon for et fastsatt tidsrom og som forutsettes å gjenoppta arbeid i foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden.

(2) Bestemmelsene i første ledd kan fravikes for permisjon i henhold til avtale ved at det i regelverket fastsettes:

- a. særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer, eller
- b. at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet.

(3) Regelverket kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte som følge av driftsinnskrenkninger m.v. skal være medlemmer av pensjonsordningen.

§ 3-8 Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre

(1) Arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, skal først bli medlem av pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

II Eldre og pensjonerte arbeidstakere

§ 3-9 Eldre arbeidstakere

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-8 selv om arbeidstakeren ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen.

(2) I regelverket kan det for slike arbeidstakere eller for bestemte grupper av slike arbeidstakere likevel bestemmes at de som har mindre enn et fastsatt antall år igjen til pensjonsalderen, ikke skal tas opp som medlemmer eller bare skal opptas på særskilte vilkår.

(3) Bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid skal ikke gjelde for arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen når de opptas, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-10 Førtidspensjonerte arbeidstakere

(1) Førtidspensjonert arbeidstaker skal ikke være medlem av pensjonsordningen.

(2) Arbeidstaker som mottar Avtalefestet Pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket.

§ 3-11 Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen

(1) Arbeidstaker som etter å ha nådd pensjonsalderen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har opptjening etter bestemmelsene i § 4-5.

(2) Arbeidstakeren har ikke rett til utbetaling fra pensjonsordningen så lenge og i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket.

Kapittel 4 Opptjening av pensjon

I Alminnelige regler

§ 4-1 Pensjonsalder

(1) Pensjonsalderen skal fastsettes i regelverket. Pensjonsalderen kan ikke settes lavere enn 67 år.

(2) Kongen kan fastsette lavere pensjonsalder enn 67 år for stillinger som:

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

§ 4-2 Krav til tjenestetid

(1) I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år, men ikke mer enn 40 år for å ha rett til fulle pensjonsytelser.

(2) Tjenestetiden regnes fra første arbeidsdag i foretaket. Det skal ses bort fra tjenestetid før opprettelsen av pensjonsordningen når annet ikke er fastsatt i regelverket.

(3) Ved beregning av etterlapppensjon og av uførepensjon regnes tjenestetiden fram til det tidspunkt medlemmet tidligst ville ha oppnådd rett til alderspensjon.

§ 4-3 Lineær opptjening

(1) Opptjent pensjon skal til enhver tid utgjøre en så stor del av pensjonsplanens ytelser for medlemmet, som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon for medlemmet. Tjenestetiden som kreves er her tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalder, men ikke mindre enn tiden som følger av § 4-2 første ledd.

§ 4-4 Skifte av stilling i foretaket

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt pensjonsalder går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent som følge av tjenestetid etter end-

ringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-2, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidstilling.

(2) Dersom lønnen til en arbeidstaker blir satt ned som følge av skifte av stilling eller annen endring av arbeidsoppgavene, gjelder følgende fra og med endringstidspunktet:

- a. pensjonen skal beregnes ut fra den nye lønnen. I regelverket kan det likevel fastsettes at høyere lønn skal legges til grunn dersom skifte av stilling som medfører lønnsreduksjon skjer i løpet av de siste ti årene før pensjonsalder,
- b. tjenestetiden før endringstidspunktet skal medregnes ved beregningen av pensjonen, og
- c. det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om lønnen etter bokstav a legges til grunn ved beregningen.

(3) Dersom en arbeidstaker skifter stilling i foretaket og dette fører til endring av pensjonsalderen, skal opptjent pensjon beregnes særskilt for den tjenestetid arbeidstakeren har i hver av stillingene. I regelverket kan det likevel fastsettes at:

- a. opptjent pensjon skal beregnes ut fra samlet tjenestetid i foretaket og pensjonsalderen i den nye stillingen, og
- b. det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om pensjonsalderen i den nye stillingen legges til grunn ved beregningen.

§ 4-5 Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen

(1) Arbeidstaker som ved oppnådd pensjonsalder ikke har opptjent full pensjon og som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.

(2) Har arbeidstakeren opptjent full pensjon ved oppnådd pensjonsalder eller for øvrig før fratredelsen, skal det foretas omregning av pensjonen ved fratredelsen på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til opptjent pensjon. Forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene skal være den samme før og etter omregningen.

(3) Er en arbeidstaker etter å ha fratrudd sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ansatt i annet foretak, kan arbeidstakeren kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket. I så fall skal det foretas omregning av pensjonen etter annet ledd.

II Opphør av medlemskap. Fripolise

§ 4-6 Opphør av medlemskap

(1) Et medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.

(2) Medlemmet beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelsen med mindre tjenestetiden da er kortere enn 12 måneder.

(3) Premiereserven kan ikke utbetales til medlemmet.

§ 4-7 Rett til fripolise

(1) Når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon, skal pensjonsinnretningen sørge for at det utstedes fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve. Er opptjent premiereserve knyttet til alderspensjon mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, har medlemmet likevel bare rett til at premiereserven blir overført til annen foretakspensjonsordning, fortsettelsesforsikring eller til individuell pensjonsforsikringsavtale etter skatteloven (IPA).

(2) Fripolise i henhold til foretakspensjonsforsikring skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Er pensjonsordningen i en pensjonskasse, utstedes fripolise etter reglene i § 4-8.

§ 4-8 Særregler for pensjonskasser

(1) En pensjonskasse kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap som nevnt i § 1-1 annet ledd om at selskapet skal utstede fripolise til medlemmer som slutter i foretaket. Et medlems premiereserve ved fratredelsen skal i tilfelle beregnes etter selskapets beregningsgrunnlag.

(2) Pensjonskassen skal inngå slik avtale om utstedelse av fripolise til medlemmer som slutter i foretaket mer enn ett år før pensjonsalderen, med mindre Kredittilsynet samtykker i at slike fripoliser utstedes av pensjonskassen selv.

(3) Når fripolise ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes fripolisen av pensjonskassen.

§ 4-9 Forsikringsforholdet etter fripolise

(1) Fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt fripolisen og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt den.

(2) Fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 skal tegnes på samme vilkår som fripolisen, likevel slik at det kan avtales at forsikringen utvides til å omfatte uførepensjon og pensjoner til etterlatte etter kapittel 6 og 7 i loven her.

(3) Dersom en arbeidstaker har en stilling med høyere pensjonsalder enn den pensjonsalder som gjelder etter fripolisen, kan arbeidstakeren før fripolisens

pensjonsalder er nådd, kreve at det skal foretas omregning av pensjonen etter stillingens pensjonsalder på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til fripolisen. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen.

(4) En arbeidstaker som fratrer sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ved fylte 67 år eller senere, men før pensjonsalderen etter fripolisen, kan kreve at det da foretas omregning av pensjonen etter tredje ledd.

(5) Midlene knyttet til en fripolise kan overføres til annet livsforsikringsselskap eller pensjonskasse etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift. Midlene kan ikke overføres til annet livsforsikringsselskap enn nevnt i § 1-1 annet ledd.

§ 4-10 Utenlandske statsborgere

(1) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, og som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke tilhørende premiereserve til å sikre pensjonsrettigheter i livsforsikringsselskap som ikke er etablert i Norge.

III Medregning av tjenestetid i annet foretak

§ 4-11 Adgang til medregning

(1) Regelverket kan inneholde bestemmelser om medregning av tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. For eldre arbeidstakere gjelder § 3-9 tredje ledd.

(2) Medregningen skal gjennomføres ved at arbeidstakeren gis et tillegg i den pensjonsgivende tjenestetid og et motsvarende fradrag i pensjonsytelsen beregnet etter reglene i § 4-12.

(3) I regelverket for en pensjonsordning som har regler om medregning, skal det fastsettes som vilkår for medregning at midler knyttet til pensjon opptjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annet foretak blir overført til pensjonsordningen etter reglene i lov om forsikringsvirksomhet § 7-8 med tilhørende forskrifter. Dette gjelder bare i den utstrekning ytelsene videreføres. For medlemmer som ikke samtykker til slik overføring eller på annen måte ikke oppfyller vilkåret, skal tjenestetiden beregnes etter § 4-2 annet ledd uten hensyn til tidligere tjenestetid i annet foretak.

§ 4-12 Regler for medregning

(1) Ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen dersom premiereserven for den pensjon som er opptjent der, er minst like stor som premiereserven ville være i den nye ordningen etter like lang opptjenings-tid. Ved beregningen av premiereserven i den nye ordningen legges de ytelser som gjelder for arbeidstakeren ved opptaket i den nye ordningen til grunn. Er pre-

miereserven fra den tidligere ordningen mindre, avkortes tillegget i tjenestetid forholdsmessig.

(2) Fradraget i pensjonsytelsene settes lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen, men ikke mer enn de ytelser i den nye ordningen som svarer til den tidligere tjenestetid.

(3) Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen, og fradraget i pensjonsytelsene lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen.

§ 4-13 Overføring av premiereserve

(1) Midler som overstiger den premiereserve som etter § 4-12 medgår for å sikre full medregning av tidligere tjenestetid, herunder midler knyttet til rett til ytelser som ikke kan videreføres i pensjonsordningen, skal sikres ved fripolise etter § 5-9 annet ledd.

IV Fripoliseregister m.v.

§ 4-14 Registrering av fripoliser

(1) Fripoliser utstedt i henhold til reglene i loven her skal registreres i Fripoliseregisteret. Registeret skal så vidt mulig omfatte fripoliser utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler om private tjenestepensjonsordninger.

(2) Kongen gir nærmere regler om opprettelsen av Fripoliseregisteret og om føringen av registeret, samt om adgangen til å innhente opplysninger fra registerføreren. Kongen kan også gi regler om foretakenes, pensjonsinnretningenes og de forsikredes plikt til å gi opplysninger til Fripoliseregisteret.

§ 4-15 Sammenslåing av fripoliser

(1) Arbeidstaker som har flere fripoliser utstedt av samme pensjonsinnretning, kan kreve at rettighetene etter polisene blir slått sammen og at ny fripolise blir utstedt på grunnlag av de samlede rettigheter. Dette gjelder også i tilfelle av flytting som nevnt i § 4-9 femte ledd.

(2) Ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter, skal det foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere pensjonsalder enn 67 år med mindre pensjonsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år.

(3) Kongen kan fastsette nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser som slås sammen, herunder regler som gjelder sammenslåing av fripoliser knyttet til uførepensjon og etterlattepensjoner.

(4) Fripolise som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes, omfattes ikke

av sammenslåing etter paragrafen her, med mindre pensjonsinnretningen samtykker.

Kapittel 5 Alderspensjon

I Alminnelige regler

§ 5-1 Retten til alderspensjon

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter etter § 4-1. Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter 10 år eller senere.

(2) For stillinger med lavere pensjonsalder enn 67 år kan det i regelverket fastsettes at pensjonen bare skal løpe til fylte 67 år, eller at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år.

§ 5-2 Alderspensjonens størrelse

(1) Alderspensjoner kan fastsettes til:

- et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
- en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
- et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.

(2) Er alderspensjon fastsatt ut fra lønn, skal endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket legges til grunn fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp.

§ 5-3 Forholdsmessighetsprinsippet

(1) I pensjonsplanen skal ytelsene fastsettes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket. Det kan likevel fastsettes at alle medlemmer uten hensyn til lønn skal ha rett til en minsteytelse på inntil grunnbeløpet i folketrygden opptjent forholdsmessig etter tjenestetiden.

(2) De samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd skal ikke utgjøre en større prosentdel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn.

(3) For medlemmer som omfattes av andre pensjonsordninger som foretaket har betalt eller betaler premie til, skal ytelser fra slike ordninger også inngå ved beregningen av de samlede pensjonsytelser.

§ 5-4 Beregning av lønn

(1) Ved beregning av pensjonsytelsene skal som et medlems lønn regnes den lønn som medlemmet mottar fra foretaket.

(2) Regelverket kan fastsette at:

- det skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg,
- siste års lønn, eller gjennomsnittet av de to eller tre siste års lønn før pensjonsalderen oppnås, skal legges til grunn,
- det skal benyttes et normert lønnsgrunnlag for en eller flere grupper av medlemmer, med mindre dette gir et vesentlig annet resultat enn om det enkelte medlems lønn ble lagt til grunn,
- det skal ses bort fra en andel av lønn etter første ledd. Andelen skal ikke overstige 10 prosent av lønn. Hvis regelverket inneholder denne bestemmelse, kan det ikke inneholde regler etter bokstav a.

§ 5-5 Beregnet folketrygd

(1) Forutsetter pensjonsplanen at pensjonsytelsene for de enkelte medlemmer skal utgjøre et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd, skal folketrygdens ytelser beregnes etter følgende regler:

- grunnpensjonen for samtlige medlemmer settes til grunnbeløpet eller tre firedeler av dette,
- tilleggspensjonen beregnes for hvert medlem etter folketrygdens regler på grunnlag av den lønn som er pensjonsgivende i ordningen. Dersom den beregnede tilleggspensjonen er mindre enn folketrygdens sært tillegg, skal beregnet tilleggspensjon settes lik særtillegget,
- senere endringer i folketrygdens regelverk skal være uten betydning for rett til opptjent pensjon.

(2) I regelverket kan det fastsettes at arbeidstakere som på grunn av alder ikke har rett til full tilleggspensjon etter folketrygden, skal gis et tillegg til pensjonsytelsen som tilsvarer den manglende tilleggspensjon etter folketrygden.

(3) Skal det ved fastsettelse av pensjonsytelsen tas hensyn til deltidsansettelse, beregnes ytelsen fra folketrygden på grunnlag av lønn i full stilling og reduseres forholdsmessig på samme måte som ved beregningen av pensjonsgrunnlaget for deltidsstilling.

§ 5-6 Særlige regler om beregning av pensjonsytelser

(1) I regelverket kan det fastsettes at:

- det ved endringer i lønn som går ut over den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, ikke skal tas hensyn til tidligere tjenestetid,
- pensjonsgrunnlaget de siste ti år før et medlem når pensjonsalderen, bare skal reguleres etter den alminnelige lønnsutvikling i foretaket,
- grupper av arbeidstakere som etter reglene i kapittel 3 ikke har rett til medlemskap i pensjonsordningen, skal ha lavere ytelser enn andre medlemmer.

(2) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig pensjon kommer opp på et nivå tilsvarende

omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forsikringsteknisk kontantverdi av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.

§ 5-7 Grense for samlede pensjonsytelser

(1) Pensjonsytelsene skal fastsettes slik at de samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd for hvert medlem ikke vil overstige:

- a. 100 prosent av medlemmets lønn inntil 6 G, og
- b. 70 pst. av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og
- c. 0 pst. av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.

(2) For medlemmer som ikke har full stilling i foretaket, skal grensen for de samlede pensjonsytelser utgjøre en forholdsmessig del av den grense som ville gjelde dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

(3) I de siste to år før et medlem vil nå pensjonsalderen og i det år dette skjer, kan grensen for medlemmets samlede pensjonsytelser etter paragrafen her ikke beregnes på grunnlag av høyere lønn enn gjennomsnittet av medlemmets årslønn i disse tre årene.

II Endringer i pensjonsplanen m.v.

§ 5-8 Endring av pensjonsytelsene

(1) Det kan ikke gjennomføres endringer i pensjonsytelsene som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

(2) Det kan ikke foretas endring av beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

§ 5-9 Nedsettelse av pensjoner

(1) Endres pensjonsplanen ved at pensjonsytelsene settes ned fra og med tidspunktet for endringen, skal tjenestetiden på endringstidspunktet medregnes ved fastsettelsen av den enkelte arbeidstakers rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

(2) Det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon som overstiger det som ut fra lønn og tjenestetid på endringstidspunktet ville være opptjent etter den nye pensjonsplanen.

Kapittel 6 Uførepensjon. Premiefritak ved uførhet

§ 6-1 Rett til uførepensjon

(1) I regelverket kan det fastsettes at det skal ytes uførepensjon til medlemmer med en uføregrad på 20 prosent eller mer. Det kan ikke settes som vilkår for rett til uførepensjon at uføregraden er mer enn 50 prosent.

(2) Uførepensjonen begynner å løpe 12 måneder etter at ervervsevnen ble redusert. Stanser utbetaling av sykepenge eller attføringspenge forut for dette, utbetales uførepensjon fra samme tidspunkt, forutsatt at hensiktsmessig yrkesrettet attføring har vært prøvd.

(3) Utbetales det attføringspenge mer enn 12 måneder etter at ervervsevnen ble redusert, utbetales uførepensjon først fra det tidspunkt utbetaling av attføringspenge stanser.

(4) Uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen.

§ 6-2 Fastsettelse av uføregraden

(1) Er uføregraden etter folketrygden fastsatt til 50 prosent eller mer, skal uføregraden i folketrygden legges til grunn av pensjonsordningen. For øvrig skal uføregraden fastsettes etter folketrygdens regler på den måte regelverket angir.

(2) Når særlige grunner tilsier det, kan uføregraden fastsettes på annen måte.

§ 6-3 Uførepensjonens størrelse

(1) Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon medlemmet ville ha rett til etter regelverket dersom lønnen på tidspunktet for uførheten og den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn.

(2) Uførepensjon skal ytes i forhold til uføregraden til enhver tid. I regelverket kan det fastsettes at uførepensjon ved uføregrad som er lavere enn 50 prosent, skal gis et tillegg som tilsvarer manglende utbetaling av uførepensjon fra folketrygden.

(3) I regelverket kan det fastsettes at det skal utbetales barnetillegg for barn som medlemmet forsørger eller plikter å forsørge og som ikke har fylt 21 år.

§ 6-4 Fradrag for andre ytelser

(1) I regelverket skal det fastsettes om det skal gjøres fradrag i uførepensjonen for erstatning for tap i ervervsevne fra yrkesskadeforsikring og i tilfelle inn- og utbetaling av slike fradrag. Fradraget gjøres ved utbetaling.

§ 6-5 Nedsetting av løpetiden

(1) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig uførepensjon kommer opp på et nivå tilsvarende omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

§ 6-6 Førtidig alderspensjon til ervervsuført medlem

(1) Når pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, kan det fastsettes i regelverket at det skal utbetales alderspensjon til medlem med uføregrad i fol-

ketrygden på 80 prosent eller mer etter følgende regler:

- a. alderspensjon kan utbetales i de siste fem år før pensjonsalderen eller, hvis den er høyere enn 67 år, fra fylte 62 år, og
- b. størrelsen av alderspensjonen skal beregnes på grunnlag av premiereserven og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.

§ 6-7 Premiefritak under uførhet

(1) Det kan i regelverket fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være premiefritak under uførhet i samsvar med uføregraden. Regelverket skal ha slike regler når pensjonsordningen omfatter uførepensjon.

(2) Reglene om uførepensjon i §§ 6-1 første og fjerde ledd, 6-2 og 6-3 første ledd gjelder tilsvarende.

§ 6-8 Almennelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for uførepensjoner så langt de passer.

Kapittel 7 Pensjoner til etterlatte

§ 7-1 Barnepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen barnepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Pensjonsordningen kan gi rett til barnepensjon til barn som medlemmet ved sin død plikter å forsørge eller forsørget.

(2) Barnepensjonen skal løpe fra medlemmets død og skal senest opphøre når barnet fyller 21 år. Er barnet blitt ufør før opphørstidspunktet, utbetales barnepensjon så lenge uførheten varer.

(3) Barnepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før pensjonsalderen er oppnådd, skal den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn. Det kan likevel fastsettes regler om minstebeløp for pensjon til hvert barn, beregning av ytelsene etter antall barn, og høyere ytelser til foreldreløse barn.

§ 7-2 Ektefellepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Det kan ikke fastsettes forskjellige regler for ektefeller av ulike kjønn.

(2) Ektefellepensjon skal løpe fra medlemmets død og skal opphøre senest ved ektefellens død. Det kan i regelverket fastsettes at ektefellepensjonen skal opphøre når det er utbetalt ektefellepensjon i minst 10 år. Dersom det også utbetales barnepensjon, skal ektefellepensjon likevel løpe inntil retten til barnepensjon opphører.

§ 7-3 Fraskilt ektefelle

(1) Fraskilt ektefelles rett til etterlattpensjon bestemmes av reglene i ekteskapslovgivningen.

§ 7-4 Ektefellepensjonens størrelse

(1) Ektefellepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før fastsatt pensjonsalder, skal den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn.

(2) I regelverket kan det fastsettes at det skal gjøres fradrag i ektefellepensjonen etter reglene om forventet og faktisk ervervsinntekt i §§ 7-5 og 7-6.

§ 7-5 Ektefelle som ikke har fylt 67 år

(1) I etterlattpensjon til ektefelle som ikke har fylt 67 år, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av forventet årlig ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

(2) Er forventet årlig ervervsinntekt fastsatt i folketrygden, skal denne legges til grunn. For øvrig skal ervervsinntekten settes til det beløp som ektefellen ut fra alder, ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene ellers må antas å kunne skaffe seg. Endrer forholdene seg vesentlig, skal forventet ervervsinntekt fastsettes på nytt.

§ 7-6 Ektefelle som er mellom 67 og 70 år

(1) I etterlattpensjon til ektefelle som har nådd folketrygdens pensjonsalder, men ikke folketrygdens aldersgrense, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av årlig faktisk ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

§ 7-7 Etterlattpensjon til registrert partner

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal den også omfatte etterlattpensjon til registrert partner.

(2) Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon til registrert partner.

§ 7-8 Samboerpensjon

(1) Pensjonsordningen kan omfatte etterlattpensjon til samboer på det tidspunkt medlemmet dør. Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder i tilfelle tilsvarende for etterlattpensjon til samboer.

(2) Retten til etterlattpensjon for ektefelle eller registrert partner går foran rett til samboerpensjon.

(3) Hadde medlemmet ved sin død fraskilt ektefelle eller partner, ytes samboerpensjon med det beløp som samboeren ville hatt rett til om ekteskap eller re-

gistrert partnerskap var inngått med medlemmet da samboerforholdet ble etablert. Dette gjelder også når ekteskap eller registrert partnerskap er inngått under samboerforholdet.

§ 7-9 Alminnelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon så langt de passer.

(2) Pensjonsordningen kan omfatte barnpensjon selv om den ikke omfatter ektefellepensjon m.v.

Del 3 Pensjonsordningens midler

Kapittel 8 Alminnelige regler

§ 8-1 Midler knyttet til pensjonsordningen

(1) En pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetning og kursreserve knyttet til pensjonsordningen inngår også i pensjonsordningens midler.

(2) Midler knyttet til fripolise utstedt til medlem som har sluttet i foretaket, omfattes ikke av pensjonsordningens midler.

§ 8-2 Rådighet over pensjonsordningens midler

(1) Pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

(2) Midlene kan ikke benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem.

§ 8-3 Forholdet til foretaket

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler.

(2) Midlene hefter ikke for foretakets forpliktelser. Midlene kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke foretakets kreditorer.

(3) Midler i premiefond kan likevel tilbakeføres til foretaket etter reglene i § 10-4.

§ 8-4 Kapitalforvaltningen

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid.

(2) Renten på lån til foretaket eller medlemmer skal settes lik vanlig markedsrente for tilsvarende lån. Lånevilkårene skal gi adgang til å endre renten i samsvar med utviklingen av markedsrenten.

(3) Avkastningen på midler knyttet til premiefond skal årlig tilføres premiefondet. Avkastning på midler knyttet til pensjonistenes overskuddsfond skal tilføres overskuddsfondet.

§ 8-5 Fordeling av overskudd

(1) Midler som tilføres pensjonsordningen som overskudd etter forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 med tilhørende forskrifter, unntatt overskudd som nevnt i annet ledd, skal godskrives foretaket og overføres til premiefondet.

(2) Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond.

§ 8-6 Særregler for pensjonskasser

(1) Avkastningen på midler som er tilført en pensjonskasse som ansvarlig kapital, skal ikke overstige en rente som står i rimelig forhold til størrelsen av innskutt kapital og den risiko som knytter seg til innskuddet.

(2) Vedtektene for en pensjonskasse kan fastsette at en del av overskuddet etter § 8-1 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1998 nr. 39, skal tilbakeholdes i pensjonskassen.

(3) Bestemmelsene i § 8-3 første og annet ledd gjelder tilsvarende for forholdet mellom foretaket og sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskassen.

§ 8-7 Flytting av pensjonsordningen

(1) Midler knyttet til en foretakspensjonsordning kan overføres til annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift. I så fall gjelder § 5-8 tilsvarende.

(2) Ved overføringen av pensjonsordningens midler, jf. § 8-1 første ledd, kan ordningen deles ved at midlene til sikring av løpende pensjoner unntas fra overføringen. Dette gjelder ikke løpende uførepensjon og premiefritak ved uførhet.

(3) For den del av pensjonsordningen som ikke blir overført, gjelder bestemmelsene i loven her så langt de passer.

Kapittel 9 Premie. Premiereserve

§ 9-1 Premiereserve

(1) Premiereserven for en pensjonsordning skal til enhver tid være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene har opptjent, herunder rett til uførepensjon og etterlattpensjon.

§ 9-2 Årets premie

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget.

(2) Er årets premie som følge av lønnsøkning høyere enn to ganger gjennomsnittet av premiene i de tre

foregående år, kan en firedel av det beløp som overstiger premiefondet, innbetales neste år.

(3) Fastsettes det ved opprettelsen av en pensjonsordning regler om medregning av tidligere tjenestetid i foretaket, kan den premiereserve som trengs for å sikre den rett til pensjon slik medregning innebærer, innbetales som premietillegg med en tredel i hvert år deretter.

§ 9-3 Premieberegningen

(1) Årets premie for pensjonsordningen skal regnes etter de retningslinjer (beregningsgrunnlaget) som selskapet eller pensjonskassen har meddelt Kredittilsynet. Grunnlagsrenten for ordningen skal være i samsvar med regler fastsatt av departementet.

(2) Er pensjonsalderen for en gruppe medlemmer satt høyere enn den laveste tillatte pensjonsalder, kan premien beregnes slik at premiebetaling opphører ved den laveste tillatte pensjonsalder. Omfatter pensjonsordningen premiefritak ved uførhet, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som blir uføre, likevel slik at premiefritaket skal reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

(3) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som får utbetalt uførepensjon. For medlemmer som får utbetalt delvis uførepensjon, reduseres premiefritaket forholdsmessig.

(4) Omfatter pensjonsordningen etterlappensjon, skal det legges til grunn at foretaket ikke skal betale premie for etterlappensjon for medlemmer som dør før pensjonsalderen nås.

§ 9-4 Arbeidstakernes tilskudd

(1) Skal arbeidstakerne betale tilskudd til pensjonsordningen, kan det årlige tilskudd for hver arbeidstaker ikke settes høyere enn 4 prosent av arbeidstakerens lønn beregnet etter § 5-4.

(2) Tilskudd fra en arbeidstaker skal ikke i noe tilfelle utgjøre mer enn halvparten av den premie uten omkostningstillegg som skal betales for arbeidstakeren.

§ 9-5 Endring av beregningsgrunnlaget

(1) Kredittilsynet kan kreve at beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen endres dersom beregningsgrunnlaget ikke gir betryggende sikkerhet for medlemmenes opptjente pensjon.

(2) Det nye beregningsgrunnlaget skal legges til grunn ved beregning av premier som forfaller etter Kredittilsynets vedtak. Inndekning av manglende premiereserve etter det nye beregningsgrunnlaget kan fordeles over tre år med en tredel hvert år.

(3) Regelverket skal inneholde forbehold om rett til endring av premien eller andre vilkår dersom ve-

sentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget blir endret.

Kapittel 10 Premiefond

§ 10-1 Premiefond for pensjonsordningen

(1) Foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen.

(2) Midlene i premiefondet skal forvaltes og disponeres i samsvar med bestemmelsene i loven her.

(3) Midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

§ 10-2 Midler i premiefondet

(1) Premiefondet skal tilføres:

- alle tilskudd til premiefondet som omfattes av skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c,
- avkastning på midlene i premiefondet etter § 8-4 tredje ledd,
- overskudd som etter § 8-5 eller § 11-4 tilordnes foretaket,
- midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling, og
- for meget betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året.

§ 10-3 Bruk av premiefondet

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

- årets premie for pensjonsordningen etter § 9-2,
- overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 11-3,
- uførepensjon til medlemmer, dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon,
- alderspensjon til arbeidstaker som ikke har nådd den fastsatte pensjonsalder i ordningen, men som har fylt 67 år eller i tilfelle en lavere alder fastsatt etter § 4-1 annet ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b til d, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

(3) Pensjonsytelser som nevnt i første ledd bokstav c og d skal så langt det passer fastsettes i samsvar med reglene i loven her.

(4) Har en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve.

§ 10-4 Overføring til foretaket

(1) Er premiefondet ved årets utgang større enn ti ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år for den eller de pensjonsordninger foretaket har, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp tilbakeføres til foretaket.

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefondet som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen til uttalelse.

Kapittel 11 Pensjonsregulering

§ 11-1 Regulering av pensjonsytelsene

(1) Regulering av pensjonsytelsene kan skje ved endring av pensjonsplanen. Ved endring av pensjonsplanen gjelder bestemmelsene i kapitlene 3 til 7 tilsvarende.

§ 11-2 Regulering av løpende pensjoner

(1) Midler tilført pensjonistenes overskuddsfond skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene. Alle pensjoner skal gis samme prosentvise tillegg.

(2) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon eller etterlattepensjoner i tillegg til alderspensjon, skal slike pensjoner gis samme prosentvise tillegg som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling.

(3) Tillegg til pensjoner kan i et enkelt år prosentvis ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp i året. Det kan likevel gis høyere tillegg for at reguleringen av pensjonene i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økning av grunnbeløpet i disse tre årene.

§ 11-3 Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond

(1) Er midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år ikke tilstrekkelige til å dekke engangspremien for tillegg etter § 11-2 i samsvar med den prosentvise økningen av folketrygdens grunnbeløp i året, kan foretaket bestemme at de nødvendige midler skal overføres fra premiefondet eller foretaket til overskuddsfondet.

§ 11-4 Overskudd i pensjonistenes overskuddsfond

(1) Overstiger midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år det beløp som trengs til engangspremie for tillegg til pensjoner fastsatt etter § 11-2, skal resten av midlene tilføres premiefondet, senest ved utgangen av året.

Del 4 Konsernforhold. Selskapsendringer. Opphør

Kapittel 12 Konsernforhold m.v.

§ 12-1 Felles pensjonsordning for konsernforetak

(1) Flere foretak i samme konsern kan opprette felles pensjonsordning dersom de til sammen fyller minstekravene i § 2-2. Et foretak i konsernet kan også slutte seg til pensjonsordning som er opprettet av ett eller flere andre konsernforetak.

(2) Kredittilsynet kan samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre, har felles pensjonsordning.

§ 12-2 Gruppeinndeling

(1) Arbeidstakerne i hvert av foretakene skal utgjøre en egen gruppe innenfor pensjonsordningen. Kredittilsynet avgjør i tvilstilfelle hvilken gruppe en arbeidstaker skal tilhøre.

(2) Bestemmelsene i kapitlene 3 til 7 og 9 til 11 gjelder i forhold til medlemmene av hver gruppe. Det kan fastsettes særskilt pensjonsplan for hver gruppe.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at:

- det fastsettes felles pensjonsplan og benyttes samme beregningsgrunnlag for alle medlemmene i den felles pensjonsordning,
- det fastsettes at tjenestetiden for medlemmene av den felles pensjonsordning skal beregnes som samlet tjenestetid ved sammenhengende ansettelse i foretak som inngår eller har inngått i konsernet.

§ 12-3 Premie, overskudd m.v.

(1) Årlig premie og andre tilskudd til pensjonsordningen skal fordeles mellom foretakene på grunnlag av de beløp som trengs for å sikre opptjent pensjon for de medlemmer som inngår i hver gruppe.

(2) Ingen av foretakene kan belastes med en større andel av premien enn fastsatt i første ledd.

(3) Avkastning og overskudd, samt andre inntekter og kostnader knyttet til pensjonsordningen skal fordeles mellom gruppene etter gjeldende regler.

§ 12-4 Fellesfond

(1) Pensjonsordningen kan ha ett felles premiefond og ett felles pensjonistenes overskuddsfond.

(2) Ved disponeringen av midler i et fellesfond gjelder reglene i § 12-3 tilsvarende. Det skal føres regnskap for fellesfond som sikrer at bestemmelsene i § 12-3 blir overholdt.

§ 12-5 Opphør av konsernforholdet

(1) Selges et konsernforetak eller opphører konsernforholdet på annen måte, skal foretaket og dets gruppe av medlemmer skilles ut fra den felles pensjonsordning. Tilsvarende gjelder dersom tilkynningsforhold som nevnt i § 12-1 annet ledd opphører.

§ 12-6 Tilordning av midler til det utskilte foretaket

(1) Ved utskillelsen skal den del av den felles pensjonsordnings midler som knytter seg til medlemmene i foretakets gruppe, tilordnes foretaket. Er foretaket solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte, kan premiefondet unntas fra fordeling dersom foreta-

kets gruppe av medlemmer utgjør mindre enn en tredel av medlemmene i den felles pensjonsordningen.

(2) Skal foretaket utskilles fra felles pensjonsordning i pensjonskasse, skal foretaket også tilordnes:

- a. en del av sikkerhetsfondet, beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen,
- b. egenkapital som det utskilte foretaket har tilført pensjonskassen, samt en del av den egenkapital i pensjonskassen som ikke er innskutt egenkapital, beregnet på samme måte som fastsatt i bokstav a, med mindre foretaket er solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte og foretakets gruppe av medlemmer utgjør mindre enn en tredel av medlemmene i pensjonsordningen.

§ 12-7 Anvendelsen av midler tilordnet det utskilte foretaket

(1) De midler som er tilordnet det utskilte foretaket etter reglene i § 12-6, skal anvendes for å sikre medlemmene av foretakets gruppe tilsvarende rett til pensjon etter reglene i paragrafen her.

(2) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres rett til pensjon i ny pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal de tilordnede midlene overføres til pensjonsinnretningen etter reglene i § 8-7. Er den nye pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap og er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, skal likevel

- a. tilordnet del av sikkerhetsfondet overføres til premiefond,
- b) tilordnet egenkapital tilbakeføres til foretaket.

(3) Skal pensjonsordningen for medlemmene i foretakets gruppe opphøre, skal medlemmene sikres rett til pensjon etter reglene i § 15-3. Er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, gjelder annet ledd annet punktum tilsvarende.

Kapittel 13 Sammenslåing av foretak

§ 13-1 Virkeområde

(1) Bestemmelsene i kapitlet her gjelder ved sammenslåing av foretak når minst ett av foretakene har pensjonsordning på tidspunktet for sammenslåingen.

I Foretaket skal ha pensjonsordning

§ 13-2 Opprettelse av ny pensjonsordning

(1) Skal foretaket etter sammenslåing ha pensjonsordning, må ny egen pensjonsordning opprettes etter reglene i loven her.

(2) Den nye pensjonsordningen skal overta forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, med mindre alle tidligere ordninger skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her.

(3) Fastsetter pensjonsplanen for den nye ordningen lavere ytelser enn pensjonsplanen for en tidligere ordning, kan den tidligere pensjonsplanen videreføres etter reglene i § 13-3. Blir pensjonsplanen ikke videreført, gjelder §§ 5-8 og 5-9 tilsvarende.

(4) Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende dersom beregningsgrunnlaget for den nye pensjonsordningen innebærer endring som nevnt i § 5-8 annet ledd.

§ 13-3 Videreføring av tidligere pensjonsplan

(1) Videreføring av pensjonsplan etter § 13-2 tredje ledd kan bare skje når samtlige pensjonsplaner for foretak som deltar i sammenslåingen, blir videreført. En pensjonsplan som videreføres, skal gjelde for medlemmene av den tidligere ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

(2) Er pensjonsordningen opprettet mindre enn tre år før tidspunktet for sammenslåingen, kan pensjonsplanen bare videreføres med samtykke fra Kredittilsynet. Det samme gjelder for endring i pensjonsplanen eller andre vesentlige endringer av regelverket foretatt mindre enn tre år før sammenslåingen.

(3) Kredittilsynet skal gis melding om videreføring av tidligere pensjonsplan, vedlagt redegjørelse og dokumentasjon som viser at vilkårene for videreføring er oppfylt.

§ 13-4 Midler knyttet til tidligere pensjonsordning

(1) Når den nye pensjonsordningen overtar forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, skal midlene knyttet til de tidligere ordningene overføres til den nye pensjonsordningen. Reglene i § 8-7 gjelder så langt de passer. Før overføringen skal overskudd i en tidligere ordning være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 11-2 og 11-4.

(2) Premiereserve knyttet til løpende pensjoner, samt premiefond og andre midler og avsetninger fra tidligere ordninger skal likevel behandles som særskilte deler av den nye pensjonsordningens midler i en periode på tre år fra tidspunktet for sammenslåingen. Adgangen for foretaket til å tilbakeføre premiefonds- midler etter § 10-4 annet ledd gjelder i forhold til de særskilte delene i denne perioden. Inntil utløpet av treårsperioden gjelder reglene i § 12-4 om disponering av fellesfond tilsvarende.

(3) Opphører den nye pensjonsordningen før perioden på tre år er utløpt, skal hver del av premiefondet, pensjonistenes overskuddsfond og andre midler og avsetninger disponeres særskilt etter reglene i loven her. Det samme gjelder når foretaket blir delt eller dets virksomhet delt eller delvis avviklet.

(4) Har det sammenslåtte foretaket opprettet ny pensjonsordning i livsforsikringsselskap og har foretak som deltar i sammenslåingen hatt pensjonsordning i pensjonskasse, gjelder første til tredje ledd ved overføringen av pensjonsordningens midler til den nye

pensjonsordningen. For øvrig skal slik pensjonskasse avvikles etter § 15-4.

(5) Skal de tidligere pensjonsordningene i foretak som deltar i sammenslåingen opphøre og avvikles fordi den nye pensjonsordningen ikke overtar forpliktelsene i henhold til de tidligere ordningene, gjelder reglene i §§ 15-3 og 15-4, likevel slik at

- a. fordeling av premiefond etter § 15-3 tredje ledd bare foretas for så vidt det trengs midler fra premiefondet for å sikre rett til opptjent pensjon i samsvar med §§ 5-8 og 5-9,
- b. øvrige midler i premiefondet overføres til premiefondet for den nye pensjonsordningen i samsvar med første til tredje ledd.

II Foretaket skal ikke ha pensjonsordning

§ 13-5 Videreføring av tidligere pensjonsordning

(1) Skal det nye foretaket ikke ha egen pensjonsordning, kan pensjonsordningen for et foretak som omfattes av sammenslåingen, videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen. Videreføring kan bare skje når samtlige ordninger blir videreført.

(2) Er pensjonsordningen opprettet eller endret mindre enn tre år før tidspunktet for sammenslåingen, gjelder § 13-3 annet ledd tilsvarende.

(3) Kredittilsynet skal gi melding som nevnt i § 13-3 tredje ledd.

§ 13-6 Midler knyttet til tidligere ordninger

(1) Skal to eller flere tidligere pensjonsordninger videreføres etter § 13-5, kan midlene knyttet til de tidligere ordninger slås sammen og i tilfelle behandles etter reglene i § 13-4.

§ 13-7 Avvikling av tidligere pensjonsordninger

(1) En pensjonsordning som ikke videreføres etter § 13-5, skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her.

Kapittel 14 Deling av foretak m.v.

§ 14-1 Deling av foretaket

(1) Blir et foretak delt opp i to eller flere nye foretak, skal pensjonsordningen deles på samme måte etter reglene i paragrafen her, med mindre pensjonsordningen videreføres som felles pensjonsordning for de nye foretakene etter reglene i kapittel 12. De medlemmer som skal overføres til hvert av foretakene, skal anses som en egen gruppe.

(2) Pensjonsordningens midler skal fordeles og overføres til pensjonsordningene for de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hver gruppes rett til pensjon. Før delingen av midlene skal overskudd i pensjonsordningen være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 11-2 og 11-4. Premiefondet skal fordeles forholdsmessig etter gjennomsnittet for hver av gruppe-

ne av årspremiene i delingsåret og de tre følgende år, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene ved delingen.

(3) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 15-4, likevel slik at sikkerhetsfond og egenkapital deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

(4) Hvert av de nye foretakene skal benytte midler tilordnet foretaket og dens gruppe av medlemmer for å sikre medlemmene tilsvarende pensjonsordning i annen pensjonsinnretning. Medlemmer i pensjonsordningen som ikke skal overføres til de nye foretakene, skal sikres rett til opptjent pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. Blir en del av foretakets virksomhet avvirket i forbindelse med delingen, gjelder § 14-3 tilsvarende.

(5) Blir et foretak etablert ved delingen og deretter sluttet sammen med et annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13.

§ 14-2 Utskilling av en del av foretaket

(1) Blir en del av foretaket utskilt til eget foretak, og skal en del av medlemmene i pensjonsordningen overføres til det nye foretaket, gjelder § 14-1 tilsvarende. Er det mindre enn en tredel av medlemmene i foretakets pensjonsordning som skal overføres til det nye foretaket, kan likevel

- a. premiefondet unntas fra fordeling etter § 14-1 annet ledd,
- b. fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(2) Blir virksomhet i foretaket utskilt og overført til annet foretak, og skal en del av medlemmene i foretakets pensjonsordning overføres til dette foretaket, gjelder første ledd tilsvarende. Har dette foretaket egen pensjonsordning, gjelder reglene i §§ 13-2 til 13-4 tilsvarende. For øvrig skal midlene tilordnet denne gruppen av medlemmer benyttes til å sikre rett til pensjon etter § 13-5 eller §§ 4-7 til 4-9.

§ 14-3 Avvikling av virksomhet i foretaket

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avvirket, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte i foretaket, og den gruppe av medlemmer som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 14-1 annet ledd. Er pensjonsordningen i pensjonskassen, skal sikkerhetsfondet fordeles etter § 14-1 tredje ledd.

(2) Medfører avviklingen av virksomhet at mindre enn to tredeler av medlemmene i pensjonsordningen må slutte i foretaket, skal likevel

- a. premiefondet ikke inngå i fordelingen etter første ledd,
- b. fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(3) Midlene tildelt den gruppe som skal slutte i foretaket, skal benyttes til å sikre medlemmenes rett

til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. § 15-3 tredje ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

(4) Paragrafen her gjelder tilsvarende dersom virksomheten i foretaket innskrenkes i løpet av to år på en slik måte at det må likestilles med en avvikling av en virksomhet. Kredittilsynet avgjør i tvilstilfelle om dette er tilfellet.

Kapittel 15 Opphør og avvikling

§ 15-1 Opphør av pensjonsordningen

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen.

(2) Pensjonsordningen skal opphøre når det treffes vedtak om at virksomheten i foretaket skal avvikles. Det samme gjelder når det følger av bestemmelse i loven her at pensjonsordningen skal opphøre.

(3) Sluttes foretaket å betale premie til pensjonsordningen, og det ikke foreligger midler i premiefondet til dekning av premien, skal ordningen opphøre.

§ 15-2 Avvikling av foretaket

(1) Skal foretaket avvikles fordi dets virksomhet overføres til annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13 tilsvarende så langt de passer dersom minst to tredeler av medlemmene samtidig overføres til det andre foretaket. Medlemmer som ikke overføres, skal sikres rett til pensjon i samsvar med reglene i §§ 4-7 til 4-9.

(2) Skal mindre enn to tredeler av medlemmene overføres til det andre foretaket, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i §§ 15-3 og 15-4.

§ 15-3 Avvikling av pensjonsordningen

(1) Når en pensjonsordning opphører, skal midlene knyttet til ordningen fordeles og anvendes i samsvar med bestemmelsene i paragrafen her, med mindre annet er særskilt fastsatt i loven. Fordelingen av midlene skal fastsettes på grunnlag av beregninger foretatt av ansvarshavende aktuar.

(2) Midlene knyttet til ordningen skal fordeles på medlemmene på tidspunktet for opphør av ordningen. Før fordelingen skal overskudd være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 11-2 og 11-4.

(3) Pensjonsordningens midler skal fordeles på grunnlag av premiereserven for hvert medlem. Premiefondet fordeles mellom de medlemmer som på opphørstidspunktet ikke har rett til løpende pensjon, etter gjennomsnittet av årspremiene i opphørsåret og de tre følgende år for hvert medlem, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene på opphørstidspunktet. Ingen skal likevel tildeles mer fra premiefondet enn det som trengs for å sikre fortsatt premiebetaling i inntil fem år eller i tilfelle en kortere periode

fram til oppnådd pensjonsalder. Resten av premiefondet skal i tilfelle overføres til foretaket.

(4) Midler tildelt et medlem skal benyttes til å sikre medlemmets rett til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 og fortsatt premiebetaling.

§ 15-4 Særregler for pensjonskasser

(1) Når en pensjonskasse opphører og skal avvikles, skal midler i sikkerhetsfondet overføres til premiefondet.

(2) Egenkapitalen i pensjonskassen etter sluttregnskapet skal anvendes som fastsatt i vedtektene. For øvrig kan egenkapitalen med Kredittilsynets samtykke utbetales til foretaket.

Kapittel 16 Ikrafttreden. Overgangsregler. Endringer i andre lover

§ 16-1 Ikrafttreden

(1) Loven trer i kraft fra den dag Kongen bestemmer. De enkelte deler av loven kan settes i kraft til ulik tid.

§ 16-2 Overgangsregler

(1) Regelverket for pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, skal være endret i samsvar med kravet i § 2-1 tredje ledd senest to år etter at loven trådte i kraft.

(2) Pensjonsordning som er opprettet før loven er trådt i kraft, og som ikke fyller minstekravene i § 2-2 første og annet ledd, kan ikke kreves avviklet etter § 2-2 tredje ledd før fem år etter at loven trådte i kraft.

(3) I forhold til reglene om medlemskap i §§ 3-3 til 3-11 gjelder følgende overgangsregler:

- a. Bestemmelsene i §§ 3-3 første ledd, 3-5 første ledd og 3-6 trer i kraft syv år etter at loven er trådt i kraft. I tiden inntil disse bestemmelser er trådt i kraft gjelder i stedet de tilsvarende bestemmelser i § 4 nr. 1 annet punktum og § 4 nr. 2 bokstav a og b i forskrift 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k.
- b. Når annet ikke følger av bokstav a, skal reglene om rett til medlemskap gjelde i forhold til pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i første ledd, eller, for pensjonsordninger opprettet av foretak med arbeidstakere som er medlem av Pensjonstrygden for sjømenn, senest ti år etter at loven trådte i kraft. Bestemmelsene i § 3-11 gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.
- c. Utvidelser som følge av bestemmelsene i bokstav a eller b skal ikke ha virkning på den grunnlagsrente som den opprinnelige livsforsikringsavtalen la til grunn.

(4) For pensjonsordninger opprettet før loven trådte i kraft, gjelder § 4-3 bare opptjening av pensjon på grunnlag av tjenestetid etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd. Pensjon opptjent ved tjenestetid før dette tidspunkt, beregnes etter tidligere gjeldende regelverk.

(5) Bestemmelsene i § 4-4 gjelder ved skifte av stilling etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(6) Bestemmelsene i § 4-5 gjelder arbeidstakere som når pensjonsalderen etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(7) Bestemmelsene i §§ 4-6 og 4-7 gjelder medlemmer som slutter i foretaket etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd, likevel slik at § 4-7 første ledd annet punktum om adgang til overføring av premiereserve til individuell pensjonsforsikringsavtale etter skatteloven, også gjelder for fripolise utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler.

(8) I forhold til pensjonsordning opprettet før loven er trådt i kraft, gjelder §§ 4-11 til 4-13 bare personer som er blitt medlemmer etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(9) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft gjelder §§ 5-1 til 5-6 fra det tidspunkt regelverket er endret i henhold til første ledd.

(10) Bestemmelsene i § 5-7 er ikke til hinder for at pensjonsordning som er opprettet før loven er trådt i kraft, viderefører bestemmelser i pensjonsplanen som vil være i strid med § 5-7, for så vidt gjelder personer som var medlem av pensjonsordningen da loven trådte i kraft.

(11) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, gjelder bestemmelsene i kapitlene 6 og 7 fra det tidspunkt regelverket er endret i henhold til første ledd.

(12) Bestemmelsene i § 8-2 annet ledd er ikke til hinder for utbetaling av pensjon til arbeidstakere eller deres etterlatte som har mottatt slik utbetaling før loven er trådt i kraft, likevel ikke ut over en periode på tre år fra dette tidspunkt.

(13) Bestemmelsene i § 8-5 gjelder fordeling av overskudd som blir tilført pensjonsordningen fra og med det første kalenderår etter at loven er trådt i kraft.

(14) Dersom en pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, har premiereserve etter § 9-1 som ikke er tilstrekkelig dersom opptjent pensjon for alle medlemmene beregnes etter § 4-3 første ledd på grunnlag av samlet tjenestetid i foretaket, skal manglende premiereserve tilføres fra premiefondet eller fra foretaket innen 10 år etter at loven er trådt i kraft. Minst 20 prosent av manglende premiereserve skal være dekket innen 3 år, minst 40 prosent innen 5 år og minst 80 prosent innen 8 år. Er ikke minst halvparten av denne manglende premiereserve dekket innen 5 år etter at loven trådte i kraft, skal overskudd som omfattes av § 8-5 første ledd tilføres premiereserven inntil

den manglende premiereserve er dekket, med mindre annet fastsettes av Kredittilsynet etter § 2-7.

(15) § 9-2 tredje ledd gjelder tilsvarende ved opptak av nye grupper av arbeidstakere som følge av bestemmelsene i kapittel 3.

(16) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, skal premie etter § 9-2 beregnes på grunnlag av tjenestetid etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(17) Midler i premiefondet som overstiger grensen i § 10-4 første ledd skal innen to år etter at loven er trådt i kraft benyttes til å dekke opp manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd og for øvrig overføres til foretaket.

(18) Tilbakeføring av midler i premiefondet i henhold til § 10-4 annet ledd kan ikke foretas før manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd er dekket.

(19) Ved anvendelse av § 10-4 første og annet ledd i de ti første årene etter at loven er trådt i kraft, skal grensen for premiefondets størrelse beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av årets premie og premien for de fire foregående år, men slik at premien for et enkelt år ikke settes lavere enn halvparten av premien i det av disse fem årene hvor premien er høyest.

(20) Regulering av pensjoner etter §§ 11-2 til 11-4 foretas første gang etter at pensjonistenes overskuddsfond er tilført overskudd etter § 8-5 annet ledd.

(21) Bestemmelsene i kapitlene 13 til 15 gjelder ikke avtale eller beslutning vedrørende sammenslåing, deling eller avvikling inngått eller truffet før loven er trådt i kraft. Avtalen eller beslutningen må være gjennomført senest to år etter at loven trådte i kraft. Fristen på to år i § 14-3 fjerde ledd regnes fra det tidspunkt loven trådte i kraft. Før fordeling av midlene i premiefondet i henhold til § 15-3 tredje ledd skal premiefondet først benyttes til å dekke opp manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd.

(22) Midler i premiefond som nevnt i § 16 punkt 6 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k, skal være overført til pensjonsordningens premiefond innen fem år etter at loven trådte i kraft. Forskriften § 17 gjelder tilsvarende.

(23) For pensjonsfond opprettet før 1. juli 1968 gjelder bestemmelsene i § 16 punkt 7 og § 17 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k. For pensjonsfond som er suppleringsfond etter § 9 i forskriften gjelder bestemmelsene i § 17.

(24) Innen 5 år etter det år lov om foretakspensjon er trådt i kraft, skal pensjonsreguleringsfond etter skatteloven avvikles ved at midlene i fondet benyttes til pensjonsregulering i samsvar med regelverket for pensjonsordningen, eller overføres til premiefond knyttet til foretakets foretakspensjonsordning.

(25) Kongen fastsetter øvrige overgangsregler.

§ 16-3 Endringer i andre lover

A

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1 I lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 5-30 fjerde ledd skal lyde:

(4) Som inntekt vunnet ved virksomhet regnes også midler overført fra premiefond i medhold av lov om foretakspensjon §§ 10-4 og 15-3 tredje ledd siste punktum.

§ 6-30 annet ledd skal lyde:

(2) For øvrig omfatter minstefradraget fradrag for forsikringspremie mv etter § 6-47 e til g. Det samme gjelder fradragsberettiget forsikringspremie som inngår i ikke fradragsberettiget fagforeningskontingent.

§ 6-46 skal lyde:

§ 6-46 Arbeidsgivers tilskudd til foretakspensjonsordning

(1) Arbeidsgiver gis fradrag for tilskudd til foretakspensjonsordning etter lov om foretakspensjon. Fradraget omfatter

- a. den skattepliktiges andel av årets premie,
- b. den skattepliktiges tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond,
- c. tilskudd til premiefond med inntil 150 prosent av gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av årets premie i de to foregående årene, likevel bare så langt fondet ikke overstiger ti ganger gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av premien i de to foregående år.

(2) Fradrag kan kreves når premien eller tilskuddet er endelig betalt til pensjonsordningen innen tre måneder etter utgangen av vedkommende inntektsår.

§ 6-47 bokstav b skal lyde:

- b. den trygdedes tilskudd til foretakspensjonsordning i arbeidsforhold, som omhandlet i § 6-46 første ledd bokstav a og annet ledd.

§ 6-47 bokstav d skal lyde:

- d. premie til fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon § 4-9 knyttet til fripolise utstedt til den skattepliktige som følge av at medlemskap i foretakspensjonsordning er opphørt av annen grunn enn den skattepliktiges alder. Fradraget kan ikke overstige 40 000 kroner.

Nåværende bokstav d, e og f blir henholdsvis ny bokstav e, f og g.

2 Overgangsregler til § 6-46 skal lyde:

(1) Dersom premiereserven knyttet til en foretakspensjonsordning ved lovens ikrafttredelse ikke er tilstrekkelig til å sikre opptjent pensjon som følge av at denne beregnes etter det regelverket som gjelder etter at loven er trådt i kraft, og tjenestetid fra tiden før loven trådte i kraft medregnes ved beregningen, gjelder følgende: Foretaket kan i disse tilfeller benytte midler i premiefondet til å dekke opp manglende premiereserve, eller dekke denne ved tilskudd fra foretaket dersom dette gjøres før utløpet av ti år etter det år lov om foretakspensjon trådte i kraft. For slike tilskudd kan foretaket kreve fradrag som premie etter lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt § 6-46.

(2) Pensjonsfond etter lov av 18. august 1911 nr 8 om skatt på formue og inntekt § 44 første ledd bokstav k som er oppsamlingsfond som nevnt i § 10 i forskrift av 28. juni 1968 nr 3 om private tjenestepensjonsordninger etter skatteloven av 1911, skal tilbakeføres til foretaket dersom foretakspensjonsordning ikke er opprettet innen tre år etter at lov om foretakspensjon er trådt i kraft. Beløp som tilbakeføres til foretaket, skal tas til inntekt i tilbakeføringsåret.

(3) Pensjonsfond etter skatteloven av 18. august 1911 nr 8 § 44 første ledd bokstav k som er suppleringsfond etter § 9 i forskrift av 28. juni 1968 nr 3 om private tjenestepensjonsordninger etter skatteloven av 1911, og tilsvarende pensjonsfond opprettet før 1968, skal avvikles innen tre år etter at lov om foretakspensjon er trådt i kraft dersom foretaket har foretakspensjonsordning. Midlene i suppleringsfondet skal i tilfelle tilføres pensjonsordningen. Fradragsretten etter lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt § 6-46 gjelder tilsvarende for tilskudd til suppleringsfond som ikke skal avvikles, likevel ikke i mer enn tre år fra og med det inntektsår lov om foretakspensjon trer i kraft.

(4) Departementet kan fastsette øvrige overgangsregler i forbindelse med gjennomføringen av lov om foretakspensjon.

3 I lov av 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) gjøres følgende endring:

§ 19-2 annet ledd skal lyde:

Avtale om kollektiv pensjonsforsikring skal fastsette om forsikringens overskudd skal godskrives forsikringstakeren eller medlemmene. Overskudd på midler tilknyttet foretakspensjonsordning med skattefordel skal likevel anvendes i samsvar med regler gitt i lov om foretakspensjon.

4 I lov av 23. mai 1980 nr. 11 (stiftelsesloven) gjøres følgende endring:

§ 3 tredje ledd nr. 2 skal lyde:

Pensjonskasse med foretakspensjonsordning etter lov om foretakspensjon.

B

I

I lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endring:

§ 6-45 nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Det gis fradrag for kostnad til sikring av pensjon i offentlig pensjonsordning i arbeidsforhold. Departementet kan gi forskrift om vilkår for fradrag m.v. etter annet punktum.

II

Endringen under I trer i kraft straks med virkning fra og med inntektsåret 2000.

Oslo, i finanskomiteen, den 18. februar 2000

Lars Gunnar Lie
leder

Børge Brende
ordfører

Siv Jensen
sekretær